UNIVERZA V MARIBORU

FILOZOFSKA FAKULTETA

Oddelek za zgodovino

Diplomsko delo

ŽUPNIJA SVETA MARIJA V PUŠČAVI V LUČI MATIČNIH KNJIG MED LETI 1919 IN 1929

Mentor:

red. prof. dr. Darko Friš

Kandidatka:

Maja Hostnikar

Maribor, 2012

Lektorica: Tjaša Markežič, prof. slovenščine in zgodovine

Prevajalka: Milena Žuran, prof. angleškega in slovenskega jezika

ZAHVALA

Zahvaljujem se svojemu mentorju rednemu profesorju dr. Darku Frišu za pomoč pri izbiri teme ter za strokovno vodenje in napotke pri pripravi diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi občini Lovrenc na Pohorju, še posebej ge. Veri Goričan, za pomoč in omogočen vpogled v matične knjige ter duhovniku g. Jožetu Hrastniku za pomoč pri zbiranju podatkov v župnijski kroniki.

Ne nazadnje se zahvaljujem tudi svoji družini, partnerju in prijateljem za podporo v času študija ter med pripravo zaključnega dela.

Univerza v Mariboru

Filozofska fakulteta

IZJAVA

Podpisana Maja Hostnikar, rojena 28. aprila 1986, študentka Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, smer zgodovina in sociologija, izjavljam, da je diplomska naloga z naslovom *Župnija Sveta Marija v Puščavi v luči matičnih knjig med leti 1919 in 1929*, pri mentorju red. prof. dr. Darku Frišu, avtorsko delo.

V diplomski nalogi so uporabljeni viri in literatura ustrezno navedeni. Teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

Maja Hostnikar

_____

Maribor, 20. 5. 2012

POVZETEK

Z diplomsko nalogo, ki nosi naslov *Župnija Sveta Marija v Puščavi v luči matičnih knjig med leti 1919 in 1929*, sem predstavila življenje ljudi, prebivalcev naselij v župniji Puščava v omenjenem obdobju. Da sem lahko ugotovila ozadje življenja v prvem desetletju po prvi svetovni vojni, sem obdelala in v diplomsko nalogo vključila arhivsko gradivo, ki se je nanašalo na župnijo Puščava v tem obdobju. Na to ozadje sem navezala podatke o posameznikih in celotnem prebivalstvu župnije na podlagi matičnih knjig. Podrobneje sem v pisni, tabelni in grafični obliki predstavila podatke rojstnih in krstnih, poročnih in mrtvaških matičnih knjig župnije Sv. Marija v Puščavi. Z zbranimi podatki sem naredila statistiko o rojstvih, krstih, porokah in smrtih – najpomembnejših mejnikih življenja – glede na mesece, leta in nadalje podrobneje, glede na spol posameznikov, njihov stan, socialni status, naselja, iz katerih so prihajali. Podatke, ki sem jih oblikovala in analizirala, sem povezala tudi z navezujočimi se splošno že znanimi in odkritimi ter utemeljenimi teorijami in občimi pogledi na obravnavano temo. Delo sem razdelila na štiri večja poglavja, ki so se nanašala na celotno zgodovino same župnije, na dogajanja v celotni državi in sami župniji Sv. Marija v Puščavi v obdobju med leti 1919 in 1929 ter kot četrto, na življenje tukajšnjih ljudi v luči zapisnikarjev takratnih matičnih knjig. Vsako poglavje sem razdelila na več podpoglavij, najširše pa sem oblikovala prav tretje poglavje, na težišču katerega sem osnovala jedro diplomskega dela. Tako sem predstavila župnijo Sv. Marija v Puščavi na način, kot še ni bila prikazana v nobenem obstoječem viru, na podlagi vseh najdenih obstoječih dokumentov o njeni preteklosti v obravnavanem obdobju.

Ključne besede: župnija Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929, matične knjige, rojstva, krsti, poroke, smrti.

ABSTRACT

The thesis, called *The Parish of Saint Mary in Puščava in the light of Birth and Death registers between 1919 and 1929,* discusses the lives of people, residents of settlements in the Parish of Puščava during this period. In order to identify the background of life in the first decade after the World War I, I processed and included in the thesis the archival material, which relates to the Parish of Puščava during that period. To this background, I connected the data on individuals and entire population of the parish on the basis of registers. In written, tabular and graphical form I presented the information about birth, baptismal, marriage and death registers of the Parish of St. Mary in Puščava. The data collected served as the statistics on births, baptisms, marriages and deaths - the most important milestones of life - according to the months, years and further, according to the sex of individuals, their status, social status, and the villages they came from. The information that I have developed and analysed, I connected to similar and already generally known and substantiated theories and general views on the subject. I divided the thesis into four major sections, which related to the history of the parish itself, the events throughout the country and events in the parish of St. Mary in Puščava during the period between 1919 and 1929, and the fourth, the lives of the people there in the light of the writers of registers at that time. I divided each chapter into several sub-chapters, however the most extensive is the third chapter which is the corner stone of my thesis. So I presented the parish of St. Mary in Puščava in the manner not shown in any existing source so far, on the basis of all existing documents about its past in the defined period.

Key words: the Parish of St. Mary in Puščava between 1919 and 1929, the registers of birth, baptism, marriage, death.

KAZALO

UVOD **1**

1 ŽUPNIJA SVETA MARIJA V PUŠČAVI **3**

1.1 PREDSTAVITEV ŽUPNIJE, SPLOŠEN ORIS 3

1.2 ZGODOVINA ŽUPNIJE SVETA MARIJA V PUŠČAVI 4

2 SPLOŠEN ORIS DOGAJANJA V SLOVENIJI V PRVEM DESETLETJU PO PRVI SVETOVNI VOJNI (1919–1929) **17**

2.1 POLITIČNO DOGAJANJE 17

2.2 GOSPODARSTVO 20

2.3 KULTURA 22

3 SPLOŠEN ORIS DOGAJANJA V ŽUPNIJI SVETA MARIJA V PUŠČAVI V PRVEM DESETLETJU PO PRVI SVETOVNI VOJNI (1919–1929) **25**

3.1 CERKEV V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA 25

3.2 ŽUPNIJA SVETA MARIJA V PUŠČAVI V LETIH 1919–1929 27

4 ŽUPNIJA SVETA MARIJA V PUŠČAVI V LUČI MATIČNIH KNJIG MED LETI 1919 IN 1929 ..... **42**

4.1 MATIČNE KNJIGE 42

4.2 ŽUPNIJA SVETA MARIJA V PUŠČAVI V LETIH 1919–1929 V LUČI ROJSTNE IN KRSTNE MATIČNE KNJIGE 42

4.2.1 Število živorojenih in krščenih otrok glede na mesece v posameznih letih in skupno v vseh letih med leti 1919 in 1929 ..... *45*

4.2.2 Mrtvorojeni otroci in otroci, umrli v prvem letu po rojstvu, med leti 1919 in 1929 ter preživeli in živeči še danes v župniji Sveta Marija v Puščavi *65*

4.2.3 Dvojčki v posameznih letih in skupaj v letih 1919–1929 ..... *68*

4.2.4 Nezakonski in zakonski otroci po posameznih letih in skupaj za obdobje 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi *69*

4.2.5 Spol novorojencev v posameznem letu in skupaj v vseh letih med 1919 in 1929 ..... *72*

4.2.6 Vsa rojstva po posameznih naseljih v župniji Sveta Marija v Puščavi v posameznem letu in skupaj v vseh letih *73*

4.2.7 Imena novorojencev v obdobju 1919–1929 v posameznih letih in skupaj v vseh letih *76*

4.2.8 Izprašane in neizprašane babice pri porodu v obdobju 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi *93*

4.2.9 Socialni status očetov zakonskih otrok in socialni status mater nezakonskih otrok med leti 1919 in 1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi *98*

4.3 ŽUPNIJA SVETA MARIJA V PUŠČAVI V LETIH 1919–1929 V LUČI POROČNE MATIČNE KNJIGE 116

4.3.1 Delež porok v posameznih mesecih in letih v obdobju 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi *118*
4.3.2 Starost mladoporočencev v župniji Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929 121
4.3.3 Socialni status mladoporočencev v župniji Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929 129
4.3.4 Poročne priče *140*
4.3.5 Posebna dovoljenja in spregledi mladoporočencev ter priložena dokazila *149*
4.4 ŽUPNIJA SVETA MARIJA V PUŠČAVI V LETIH 1919 DO 1929 V LUČI MRTVAŠKE MATIČNE KNJIGE 158
4.4.1 Delež in število umrlih v posameznih mesecih in letih v obdobju 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi *162*
4.4.2 Umrljivost glede na spol *175*
4.4.3 Razmerje med mortaliteto in nataliteto *176*
4.4.4 Povprečne starosti umrlih *178*
4.4.5 Umrli v posameznih naseljih župnije Sveta Marija v Puščavi *179*
4.4.6 Vzroki smrti (naravna smrt, bolezen, samomori, umrljivost pri porodu) *181*
4.4.7 Najpogostejše bolezni *184*

5 ZAKLJUČEK 191

6 LITERATURA IN VIRI 193

6.1 LITERATURA 193
6.2 VIRI 195
6.2.1 Arhivsko gradivo *195*
6.2.2 Internetni viri *195*

7 SEZNAM SLIK, TABEL IN GRAFIKONOV 199

7.1 KAZALO SLIK 199
7.2 KAZALO TABEL 199
7.3 KAZALO GRAFOV 202

»Je prekletstvo in je blagoslov

ta prstena govorica pradedov,

ki prihaja iz zibk in grobov

in vztraja z nami na veke vékov …«

(Tone Pavček, Predniki)

UVOD

Zgodovina je širok pojem, lahko bi rekla brez možnosti risanja mej, a v tej široki zgodovini me najbolj zanima tista, ki je moja. Zgodovina moje države, mojega rojstnega kraja, mojih prednikov. Tako sem z mentorjevo pomočjo našla temo za diplomsko nalogo, ki me je zanimala in ki mi je omogočila raziskovanje, predvsem pa odkrivanje tistega dela preteklosti mojega kraja, ki ga nisem poznala in ki ga bom z veseljem delila z drugimi, ki imajo podobno zanimanje. Žal namreč ne obstaja noben drug zapis, ki bi kot celota ponudil podatke o zgodovini pa tudi današnjem obstoju naše male župnije Sveta Marija v Puščavi. Sicer diplomsko delo podrobneje opisuje le del te preteklosti, a vendar tako bogat s podatki, da kljub temu predstavlja pomemben prispevek.

Diplomska naloga nosi naslov *Župnija Sveta Marija v Puščavi v luči matičnih knjig med leti 1919 in 1929* in je razdeljena na štiri večja poglavja. Prva tri poglavja predstavljajo celotno zgodovino župnije Sv. Marija v Puščavi in podrobneje tudi obdobje med leti 1919 in 1929. Ker menim, da na življenje v majhni župniji vpliva tudi širše dogajanje in lahko le tako dobro razumemo takratno mišljenje in delovanje ljudi, sem se odločila, da v diplomsko nalogo v tri podpoglavja drugega poglavja vključim tudi politično, gospodarsko in kulturno dogajanje v naši takratni celotni državi. Iz istega razloga sem predstavila v prvem podpoglavju tretjega poglavja zgodovino Cerkve v prvi polovici 20. stoletja. Najširše poglavje je četrto poglavje, ki je napisano na podlagi podatkov, zbranih iz rojstne in krstne (drugo podpoglavje), poročne (tretje podpoglavje) in mrtvaške (četrto podpoglavje) matične knjige. Podatke sem povezala in utemeljila ter širše predstavila z nekaj že obstoječimi teorijami in pogledi na to področje. V prvem podpoglavju četrtega poglavja sem na splošno predstavila matične knjige. Podpoglavje, ki je sledilo, napisano s podatki iz rojstne in krstne matične knjige, je razdeljeno še na devet manjših podpoglavij, ki opisujejo število rojenih, umrlih, krščenih otrok v posameznih mesecih, letih, naseljih, predstavljajo delež zakonskih in nezakonskih otrok, socialne statuse očetov in mater, delež šolanih in nešolanih babic. Tretje podpoglavje, ki se nanaša na podatke iz poročne matične

knjige, je razdeljeno na pet manjših podpoglavij, ki predstavijo število mladoporočencev v posameznih letih in mesecih, njihov socialni status, poročne priče pa tudi razna dovoljenja, ki so jih mladoporočenci za poroko potrebovali. Zadnje podpoglavje, napisano na podlagi mrtvaških knjig, je sestavljeno iz sedmih manjših podpoglavij, ki podrobneje predstavijo število umrlih, razliko med deležem rojenih in umrlih v obdobju 1919–1929, vzroke, zakaj so ljudje umirali, opis najpogostejših bolezni, s katerimi so se morali boriti, povprečno starost, pri kateri so umirali, in tudi umrljivost glede na spol. V diplomsko nalogo sem v vsa poglavja vključila tudi več slikovnega gradiva, tabelnih in grafičnih prikazov za lažji pregled in razumevanje.

Tako sem celostno predstavila splošno zgodovino župnije Sv. Marija v Puščavi kot tudi življenje njenih ljudi med leti 1919 in 1929; to je bilo obdobje, ki sem mu namenila največ pozornosti, saj je sledilo prvi svetovni vojni. Slednja je tudi v našo malo župnijo s svojim koncem prinesla veliko novih začetkov, predvsem za 298 živorojenih dojenčkov, novih zgodb za 99 novih mladoporočencev in novih spominov na 246 tistih, ki so odšli in pustili za sabo svojo dediščino za nas, zame.

1 ŽUPNIJA SVETA MARIJA V PUŠČAVI

1.1 Predstavitev župnije, splošen oris

Puščava je manjše naselje na Štajerskem v podravski regiji. Spada v občino Lovrenc na Pohorju. Gre za nestrjeno naselje, ki je po popisu prebivalstva leta 2002 štelo le 70 prebivalcev.

Pri puščavskih vratih – tako se pravi zvišanemu ovinku na cesti, ker na obeh straneh ceste štrlita kvišku dve pečini – se začne ožja soteska nekoliko širiti v vedno večjo ravnino, ki leži med Pohorjem in Rdečim Bregom. Ta planjava se je v celoti imenovala Puščava, danes pa nosi to ime le nekaj hiš, majhen del ozemlja ob cerkvi. Kraj leži ob potoku Radoljna (zast. Radomla) in Lamprehtovem potoku. Oba se zlijeta v Dravo, na njenem desnem obrežju se namreč nahaja Puščava.[1]

Danes je kraj slabo razvit. Ob stanovanjskih hišah je tukaj le ena gostilna, Kores, in največja znamenitost kraja, cerkev. Gre za eno največjih Marijinih cerkva v Sloveniji, cerkev sv. Marije Pomočnice. Nekoč so se tukaj dogajali čudeži, kot pripovedujejo pripovedke domačinov, danes pa je to predvsem romarsko središče. Na hribu nad Marijino cerkvijo pa stoji še majhna cerkev sv. Ane.[2]

Slika 1: Marijina cerkev v Puščavi danes.[3]

Slika 2: Cerkvica svete Ane danes.[4]

[1] Franci Petrič, Duša, le pojdi z mano, Družina, Ljubljana 1997, str. 127.
[2] Prav tam.
[3] Prav tam.
[4] Prav tam.

Lokacija cerkve, ki je med največjimi v Sloveniji (45 m dolga, 15 m široka in 14,75 m visoka), je na polotoku, ki ga s strani obliva reka Radoljna.[5]

V Puščavo se danes radi zgrinjajo romarji, še posebej za praznik Marijinega vnebovzetja, 15. avgusta. Tudi sveta Ana privabi veliko romarjev. Sama lokacija in konfiguracija reliefa ima v sebi nekaj mističnega in naj bi na človeka vplivala meditativno. Mogoče tudi zato ime Puščava. Zanimivost je tudi, da na podstrešju cerkve v Puščavi živi nekaj vrst netopirjev, ki v Sloveniji bivajo le tukaj.[6]

Romarska cerkev v Puščavi predstavlja vrh umetnosti 17. stoletja v Podravju in je tudi eden najpomembnejših spomenikov poznorenesančne oziroma zgodnjebaročne arhitekture na Slovenskem. Notranjost velike cerkve sestavljata triladijski prostor in vzhodni del, ki ga oblikujejo polkrožno zaključeni kapeli in polkrožni prezbiterij. Jasni in pregledni notranjščini daje poglavitni pečat močna plastična členitev arhitekture: pilastri z bogatimi listnimi kapiteli, polkrožno zaključene arkade z maskami, oproge za ločevanje križnih obokov. Zelo kvalitetna je tudi cerkvena oprema. Oviti stebri in številni kipi zaznamujejo trinadstropni veliki oltar in oltarja v kapelah, pri čemer sta slednja, obogatena s še po štirimi velikimi kipi, po obliki edinstvena v slovenskem gradivu.[7]

Samostojno kot župnija Sv. Marija v Puščavi obstaja od jožefinskih reform naprej, od leta 1786. Pod to župnijo danes spadajo kraji Činžat, Ruta, Kumen, Rdeči Breg, del Lovrenca na Pohorju (Kurja vas) in seveda Puščava sama.

1.2 Zgodovina župnije Sveta Marija v Puščavi

Zgodba te župnije se seveda začne, odvija in tudi danes nadaljuje z, v in ob Marijini cerkvi, ki je predstavljala središče vsakdanjega življenja in celotnega dogajanja.

[5] Ivan Skuhala, Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, krajepisno-zgodovinske črtice, ponatis iz Slov. gospodarja, Župnijski urad v Puščavi, Maribor 1881 (dalje: Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi), str. 4.
[6] Mateja Mazgan, Sakralna dediščina v turistični ponudbi v Dravski dolini, diplomsko delo, Univerza na Primorskem, Portorož 2007 (dalje: Mazgan: Sakralna dediščina), str. 17.
[7] Vir: http://www.mariborskimisijon.si/index.php/puscava, pridobljeno 22. 1. 2012.

Prvotno je bila tu postavljena lesena kapelica, ki je stala v smeri današnje širine cerkve. Kakor večina božjih poti ima tudi ta svoj začetek v zaobljubi. Cerkev v današnjih dimenzijah stoji od leta 1670. Gre za najbolj impozantno cerkev v dolini reke Drave, ki je po veličini takoj za šentpavelsko katedralo v Avstriji. Postavili so jo opati z denarjem izredno velikih posestev in gozdov Pohorja.[8]

O sami župniji je ohranjenih zelo malo pisnih virov, in kar je ohranjenega, je v večini o župniji Sv. Lovrenca v Puščavi.

Slika 3: Stara fotografija Puščave, posneta sredi 20. stoletja.[9]

Prva listina, ki Puščavo omenja, je listina iz leta 1091, kjer je zapisano, da je grof Engelbert Spanheimski ob koncu 11. stoletja daroval samostanu v Št. Pavlu v Lavantinski dolini na Koroškem ta kraj – posestvo »Heremum Radinlacdidctam«, to je današnjo Puščavo in Lovrenc na Pohorju. Puščava se razume tu v širšem pomenu in označuje kraj, ki je spadal pod falsko graščino. Isti grof je v 11. stoletju pri kapeli svetega Lovrenca ustanovil majhen samostan. Ta samostan je

[8] Mazgan, Sakralna dediščina, str. 17.
[9] Vir: http://www.lovrenc.si/forum/viewtopic.php?id=5554&p=73, pridobljeno: 30. 1. 2012.

moral prenehati delovati, kot poroča kasneje Hieronim, ustanovitelj puščavske cerkve, zaradi vpadov Ogrov, Turkov in drugih sovražnikov krščanstva. Pod opatom Luitoldom (1248 do 1258) so ta kraj napadali in ropali gospodje Vuzeniški in Lembaški, pozneje leta 1407 pa tudi Oton Pergauer, ki je požgal in razdejal falski grad in celotno puščavsko okolico. O tem so zapisi tudi v falskem urbarju. Ker Puščava leži na desnem bregu reke Drave, ki je takrat predstavljala mejo med solnograško in oglejsko nadškofijo, je spadala pod višjo cerkveno oblast oglejskih očakov in pod župnijo Hočko. Proti koncu 12. stoletja je očak Bogomir kapelo svetega Lovrenca v Radomlah[10] z desetino in župnijskimi pravicami daroval Šentpavelskim, ki so tukaj ustanovili samostojno župnijo svetega Lovrenca, segajočo od Lobnice do Velke. Poleg župnijske cerkve svetega Lovrenca je sčasoma nastalo več kapelic, med njimi tudi kapelica svetega Štefana, na mestu katere naj bi po nekaterih virih stala sedaj župnijska cerkev Device Marije v Puščavi.[11]

Cerkev je postavil šentpavelski opat Hieronim Makrstaller na mestu, kjer naj bi že pred letom 1628 v lovrenški župniji in ob potoku Radoljni v Puščavi stala cerkev, h kateri je romalo veliko ljudi, vendar naj bi ta cerkev zaradi poplav in vojn propadla. Tudi kasneje naj bi na ta kraj romalo veliko ljudi, celo cele župnije. Zato so postavili na posvečenem mestu križ in maševali na prenosnem oltarju. Po drugih virih naj bi omenjena cerkev bila posvečena svetemu Štefanu, kar pa je malo verjetno, saj bi v tem primeru bil eden od oltarjev posvečen temu svetniku kot spomin na zavetnika nekdanje cerkve. Zopet drugi viri trdijo, da je na mestu, kjer je bila kasneje postavljena cerkev, stal steber in naj bi tržani, ki so ob sobotah zvečer hodili tod mimo, slišali zvonjenje. Kot dokaz, da je bila cerkev zazidana po božjem navdihu, navaja samostanski vir dejstvo, da so začele prihajati trume romarjev iz Koroške, Štajerske in Hrvaške ter iz drugih dežel. Samostanski vir pripoveduje, da se je opat Hieronim udeležil umestitve lovrenškega tržaškega sodnika Lovrenca Kürschnerja, a je kmalu zapustil kraj, ker se je slabo počutil. S svojim služabnikom se je želel čim prej vrniti domov, na falski grad. Utrujen se je

[10] Radomle: po potoku Radoljni ali Radomli, ki teče skozi Puščavo, se je ta kraj imenoval Radomle.
[11] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 4.

med potjo ustavil na kraju, kjer so kasneje pozidali cerkev, in si tam odpočil. Po vrnitvi na falski grad naj bi naročil oskrbniku Engelbertu Storchu, naj poišče gradbenika in na kraju, kjer je počival, začnejo gradnjo kapele. Vir pravi, da so opata k odločitvi spodbudile sanje oziroma »božje navdihnjenje«. Oskrbnik naj bi z naročenim odlašal, zato je delo pospešil opat sam.[12]

Po ljudski pripovedki pa naj bi opat Hieronim zbolel, zato se je zaobljubil Mariji, da bo postavil cerkev, če ga ozdravi. To se je zgodilo, a ker je opat odlašal z gradnjo, je še huje zbolel in se nato takoj lotil gradnje.[13] Čez eno leto naj bi prišel, določil mesto in takoj začel gradnjo. Pri kopanju temeljev za cerkev so menda našli stare temelje, iz česar so sklepali, da je na tem kraju nekoč že stal bogoslužni prostor. Ko se niso mogli odločiti, kje naj bi stal cerkveni stolp, jim je menda pri tej odločitvi pomagal velik in težak kamen. Prav pri posvetu naj bi pripeljal voz z omenjenim kamnom in se sam brez vsake pomoči iztovoril, kar jim je veljalo za božje znamenje, in tako je bila odločitev sprejeta. Iz obstoječih dokumentov[14] je razvidno, da so v letu 1627 položili temeljni kamen za cerkev in jo že začeli graditi.[15]

Gradnjo cerkve je vodil p. Engelbert Storch, oskrbnik na falskem gradu. Maja 1628 je bila cerkev skoraj že pod streho. V letu 1632 so postavili glavni oltar. P. Engelbert se je pritoževal nad delom kiparjev, da oltar ne ustreza načrtu. Marca leta 1634 poroča p. Engelbert opatu, da Marijina cerkev nima niti beliča, ker so zadnji denar porabili za zvonove. Tudi v letih 1634 in 1635 so še urejali Marijino cerkev, kar je razvidno iz cerkvenega letnega obračuna in iz pisem p. Engelberta Storcha. Domnevajo, da je stala ta cerkev v smeri od vzhoda (glavni oltar) proti zahodu. Pri cerkvi so zgradili tudi hišo za duhovnike, ki je stala že pred letom

[12] Jože Mlinarič, Anton Ožinger, Zvone Podvinski, Lovrenc na Pohorju skozi stoletja, Krajevna skupnost Lovrenc na Pohorju, Lovrenc na Pohorju 1991 (dalje: Mlinarič, Lovrenc), str. 59 in 60.
[13] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 5.
[14] Gre za pismo oskrbnika p. Engelberta Storcha 2. julija 1627 opatu Hieronimu. V pismu omenja tudi, da je prejel Marijino sliko, ki jo je poslal opat, in da ne najde muzikantov za slovesnost ob položitvi temeljnega kamna. Vir: Beda Schroll, Hieronymus Marchstaller, Abtdes Benedictiner-Stiftes St. Paul im Lavantthale 1616–1638, Benedictiner-Stift St. Paul, Klagenfurt 1891, str. 152.
[15] Glede leta gradnje je obstajala dilema, saj so bile zabeležene tri letnice – na spominski plošči, vzidani na zunanji strani cerkve, je zapisana letnica 1627, na drugi plošči ob oltarju svetega Jožefa leto 1622, v urbarju falske graščine pa leto 1628. Dokončno naj bi ugotovili, da se je gradnja začela 1927 in končala 1928. Vir: Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 5.

1638, leta 1637 so se ji pridružila tri zemljišča iz tako imenovane Prodnarjeve kmetije, last šentpavelskega samostana.[16]

Marca 1637 je opat Hieronim nameraval to cerkev in njene oltarje blagosloviti in je že imel dovoljenje oglejskega očaka, vendar je medtem zbolel in umrl. V falskem urbarju je zapisano, da je nato 28. aprila 1641 cerkev in tri oltarje blagoslovil ljubljanski namestni škof Mihael Kumberg, na prošnjo opatovega naslednika Pavla Memmingerja.[17]

Predelal in povečal jo je leta 1672 naslednik Hieronima Filim Rotenhaustler v smeri od juga (glavni oltar) proti severu. Iz proračuna 1677 je razvidno, da so jo urejali še istega leta. Nekateri izdatki v tem proračunu so bil za kamen, ki so ga pohorski kmetje vozili preko Pohorja, vozniki so tudi pripeljali pokrov za grobnico in 70 drugih kamnitih plošč. Prugger je dal za grobnico nalomiti 27 »klafter« kamna in pripeljati 40 plošč iz belega kamna. Iz tega proračuna je tudi razvidno, da je denar šel kamnoseku Petru in kamnoseku iz Lovrenca, potem še bakrorezcu, kovaču, kiparjem, mizarjem in drugim mojstrom. Vseh stroškov ni mogla kriti cerkev sama, ampak so večje vsote za to namenili opatje, nekaj denarja pa je prišlo tudi iz dohodkov falske gospoščine. Lahko bi rekli, da je cerkev spomeniško najpomembnejša stavba šentpavelskih benediktincev,[18] poleg romarske cerkve v Št. Pavlu.[19]

Cerkev v Puščavi je bila last šentpavelskega samostana, zato so se vsi njeni dohodki stekali Šentpavelskim in tako so zanjo morali ti tudi skrbeti.[20]

V začetku so torej zanjo skrbeli benediktinci. Leta 1782 so morali kraj zapustiti. Leta 1784 je bila kuracija Device Marije v Puščavi povzdignjena v župnijo. Leta 1786 je postala samostojna kuracija in je prišla pod oskrbo škofijskih duhovnikov iz Lovrenca.[21] Pod cerkvijo so pokopani številni benediktinci, na eni od krst je zapisana letnica 1771. Župnija je imela tudi dve podružnici: sveta Ana in sveti

[16] Mlinarič, Lovrenc, str. 61.
[17] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 5 do 6.
[18] Benediktinci so pripadniki najstarejšega meniškega reda v zahodni Evropi.
[19] Marijan Zadnikar, Spomeniki cerkvene arhitekture in umetnosti, Mohorjeva družba v Celju, Celje 1973 (dalje: Zadnikar, Spomeniki cerkvene arhitekture in umetnosti), str. 150 do 152.
[20] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 6.
[21] Vir: http://www.lovrenc.si/zupnija/puscava.html, pridobljeno 22. 1. 2012.

Nikolaj. Kapela svete Ane na griču Oslice je bila sezidana leta 1659, kot je zapisano nad vrati kapele. Sezidal jo je opat Pavel z dovoljenjem oglejskega očaka. Dovoljenje je dobil 2. avgusta 1658. V času cesarja Jožefa II. je prišla zapoved, da morajo kapelo podreti. Kapela je bila na dražbi prodana Lovrenčanu Jakšetu za 30 goldinarjev, ta pa jo je podaril Puščavčanom in kapela je bila s tem ohranjena. Leta 1864 je bila vsa kapela obnovljena, 1867 pa je dobila nove orgle, ki jih je daroval baron Kattenburg iz grajske kapele.[22] Na oltarju, ki je bil obnovljen leta 1991, je starinski kip, ki je bil shranjen v kapeli na Rdečem Bregu (kip Ane Samotretje).[23] Podružnica je bila tudi kapela svetega Nikolaja na falskem gradu, na mestu katere je že stala kapela, porušena leta 1407. Kapelo svetega Nikolaja so v zgodovini precej zapustili, ponovno pa jo je obnovil baron Kattenburg, ki je z odlokoma 27. septembra 1860 in 10. decembra 1865 od lavantinske škofije dobil dovoljenje, da v njej lahko imajo maše.[24] V župniji sta še dve kapeli: Trjenkova kapela na Kumnu, ki nosi napis *»To kapelico je postavil Štefan Vicman leta 1848 v spomin svojemu sinu, ki je na Ogrskem nesrečno smrt storil.«,* in Lamprehtova kapela. V župniji pa so bila postavljena ali zazidana tudi razna znamenja: Štucovo znamenje na Činžatu, imenovano tudi Požunovo znamenje. Bilo je postavljeno 1669 v spomin na kugo. Po izročilu naj bi stalo na grobovih številnih trupel ljudi, ki so podlegli tej bolezni. Znamenje pri Hitlu stoji na Ruti ob železniški postaji. Njegov izvor ni znan. Znamenje v Žvikartovem (Krajcvirtovem) vrtu je bilo postavljeno 1652 nad izlivom Radoljne v Dravo. Ob cesti iz Puščave na Falo stoji pet znamenj iz 17. stoletja. Štiri od njih – kužno znamenje na Oslici, kužno znamenje na Jodlu, kužno znamenje pri Črešniku in kužno znamenje pri puščavskem pokopališču – sta dala postaviti šentpavelski opat Pavel Memminger oziroma grad Fala med leti 1638 in 1660. Ta znamenja so kljub starosti pristna in ohranjena prav zaradi trdnega pohorskega kamna, iz katerega so grajena. Ustna izročila kažejo, da naj bi bila znamenja postavljena v spomin na kugo. Ob teh znamenjih so na praznik svetega Pankracija, Servacija in Bonifacija (12., 13., 14. maj) molili rožni venec. Procesija je šla od Puščave do falskega gradu, torej mimo štirih znamenj. Peto znamenje stoji ob falskem gradu – kužno

[22] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 8.
[23] Vir: http://www.lovrenc.si/zupnija/puscava.html, pridobljeno 22. 1. 2012.
[24] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 9.

znamenje na Fali – in verjetno nima nobene povezave z drugimi štirimi. Ob znamenju je bil najden kamnit kvader z letnico 1665.[25]

Ob cerkvi sta bili zgrajeni še dve stavbi: Gattijeva ali Tacerjeva hiša in enonadstropna stavba, v kateri sta bila župnišče (*»farož«)* in šola.

Slika 4: Učenci, ki so obiskovali šolo v šolskem letu 1928/1929.[26]

Duhovniki so imeli tukaj kleti, v prvem nadstropju pa kuhinjo, sobo za družino in svoje stanovanje s tremi sobami. Vhod v šolo je bil na sredini stavbe, v njej pa je bilo stanovanje za nadučitelja in podučitelja ter dva razreda. Šolo je v času konec 18. stoletja in v začetku 19. stoletja obiskovalo okoli 120 otrok. Stavba je leta 1852 pogorela in bila na novo postavljena leta 1858, novo duhovnikovo stanovanje pa je bilo postavljeno leta 1872. K župnišču so spadala še zemljišča, ki pa so bila v večini pusta, kamnita in večinoma tudi zelo strma. Tako so se v večini uporabljala kot pašniki in gozdovi. Dohodki od te zemlje so bili premajhni za življenje duhovnikov, in tako so ti denar dobivali od verskega sklada ter 30 krajnikov za drva od Karničnikove žage. V farnem uradu so bile shranjene matične knjige, ki so se začele pisati v času, ko je postala samostojna kuracija (1786). Mrtvaške knjige so se začele pisati 7. decembra leta 1785, krstne 27. januarja 1786 in poročne knjige 6. februarja leta 1786.[27]

[25]Mazgan, Sakralna dediščina, str. 18–25.
[26] Vir: http://www.lovrenc.si/forum/viewtopic.php?id=5554&p=73, pridobljeno 30. 1. 2012.
[27] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 9.

Slika 5: Stavba, v kateri sta bila šola in župnišče v Puščavi, posneta v šestdesetih letih 20. stoletja.[28]

Kot že omenjeno, je župnija Sv. Marija v Puščavi samostojna župnija od leta 1786. Takrat so ji določili in hkrati izločili iz fare Sveti Lovrenc: Ruto (Gereuth), Činžat (Zinsat) s 65 hišami, Kumen s 26 hišami, Rdeči Breg (Rotenberg), Krnico, Črni vrh z 19 hišami in del Svetega Lovrenca – 14 hiš. V tem obsegu je župnija Puščava mejila na župnije Sveti Lovrenc, Sveti Ožbald, Selnico in Ruše ter spadala pod mariborsko dekanijo. Po politični/upravni ureditvi je Puščava spadala pod okrajno glavarstvo Maribor, pod okrajno sodstvo Maribor ter k občinam Rdeči Breg, Sveti Lovrenc, Kumen in Činžat. V 19. stoletju najdemo opis celotne župnije kot gorat svet. Prebivalci, ki jih je bilo po nastanku samostojne kuracije okoli 1190, so prebivali razseljeni in razdrobljeni v višje ležečih delih hribov. Prebivalci 19. stoletja so opisani kot ljudje trdnega značaja, pošteni, precej premožni. Večina se jih je ukvarjala s trgovino z lesom. V verskem pogledu so bili odločni katoličani. Po smrti so pokopani na svojem farnem pokopališču za hribom svete Ane.[29]

Ustanovitelj puščavske župnije, opat Hieronim, je napisal pravila za redovnike iz šentpavelskega samostana, ki so živeli na falski graščini, da mora imeti vikar ali

[28] Vir: http://www.lovrenc.si/forum/viewtopic.php?id=5554&p=73, pridobljeno 30. 1. 2012.
[29] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 9 in 10.

duhovnik na Fali skrb za puščavsko cerkev. Na začetku namreč v Puščavi ni bilo duhovnika, temveč so tam maševali benediktinci na Fali. Opravila so bila s pravilnikom jasno določena. Zjutraj so morali opraviti sveto mašo in še duhovne molitve, premišljevati in se učiti. Popoldan, ko so imeli prosti čas, so se ukvarjali z ribolovom ali vrtnarstvom ter tudi z lovom. Vsi so se morali učiti slovenščino, da so razumeli ljudi in da so se lahko z njimi pogovarjali. Oskrbniki (oeconomus) so morali posebej poskrbeti tudi za orožnico, v kateri so morali biti topi pod streho, da jih ne bi poškodoval dež. Velikih topov niso smeli sprožiti, razen na sveto noč in veliko noč. Če so prišli opati, so morali sprožiti šest topov, da so ljudje vedeli za njihov prihod in da se lahko pridejo pritožit. Oskrbnik je vodil in nadzoroval tudi gospodarstvo, duhovno skrb pa je imel vikar. Ker pa se je v Puščavi sčasoma povečalo število kristjanov, so morali benediktinci imenovati duhovnika za Puščavo. Le-ta je maševal in spovedoval, v cerkvenih zadevah pa je bil podrejen duhovniku v Svetem Lovrencu. Tak voditelj puščavske cerkve je imel naziv *»Praesesecclesiae B. M. V. in Eremo (prednik cerkve D. M. v Puščavi)«*. Cerkev je postala znana kot romarska cerkev, saj je vanjo leto za letom začelo prihajati vedno več romarjev. Po poročilu p. Janeza Pruggerja je prišlo enkrat 13 procesij. To je bil tudi glavni vzrok, zakaj se je opat Filip 1672 odločil za obnovo in povečanje cerkve.

Slika 6: Fotografija romarjev v Puščavi, v času med obema vojnama.[30]

[30] Vir: http://www.lovrenc.si/forum/viewtopic.php?id=5554&p=73, pridobljeno 30. 1. 2012.

Ko je bila leta 1786 ustanovljena lokalija s samostojnim duhovnikom, se je število shodov nekoliko omejilo in nekateri so bili manj obiskani. Razlog za to je bil, da je bil en sam duhovnik premalo, sosednjih duhovnikov pa ni imel vedno na razpolago za pomoč ob večjih shodih. Glavni shod je bil v nedeljo po veliki maši. Za ta dan je takratni papež Urban VIII.[31] dovolil romarjem popolne odpustke in maša je bila zelo slovesna. V 19. stoletju, 1868, je papež Pij IX.[32] dovolil popolne odpustke za romarje v Puščavi na praznik Marijinega vnebovzetja in skozi celo osmino. Romarji so prihajali z različnih koncev. Veliko jih je bilo iz Savinjske in Škalske doline, s Koroškega in nemškega Štajerskega.[33]

Romarji so s seboj prinašali tudi razne darove, ki si jih je lastil šentpavelski samostan in z njimi je ravnal opat po svoji presoji. Medtem ko v letu 1638 puščavska cerkev še ni imela nepremičnin v obliki posesti, si je v letih 1643 in 1652 pridobila predvsem z nakupi, manj z darovi, štiri vinograde, ki so bili podložni falski gospoščini. O darovanih premičninah, zlasti votivnih darovih, pričata cerkveni obračun za leto 1634 in urbar iz leta 1638, ki podrobno navajata pridobljene predmete (zlasti so to bile knjige, na primer evangeljska knjiga v slovenskem jeziku). Pogosto so bili tudi darovi v živini, ki so jo falski oskrbniki po navadi prodali in denar uporabili za puščavsko cerkev. Najpogostejši pa so bili darovi v denarju.[34]

Po letu 1641 je opat Pavel ustanovil bratovščino *»Sv. Roženkranca«,* v katero se je vpisalo veliko ljudi. Iz pisma p. Placidusa Hallerja s Fale opatu Pavlu I. 1652 lahko ugotovimo, da so bili leta 1652 postavljeni kameni križi ob poti na Falo. V tem pismu je omenjena ustanovitev še ene bratovščine, bratovščine »*Sladkega imena Jezusovega«,* o kateri pa v 19. stoletju več ni bilo sledi.[35]

[31] Urban VIII. (rojen kot Maffeo Barberini) je bil italijanski rimokatoliški duhovnik, škof in kardinal. Rojen je bil leta 1568 v Firencah, umrl je leta 1644. Papež je bil med leti 1623 in 1644. Vir: http://www.nndb.com/people/281/000094996/, pridobljeno 23. 1. 2012.
[32] Pij IX. (rojen kot Giovanni Maria Mastai-Ferretti) je bil italijanski rimokatoliški duhovnik, škof in kardinal. Rojen je bil v Rimu leta 1792, umrl je leta 1878 v Rimu. Papež je bil med leti 1846–1878. Vir: http://www.catholic-saints.net/popes/pope-pius-ix.php, pridobljeno 23. 1. 2012.
[33] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 11 do 13.
[34] Mlinarič, Lovrenc, str. 63.
[35] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 12.

Znani voditelji, oskrbniki, duhovniki puščavske cerkve med 17. in 19. stoletjem:

– Med vikarji, ki so s Fale oskrbovali puščavsko cerkev, so nam znani: p. Pavel Memminger od leta 1630, p. Tomaž Haigele, učitelj glasbe na Fali, 1633 pa prevzame skrb za cerkve v Puščavi, p. Avguštin Storch, leta 1651 postavljen za oskrbnika falske graščine in za vikarja v Puščavi.

– Praesides ali predniki v Puščavi so bili: p. Virgilius Pöckl (1715–1750), p. Odo Rohrbach (1727–1738), p. Mihael Steinperger (1741–1754), p. Engelbert (1755–1761), p. Amandus Köffel (1761), p. Modestus Silbernagel (1763–1775), p. Berthold Vogel (1779–1786).

– Ob tem so tukaj pastirovali benediktinci: p. Pavel Knapič, p. Modestus Silbernagel in p. Schmid in Štefan Lukežič.

Leta 1786 po ustanovljeni samostojni kuraciji je prvi administriral Berthold Vogl, ki je istega leta odšel za duhovnika v Sveti Lovrenc. Sledil je Pavel Knapič, ki pa je leta 1788 umrl. Za njim so sledili: Veiss Luka (1787–1798), Karničnik Janez (1799–1802), Rošker Filip (1802–1807), Jaklevič Janez (1809–1810). Za njim sta bila v Puščavi provizorja Urban Abraham (1810–1812) in Martin Papež (1812–1814). Sledijo še: Drozg Juri (1814–1816), Žigert Vido, najprej provizor, potem kurat (1816–1825), Škof Juri (1825–1861), Ciringer Jernej (1861–1866), Potočnik Lovro (1866–1874). Za Potočnikom je bila leta 1874 kuracija Device Marije v Puščavi povzdignjena v župnijo. Sledita še Vraz Jožef, najprej provizor leta 1874, nato duhovnik do leta 1877, in Sorglechner Jožef, najprej provizor do leta 1878 in nato duhovnik.[36]

Župnija Sv. Marija v Puščavi sicer leži na podeželju na mirnem območju, vendar so jo zaradi bližine Radoljne in Lamprehtovega potoka večkrat ogrožale poplave. O teh naravnih nesrečah je zabeleženih nekaj podatkov za 19. stoletje. Velike poplave so bile leta 1814. Narasla voda je odnesla vse žage in drla tudi skozi vrata cerkve ter se pri drugih vratih izlivala iz nje. Cerkveni stoli so plavali po prostoru.

[36] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 13 do 15.

Poplave so se ponovile tudi leta 1871 in 1878, ko je bilo v Puščavi prvo slovesno sveto obhajilo otrok.[37]

Leta 1904 so v proslavo Marijinega jubileja ob nedeljah meseca maja imeli razni stanovi in katoliško delavsko društvo svoj stanovski nauk in skupno sveto obhajilo. Bilo je 800 obhajancev. Šolska mladina je obhajala v mesecu juliju šestnedeljsko pobožnost v čast sv. Alojziju. Bilo je 900 svetih obhajil. Od 15. do 22. avgusta so bili veliki romarski shodi. Zlasti je bila velika procesija, ki je prišla čez Pohorje od sv. Konigunde. V procesiji je bilo 300 romarjev. 9. in 10. decembra je bila vpeljana večerna molitev presvetega rešnjega telesa. V tem letu je bilo obhajanih nad 10.000 vernikov. Leta 1907, 27. maja, je škof dr. Napotnik Mihael podelili zakrament svete birme 118 birmancem. Leta 1909 sta bila postavljena v cerkev dva kipa: kip presvetega srca Jezusovega in kip Marijinega srca. 1911 leta se je zopet vršil sveti misijon. Vodili so ga lazaristi Franc Kitak, Janez Zdravlič in Franc Birk. Pridig je bilo 26. Svetih obhajil je bilo 1860. Leta 1915 so se začele zbirati »vojne procesije«, da bi izprosile pri Mariji Puščavski mir med narodi. Leta 1918 je bilo romanje, na katerega je prišlo izredno veliko romarjev. Največ jih je bilo 15. in 18. avgusta. Ta dva dneva je prišlo 9 procesij. Nekatere so štele do 400 romarjev. Leta 1924 je župnija dobila nove zvonove. Pripeljali so jih 31. julija. Vsi trije so stali 100.310 din. Blagoslovil jih je 3. avgusta kanonik Vraber Maksimilijan. Leta 1925 je 22. junija knezoškof dr. Karlin Andrej podelil zakrament svete birme 84 otrokom. 1927 je bila popolnoma prenovljena kapela sv. Ane, 7. oktobra jo je blagoslovil kanonik Maks Vraber. 1931, 30. maja, je pomožni škof Ivan Jožef Tomažič podelil 100 otrokom zakrament svete birme. Za to slovesnost se je kupila preproga za veliki oltar, župnišče pa se je znotraj preslikalo. Leta 1935 se je notranjost cerkve pobelila. Celotna vsota je znesla 59.178 din. 1936. leta sta se cerkev in župnišče od zunaj pobarvala. Vsa popravila so stala 39.868 din. 1937 je bila sveta birma, ob tej priložnosti je škof Ivan Jožef Tomažič na novo blagoslovil kapelico ob cesti proti železniški postaji. 1938. je dobila župnija elektriko s Fale. V drugi svetovni vojni so Nemci aprila 1941 odpeljali duhovnika Ignacija Nadraha in župnija je ostala precej časa brez rednega »dušnega pastirja«. Lovrenški domačin Pušnjak Mirko je

[37] Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, str. 16 in 18.

tedensko obiskoval to župnijo in imel običajno večerne svete maše. Na Ruti se je dalj časa skrival na svojem domu Pavlič Peter, župnik pri sv. Jerneju pri Ločah. V domači hiši je redno maševal. Cerkev, kapela sv. Ane in župnišče so bili precej poškodovani ob koncu vojne zaradi eksplozije bližnjega mostu. Med okupacijo je bilo iz tukajšnje župnije izseljenih več družin. Tudi zvonovi so bili odpeljani. Tukajšnji ljudje so v času vojne ostali zvesti svoji veri in domovini ter so izdatno podpirali borce za svobodo. Leta 1947 je bil falski grad spremenjen v dom onemoglih. Število teh oskrbovalcev se je dvignilo na 140. Med temi je bilo tudi 16 šolskih sester, ki so bile sem pripeljane iz Kamnice. V graščinski kapeli je bila vsako nedeljo maša, tudi med tednom. Leta 1951 je bil pri orglah zamenjan cel register, kar je stalo 30.000 din. Leta 1953 so prepeljali ostarele iz »doma onemoglih« v grad Viltuš. Od takrat je falska kapela bila zaprta. 1954, v Marijinem letu, so se zgrinjale množice vernega ljudstva okoli Marijinega oltarja. Med letom so se vršile sledeče pobožnosti: 23. maja se je priredil otroški molitveni dan za mir; 13., 14. in 15. avgusta se je vršila tridnevnica za poglobitev Marijinega češčenja. Svetih obhajil je bilo okoli 700. Od 29. novembra do 8. decembra se je vršila devetdnevnica kot priprava na zaključek Marijinega leta. V Marijinem letu je bilo okoli 5000 svetih obhajil. V tem letu je bil na novo prepleskan zvonik. Leta 1955 je bila v župniji po 18 letih znova sveta birma. Škof Držečnik Maksimilijan je kot »nadpastir« prvič obiskal župnijo in podelil 47 otrokom zakrament svete birme.[38]

O času druge polovice 19. stoletja in 20. stoletja je o župniji Sveta Marija v Puščavi ohranjenega malo gradiva, podatki so skopi in omenjajo le posamezna romanja, menjave duhovnikov, popravila poslopij in kakšen cerkveni dogodek, kot je na primer birma. Župnijska kronika sv. Marije v Puščavi ima za obdobje 1919 do 1929 obseg dveh knjig, a ni dosegljiva oziroma je verjetno izgubljena. Podatke za obdobje prvega desetletja po prvi svetovni vojni sem pridobila iz župnijske kronike sosednjega Lovrenca na Pohorju, vendar so v njej opisi dogajanja v Puščavi majhnega obsega in redki. Arhivsko gradivo je ohranjeno v obliki posameznih pisem med škofijskim sedežem v Mariboru in župnijo, vizitacij ter redkih opisov dogajanja v župniji.

[38] NŠAM, D XIX Maribor – desni breg, Sveta Marija v Puščavi, str. 5 in 6.

2 SPLOŠEN ORIS DOGAJANJA V SLOVENIJI V PRVEM DESETLETJU PO PRVI SVETOVNI VOJNI (1919–1929)

2.1 Politično dogajanje

Odposlanci Narodnega sveta Države SHS so prvega decembra 1918 pred prestolonaslednikom Aleksandrom prebrali izjavo. Izjava je sporočala voljo prebivalstva SHS za združitev s Kraljevino Srbijo in Črno goro v »edinstveno državo« pod oblastjo kralja Petra Karađorđevića in se zavzela za izvolitev demokratično izvoljene ustavodajne skupščine. Regent je v odgovoru razglasil zedinjenje in nastanek Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, obljubil demokratično in s splošno volilno pravico izvoljeno ustavodajno skupščino ter se zavezal, da bo s političnimi strankami sodeloval pri sestavi vlade, ki bo predstavljala združeno domovino. Razglasitev nove države med Slovenci ni povzročila ne pretiranega navdušenja in ne pretiranih protestov. Prva vlada je bila razglašena 20. decembra 1918, vodil jo je srbski radikal Stojan Protić. V njej sta bila tudi dva Slovenca, Anton Korošec in Albert Kramer. Eden prvih ukrepov nove osrednje vlade je bila odprava avtonomnih pokrajinskih vlad in omejitev delokroga deželnih upravnih organov na ozemlju nekdanje Države SHS. Tako je med drugimi nehala delovati tudi Slovenska pokrajinska vlada, nastala pa je nova, deželna vlada v Ljubljani, 20. januarja 1919, z bistveno manjšimi pristojnostmi. Do pomladi leta 1919 so tako Slovenci izgubili avtonomne ustanove in elemente lastne državnosti, ki so jih pridobili v zadnjih mesecih obstoja habsburške monarhije in v prvem mesecu po njenem razpadu. Postopoma je bila ukinjena tudi slovenska vojska. 1. marca 1919 se je prvič sestalo začasno narodno predstavništvo v Beogradu, kjer smo Slovenci dobili le 32 poslanskih mest od 270 poslancev. To je povzročilo nezadovoljstvo med slovensko javnostjo. Z novimi upravno-političnimi in narodnimi razmerami so se na novo oblikovali in zaostrovali tudi odnosi znotraj slovenskega prostora. Stare pokrajinske meje so zamenjale nove demarkacijske črte med državami. Presekale so tradicionalne prometne in trgovske poti, vlogo nekdanjih pokrajinskih upravnih središč pa je prevzela Ljubljana. Posledice sprememb so posebej čutili na slovenskem Štajerskem, kjer so težave pri oblikovanju nove uprave in preskrbi oživljale stare

pokrajinske predsodke, hkrati pa spodbujale tekmovalni odnos med spodnještajerskimi mesti in Ljubljano. Štajerska mesta, ki so do leta 1918 imela nemško večino, so pri tem naglo spreminjala narodno-jezikovno podobo. V očeh slovenske javnosti in politike je bilo največje vprašanje med vsemi vprašanje slovenskih meja.[39] Spopadi na Koroškem so se nadaljevali vse do premirja v drugi polovici januarja 1920. Odločili so, da bodo mejo določili ameriški odposlanci, ki so jo zarisali po Karavankah. To je povzročilo nezadovoljstvo in slovenske vojaške enote so aprila 1919 mejo premirja z ofenzivo poskušale premakniti proti severu, a so jih avstrijske čete razbile. Spet so poskusili s pomočjo srbskih enot in uspešno potisnili Avstrijce čez Dravo ter zasedli Celovec in Gosposvetsko polje. Ta uspeh je bil brez pomena, saj so v tem času na konferenci v Parizu že določili, da bodo o meji prebivalci odločali s plebiscitom. Plebiscitno območje je bilo razdeljeno na dve coni (A – slovensko in B – pod avstrijsko upravo). 10. oktobra 1920 so na podlagi rezultatov glasovanja določili priključitev južne Koroške k Avstriji.[40] Novembra 1920 so določili še mejo z Italijo. Tudi ta meja je bila v škodo Slovencev, saj so na italijanski strani ostali Trbiž, Postojna in Snežnik. Kar je bilo pozitivnega, je določitev konference v Parizu o priključitvi prekmurskih Slovencev v Kraljevino SHS. Slovensko prebivalstvo je bilo po določitvi meja razdeljeno med štiri države (jugoslovanska Slovenija, Italija, Avstrija in Madžarska).[41]

Z začetkom dela ustavodajne skupščine 12. decembra 1920 se je zaostril spopad med centralisti in avtonomisti o ureditvi skupne države. Za centralizem so bili večinoma srbski politiki, za federalizem pa nesrbski prebivalci države. 28. junija 1921 je bila v Beogradu izglasovana tako imenovana vidovdanska centralistična ustava. Ustava je zagotavljala tradicionalne državljanske pravice, pravno določala avtonomijo sodstva in ločevala cerkev od države. Prav tako pa je dajala velike

[39] Peter Štih, Vasko Simoniti, Peter Vodopivec, Slovenska zgodovina, družba, politika, kultura, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2008 (dalje: Štih, Slovenska zgodovina), str. 335 do 340.
[40] Janez Marolt idr., Slovenci skozi čas, Založba Mihelač, Ljubljana 1999 (dalje: Marolt, Slovenci skozi čas), str. 243 in 244.
[41] Štih, Slovenska zgodovina, str. 335 do 340.

pristojnosti monarhu in uzakonjala jugoslovansko nacionalno enotnost. Kraljestvo je razdelila na 33 oblasti, ki so bile neposredno podrejene Beogradu.[42]

Zagovorniki in nasprotniki vidovdanske ustave so bili nenehno v medsebojnem obračunavanju in nasprotovanju. Razmere, ki so se pojavile zaradi nasprotovanja ustavi in na drugi strani nepopuščanja, so dosegle vrhunec junija 1928, ko je srbski radikalec Puniša Račić po izmenjavi obtožb v parlamentu streljal na poslance Hrvaške kmečke stranke; dva sta takoj umrla, Stjepan Radić pa dva meseca kasneje. Kralj Aleksander je poskušal stvari umiriti z imenovanjem Antona Korošca za predsednika vlade, a je ta zaradi nespremenjenih razmer odstopil in januarja 1929 je kralj razpustil parlament in vzel državno krmilo v svoje roke.[43] S tem je bila vidovdanska ustava razveljavljena, ukinjen komaj začeti demokratični parlamentarno-strankarski modernizacijski tok, z njim pa je bila tudi za več kot šestdeset let odpravljena parlamentarna demokracija po zahodnoevropskem zgledu. Po razglasitvi kraljeve diktature je bila Kraljevina SHS preimenovana v Kraljevino Jugoslavijo. Državno ozemlje je bilo razdeljeno na devet banovin. Med njimi je bila Dravska banovina edina, ki je skoraj v celoti zajela en sam narod, saj so v njej z izjemo Bele krajine živeli vsi jugoslovanski Slovenci.[44]

V obdobju desetletja Kraljevine SHS je v Sloveniji naraščalo število strank vse do leta 1927. Nove stranke so se v glavnem pojavljale pred volitvami. Leta 1920 se je za glasove potegovalo sedem strank, leta 1923 enajst in leta 1925 štirinajst strank. Med njimi je bila vrsta republikanskih in kmečkih strank, kar kaže na negotovost in nezadovoljstvo med kmečkim prebivalstvom. Največja slovenska stranka v tem času je bila Slovenska ljudska stranka. Tradicionalne slovenske stranke so po nastanku jugoslovanske države obnovile zadružna, posvetna, kulturna in športna društva, ki so v strankarskih okvirih delovala pred prvo svetovno vojno, jih času ustrezno preoblikovale in ustanavljale nove. Sestavni del strankarskega življenja je bilo tako tudi pestro delovanje društev, ki je segalo na različna področja.

[42] Štih, Slovenska zgodovina, str. 341.
[43] Žarko Lazarević in Božo Repe, Slovenska kronika XX. stoletja 1900–1941, Nova revija, Ljubljana 1997 (dalje: Drnovšek, Slovenska kronika), str. 331 in 332.
[44] Štih, Slovenska zgodovina, str. 355 in 365.

Položaj delavcev in uradnikov se je po letu 1918 sicer izboljšal, toda prva posledica negotovih razmer v kraljevini je bilo padanje delavskih in uradniških plač. V letih 1921–1923 je Slovenijo zajel stavkovni val, ki je dosegel vrh z množično stavko rudarjev Trboveljske premogokopne družbe leta 1923. To stavko so, kot veliko drugih, vodili komunisti, ki so po prepovedi leta 1921 delovali v tako imenovanih neodvisnih sindikatih. Ta stavka je bila zatrta in bila je zadnja velika stavka v slovenskem delu Kraljevine SHS v dvajsetih letih.[45]

Cerkvena oblast je po določitvi državnih meja v slovenskem delu Kraljevine SHS obdržala le dve škofiji: ljubljansko in lavantinsko. Ti dve sta upravljali tudi župnije celovške, sekovske in sombotelske škofije, ki so pripadale Jugoslaviji, tržaško-koprska škofija, goriška nadškofija in velik del ljubljanske škofije pa so ostale v Italiji.[46]

2.2 Gospodarstvo

Z nastankom Kraljevine SHS so se gospodarske razmere pri nas spremenile. Nove državne meje so prekinile večstoletno trgovsko-prometno os v smeri sever–jug, ki je Gradec in Dunaj preko slovenskih področij povezovala s Trstom. Z rapalsko mejo je slovensko ozemlje izgubilo povezavo z obalo in morjem, državna meja proti severu pa je oslabila gospodarske vezi s severom. Bila pa je vzpostavljena nova gospodarsko-prometna os v smeri Ljubljana–Zagreb–Beograd. Naša država je iz najbolj zaostalega dela habsburške monarhije napredovala v tehnološko in industrijsko najbolj razvito področje v kraljevini. Slovenskim podjetjem se je odprl nov trg, kar je sprožilo industrijsko rast in pospešilo razvoj nekmetijskih dejavnosti. Na drugi strani pa je kmetijska dejavnost padala v krizo, ki jo je spremljalo zadolževanje na vasi, saj niso bili konkurenčni cenejšim izdelkom iz južnega in vzhodnega dela države. Pomembno vlogo pri krepitvi gospodarstva so imele banke. Najpomembnejša slovenska je bila Ljubljanska kreditna banka. Med novoustanovljenimi bančnimi ustanovami je bila najpomembnejša Zadružna gospodarska banka, ki je začela poslovati leta 1920. Slovenske banke so bile tesno povezane z domačimi podjetji. Pomembna je bila tudi vloga hranilnic in kreditnih

[45] Štih, Slovenska zgodovina, str. 351.
[46] Neven Borak, Slovenska novejša zgodovina, Mladinska knjiga, Ljubljana 2005, str. 518.

zadrug. Leta 1924 je bila ustanovljena slovenska borza v Ljubljani. S finančno krizo po letu 1929 je slovensko bančništvo zašlo v težave. Na razvoj industrije so vplivale tudi zgrajene železnice in razvejana cestna mreža, čeprav se je avtomobilizem šele razvijal. Bili sta odprti tudi dve letalski povezavi, Ljubljana–Beograd in proga proti Dunaju in Berlinu. Poštni, telefonski in telegrafski promet je bil v lasti države in dobro razvit. Nagel razvoj je doživela tudi elektrifikacija, začeli so graditi nove elektroenergetske objekte (tudi termoelektrarne). Glavni vir industrije je bil še vedno premog. Med panogami je največji razcvet doživela tekstilna proizvodnja, hiter razvoj pa je imela tudi živilska panoga, čevljarska, železarska.[47]

Eden od najpomembnejših ekonomskih ukrepov v pretežno kmetijski državi naj bi bila agrarna reforma in odprava fevdalnih, polfevdalnih in kolonatskih odnosov. K temu so oblast silili tudi množični kmečki upori in samovoljna delitev zemlje. Toda reforma se je izvajala počasi in nedosledno, marsikje pa do reforme sploh ni prišlo. Večina prebivalstva je bila agrarnega, kljub slabim razmeram v kmetijstvu. Po prvi svetovni vojni je bilo agrarnega prebivalstva kar 66 %.[48]

Kljub temu da kmetijstvo ni doživljajo takšnega razvoja kot nekmetijske panoge, je tudi tukaj prišlo do izboljšav. Dvignila se je kvaliteta živinoreje, kmete so izobraževali na tečajih in v kmetijskih šolah, imeli so tudi kmetijski list, organizacije in društva. Uspešno se je začel razvijati tudi slovenski turizem – turistično najbolj obiskani in zanimivi kraji so bili Bled, Bohinj, Kranjska Gora in več zdravilišč (Laško, Čatež). Ljubljana pa je dobila ob upravnih tudi gospodarske in denarne institucije. Med njimi je bil ljubljanski velesejem. Na splošno slovenski politiki s položajem slovenskega gospodarstva znotraj jugoslovanskega niso bili najbolj zadovoljni. Anton Korošec je v izjavi leta 1927 tako povzel stanje: *»Srbi vladajo, Hrvatje razpravljajo in Slovenci plačujejo.«*[49]

[47] Štih, Slovenska zgodovina, str. 342 do 347.
[48] Dušan Nećak, Božo Repe, Oris sodobne obče in slovenske zgodovine, Filozofska fakulteta, Ljubljana 2003 (dalje: Nečak, Oris sodobne obče in slovenske zgodovine) str. 89, 90 in 93.
[49] Štih, Slovenska zgodovina, str. 342 do 347.

2.3 Kultura

Jugoslovanski Slovenci so po letu 1918 zares zaživeli v povsem novem kulturnem utripu. Z nastankom jugoslovanske države so se po slovenskem kulturnem razvoju odprla nova obzorja in številne nove možnosti, čeprav sta centralistična togost in zaostalost karađorđevićevske kraljevine ovirali slovenske želje in ambicije. Po popisu prebivalstva leta 1921 je v slovenskem delu Kraljevine SHS pisalo in bralo več kot 90 % prebivalcev.[50] Osnovno šolstvo je bilo v Sloveniji neprimerno bolj razvito kot v jugovzhodnih in osrednjih delih skupne države. Razlike v razvitosti srednjega in visokega šolstva so bile manjše. Slovenščina je postala že novembra 1918 izključni učni jezik osnovnih in meščanskih šol ter do tedaj dvojezičnih srednjih šol in učiteljišč. Preoblikovanje nemških srednjih šol in učiteljišč v slovenske je potekalo bolj počasi in je trajalo vse do leta 1923. Z uveljavljanjem slovenščine se je krčil pouk nemščine, ki se je v šoli umikala francoščini in srbohrvaščini tudi kot tuji jezik. Po letu 1918 so se na jugoslovanskem delu slovenskega ozemlja najhitreje množile meščanske (splošnoizobraževalne strokovne) šole. Rast ljudskih šol je bila počasnejša. Najpomembnejša pridobitev na področju šolstva je bila ustanovitev univerze v Ljubljani. To je junija 1919 ustanovila osrednja vlada v Beogradu po zaslugi majhnega kroga vplivnih mož. Imela je pet fakultet: pravno, filozofsko, teološko, tehnično in medicinsko.[51] Eno od osrednjih vprašanj slovenskih kulturniških in izobraženskih razprav pa je bilo vprašanje slovenske prihodnosti in slovenskega jezika. Srbohrvaščina je bila namreč jezik vojske in državnih uradov v Beogradu. Toda v jugoslovanski Sloveniji je bila izključni jezik uradovanja, šolstva, javnega življenja in kulture slovenščina. Vsesplošna uveljavitev slovenščine je močno okrepila slovensko zavest in spodbudila kulturni razmah. Medtem ko so bili Slovenci dokaj dobro obveščeni o srbskih in hrvaških kulturnih dogodkih in so si v srbohrvaščini, celo v cirilici tiskane knjige uspešno utirale pot med slovenske bralce, je bilo slovensko kulturno dogajanje – zaradi neznanja slovenščine in podcenjevanja »slovenskega dialekta« – v jugoslovanski kraljevini slabo poznano, kulturno sodelovanje med večjimi jugoslovanskimi kulturnimi središči in Slovenijo pa

[50] Štih, Slovenska zgodovina, str. 355.
[51] Slovenska kronika, str. 235, 256 in 260.

skromno. V Sloveniji so začele nastajati nove kulturne ustanove. Narodno gledališče v Ljubljani je dobilo dramski in operni oder, leta 1919 pa je začelo z delom Narodno gledališče Maribor. V Ljubljani so ustanovili društvo Narodno galerijo (1918), Glasbeni konservatorij (1919), obnovili Glasbeno matico. Leta 1923 je bil ustanovljen etnografski muzej, v Mariboru pa je deloval pokrajinski. Velik del strokovnih, kulturno-izobraževalnih in rekreativno-družabnih dejavnosti se je tudi po letu 1918 odvijal v društvih. Med starejšimi društvi se je ohranila Slovenska matica, ki je po letu 1918 razvila živahno založniško dejavnost. Pripadniki raznih strok in poklicev so se združevali v strokovnih in stanovskih društvih. Najbolj množična so bila kulturna in izobraževalna društva, ki so – podobno kot športna, humanitarna in gospodarska združenja – delovala v strankarskih okvirih. Leta 1927 je bilo v Sloveniji več kot 4300 takšnih društev. Nagel slovenski kulturni razvoj po prvi svetovni vojni nazorno prikazujejo tudi podatki o rasti časopisja in založništva. Leta 1919 je v jugoslovanski Sloveniji izhajalo 87 različnih časopisov. Osrednje mesto med literarnimi revijami sta obdržala liberalni Ljubljanski zvon in katoliški Dom in svet. V književnosti se je po letu 1918 moderna umaknila ekspresionizmu, ki je postal za dobro desetletje najmočnejša smer v slovenskem književnem ustvarjanju. Osrednja osebnost književne avantgarde je bil pesnik Anton Podbevšek, vrhunec pa je dosegla s Srečkom Kosovelom. V pripovedništvu je pomemben Ivan Pregelj, v dramatiki Slavko Grum. V pesništvu Alojz Gradnik, Fran Albreht. Med pomembnimi imeni so tudi France Bevk, Fran Saleški Finžgar, Vladimir Levstik. Ob koncu dvajsetih let se je uveljavil nov, socialni realizem, ki so ga zaznamovali Mile Klopčič, Miško Kranjec, Lovro Kuhar – Prežihov Voranc, Ciril Kosmač, France Bevk. Znani so še Anton Vodnik, Božo Vodušek, Edvard Kocbek in Vladimir Bartol. Najvidnejši predstavniki likovne umetnosti tega obdobja so bili France in Tone Kralj, Veno Pilon, Božidar Jakac, Avgust Černigoj, Miha Maleš in drugi. Kiparstvo tega časa so zaznamovali Lojze Dolinar, Tine Kos, France Gorše, med glasbeniki je bil znan Marij Kogoj. Po letu 1918 je močno zacvetelo tudi znanstveno delo. O tem priča na stotine monografij in študij najrazličnejših znanstvenih strok. Vodilni slovenski filozof tedanjega časa je bil France Veber, ki je v letih 1921–1931 objavil kar enajst knjig. Temeljna sintetična dela so napisali

Milko Kos, Dragotin Lončar, literarno-zgodovinske monografije Ivan Prijatelj, France Kidrič. Umetnostno-zgodovinske monografije Izidor Cankar, France Stele, pravni zgodovinar je bil Metod Dolenc, geograf Anton Melik. Leta 1925 je začel izhajati nov prevod Svetega pisma. Osrednji osebnosti slovenske arhitekture sta bila Jože Plečnik in Ivan Vurnik. Meščanstvo je svoj prosti čas preživljalo v gledališčih, kavarnah, na koncertih, na promenadah in plesnih prireditvah. Priljubljena medija sta postala kino in radio.[52]

[52] Štih, Slovenska zgodovina, str. 355 do 363.

3 SPLOŠEN ORIS DOGAJANJA V ŽUPNIJI SVETA MARIJA V PUŠČAVI V PRVEM DESETLETJU PO PRVI SVETOVNI VOJNI (1919–1929)

O življenju, prebivalcih in posameznih dogodkih v župniji Sv. Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929 skorajda ni gradiva, pisnih virov ali ohranjenih ustnih izročil. Ker žal župnijska kronika Puščave ni ohranjena oziroma je izgubljena, sem se odločila, da pregledam kroniko sosednje župnije Sveti Lovrenc na Pohorju in tako dobim vsaj nekaj podatkov o tem obdobju za Puščavo. Dodatno osvetlitev obdobja po prvi svetovni vojni v župniji mi je omogočilo tudi arhivsko gradivo o dekaniji Maribor desni dravski breg in o vizitacijah v obdobju med leti 1919 in 1929.

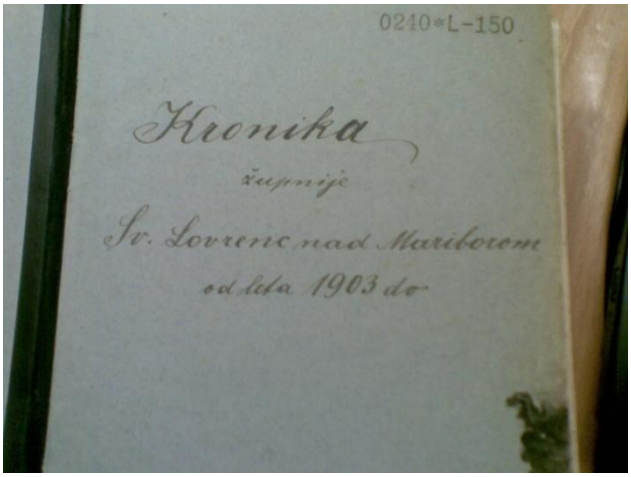

Slika 7: Fotografija kronike župnije Lovrenc na Pohorju.

Prav gotovo vtis o splošnem dogajanju v Puščavi dajo tudi podatki o lavantinski škofiji, pod katero je župnija Sveta Marija v Puščavi v tem obdobju spadala. Tako sem zapisala tudi nekaj iz zgodovine le-te.

3.1 Cerkev v prvi polovici 20. stoletja

Vse do razpada Avstro-Ogrske monarhije po prvi svetovni vojni so slovenske dežele ohranile cerkvenoupravno podobo, ki so jo začrtale jožefinske reforme ob koncu 18. stoletja in sta jo dopolnili ustanovitev goriške (ilirske) cerkvene pokrajine leta 1830 ter prenos škofijskega sedeža lavantinske škofije iz Šent

Andraža na Koroškem v Maribor leta 1859. Ustaljeno cerkveno upravo slovenskega prostora so korenito spremenile državne meje po prvi svetovni vojni. Na podlagi senžermenske pogodbe, ki so jo leta 1919 podpisale države zmagovalke z Avstrijo, trianonske mirovne pogodbe, ki so jo 1920 zmagovalke podpisale z Madžarsko, in rapalske pogodbe leta 1920, ki sta jo podpisali Italija in Jugoslavija, je glavnina slovenskega narodnostnega prostora prišla v sklop jugoslovanske države, del ozemlja pa pod Italijo. Večji del Koroške je prešel po plebiscitu pod Avstrijo, Porabje pa je bilo dodeljeno Madžarski. Nova stvarnost je narekovala preureditev cerkvene uprave tega ozemlja. Lavantinski škof je z odlokom apostolske nunciature v Beogradu dne 27. septembra 1923 moral prepustiti župnijo Sobota pri Radljah sekovski škofiji, od sekovske pa je prejel v upravo župnijo Apače, del cmureške župnije, župnijo Kapla in del župnije Sv. Duh na Ostrem vrhu. Z odlokom iste nunciature 1. novembra 1223 je od krške škofije prišlo pod upravo lavantinskega škofa devet župnij dekanije Mežiška dolina in štiri župnije dekanije Dravograd ter 18 župnij in dve ekspozituri iz sombotelske škofije v dekanijah Lendava in Murska Sobota. 1. maja 1924 je Sveti sedež lavantinsko škofijo izločil iz salzburške metropolije in jo neposredno podredil sebi. Škofija se je tako povečala od 523.004 ljudi leta 1910 na 618.724 ljudi leta 1934. Imela je 222 lastnih župnij v upravi in je merila 7798 kvadratnih kilometrov. Cerkvenoupravne razmere Katoliške cerkve po prvi svetovni vojni naj bi urejal konkordat med jugoslovansko kraljevo vlado in Svetim sedežem. Pogajanja so se začela leta 1922. Kljub mnogim težavam, ki so jim botrovali različni upravni sistemi, različna kultura in verska izročila ter različni politični in družbeni interesi v večnacionalni državi s štirimi uradno priznanimi veroizpovedmi, je do podpisa konkordata prišlo leta 1935. Zaradi zapletov se je kasneje Jugoslavija konkordatu uradno odrekla, čeprav bi bil konkordat za Slovenijo pomemben tudi s cerkvenoupravnega vidika. V nasprotju s prvotnim predlogom jugoslovanske vlade, da bi ljubljansko in mariborsko škofijo podredil zagrebškemu metropolitu, je namreč predvideval ustanovitev samostojne cerkvene pokrajine s sedežem v Ljubljani in sufraganom v Mariboru. Ker do normalizacije cerkvene uprave med vojnama v Sloveniji ni prišlo, sta na intervencijo ljubljanskega škofa Antona Bonaventure Jegliča v Rimu obe slovenski škofiji

ostali neposredno podrejeni Svetemu sedežu. Žal je zaradi odpovedi konkordata, ki je predvideval, da bi se škofijske meje pokrivale z državnimi, ostal nerešen tudi status župnij, ki so jih nove državne meje pridružile Jugoslaviji in jih je Sveti sedež dodelil v upravo ljubljanskemu in lavantinskemu škofu.[53]

3.2 Župnija Sveta Marija v Puščavi v letih 1919–1929

Zelo pomembni dnevi so bili med 5. in 10. majem 1919. Takrat so Korošci premagali fronto pri Velikovcu in drugod. Sosedje Puščavčanov, Ribničani, so bežali v planine, njihov duhovnik Andrej Gischev pa je pobegnil v Maribor, zbežati pa je moral tudi brežniški Volčič in vsi od Dravograda do Brezna. Lovrenčani in Puščavčani so bili v velikem strahu, edino tako imenovani narodni odpadniki – nemškutarji so se veselili in komaj čakali prihod »tolovajskih tolp« (ti so se zbirali v Novakovi gostilni v Lovrencu). Nemškutarji so grozili, da bodo tukaj, ko se prikažejo Nemci, zajeli vse ženske, ki so pobirale podpise za majsko deklaracijo, in jih slečene pretepali po trgu (zapisana so imena treh žensk). Nemškutarji so požigali hiše Slovencev, pretepali in pobijali prestrašene prebivalce, plenili in ropali župnišča, za vero in narod zaslužne duhovnike psovali, pretepali in jih spodili iz njihovih župnij. Onečaščevali so cerkve, skrunili svete posode. Čete, sestavljene iz slovenskih in srbskih vojakov, so na to reagirale tako, da so jih v bližini Slovenj Gradca in Dravograda ustavile in jih ranjene nagnale nazaj na Koroško. V kroniki je dopisano, da to sicer ne spada v zgodovino tega področja, ampak da je dobro, da tudi potomci vedo, česa je sposoben narodni odpadnik, človek brez vere in vesti. Izpostavljen je še junija, ko so po župniji zbirali denar za poškodovane in uboge Koroške Slovence.[54] Duhovnik Gašper Zrnko je leta 1919 zapisal, da svetovna vojska na versko nravno življenje v župniji še ni vplivala. Farani so celotni čas vojne ob nedeljah in praznikih obiskovali mašo, se v velikem številu udeleževali vojnih pobožnosti in prejemali svete zakramente. Tretjeredniki, Marijina družba in starejši šolarji so navadno mesečno darovali sveto obhajilo za ljubi mir in trpeče vojake. Preostali mladinci so imeli v ta namen štirikrat na leto, na god sv. Štefana, na velikonočni

[53]Metod Benedikt, Janez Juhart, Bogdan Kolar, Cerkev na Slovenskem v 20. stoletju, Družina, Ljubljana 2002 (dalje: Benedikt, Cerkev na Slovenskem v 20. stoletju), str. 7 do 11.
[54] Kronika župnije Sv. Lovrenc na Pohorju, 1902–1987.

ponedeljek, na binkoštni ponedeljek in v nedeljo po sv. Alojziju, skupno spoved in sveto obhajilo in so se vsakokrat vabilu odzvali. Od 123 rojenih otrok po zadnji sveti birmi je bilo 21 nezakonskih, katerih matere so v večini vdove. Marijine družabnice so ostale stanovitne, čeprav je bilo po mnenju duhovnika veliko grešnih priložnosti – vojaki na dopustu, falska elektrika, lovrenška tovarna in veliko število raznih ujetnikov in gozdnih delavcev. Odnos med duhovnikom in farani je bil enako dober kot pred letom 1914. Farani so imeli duhovnika radi in so ga ubogali, obratno pa je duhovnik za njih z veseljem storil, kolikor je mogel. Enako razmerje je bilo tudi med učiteljstvom in med župnikom. Štirinajst let so že stanovali pod isto streho in do takrat še ni prišlo do kakšne razžaljive besede. Tožb in hudih prepirov v fari ni bilo. Le redko se je pojavilo med sosedi ali sorodniki kakšno sovraštvo.[55] Zmešnjava in nemiri na Koroškem so se nadaljevali tudi v letu 1920, zato so zamujale naročene Mohorske knjige. 3. junija 1920 so praznovali praznik »rešnjega telesa«, zato je bilo več cerkvenega dogajanja. Med drugim je bilo romanje iz Sv. Lovrenca v Puščavo (imenovano *Pušava*). Leta 1920 se je v Sv. Lovrencu ustanovila podružnica jugoslovanske Matice. V trgu pred spomenikom sv. Miklavža je bila maša in slovesnost, ki so se je udeležili tudi prebivalci drugih župnij, še zlasti ljudje iz puščavske župnije. Prvi govorec je bil Anton Medved, ki je razložil zgodovino taborov v Sloveniji. Drugi govorci, ki so nastopili, so bili učitelj Hren, odvetnik Ravnik in drugi. Slovesnosti pa se je udeležil tudi general Rudolf Maister. V nadaljevanju kronika našteva kaplane v času duhovnika Horvata. Prvi je omenjen Jernej Stabuc, doma iz Svetega Tomaža pri Veliki Nedelji. V Lovrencu je bil 20 let; leta 1896 je nastopil svojo kaplansko službo (*»opravil je rano sv. opravilo v Puščavi«*) in na četrto nedeljo leta 1916 mu je puščavski duhovnik Gašper Zrnko v domači farni cerkvi govoril mrtvaški poslovilni govor. Našteva še kaplane Kuka Jožefa, Oblaka Janeza, Alojzija Skuhalo.[56] Duhovnik Karol Hüttner je junija 1925 v spomenici župnije Sv. Marija v Puščavi zapisal, da le-ta šteje okoli 1300 prebivalcev in vsi so katoličani. Duhovnik Karol Hüttner je tukaj delal v času zapisa tri leta in pet mesecev. Božja služba ob nedeljah in zapovedanih praznikih se je vršila od sv. Jurija do sv. Mihaela ob osmi uri, drugi letni čas pa ob devetih. Popoldan je bil vsako nedeljo

[55] NŠAM, Vizitacije 1914–1920, F 61, številka 15.
[56] Kronika župnije Sv. Lovrenc na Pohorju, 1902–1987.

in vsak mesec poseben nauk za Marijino družbo in tretji red ob drugi uri. Udeležba pri pridigi in sveti maši je bila vedno dobra. Krščanskega pouka popoldan, razen društvenih naukov, ni bilo, ker zaradi oddaljenih hiš ni bilo večjega obiska kot deset ljudi, ob slabem vremenu še toliko ne. Vsak dan je kdo prišel k svetemu obhajilu, nekateri so ga sprejemali skoraj vsak dan. Največ je bilo žensk in deklic, ob nedeljah in posebnih priložnostih tudi moški. Na leto je bilo od 5 do 6 tisoč svetih obhajil. V župniji je delovala Marijina družba deklet, ki je bila ustanovljena in potrjena 12. julija 1902. Obstajal je še tretji red, potrjen 20. aprila 1913, obstajal pa je že od leta 1893, članov je bilo 223, od katerih pa so bili mnogi iz sosednih far, domačinov je bilo kakih 60. Marijina družba je štela 80 članic domačink. Voditelj je bil duhovnik. Stanovski govori so bili vsak mesec, navadno prvo in drugo nedeljo. Skupno sveto obhajilo je bilo trikrat ali štirikrat na leto. Razen imenovanih dveh društev oziroma bratovščin so bile še bratovščina Živega rožnega venca, 29 rož, Vedrega čaščenja presvetega rešnjega telesa, Srca Jezusovega in Marijinega, Sv. Uršule. Velikonočno izpraševanje se je vršilo pred pepelnico, velikonočno obhajilo pa so sprejemali največ ob postnih romarskih shodih, na cvetni petek, veliki četrtek in ob postnih nedeljah večinoma vsi farani doma. Moralno stanje župnije je bilo obče dobro, posebno kmetskih otrok. Le nekaj fantov delavcev se je občasno napilo in pretepalo med seboj. V splošnem so bili farani pošteni, tatvine so bile zelo redke, in še to ne izvršene od domačinov. Bili so zelo radodarni do cerkve in duhovnika. Posebnih razvad in pohujšanja ni bilo. Tudi grešnega znanja ni bilo veliko, deklice so bile skoraj vse v Marijini družbi in zelo poštene, enako velja tudi za mladeniče, ki so bili lovci. Gostiln je bilo devet, kar zadeva moralno stanje, so bile vse poštene, samo v dveh se je vršil enkrat ali dvakrat na leto ples. Zunajzakonska zveza je bila v župniji le ena, odstopov od vere pa ni bilo. Razmerje med šolo in duhovnikom je bilo dobro, čeprav med njimi ni bilo prijateljstva. Obisk verouka je bil zadovoljiv, in tudi uspeh. Sveti zakrament so sprejemali skupno štirikrat na leto, razen tega pa so posamezniki, posebno deklice, prihajali skoraj vsak mesec. K sveti maši so prihajali največ ob nedeljah, v poletnih mesecih pa še posebej vsak torek in petek. Stanje cerkve, podružnic in javnih križev je bilo dobro. Stvari, kot so paramenti, perilo, kelihi, mašne knjige, monštrance, je bilo veliko in bile so v dobrem stanju.

Zvonovi so bili trije novi, vliti leta 1924 pri firmi Buhl v Mariboru, posvečeni 3. 8. 1924. Cerkovnika in organista ni bilo, ker zanj ni bilo stanovanja in tudi ne plače. Ob nedeljah in praznikih sta prihajala en stari mož in en fant opravljat mežnarsko službo, drugače pa si je moral duhovnik pomagati z ministrantom ali pa biti sam nadmežnar. Cerkveno petje je bilo zelo dobro, nekaj deklic in fantov je vadilo samih in tudi duhovnik jih je včasih posebej učil. Ob shodih in slovesnostih je igral ali duhovnik sam ali pa se je najel kakšen drugi organist.«[57] Najbolj pretresljiva novica 1925. leta je bila 24. junija smrt duhovnika v Lovrencu na Pohorju, Viktorja Pregleja. Kronika opisuje, da je duhovnik v Lovrencu z morilnim orožjem naredil samomor, ob čemer je zapisano: *»Ne sodimo, da ne bomo sojeni.«* Njegov naslednik Anton Somrak je našel v župniji nered, kar zadeva račune, domače gospodarstvo, posojilniško poslovanje. Posebej se je lotil uničene posojilnice. Zavzel pa se je tudi za pravice cerkvenega posestva, ki so ga nekateri želeli še naprej zlorabljati. V istem letu je imel novo mašo Alojzij Pajtler. Nov župnik je postal Janez Oblak in kaplan Martin Vrzelak.[58] Zapisnik o vizitaciji dekanije Maribor desni dravski breg za leto 1927 vsebuje podatke o stanju cerkve in pokopališča; opisuje, da je oboje v dobrem stanju in dobro oskrbljeno. Prav tako je bila v dobrem stanju tudi podružnica sv. Ane. Ključavničarja v župniji sta bila Janez Korman od 19. avgusta 1922 in Gašper Karničnik od 12. marca 1925. Matične knjige in druge župnijske uradne knjige so bile urejene, pravilno hranjene in vpisane. Verno-nravno stanje župnije je bilo ocenjeno z oceno prav dobro, posebnih slabih razvad ni bilo. Med bratovščinami in pobožnimi družbami so v tem letu delovali Tretji red Marijine družbe mladeničev in deklet, Srce Jezusovo in Marijino, Sveti rožni venec. Tudi duhovno življenje duhovnika in kaplana je bilo ocenjeno z oceno prav dobro.[59] Iz zapisnika o vizitaciji župnij dekanije Maribor desni dravski breg, 21. julija 1928, za župnijo Puščava je razvidno, da je bil takratni nameščeni duhovnik Ignacij Nadrah. Stanje župne cerkve in pokopališča je bilo slabo – bilo je treba popraviti streho in okna, pokopališče pa je bilo v dobrem stanju. Stanje podružnice Sv. Ana je bilo dobro. Ključavničarja sta bila Andrej Hauptman od leta 1927 in Maks Lampreht. Matične knjige in druge

[57] NŠAM, Vizitacije 1921–1928, F 61, številka 16.
[58] Kronika župnije Sv. Lovrenc na Pohorju, 1902–1987.
[59] NŠAM, D 19, škatla 7, številka 1536.

župnijske uradne knjige so bile pravilno vpisane. Mašni zapisnik duhovščine je bil primerno urejen, maše za župljane in domače duhovnike so se redno izvajale. Splošno stanje župnije je bilo po oceni prav dobro. Še vedno so obstajale iste pobožne družbe – Tretji red Marijine družbe mladeničev in deklet, Srce Jezusovo in Marijino. Posebnih slabih razvad tudi v tem letu ni bilo zapisanih.[60] 25. junij 1928 je popoldan te kraje s severozahoda zajel vihar. Opisan je kot pravi *»orkan«*. V desetih minutah naj bi naredil veliko opustošenje. Vihar je namreč uničil strehe, pretočeni so bili stropi, na obokih je stala deževnica. Poljski pridelki so bili zbiti in zaliti s prstjo. Bilo je izruvano in polomljeno sadno drevje, pokončani vrtovi in uničene odkrite strehe. Sadje je ležalo na tleh, ostalo je le obtolčeno in razcefrano sadje. Po gozdovih so nastale cele goličave izruvanih in zlomljenih iglavcev. V puščavski župniji je v kraju Rdeči Breg pri Rečniku vihar visoko in prostorno gospodarsko poslopje porušil do tal. Kronika opisuje tudi zelo hudo zimo 1928 do marca 1929. Sneg je zapadel decembra 1928 in se obdržal vse do aprila 1929. Mraz je bil zelo hud, bilo je –30 stopinj Celzija in še nižje. Živina je zmrzovala v hlevih, zamrznile so vse žage in mirovale do marca. V nižjih legah je zmrznilo veliko sadnega drevja, v Kurji vasi v župniji Puščava, na vrtu gostilničarja Gasnerja, je zmrznilo in se posušilo 11 odraslih jabolčnih dreves. Zamrznilo je tudi veliko orehov, le nekaj jih je junija oživelo, preostali so ostali suhi. Že v letu 1928 in dalje v letu 1929 se poroča o popravilu okrajne ceste iz trga Lovrenc do železniške postaje. Vodil jo je mariborski oblastni odbor. Pri popravilu ceste so se sprli glede spomenika sv. Miklavža, ki ga je želel trški občinski zastop ohraniti, vendar se s tem ni strinjal načelnik okrajnega zastopa, mariborski odvetnik Andrej Veble, ki ga je podprl tudi prvi občinski svetovalec August Löschnigg, zato so morali kip sv. Miklavža prestaviti za bližnjo vrtno ograjo. Pri puščavski cerkvi so cesto znatno zvišali, obenem pa napeljali vodo iz studenca v Prodnarvem gozdu v župnišče in šolo. Leta 1929 se opisuje tudi razpust telovadnega društva Orel. Novembra so namreč bila razpuščena do takrat obstoječa telovadna društva. Namesto teh je bil ustanovljen *»Sokol Kraljevine Jugoslavije«*. Vladi v Beogradu naj ne bi odgovarjala društva in organizacije, ki so obstajala na verski podlagi, zato naj bi ustanovili nove. Julija 1929 je bila v domu župana Kumna v župniji

[60] NŠAM, D 19, škatla 7, številka 1407.

Puščava ustanovljena *»Narodna odbrana«*. Omenjeno društvo je nameravalo zasledovati zgolj nacionalno-gospodarske cilje: preprečevati, da ne bi prehajala slovenska zemlja v roke Nemcev in nemškutarjev, nasprotno pa si prizadevati, da pridejo od Nemcev naprodaj postavljene hiše in zemljišča v roke Slovencev. Prav tako je bil cilj paziti, da bi se postavili v kraju le taki uradniki in nameščenci, ki bi bili zavzeti za slovenstvo. Delovanje te obrambne organizacije je bilo oteženo zaradi raznih preprek. Na eni strani je bilo to »starokopitno uradništvo«, ki naj bi bilo samo na zunaj pobarvano z jugoslovansko barvo, znotraj pa še vedno navdihnjeno z germanističnim duhom. Ni jih bilo sicer veliko, ampak dovolj, da so delovanje društva občutno ovirali. Tudi pri vladi ni našlo društvo podpore in zaslombe, ki bi si ga kot narodno in državno obrambno društvo zaslužilo. Kot vrh vsega pa kronika opisuje, da smo Slovenci sami tako kratkovidni, da dajemo tujcu prednost pred domačinom.[61] Iz leta 1929 napisanega zapisnika o vizitaciji dekanije Maribor desni dravski breg je razvidno, da je v Puščavi bil edini nameščeni duhovnik Ignacij Nadrah. Stanje župne cerkve in pokopališč je bilo dobro, streha je bila namreč v letu 1929 na novo prekrita. Tudi pokopališče je bilo v dobrem stanju. Podružnica sv. Ana je bila v tem letu v celoti prenovljena. Ključavničarja sta bila še vedno Andrej Hauptman od 7. novembra 1927 in Maks Lampreht, prav tako od 7. novembra 1927. Matične knjige, druge župnijske uradne knjige in župnijska kronika so bile pravilno hranjene in vpisane. Maše za župljane, umrle domače duhovnike so se redno opravljale. Verno-nravno stanje župnije je bilo ocenjeno z oceno prav dobro. V župniji sta bili še vedno dve pobožni družbi: Tretji red Marijine družbe mladeničev in deklet, Srce Jezusovo in Marijino. Slabih razvad ni bilo. Duhovnikovo zadržanje v dobrem vedenju naj bi popuščalo. Preveč je namreč pil in se neprimerno obnašal.[62] 10. junija 1929 je duhovnik Ignacij Nadrah poslal prošnjo knezoškofijskemu ordinariatu v Mariboru za maševanje na Fali. Prosil je za dovoljenje za binacijo ob nedeljah in praznikih pri podružnici svetega Nikolaja v gradu Fala. Kot razlog potrebne binacije je navedel obisk božje službe na gradu Fala. Verniki s Fale in sosednega gričevja niso mogli v farno cerkev, ker je bilo predaleč in pozimi so bile zelo slabe poti, grad pa je bil veliko bližje. Železniški uslužbenci in njihove družine so si želeli

[61] Kronika župnije Sv. Lovrenc na Pohorju, 1902–1987.
[62] NŠAM, D 19, škatla 8, številka 1883.

priti k maši, a zaradi razdalje torej niso uspeli. Do takrat so v grad v poletnem času hodili maševat frančiškani. Vendar ti niso mogli več prihajati, ker je potem vedno doma en pater biniral, če je bila na Fali maša. Z binacijo so želeli začeti 16. junija 1929, na 4. nedeljo po binkoštih.[63]

Premoženje župnije Sveta Marija v Puščavi: zapisnik o premoženju, zapisan v župnišču pri sv. Mariji v Puščavi 31. 12. 1919, kaže, da je bilo cerkveno premoženje – v javnem zalogu sedem državnih obligacij in dve obligaciji vojnega posojila (skupna vrednost 5500 K); pri zasebnikih – dvojno dolžno pismo, tri hranilne knjige (skupna vrednost 730, 24 K). Svojinske cerkvene glavnice so znašale v javnem zalogu – državne obligacije (znesek: 500 K); pri zasebnikih – hranilna knjiga (538 K). Nepremično premoženje se je zmanjšalo za štiri zvonove, ki so jih odnesli med vojno. Nadarbinsko premoženje sta bili dve državni obligaciji in hranilna knjiga (skupni znesek: 2702.65 K). Nepremično premoženje je razvidno iz nadarbinskega inventarja od 1. maja 1914. Za mežnarja so bile: tri obligacije in hranilna knjiga (skupni znesek: 2841.23 K). Premoženje ubožnega zavoda je v javnem zalogu znašalo državno obligacijo, tri obligacije vojnega posojila; pri zasebnikih – dolžno pismo in tri hranilne knjige (skupni znesek obojega: 3382.83, v »gotovem denarju«: 97 K, 75 s). Nepremično premoženje: ena njiva na Činžatu v vrednosti 1100 K. Sklad za cerkvene zvonove – za vojna posojila in hranilna knjiga v Puščavi (skupni znesek: 12487 K). Ob tem so se še oddajala tudi nadarbinska posestva na Rdečem Bregu in Kumnu ter nadarbinsko poslopje, ki je bilo potrebno popravila. Matične knjige, razni zapisniki, knjige za tretje rednike in bratovske knjige so se nahajale v inventarni omari v pisarni.[64] Iz zapisnika o premoženju v župniji Sv. Marija v Puščavi, zapisanega 1. decembra 1923, ko je bil predan v roke novega duhovnika v župniji, Dragotina Hüttnerja, lahko razberemo, da je cerkveno premoženje znašalo ustanovne glavnice v javnem zalogu – sedem državnih obligacij z obrestmi in dve obligaciji vojnega posojila (skupni znesek: 1375 din); pri zasebnikih – dvojno dolžno pismo in tri hranilne knjige (skupaj: 182 din 56 s). Svojinske cerkvene glavnice v javnem zalogu – državna obligacija (125 din); pri zasebnikih – hranilna knjiga (znesek 9 din 50 s).

[63] NŠAM, D 19, škatla 8, številka 977.
[64] NŠAM, D 19, škatla 6, številka 5753.

Nepremično premoženje je enako kot v inventarju, popisanem 1. maja 1914, razen štirih zvonov, ki so jih odnesli med prvo svetovno vojno. Nadarbinsko premoženje sta bili dve državni obligaciji in hranilna knjiga v znesku (skupaj: 675 din 66 s). Za mežnarja so bile tri obligacije in hranilna knjiga (skupaj: 710 din 30 s). Premoženje ubožnega zavoda je bilo v javnem zalogu – državna obligacija in tri obligacije vojnega posojila; pri zasebnikih – dolžno pismo in tri hranilne knjige (oboje skupaj: 845 din 70 s). Nepremično premoženje: ena njiva na Činžatu v vrednosti 275 din. Sklad za oddane zvonove: za vojno posojilo se je dalo 1250 din, v hranilni knjigi je bilo naloženih 3702 din 50 s. Tudi leta 1923 so se oddajala nadarbinska posestva na Rdečem Bregu in Kumnu. Kakor tudi nadarbinsko poslopje, ki je po zapisu bilo potrebno popravila.[65] Zapisnik o premoženju, 2. julija 1928, v župniji Puščava kaže na stanje cerkvenega premoženja, ki je bilo v javnem zalogu – sedem državnih obligacij z obrestnimi polami in dve obligaciji vojnega posojila (skupni znesek: 1375 din), pri zasebnikih – dvojno dolžno pismo in tri hranilne knjige (skupni znesek 182,56 din). Svojinske cerkvene glavnice so v javnem zalogu bile – ena državna obligacija (125 din), pri zasebnikih – hranilna knjiga (9,50 din). Nepremično premoženje še vedno znaša toliko kot v inventarju 1. maja 1914. Na novo je bilo: 1 omara s policami v pisarni, kuhinjska miza in klop, namizni prt, 12 namiznih prtičev, 6 brisač, trije novi zvonovi, novi križ za obhajanje bolnikov in klečalnik. Nadarbinsko premoženje je znašalo dve državni obligaciji in hranilno knjigo (skupaj 675,66 din). Za mežnarja so bile tri obligacije in hranilna knjiga (skupaj: 710.30 din). Premoženje ubožnega zavoda je znašalo v javnem zalogu – državna obligacija in tri obligacije vojnega posojila, pri zasebnikih – dolžno pismo in tri hranilne knjige (skupaj: 845,70 din). Nepremično premoženje je ostajalo nespremenjeno – ena njiva na Činžatu v vrednosti 275 din. Sklad za odvzete zvonove: vojno posojilo 1250 din. Kot je razvidno že iz prejšnjih zapisnikov, so se še vedno oddajala tudi nadarbinska posestva na Rdečem Bregu in Kumnu ter nadarbinsko poslopje, ki je bilo v dobrem stanju, razen hleva, ki je bil potreben popravila.[66]

[65] NŠAM, D 19, škatla 7, številka 4045.
[66] NŠAM, D 19, škatla 7, številka 572/5.

Šolstvo v župniji: izkaz o verouku in o duhovnih vajah otrok za šolsko leto 1924/1925, zapisan v šoli v Puščavi 22. junija 1925, kaže, da je bilo število otrok, ki bi morali obiskovati šolo: dečkov 43 in deklic 49. Od teh je šolo obiskovalo 33 dečkov in 41 deklic. Verouk se je učil na II. razredni šoli v obeh razredih dve uri na teden. Molilo se je pred in po šolskem pouku.[67] Izkaz o verouku in duhovnih vajah za šolsko leto 1925/1926, zapisan v šoli v Puščavi 13. junija 1926, nam prikaže podatke o številu otrok, ki bi morali obiskovati šolo. Teh je bilo: dečkov 31 in deklic 35. Od teh so vsi obiskovali šolo. Verouk se je učil na II. razredni šoli v obeh razredih po dve uri. Molilo se je pred in po šolskem pouku. Štirikrat na leto so šolarji sprejeli zakrament svete pokore in presvetega rešnjega telesa, v začetku in ob koncu šolskega leta, v adventu in veliki noči, razen tega mnogi tudi ob drugih priložnostih. Šolarji so se skupno udeležili cerkvenih obhodov in procesij enkrat v križevem tednu, pri vstajenju in na praznik rešnjega telesa. Ovir za verouk in duhovne vaje ni bilo, je pa zaradi neugodnih razmer počitnic in polletne oprostitve bil obisk šole slab.[68] V šolskem letu 1926/1927 je bilo število otrok, ki bi morali hoditi v šolo: dečkov 34 in enako deklic, 34. Od teh so šolo obiskovali vsi. Verouk se je kot prejšnja leta učil na II. razredni šoli v obeh razredih po dve uri na teden. Molilo se je vsakokrat pred in po šolskem pouku različne molitve. Enako kot vsako leto so šolarji prejeli zakrament svete pokore in presvetega rešnjega telesa štirikrat v letu: v začetku in ob koncu šolskega leta, v adventu in veliki noči, razen tega pa mnogi tudi ob drugih priložnostih. Stalnica je bila vsako leto tudi udeleževanje šolarjev na cerkvenih obhodih in procesijah. Udeležili so se jih enkrat v križevem tednu, pri vstajenju in na praznik rešnjega telesa. Ovir za izvajanje verouka in duhovnih vaj ni bilo. Od velike noči pa je bil zaradi oprostitve od pouka in neugodnega časa počitnic obisk šole slab.[69] V šolskem letu 1927/1928 je bilo število šoloobveznih otrok: dečkov 40 in deklic 28. Od tega jih je šolo obiskovalo 36 dečkov in 26 deklic. Vse drugo, kar zadeva verouk, duhovne vaje in udeležbo na procesijah, ostaja enako kot v prejšnjih

[67] NŠAM, D 19, škatla 7, številka 1366.
[68] NŠAM, Vizitacije 1921–1928, F 61, številka 1707.
[69] NŠAM, D 19, škatla 7, številka 1537.

letih.[70] V šolskem letu 1928/1929 je bilo število šoloobveznih otrok: dečkov 39, deklic 28. Od tega so vsi šolo redno obiskovali.[71]

Volitve ključavničarjev: leta 1925 so potekale v župniji volitve za novega ključavničarja. Dotedanji ključavničar Janez Korman je odstopil. Kljub dvakratnemu oznanilu, da bodo volitve, je bilo volivcev zelo malo. Predlagan je bil Gašper Karničnik, veleposestnik na Rdečem Bregu 8. Duhovnik je bil z izvolitvijo oziroma predlogom zadovoljen, ker je bil imenovani predlagani ključavničar krščanski mož in je do tedaj že veliko pomagal v cerkvi.[72] Leta 1927 so znova potekale volitve za cerkvenega ključarja. Volitev je naročil lavantinski knezoškofijski ordinariat z odlokom 29. septembra 1927. Razglašena je bila v nedeljo, 16. oktobra 1927, po nedeljski maši s prižnice in še enkrat 23. oktobra 1927. Volitev se je izvedla 23. oktobra 1927 po maši v župnijski pisarni. Imena predlaganih kandidatov: Jožef Korman, veleposestnik v Činžatu; Alojz Moneti, posestnik na Činžatu; Andrej Hauptman, posestnik na Ruti. Volivec je bil le eden, Maks Lampreht, posestnik v Kumnu. Čeprav je bila volitev dvakrat razglašena, ni bilo drugih volivcev. Izvoljen je bil Andrej Hauptman. K zapisniku o volitvah je dodana obrazložitev, zakaj je bilo tako malo volivcev. Po maši naj bi vsi takoj odšli, kar ni bila navada, nekaj ljudi pa je po maši ostalo pred cerkvijo, kjer naj bi jim nekdanji ključavničar Janez Korman nekaj razlagal. Janez Korman je tudi nagovarjal župana s Činžata, da bi kandidiral. Kormanovi prijatelji in sorodniki so se prav tako izognili volitvam. Kandidate je predlagal edini volivec Maks Lampreht, čeprav si je tudi on sam želel postati ključavničar, a sebe ni mogel predlagati. Zato duhovnik predlaga oba, tudi Maksa Lamprehta.[73]

Duhovniki v Puščavi med leti 1919 in 1929: 6. januarja leta 1920 je bil razpis zaradi premestitve duhovnika Gašperja Zrnka, saj je bila tako pod patronstvom štajerskega verskega sklada župnija Sv. Marija v Puščavi v dekaniji Mariborski desni dravski breg izpraznjena. Za redno oddajo te župnije se je razpisal natečaj in se določil rok vlaganja prošenj s potrebnimi prilogami do 17. februarja 1920.[74] Za

[70] NŠAM, D 19, škatla 7, številka 1406.
[71] NŠAM, D 19, škatla 8, številka 1879.
[72] NŠAM, D 19, škatla 7, številka 440.
[73] Prav tam, številka 2033.
[74] NŠAM, D 19, škatla 6, številka 70.

provizorja v Puščavi, zaradi premostitve duhovnika Gašperja Zrnka, je bil 1920. leta postavljen Janez Vedečnik, nekdanji kaplan v Sv. Mihaelu pri Šoštanju, z naročilom, da to službo nastopi s 1. januarjem 1920. Izročeni so mu bili župnijski uradni zapisniki in knjige ter cerkveno in nadarbinsko premoženje po določbah pravilnika dne 22. septembra 1859, št. 1599.[75] Po smrti duhovnika Janeza Vedečnika je bil izdan 21. julija 1923 razpis zaradi njegove smrti. Župnija je bila pod patronstvom štajerskega verskega sklada, v dekaniji Maribor desni dravski breg, brez duhovnika. Za redno oddajo te župnije se je razpisal natečaj in se določil rok za vlaganje prošenj s potrebnimi prilogami do 3. septembra 1923.[76] V letu 1925 je bil puščavski duhovnik Hüttner Dragotin, ki je bil star 56 let, v službi duhovnika je bil že 34 let, medtem ko je v Puščavi bil v letu 1925 že 3 leta in 5 mesecev. Za telesno stanje in morebitne telesne napake je dobil oceno dobro, za naravno vedenje *(»se-li izpolnjuje določbe škofijskih sinod De vita ethonestateclericorum, zastran vaj pobožnosti, bogoslovskih ved, treznosti, stanu primerne obleke, itd.?«)* pa oceno prav dobro. Pri posebnih zaslugah je poudarjeno točno uradovanje, skromnost. Kupil pa je tudi dva nova zvona.[77] Konduitni seznam dekanije Maribor desni dravski breg za leto 1927, zapisan 28. aprila 1927, za župnijo Puščava vsebuje podatke o takratnem duhovniku. Le-ta je bil še vedno Hüttner Dragotin, star 58 let, v službi duhovnika je bil to leto že 38 let, od tega v župniji Puščava 5 let in 5 mesecev. Telesno stanje in morebitne telesne napake so bile ocenjene z oceno dobro.[78] Leta 1927 je bil premeščen dotedanji duhovnik Dragotin Hüttner. 12. decembra 1927 je bil izdan natečaj za novega duhovnika zaradi njegove premestitve. Za vlaganje prošenj s potrebnimi prilogami se je določil rok 23. januar 1928. Iz zapisnika 3. decembra 1927 je razvidno, da se je z 28. novembrom 1927 predalo cerkveno nadarbinsko in župnijsko-ubožno premoženje župnije Puščava v roke soprovizorju Janezu Oblaku, duhovniku v Lovrencu na Pohorju. Župnijo je upravljal do določitve novega duhovnika za Puščavo. 21. marca 1928 je bil ponovni razpis za duhovnika v župniji, rok za prijavo prošenj pa je bil podaljšan do 3. maja 1928. 23. aprila

[75] Prav tam, številka 5753.
[76] Prav tam, številka 2379.
[77] NŠAM, D 19, škatla 7, številka 1038.
[78] Prav tam, številka 766.

1928 je prošnjo za dodelitev župnije Puščava izrazil Ignacij Nadrah. Ob prošnji je navedel tudi izpolnjevanje kriterijev. Rojen je bil v Stični (21. junija 1896), star je bil 31 let. Dokončal je gimnazijo v Št. Vidu nad Ljubljano, nato je končal bogoslovne študije (prilaga spričevalo). V mašnika je bil posvečen 18. julija 1920. Kot kaplan je služil v petih farah in naredil župnijski izpit 4. septembra 1924. S 30. junijem 1928 je Janez Oblak prenehal biti soprovizor puščavske župnije. Le-ta je bila s 1. julijem 1928 predana Ignaciju Nadrahu.[79] S konvitne liste duhovnikov dekanije Maribor desni dravski breg za leto 1929 za župnijo Puščava lahko razberemo, da je bil tukajšnji duhovnik Nadrah Ignacij star 33 let, služboval je 8 let, od tega 10 mesecev v župniji Puščava. Njegovo telesno, fizično stanje naj bi bilo dobro, prav tako tudi njegovo vedenje in izpolnjevanje dolžnosti.[80]

GAŠPER ZRNKO je bil rojen 6. januarja 1864, posvečen 25. julija 1894. Umrl je 31. maja 1926. Rojen je bil pri Sv. Križu nad Mariborom. Kaplan je bil v več farah, več let pa tudi duhovnik v Puščavi. Hribovita puščavska župnija je bila za njegovo zdravje pretežavna in zato se je preselil v ravnino, na Hajdino pri Ptuju, kjer je zbolel. Bolezen je napredovala in tako mu tudi v bolnišnici niso mogli pomagati. Po vrnitvi iz bolnišnice je bil doma na Hajdini. Zaradi svoje dobrohotnosti in ljubeznivosti naj bi bil priljubljen pri vseh, ki so ga poznali. Sovražnikov naj ne bi imel, iskrenih prijateljev pa veliko. Njegov pogreb je bil 5. junija 1926.[81]

VEDEČNIK IVAN/JANEZ, rojen 8. maja 1882 v Slovenskih Konjicah, posvečen 25. julija 1907. Umrl je v Puščavi 14. decembra 1921.[82] Kot kaplan je deloval v Sv. Martinu na Pohorju, v Kozjem, Vitanju in Šoštanju. Maja 1920 je nastopil v župniji Puščava. Dve leti je bolehal za boleznijo na želodcu. Bil naj bi milega, tihega značaja in vnet duhovnik.[83]

[79] NŠAM, D 19, škatla 7, številka 2282/27.
[80] NŠAM, D 19, škatla 8, številka 847.
[81] NŠAM, Kartoteka duhovnikov, Zrnko Gašper.
[82] Vir: http://www.slomsek.net/Slomsek/n_nadskofija/5_duhovniki/s_nekrologij_1900.htm, pridobljeno 12. 3. 2012.
[83] Štajerske novice, Slovenec, 16. 12. 1921, številka: 285, str. 3.

KAREL/DRAGOTIN HÜTTNER je bil rojen 26. oktobra 1868, posvečen 2. maja 1891. Umrl je 23. junija 1947.[84]

JANEZ OBLAK je bil rojen 22. julija 1886, posvečen 25. julija 1912 in umrl 14. marca 1977.[85] Rojen je bil v Godešiču, župnija Rateče pri Škofji Loki. Oče je bil tesar, mati dninarica. Živeli so v veliki revščini. Janez je hodil ministrirat očetom kapucinom v Škofjo Loko. Po maturi se je hotel vpisati v ljubljansko bogoslovje, a se ni mogel odločiti zaradi revščine, ki jo je videl doma. Ker je želel pomagati staršem, se je za nekaj časa zaposlil na pošti v Škofji Loki. Po materini smrti je stopil v mariborsko bogoslovje. V mašnika je bil posvečen v mariborski stolnici. Od takrat je služboval vedno samo v mariborski škofiji. Prvo službo je dobil kot kaplan pri Sv. Juriju ob Ščavnici. Za tem je bil kaplan tudi v Sv. Lovrencu na Pohorju in pri Sv. Benediktu v Slovenskih goricah, povsod po štiri leta. Leta 1925 je postal duhovnik v Sv. Lovrencu na Pohorju, po očetovi smrti je k sebi vzel sestri, domačijo pa so prodali. Kot duhovnik je bil skoraj vedno doma, da so ga lahko župljani našli. Oskrbel je več misijonov, duhovnih tridnevnic, širil je češčenje Jezusovega Srca in Božje matere. Znanje jezikov, francoščine, nemščine, češčine, ruščine in klasičnih jezikov, mu je omogočalo dostop do tuje literature. Prevajal je ljudske igre in po raznih virih samostojno prirejal šmarnično branje. Med drugo svetovno vojno je bil v raznih taboriščih v Mariboru, Brestanici in Slavonski Požegi, nato pa se je zatekel v Stično. Po vojni se je vrnil v Sv. Lovrenc na Pohorju. Nekaj časa je soupravljal Sv. Marijo v Puščavi.[86]

GUČEK KAREL, rojen je bil 7. novembra 1889 v Dobju pri Planini, posvečen je bil 22. julija 1915. Umrl je 17. marca 1928 v Središču. 1. aprila bi moral prevzeti župnijo v Puščavi. Župnijo si je prišel predhodno pogledat, ko pa se je vrnil nazaj v Središče, je zbolel in v nekaj dneh umrl. Bil je zelo dejaven pri Orlih in drugih krščanskih organizacijah. Bil je živahne narave, dober pevec, iskan govornik in

[84] NŠAM, Kartoteka duhovnikov, Karel Hüttner.
[85] Prav tam, Janez Oblak.
[86] Prav tam.

organizator, ki je znal oživljati društva. Zelo veliko je storil za razmah središkega Orla. Kot mlad dušni pastir je bil priljubljen pri vernikih in predstojnikih.[87]

IGNACIJ NADRAH je bil rojen 21. julija 1896 v kmečki družini na Mrzlem pri Stični. Straši so mu ob pomoči strica duhovnika Ignacija Nadraha, poznejšega stolnega prošta v Ljubljani, omogočili šolanje v škofovih zavodih v Šentvidu. Po maturi je začel študirati bogoslovje v Stični, kjer so bili nastanjeni goriški bogoslovci s profesorji in goriškim nadškofom dr. Frančiškom Sedejem. Tja so se umaknili zaradi soške fronte. V Stični je Ignacij študiral kot goriški bogoslovec. Po končani prvi svetovni vojni je nadaljeval šolanje v ljubljanski teološki fakulteti in bil 18. junija 1920 posvečen v duhovnika. Po mašniškem posvečenju je odšel službovat v goriško nadškofijo. Zaradi pritiska Italijanov se je oktobra 1932 umaknil v Jugoslavijo. Ker je bilo tedaj v ljubljanski škofiji dovolj duhovnikov, v mariborski pa jih je primanjkovalo, je prosil za sprejem v mariborsko škofijo. Službo kaplana je opravljal pri Sv. Trojici v Halozah, v Hočah in na Muti. 1. julija 1928 je prevzel romarsko župnijo Sv. Marije v Puščavi. Ignacij je temeljito prenovil župnijsko cerkev, podružnico sv. Ane in župnišče ter skrbel za razumno vodenje gospodarstva. Pri tem pa ni zanemaril skrbi za duhovni napredek župnije. Zvesto je skrbel za shode romarjev, ki so prihajali k Devici Mariji v Puščavo, pospeševal je Marijino češčenje, poskrbel za Marijino kongregacijo. Priče se spominjajo, da je rad obiskoval bolnike, bil je pobožen in versko zavzet. V štiridesetih letih so ga Nemci izgnali na Hrvaško. Od tam se mu je uspelo zateči v samostan Stična, kjer je bival z drugimi begunci duhovniki. Iz Stične je večkrat hodil domov pomagat na kmetijo. Maja 1945 je še z nekaterimi redovniki in drugimi ljudmi pred komunisti zbežal na Koroško. Po koncu vojne pa se je vrnil na svojo župnijo v Puščavo. Ob vrnitvi je našel zelo poškodovano cerkev, župnišče in podružnico sv. Ane. Lotil se je popravil, zavzel se je tudi za duhovno prenovo župnije, saj je vojna vihra med ljudmi povzročila veliko duhovne škode. Ljudi je večkrat opozarjal na nevarnost komunizma, kar pa ni odgovarjalo komunistični oblasti, ki se ga je hotela znebiti. Večkrat so mu na različne načine stregli po življenju, a se je vedno izmaknil. Januarja 1947 je bil sam doma, kar je

[87] Vir: http://www.slomsek.net/Slomsek/n_nadskofija/5_duhovniki/s_nekrologij_1900.htm, pridobljeno: 13. 3. 2012.

izkoristil morilec. 9. januarja 1947 je ministrant zjutraj našel zaklenjeno cerkev, v župnišču pa duhovnika, ležečega v krvi na stopnišču. Bil je še živ. Nekdo ga je z železno palico večkrat udaril po glavi. Šele popoldan so uspeli dobiti prevoz v bolnišnico s tovornjakom, ki je pripeljal mimo. V bolnišnici so ugotovili, da ima dvakrat prebito lobanjo in da zanj ni več pomoči. 12. januarja 1947 je Ignacij Nadrah v mariborski bolnišnici umrl za posledicami napada. Ljudje so sumili, kdo je morilec, a niso upali o tem govoriti. 14 dni pred umorom se je pri duhovniku oglasil delavec OZNE, doma iz okolice Stične. Stiški opat Anton Nadrah, Ignacijev nečak, je domneval, da mu je takrat postavil nekatere pogoje, ki jih Ignacij ni mogel sprejeti, zato je spodbudil njegovo likvidacijo. Umor je izvedel domačin, ki je bil najprej v nemški vojski, pozneje je prestopil k partizanom in postal celo oficir jugoslovanske vojske. S tem umorom naj bi partijskemu vodstvu dokazal, da je res njihov. V nekem razgovoru kasneje se je morilec zagovoril, da je to dejanje res storil on.[88]

[88] Vir: http://www.druzina.si/icd/spletnastran.nsf/all/E2B5754838FF5E2CC1257164004183C3, pridobljeno 10. 3. 2012.

4 ŽUPNIJA SVETA MARIJA V PUŠČAVI V LUČI MATIČNIH KNJIG MED LETI 1919 IN 1929

4.1 Matične knjige

»Delo z matičnimi knjigami je srečevanje z ljudmi, ki nas nagovarjajo in nam kažejo ogledalo, v katerem vidimo lastno zgodovino.«[89]

(Dr. Franc Kramberger, škof)

Matična knjiga je skupen naziv za **krstno ali rojstno, poročno in mrliško knjigo**. Tridentinski cerkveni zbor (1545–1563) je predpisal obvezno vodenje krstnih in poročnih matičnih knjig, rimski obrednik 1614 mrliških matičnih knjig. Predpisal je nerativno pisanje matičnih knjig, brez obrazcev, toda z ustaljeno shemo. Cesar Jožef II. je s patentom v 18. stoletju predpisal vodenje matičnih knjig po župnijah in humanitarnih zavodih, z vzorci formularjev je bilo pisanje matičnih knjig poenoteno. Poleg cerkvenih matičnih knjig so kasneje v posameznih obdobjih in na posameznih območjih pisali tudi civilne matične knjige. Z zakonom o državnih matičnih knjigah leta 1946 so javnopravno veljavo dobile matične knjige, ki jih vodijo matični uradi. Matične knjige so za uradne potrebe pomembni dokumenti in dragocen vir podatkov za raziskave.[90]

4.2 Župnija Sveta Marija v Puščavi v letih 1919–1929 v luči rojstne in krstne matične knjige

Najstarejše rojstne matične knjige na slovenskem ozemlju so v Piranu (1458–) in Izoli (1506–).[91]

Rojstna in krstna matična knjiga za župnijo Sveta Marija v Puščavi je cerkvene narave. Pisali so jo provizorji, duhovniki in kaplani. V obdobju 1919 in 1929 so matične knjige pisali (začeli že maja 1905) do januarja 1920 duhovnik Zrnko

[89] Andrej Hozjan, Katja Geršak, Vodnik po matičnih knjigah škofijskega arhiva Maribor, Škofijski arhiv, Maribor 1999, str. 3.
[90] Angelos Baš, Slovenski etnološki leksikon, Mladinska knjiga, Ljubljana 2004 (dalje: Baš, Slovenski etnološki leksikon), str. 313.
[91] Janez Toplišek, Rodoslovje, samozaložba (dalje: Toplišek, Rodoslovje), Trzin 2004, str. 63.

Gašper, od januarja 1920 do aprila 1920 provizor Vedečnik Ivan, od aprila 1920 do januarja 1922 prav tako Vedečnik Ivan pod nazivom duhovnik. Od januarja 1922 do leta 1927 Hüttner Dragotin, oktobra 1927 le en zapis p. Wagnerja Sigismunda. Od januarja 1928 je zapise vodil kaplan Janez Rančigaj, od julija 1928 naprej pod nazivom provizor, kasneje duhovnik Nadrah Ignacij. Rojstni in krstni matični knjigi za obdobje 1919–1929 sta dve. Prva obsega leta od 1984 do konca leta 1928 in druga obdobje od konca leta 1928 do leta 1940. Knjige so dosledno vodene, na nekaterih mestih bolj, na nekaterih manj čitljivo zapisane. Kasnejši vnosi o smrti, morebitni izgubi državljanstva, razvezi in drugih situacijah so jasno zabeleženi. Rojstni matični knjigi sta pisani v slovenskem jeziku, le posamezni vnosi so zabeleženi v nemškem jeziku. Uporabljene so danes zastarele besede, na nekaterih mestih tudi narečni izrazi. Knjigi sta dobro ohranjeni in pregledno napisani. Rubrike so zapisane dvojezično – najprej v nemškem jeziku, nato še v slovenskem. Na koncu obeh knjig so po zaporednih številkah, datumih in imenih s priimki navedeni vsi rojeni otroci, z namenom lažjega pregleda in iskanja. V rojstni in krstni matični knjigi je zapisovanje sledilo enakemu vzorcu na vseh straneh; obe knjigi v tem obdobju vsebujeta naslednje rubrike vpisovanja:

»Tekoče število; leto, mesec, dan rojstva in krsta; kraj rojstva, ulica, hišna številka; krstno ime otroka; vera; spol: moški, ženski; zakonski, nezakonski otrok; pripombe o sv. birmi, poroki, prejemu subdiakonata, slovesnih obljubah (can. 470), neveljavnosti zakona (can. 1988); ime, priimek, poklic, vera očeta in matere; čas in kraj rojstva, poroka; krstni botri: ime, priimek, poklic, bivališče; babica, krstitelj.«[92]

[92] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

PRIMER ZAPISA V ROJSTNI IN KRSTNI MATIČNI KNJIGI ŽUPNIJE SVETA MARIJA V PUŠČAVI ZA LETO 1929:

Tek. število	Leto, mesec, dan rojstva in krsta	Kraj rojstva, hišna števila	Krstno ime otroka	Vera	Spol: moški / ženski; Zakonski / nezakonski	Pripombe o sv. birmi, poroki, prejemu subdiakonata, slovesnih obljubah (can. 470), neveljavnosti zakona (can. 1988)	Ime, priimek, poklic, pristojnost, vera očeta / matere	Čas in kraj rojstva, poroke	Krstni botri, ime, priimek, pristojnost, poklic, bivališče	Babica	Krstitelj
17	17.5. / 22.5.	Ruta, št. 72	Alojzija	R. K.	Ženski, zakonski	Bila birmana v Puščavi, 31.5. 1937 na ime Silvestra. Se poročila dne 21.1. 1961 v Lovrencu na Pohorju, s Šolinc Valentinom in je prevzela možev priimek »Šolinc«. Matičar (podpis) Zakonska zveza razvezana s pravnomočno sodbo Temeljnega sodišča Maribor št. I. P 1088 / 79-9, z dne 6.2. 1980. Lovrenc na Pohorju, 17.4. 1980. Matičar (podpis)	Hostnikar Mihael, železniški uslužbenec rim. kat. vere, pristojen v občini Činžat / Ida roj. Nerat, rim. kat. vere	Oče rojen 3.8. 1888 v Puščavi. Mati rojena 31. 3. 1897 v Puščavi. Poročila 24.1. 1916 v Puščavi	Skerbč Marija gostilničarka na Ruti 74	Antonija Hostnikar Neizprašana	Ignacij Nadrah Župnik

*Umrla dne 2. 2. 1983 na Činžatu. MKU Činžat 1983 – 65 -1.

3. 2. 1983 Matičar (podpis)

Posebno mesto v človekovem življenju predstavlja rojstvo, začetek življenja. Že v najstarejših časih so otroci pomenili za družino blagoslov in srečo. Šege ob rojstvu so bile velikokrat povezane z mnogimi čarovnimi in obrambnimi dejanji. Med nosečnostjo ženska ni smela opravljati določenih del in uživati določenih jedi, dotikati pa se tudi ni smela posameznih predmetov. Veliko je morala jesti, piti, določenim jedem pa se je morala izogibati. Tako na primer ni smela jesti sliv, jagod, češenj, saj bi se na otrokovem telesu poznalo znamenje. Proti slabemu počutju je pila domače čaje. Ob tem pa je morala paziti na svoje obnašanje, ki ni smelo škoditi otroku (ni smela krasti, lagati, morala je jesti za dva). V zgodovini so imele ženske na podeželju veliko otrok. Predvsem pri majhnih in revnih družinah niso bili posebej veseli novega družinskega člana. V takih primerih se je ženska odločila za skrivni splav, čeprav je ta veljal za smrtni greh. Z novorojenčki so bila povezana razna dejanja, ki naj bi jim prinesla srečo in zdravje. Pomembni

so bili skrb za otrokovo zdravje, obred prvega kopanja novorojenčka, prvo previjanje otroka, dajanje imena in krst.[93]

4.2.1 Število živorojenih in krščenih otrok glede na mesece v posameznih letih in skupno v vseh letih med leti 1919 in 1929

Tabela 1: Živorojeni in krščeni otroci v letu 1919 po mesecih[94]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Rojeni	**2**	**2**	**2**	**0**	**3**	**1**	**0**	**1**	**2**	**2**	**1**	**1**	**17**
V odstotkih	11	12	12	0	17	6	0	6	12	12	6	6	100
Krščeni	**2**	**2**	**2**	**0**	**3**	**1**	**0**	**1**	**2**	**2**	**1**	**1**	**17**
V odstotkih	11	12	12	0	17	6	0	6	12	12	6	6	100

Graf 1: Grafični prikaz živorojenih in krščenih otrok v letu 1919 po mesecih[95]

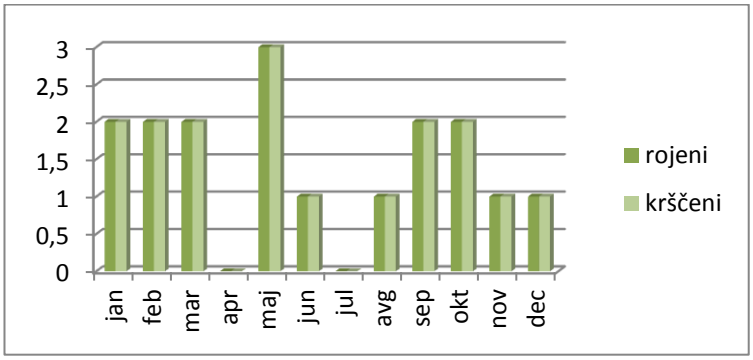

Iz prikazanih podatkov za leto 1919 lahko razberemo, da je bilo v tem letu živorojenih 17 otrok. Enako število je bilo tudi krščenih, torej vsi rojeni so bili tudi krščeni. Največ rojenih je bilo v maju, tri otroci, to je 17 % vseh živorojenih otrok v letu 1919. Povprečno število rojenih na mesec je bilo 1–2 otroka. Noben otrok ni bil rojen aprila in julija. Enak vzorec lahko za to leto pripišemo tudi

[93] Nevenka Korpič, Od zibelke do groba, Trije mejniki v življenju – rojstvo, poroka, smrt, Pokrajinski muzej Ptuj, Ormož 2004 (dalje: Korpič, Od zibelke do groba), str. 2 in 3.
[94] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[95] Prav tam.

krstom. Vseh je bilo glede na mesece enako število kot rojstev. Vsi krsti so sledili v razmahu 1–6 dni po rojstvu. Le eden je bil istega dne krščen kot rojen (primer: 13. dec.).

Tabela 2: Živorojeni in krščeni otroci v letu 1920 po mesecih[96]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Rojeni	**2**	**4**	**5**	**1**	**3**	**3**	**4**	**3**	**1**	**2**	**1**	**2**	**32**
V odstotkih	7	13	16	3	10	10	13	10	3	6	3	6	100
Krščeni	**2**	**3**	**6**	**0**	**4**	**2**	**5**	**3**	**1**	**2**	**1**	**2**	**32**
V odstotkih	8	10	19	0	13	7	16	10	3	6	2	6	100

Graf 2: Grafični prikaz živorojenih in krščenih otrok v letu 1920 po mesecih[97]

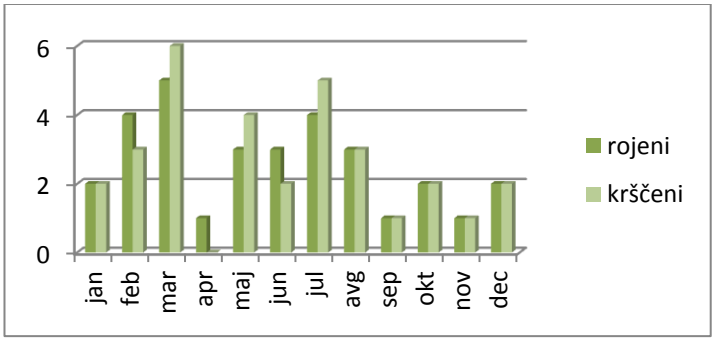

Leta 1920 je bilo v župniji Puščava skupaj živorojenih 32 otrok. Vseh 32 je bilo tudi krščenih. Največ jih je bilo rojenih marca, 5 otrok, to je 16 % vseh živorojenih otrok v tem letu. Povprečno število rojstev v preostalih mesecih je bilo 2 do 3 otroke, le en otrok na mesec je bil rojen aprila, septembra in novembra. 4 so bili rojeni februarja in julija. Največ krstov je bilo marca, 6 krstov, in nato julija 5 krstov. V aprilu ni bilo nobenega. Enako število rojenih in krščenih

[96] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[97] Prav tam.

je bilo v januarju, avgustu, septembru, novembru in decembru. Največji razmah med rojstvom in krstom je bil 21 dni (primer: rojstvo 9. mar., krst 30. mar.) in 11 dni (primer: rojstvo 20. feb., krst 3. mar.). V najkrajšem času je bil krst istega dne kot rojstvo (dva primera: 21. jun., 2. okt.), v preostalih primerih je razmik med rojstvom in krstom od enega do petih dni.

Tabela 3: Živorojeni in krščeni otroci v letu 1921 po mesecih[98]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Rojeni	**4**	**3**	**2**	**2**	**6**	**2**	**1**	**2**	**1**	**2**	**4**	**3**	**32**
V odstotkih	13	10	6	6	19	6	3	6	3	6	13	9	100
Krščeni	**3**	**3**	**3**	**2**	**4**	**4**	**1**	**2**	**1**	**2**	**4**	**3**	**32**
V odstotkih	9	9	9	6	13	13	3	6	3	6	13	9	100

Graf 3: Grafični prikaz živorojenih in krščenih otrok v letu 1921 po mesecih[99]

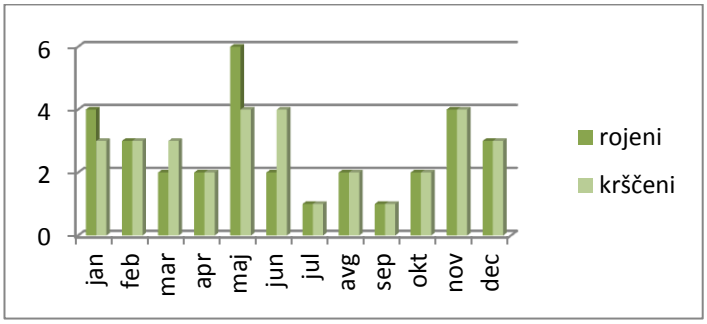

V letu 1921 je bilo največ otrok rojenih v začetku in ob koncu leta, vmes pa je bilo povprečno število živorojenih otrok na mesec 2. Visoko nad povprečjem je le mesec maj, takrat se je namreč rodilo 6 otrok, to je 19 % vseh živorojenih. V začetku leta, torej v prvih dveh mesecih – januarja in februarja – so se rodili 4 in 3

[98] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[99] Prav tam.

otroci, enako število konec leta – novembra in decembra. Vseh živorojenih otrok v tem letu je bilo 32. Vsi živorojeni so bili tudi krščeni, tako je skupno število krstov enako skupnemu število rojenih, 32. Krsti so tudi v tem letu sledili rojstvu z nekajdnevnim zamikom – najkrajši čas od rojstva do krsta je bil en dan (dva primera: rojstvo 1. jan., krst 2. jan., rojstvo 28. jun., krst 29. jun.), najdaljši čas pa je bil 28 dni (primer: rojstvo 3. dec., krst 31. dec.), daljši je bil še razlike 16 dni (primer: rojstvo 18. jan., krst 3. feb.), pri vseh preostalih gre za razmik med rojstvom in krstom 2–3 dni, največ 5 dni. Največ krščenih je bilo maja, junija in novembra, to so 4 krsti na mesec, 3 so bili v prvih treh mesecih leta in v zadnjem mesecu, v vseh drugih pa en ali dva krsta na mesec.

Tabela 4: Živorojeni in krščeni otroci v letu 1922 po mesecih[100]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Rojeni	**1**	**2**	**0**	**6**	**4**	**5**	**1**	**4**	**1**	**2**	**1**	**5**	**32**
V odstotkih	3	6	0	19	12	16	3	13	3	6	3	16	100
Krščeni	**1**	**2**	**0**	**5**	**5**	**4**	**1**	**4**	**2**	**1**	**2**	**5**	**32**
V odstotkih	3	7	0	16	16	13	3	13	3	7	3	16	100

Graf 4: Grafični prikaz živorojenih in krščenih otrok v letu 1922 po mesecih[101]

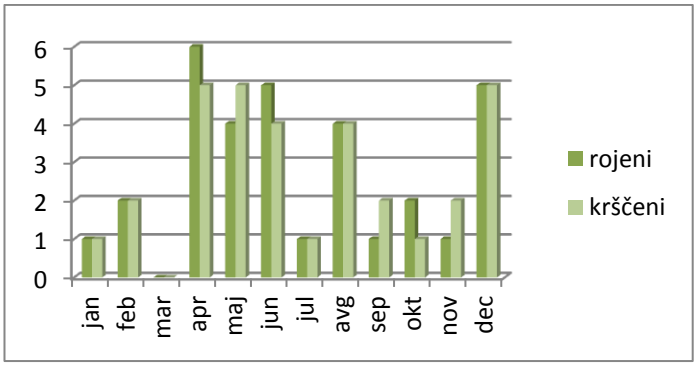

[100] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[101] Prav tam.

Leta 1922 je bilo v vseh dvanajstih mesecih živorojenih 32 otrok. Enako število je bilo tudi krščenih. Največ rojenih otrok je bilo v aprilu – 6 rojenih (19 %), maju in juniju 5 rojenih (16 %) in v decembru prav tako 5 rojenih (16 %). V marcu ni bil rojen in krščen noben otrok. V preostalih mesecih je bilo rojenih in krščenih 1 do 2 otroka in avgusta 4 otroci. Največ krstov je bilo aprila, maja in decembra – 5 krstov, sledi avgust s 4 krsti. Krsti so sledili rojstvu povprečno z eno- do tridnevnim zamikom. Večji razmik je bil v petih primerih, ko je krst sledil po desetih, enajstih, dvanajstih dneh ali celo z dvajsetdnevnim presledkom (primer: rojstvo 19. jul., krst 8. avg.). V dveh primerih je bil krst še istega dne (primer: dvojčka, rojena in krščena 9. avg.). Eden od dvojčkov je umrl še v istem letu, drugi pa v naslednjem letu 1923. Posebnega razloga za zgoden krst ni bilo navedenega, verjetno pa je šlo za slabotna otroka in skrb pred zgodnjo smrtjo brez krsta.

Tabela 5: Živorojeni in krščeni otroci v letu 1923 po mesecih[102]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Rojeni	**3**	**1**	**0**	**6**	**1**	**2**	**2**	**5**	**1**	**2**	**2**	**5**	**30**
V odstotkih	10	3	0	20	3	6	7	17	3	7	7	17	100
Krščeni	**2**	**2**	**0**	**6**	**1**	**1**	**3**	**4**	**1**	**2**	**2**	**5**	**29**
V odstotkih	7	7	0	21	4	3	10	14	3	7	7	17	100

[102] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

Graf 5: Grafični prikaz živorojenih in krščenih otrok v letu 1923 po mesecih[103]

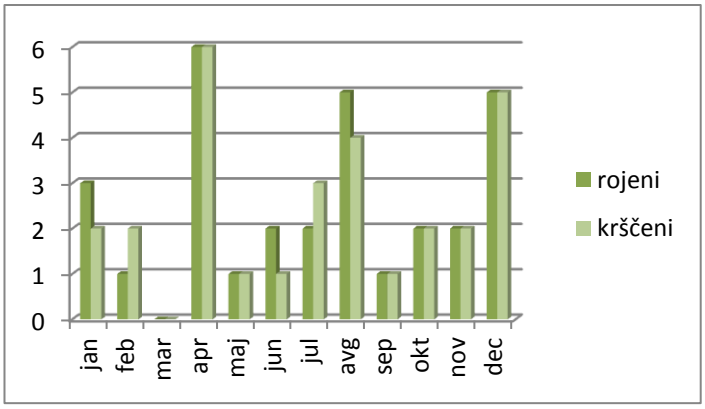

V letu 1923 je bilo živorojenih 30 otrok, krščenih pa je bilo 29. Za enega otroka, rojenega kot dvojčka, 31. avg., namreč ni podatka o krstu, prav tako ne o tem, da bi bil mrtvorojen. Največ rojenih je bilo aprila, enako krščenih, to je 6 otrok, kar znaša 20 % vseh živorojenih in 21 % vseh krščenih otrok. Po številu rojenih sledita avgust in december, ko je bilo rojenih 5 otrok, to je 17 % vseh živorojenih to leto. Najmanj rojenih je bilo marca, ko se ni rodil noben otrok, prav tako noben ni bil krščen. V preostalih mesecih so se rodili en ali dva otroka, z izjemo februarja, ko se je rodil en otrok več, torej trije otroci. Krsti se številčno po mesecih v večini ujemajo s številom rojenih tistega meseca, z izjemo januarja, ko je krščen en manj kot rojen, februarja, ko je krščen en več kot rojen, junija, ko je krščen en manj kot rojen, julija, ko je krščen en več, in avgusta, ko je krščen en manj kot rojen. Krsti sledijo rojstvu z nekajdnevnim zamikom (1–7 dni). Izjema so trije primeri, ko je bil krst istega dne kot rojstvo, z razlogom smrti na isti dan, kot se je otrok rodil, in v drugih dveh primerih zaradi smrti takoj po rojstvu (rojeni in krščeni 24. apr., 31. avg. in 16. dec.), in prav tako dva primera, ko je krst sledil z večjim zamikom, petnajstdnevnim (primer: rojen 25. jun., krst 10. jul.) in sedemindvajsetdnevnim zamikom (primer: rojen 16. jan., krst 12. feb.).

[103] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

Tabela 6: Živorojeni in krščeni otroci leta 1924 po mesecih[104]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Rojeni	**1**	**3**	**4**	**3**	**1**	**1**	**0**	**1**	**4**	**3**	**1**	**1**	**23**
V odstotkih	5	13	18	13	4	4	0	4	18	14	4	4	100
Krščeni	**1**	**1**	**5**	**4**	**1**	**1**	**0**	**1**	**3**	**4**	**1**	**1**	**23**
V odstotkih	5	4	22	18	4	4	0	4	14	18	4	4	100

Graf 6: Grafični prikaz živorojenih in krščenih otrok v letu 1924 po mesecih[105]

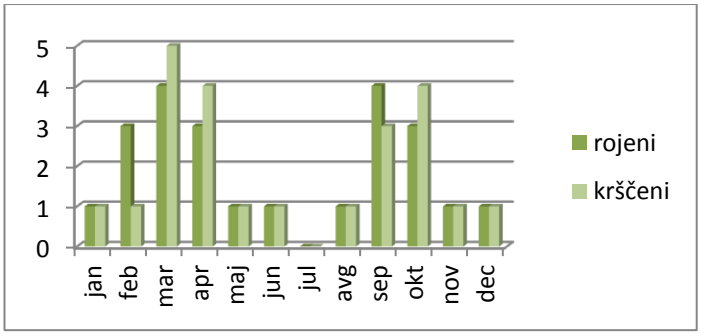

V letu 1924 je bilo skupno živorojenih 23 otrok. Največ se jih je rodilo marca in septembra, to so štirje otroci ali 18 %, trije so se rodili v februarju, aprilu in oktobru, julija se ni rodil noben otrok, v vseh preostalih mesecih sta bila vsak mesec rojena dva otroka. Krstov je bilo enako število kot rojstev, 23. Med te krste štejemo enega otroka, ki je bil rojen 5. jan. 1916, ampak je bil iz nepojasnjenega oziroma nenavedenega razloga krščen šele 18. jan. 1924. Šlo je za nezakonskega otroka ženskega spola, samske matere – gospodinje. Eden od rojenih otrok v tem letu pa ni bil krščen. Pri tem je naveden razlog. Šlo je za živorojeno deklico, ki jo je samska mati – služkinja po rojstvu umorila in je bila najdena 17. januarja 1924. Preostali krsti v posameznih mesecih skoraj enakomerno sledijo številu rojstev. Večje odstopanje je opazno v februarju, ko so bila tri rojstva in le en krst. Krsti

[104] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[105] Prav tam.

sledijo rojstvu z nekajdnevnim zamikom (1- do 9-dnevni zamik). V tem letu noben krst ni bil istega dne kot rojstvo. Največji razmik med rojstvom in krstom je štiriindvajsetdnevni zamik (primer: rojen 15. mar., krst 8. apr.).

Tabela 7: Živorojeni in krščeni otroci leta 1925 po mesecih[106]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Rojeni	**2**	**4**	**3**	**2**	**6**	**0**	**3**	**1**	**2**	**4**	**6**	**1**	**34**
V odstotkih	6	12	9	6	17	0	9	6	3	12	17	3	100
Krščeni	**2**	**4**	**3**	**2**	**5**	**1**	**3**	**1**	**2**	**4**	**5**	**2**	**34**
V odstotkih	6	12	9	6	14	3	9	3	6	12	14	6	100

Graf 7: Grafični prikaz živorojenih in krščenih otrok leta 1925 po mesecih[107]

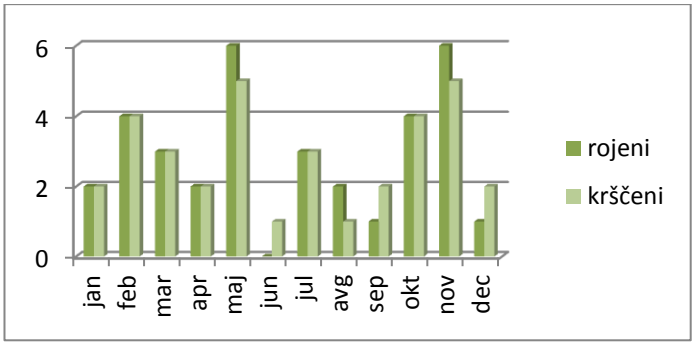

V letu 1925 je bilo skupno živorojenih otrok 34, prav toliko je bilo vseh krščenih otrok, torej vsi živorojeni so bili tudi krščeni. Največ rojenih in tudi krščenih je bilo v maju in novembru. V teh dveh mesecih je bilo v vsakem posebej rojenih 6 otrok in 5 krščenih. V juniju ni bil rojen noben otrok, bil pa je en krščen. V februarju in oktobru je bilo isto število rojenih in krščenih, to so 4 otroci v vsakem od teh dveh mesecev. Septembra in decembra je bil rojen le en otrok na mesec, prav tako krščen le eden, v juniju in avgustu. V preostalih mesecih je povprečno število rojenih in krščenih 2 do 3 otroci. Krsti so bili v povprečju od 1 do 9 dni po

[106] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[107] Prav tam.

rojstvu. V nobenem primeru ne gre za večji razmik med rojstvom in krstom, v enem primeru pa je bil krst istega dne kot rojstvo zaradi takojšnje smrti po porodu (primer: 10. mar.).

Tabela 8: Živorojeni in krščeni otroci leta 1926 po mesecih[108]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Rojeni	**0**	**3**	**3**	**1**	**2**	**3**	**3**	**2**	**1**	**3**	**3**	**1**	**25**
V odstotkih	0	12	12	4	8	12	12	8	4	12	12	4	100
Krščeni	**0**	**3**	**3**	**1**	**1**	**4**	**2**	**3**	**0**	**3**	**4**	**1**	**25**
V odstotkih	0	12	12	4	4	16	8	12	0	12	16	4	100

Graf 8: Grafični prikaz živorojenih in krščenih otrok leta 1926 po mesecih[109]

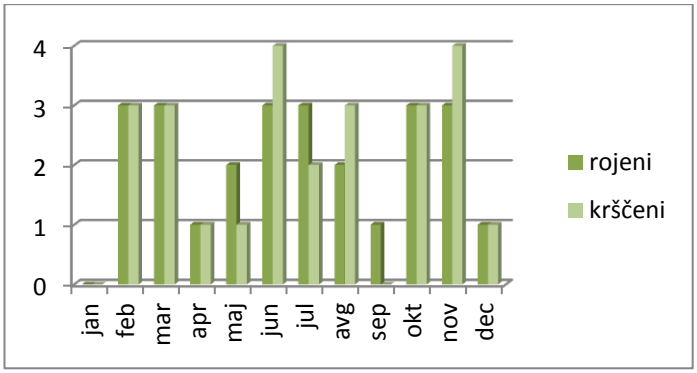

V letu 1926 je bilo živorojenih 25 otrok, prav toliko je bilo tudi krščenih. V februarju, marcu, juniju, juliju, oktobru in novembru je bilo rojenih enako število otrok – to so trije otroci v vsakem od naštetih mesecev. Največ krščenih pa je bilo v novembru in juniju – to so 4 otroci v vsakem od obeh mesecev. Januarja ni bil rojen ali krščen noben otrok, prav tako ni bil noben otrok krščen septembra, je pa bil rojen en otrok. Aprila in decembra je bil rojen in krščen po en otrok v obeh mesecih. Krsti so sledili rojstvu z zamikom od enega do devetih dni. V istem dnevu, kot je bil rojen, ni bil krščen noben otrok, med večjimi razmiki pa so

[108] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[109] Prav tam.

desetdnevni presledek med rojstvom in krstom (primer: rojstvo 14. nov., krst 25. nov.), štirinajstdnevni (primer: rojstvo 15. jun., krst 29. jun.) in osemnajstdnevni (primer: rojen 23. jul., krst 10. avg.).

Tabela 9: Živorojeni in krščeni otroci leta 1927 po mesecih[110]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Rojeni	**3**	**3**	**2**	**1**	**4**	**2**	**2**	**3**	**0**	**2**	**0**	**0**	**22**
V odstotkih	14	14	9	5	14	10	10	14	0	10	0	0	100
Krščeni	**2**	**4**	**0**	**2**	**2**	**5**	**1**	**4**	**0**	**2**	**0**	**0**	**22**
V odstotkih	9	19	0	9	10	19	5	19	0	10	0	0	100

Graf 9: Grafični prikaz živorojenih in krščenih otrok leta 1927 po mesecih[111]

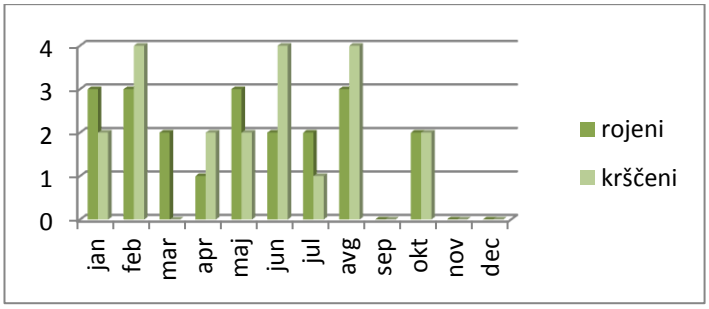

V letu 1927 je bilo rojenih 22 otrok, toliko je bilo tudi krščenih, torej vsi živorojeni v tem letu so bili tudi krščeni. V septembru, novembru in decembru ni bilo nobenega rojstva ali krsta. V marcu je bilo le eno rojstvo in nobenega krsta. Največ rojstev je bilo januarja in februarja ter maja in avgusta, ko so bili rojeni po trije otroci na mesec, največ krščenih pa je bilo v februarju, 4 krščeni, juniju in avgustu, prav tako štirje krščeni v obeh mesecih. Krst je sledil rojstvu z zamikom enega do sedmih dni. Istega dne, kot je bil rojen, ni bil krščen noben otrok, z večjim zamikom, deset- in enajst- ter štirinajstdnevnim, pa so bili trije primeri

[110] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[111] Prav tam.

(rojen 21. jan., krst 31. jan.; rojen 30. mar., krst 10. apr.; rojen 29. maja, krst 12. jun.). Za večji zamik od povprečnega ni naveden poseben razlog.

Tabela 10: Živorojeni in krščeni otroci leta 1928 po mesecih[112]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Rojeni	**1**	**3**	**3**	**5**	**1**	**1**	**3**	**3**	**2**	**0**	**5**	**1**	**28**
V odstotkih	3	11	11	18	3	3	11	11	7	0	18	3	100
Krščeni	**1**	**2**	**4**	**0**	**6**	**1**	**1**	**5**	**2**	**0**	**4**	**2**	**28**
V odstotkih	4	7	14	0	21	4	4	18	7	0	14	7	100

Graf 10: Grafični prikaz živorojenih in krščenih otrok leta 1928 po mesecih[113]

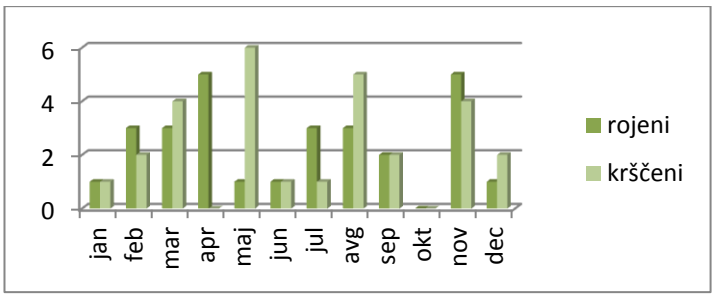

V letu 1928 je bilo rojenih in krščenih 28 otrok, torej vsi živorojeni so bili tudi krščeni. Največ rojenih je bilo aprila in novembra (5 otrok, to je 18 %), oktobra ni bil rojen ali krščen noben otrok, prav tako nobenega krščenega ni bilo v aprilu. Največ krstov je bilo maja (6 otrok, to je 21 % vseh krščenih v tem letu), v tem mesecu pa je bil rojen le en otrok. Le eden je bil rojen tudi januarja, junija in decembra, prav tako je bil le en krst januarja, junija in julija. Krsti so sledili rojstvu z zamikom od dveh do 9 dni. Istega dne, kot je bil rojen, je bil krščen le en otrok (primer: rojen in krščen 1. nov.) zaradi hitre smrti – še istega dne po porodu. Več časa je med rojstvom in krstom preteklo pri štirih primerih, brez posebnega

[112] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.
[113] Prav tam.

razloga, ki bi bil naveden (primeri: rojstvo 1. mar., krst 11. mar.; rojstvo 26. apr., krst 6. maja; rojstvo 29. apr., krst 9. maja; rojstvo 25. jul., krst 15. avg.).

Tabela 11: Živorojeni in krščeni otroci leta 1929 po mesecih[114]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Rojeni	**3**	**4**	**6**	**1**	**3**	**1**	**2**	**3**	**0**	**0**	**3**	**1**	**27**
V odstotkih	13	12	25	4	13	4	8	13	0	0	13	4	100
Krščeni	**3**	**4**	**5**	**2**	**3**	**0**	**3**	**3**	**0**	**0**	**3**	**1**	**27**
V odstotkih	12	16	20	8	12	0	12	12	0	0	12	4	100

Graf 11: Grafični prikaz živorojenih in krščenih otrok leta 1929 po mesecih[115]

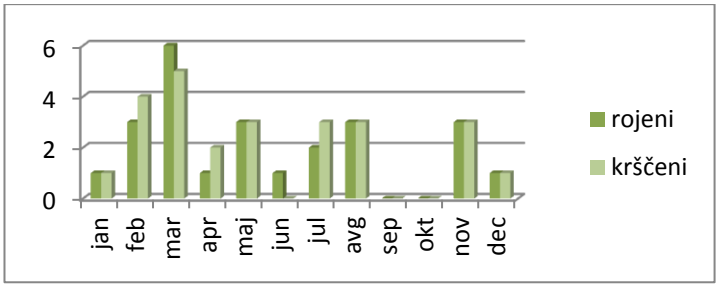

Leta 1929 je bilo v župniji Puščava živorojenih 25 otrok, vsi živorojeni so bili tudi krščeni. Največ rojenih in krščenih je bilo marca, rojenih 6 otrok, krščenih 5, sledijo meseci februar, maj, avgust in november, ko so bili vsak mesec rojeni trije otroci, prav toliko je bilo vsak mesec tudi krščenih, z izjemo februarja, ko so bili krščeni štirje otroci. Nič rojstev in krstov ni bilo v septembru in oktobru, prav tako ni bilo nobenega krsta v juniju. Krsti so sledili rojstvu z razmikom od treh do sedmih dni, istega dne kot rojstvo je bil le en krst zaradi takojšnje smrti po rojstvu (primer: rojstvo in krst 14. feb.). Daljši premor po rojstvu je za krst bil v dveh

[114] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.
[115] Prav tam.

primerih, brez posebnega razloga (rojstvo 19. mar., krst 2. apr.; rojstvo 4. apr., krst 20. apr.).

JOŽE TOVŠAK

Leta 1929 je bil rojen duhovnik Jože Tovšak. Sicer ni bil rojen v župniji Sv. Marija v Puščavi, vendar je bil najbolj znani duhovnik v Puščavi v drugi polovici 20. stoletja in hkrati do danes tudi zadnji puščavski duhovnik (zdaj namreč Puščava nima svojega lastnega duhovnika). Tudi danes se ga tukaj živeči ljudje radi spominjajo, ga še zmeraj cenijo in pripovedujejo o njegovi vnemi, prizadevanju in zavzemanju za dobrobit »puščavske fare«. Ker je bil rojen v letu 1929, ki je eno od obravnavanih let v tem delu, sem se odločila, da zapišem nekaj vrstic tudi o njem.

Jože Tovšak se je rodil 27. februarja 1929 v Šentilju pod Turjakom. Domače družinsko življenje, praznovanje cerkvenih praznikov, obisk maše z očetom vsak dan, ministrantska služba, nastopanje v prosvetnem delu – vse to je v njem prebudilo željo po duhovniškem poklicu. Ob katehetu Francu Jagru se je ta še bolj utrdila. V klasično gimnazijo v Mariboru (stanoval je v malem semenišču) se je vpisal leta 1940. Po izbruhu vojne je odšel domov, kjer je obiskoval dva razreda osnovne šole in jo končal leta 1943. Po vojni je nadaljeval šolanje na novoustanovljeni nižji ljudski gimnaziji v Slovenj Gradcu in ga končal leta 1946 (mala matura). Po maturi na realni gimnaziji v Mariboru leta 1950 je vstopil v ljubljansko bogoslovje. V drugem letniku študija je težko zbolel. Velika preizkušnja je bila tudi vojaščina. Nato je nadaljeval teološki študij. V duhovnika je bil posvečen 29. junija 1957 v mariborski stolnici. Nekaj časa je služboval v Hrastniku, njegovo prvo kaplansko mesto pa je bilo pri Sv. Martinu v Velenju. Tam se je srečal s prvo preizkušnjo v duhovniškem življenju. Januarja 1959 ga je doletela hišna preiskava in nato zapor v Celju zaradi nagovora pri pogrebu šolskega sluge. Po treh mesecih številnih zaslišanj so ga izpustili. Vrnil se je na župnijo. Maja je bil obsojen na dvanajst mesecev strogega zapora.[116] V kazenskem poboljševalnem domu je bil zaprt do aprila 1960. Po prestani kazni,

[116]Vir:http://www.druzina.si/icd/spletnastran.nsf/all/D3B7E1F829E33BAEC12573AF00389421?OpenDocument, pridobljeno 16. 2. 2012.

delno so mu jo skrajšali, je bil nastavljen za kaplana v Lovrencu na Pohorju, leta 1971 nameščen za župnijskega upravitelja v župniji pri Sv. Mariji v Puščavi, od leta 1984 pa je bil tukaj redni duhovnik.[117] Dobrih 34 let je z gorečnostjo dobrega pastirja oznanjeval božjo besedo s srcem, z lepo besedo, predvsem pa z dobrim zgledom. Ob shodih in srečanjih z bolniki je sprejemal romarje in tolažil bolnike in ostarele tudi s prepevanjem pesmi ob kitari. Vsakemu župljanu je želel biti blizu, s posebno pozornostjo in gorečnostjo je obiskoval bolne in »preizkušene«. Njegove pesmi *Šel sem vrh planin, Ti domača hiša, Kadar sonce gre za goro, Prelep brezskrbni stan dekliški, venec ga krasi deviški* tukajšnji ljudje še zmeraj poznajo. Tudi njegova evharistična pesem *Jezus med nami prebiva* večkrat odmeva po cerkvah. Svoje pesmi je zbral v knjigi Poet v meni, Poezija med Pohorjem in Paškim Kozjakom. Zaradi bolezni se je 1. februarja 2006 odpovedal službi duhovnika in zadnja leta svojega življenja preživel v Domu duhovnikov v Mariboru. Kljub bolezni je z njegovega obraza žarela močna vera. Znan je bil kot velik častilec Matere Božje, z molitvijo rožnega venca in tudi s pesmijo *Tihi večer* (besedilo in melodija sta njegova). V vsakem človeku je vedno izluščil samo dobro, kar je bilo slabega, pa je usmiljeno opravičeval in odpuščal. Zgled je dal tudi s tem, da se je sam redno spovedoval vsak teden, vse do svoje smrti 16. avgusta 2008.[118]

»Potnik poglej sebi v srce,

dela poglej, misli, želje.

Zvonček vesti pozvanja na glas,

zlatemu dnevu minil je čas.«[119]

(Jože Tovšak: Tihi večer)

Slika 8: Jože Tovšak, duhovnik v župniji Puščava med leti 1984–2006.[120]

[117]Jože Krajnc, Jože Tovšak, Stana Lušnic Arsovska, Andrej Martinc, Poet v meni, Kulturno društvo, Mislinja 2003, str. 48 in 49.
[118]Vir:http://www.slomsek.net/Slomsek/Template/?fStran=clani&fPod=Dogodki&fIzb=vec&fId=405, pridobljeno 16. 2. 2012.
[119]Vir: http://revija-prijatelj.rkc.si/042000.htm, pridobljeno 18. 2. 2012.
[120]Vir:http://www.slomsek.net/Slomsek/Template/?fStran=clani&fPod=Dogodki&fIzb=vec&fId=405, pridobljeno 16. 2. 2012.

Tabela 12: Vsi živorojeni in krščeni otroci med leti 1919 in 1929, po letih[121]

Leto	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	Skupaj
Rojeni	**17**	**31**	**32**	**32**	**30**	**23**	**34**	**25**	**21**	**28**	**25**	**298**
V odstotkih	6	10	11	11	10	8	12	8	7	9	8	100
Krščeni	**17**	**31**	**32**	**32**	**29**	**23**	**34**	**25**	**21**	**28**	**25**	**297**
V odstotkih	6	10	11	11	10	8	12	8	7	9	8	100

Graf 12: Grafični prikaz vseh živorojenih in krščenih otrok med leti 1919 in 1929, po letih[122]

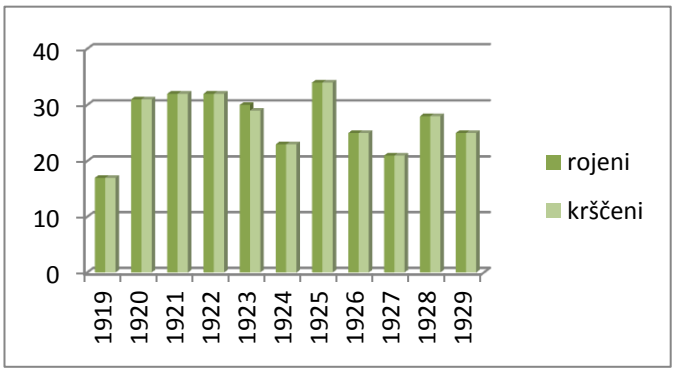

Podatki za vseh enajst let, od leta 1919 do leta 1929, za župnijo Puščava kažejo, da je bilo vseh živorojenih otrok 298, krščen pa je bil le en manj, torej 297 otrok. Pri tem nekrščenem otroku je šlo za primer dvojčkov leta 1923. Eden od rojenih dvojčkov nima zapisanega podatka o smrti, prav tako nobenega drugega podatka, kot je na primer krst. Drugi od teh dvojčkov je umrl takoj po porodu, za tega pa ni

[121] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.
[122] Prav tam.

podatka – možno bi bilo, da je umrl takoj, se rodil kot mrtvorojeni in tretja, manj verjetna možnost, da je preživel, bil krščen in umrl kasneje, saj bi v tem primeru bil zagotovo kje še kakšen podatek. Prav tako ni podatka o krstu otroka, ki je bil rojen živ januarja 1924, a ga je takoj po smrti umorila mati. Našli so ga dva dni kasneje in pokopali. Krščen pa je bil otrok, ki v tem obdobju (1919–1929) ni bil rojen, ampak je bil rojen že leta 1916, krščen pa leta 1924. Največ otrok je bilo rojenih leta 1925, to je 34 otrok v celem letu, kar znaša 12 % vseh živorojenih otrok v letih 1919–1929. Tega leta je bilo tudi največ krščenih, prav tako 34, kar znaša 12 % vseh krščenih v letih 1919–1929. Če spremljamo graf, lahko razberemo, da v drugi polovici obravnavanega obdobja število rojstev in krstov upada. Prav tako je zelo nizko število rojenih leta 1919. Vzrok za to bi lahko pripisali prvi svetovni vojni, ki se je končala v letu 1918, in še neurejenim razmeram v državi, s tem je seveda pogojeno nezaupanje in negotovost ljudi v prihodnost. V letu 1919 je bilo namreč rojenih najmanj otrok v celotnem obravnavanem obdobju, kar je 17 živorojenih otrok (6 %). Nato rojstva naraščajo, leta 1924 pa je zaznan ponovni padec v številu živorojenih otrok. Število rojstev in krstov je s 30 padlo na 25, vendar se je leto kasneje, 1925, številka znova dvignila na 34. Po tem letu pa lahko spremljamo le še padanje rojstev in krstov. Kot je bilo omenjeno že pri posameznih letih, so krsti sledili rojstvom, tako po številu kot po času; krsti so bili vedno le z nekajdnevnim zamikom od dneva rojstva, le v posameznih primerih, ki so navedeni pri posameznih letih, je šlo za daljši presledek.

Tabela 13: Vsi živorojeni in krščeni otroci po mesecih v obdobju 1919–1929[123]

Mesec	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	Sku-paj
Roje-ni	**20**	**32**	**30**	**28**	**33**	**21**	**21**	**28**	**15**	**22**	**27**	**21**	**298**
V odstotkih	7	11	10	10	11	7	7	9	5	7	9	7	100
Krščeni	**17**	**30**	**31**	**24**	**35**	**23**	**20**	**31**	**14**	**22**	**27**	**23**	**297**
V odstotkih	6	10	10	8	12	8	7	10	5	7	9	8	100

Graf 13: Grafični prikaz števila živorojenih in krščenih otrok po mesecih v obdobju 1919–1929

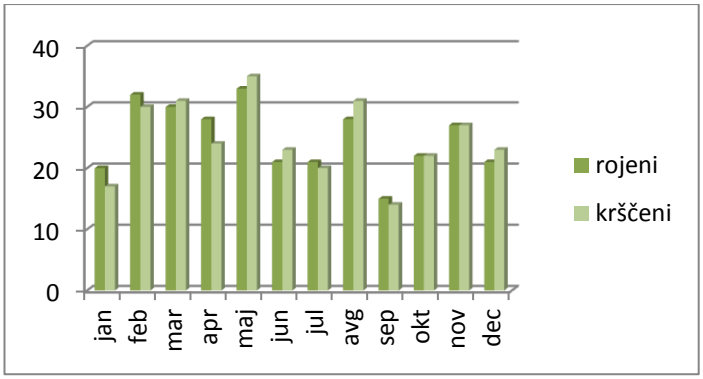

Podatki za vsa leta med 1919 in 1929 prikazujejo, da je bilo največje število živorojenih otrok v maju. Tega meseca je bilo tudi največje število krstov. Rojenih je bilo 33 otrok (11 %) in krščenih 35 otrok (12 %). Za majem po številčnosti rojstev in krstov sledita februar (32 rojenih, 30 krščenih) in marec (30 rojenih, 31 krščenih). Enako število krščenih (31) je bilo tudi avgusta. Tudi aprila je število precej veliko, tako rojenih kot krščenih. Veliko število krščencev v marcu, aprilu lahko povežemo s cerkvenim zakonikom, ki narekuje, da je priporočeno krst opraviti v času velikonočne vigilije. V preostalih mesecih je bilo

[123] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

manj kot 30 rojenih ali krščenih otrok. Posebno malo jih je bilo januarja (rojenih 20, krščenih 17). Po prvem mesecu pa se je število povečevalo s posameznimi nihanji, v zadnjih štirih mesecih leta pa je začelo ponovno padati tako število živorojenih kot število krščenih. Tako jih je bilo septembra le 15 rojenih in 14 krščenih. September je tako mesec z najnižjim številom rojenih in krščenih, sledijo pa še oktober (22 rojenih in 22 krščenih), november (27 rojenih in 27 krščenih) in december (21 rojenih, 23 krščenih). Največ rojstev je bilo tako v pomladnih mesecih, manj v poletnih in jesenskih in najmanj v zimskih mesecih.

Krst je obred, pri katerem otrok uradno dobi ime. Je zakrament, s katerim je posameznik sprejet v versko skupnost kristjanov. Otroka so h krstu do 2. svetovne vojne nesli botri, starši niso bili zraven. V imenu krščenca – novorojenca odgovarjajo in se zaobljubijo botri. Otroka so v zgodovini krstili prvi ali drugi dan po rojstvu, danes se počaka tudi več mesecev. Do sedemdesetih let 20. stoletja so glavno vlogo pri krstu imeli botri, pozneje je ta prešla na starše, botri so sicer zaželeni kot priče, niso pa več nujno potrebni.[124]

Krstitelj je bil v letih 1919–1929 duhovnik ali kaplan. V primerih prezgodnjih rojstev, smrti takoj po rojstvu ali ob kakršnihkoli zapletih ob rojstvu, zaradi česar je bilo ogroženo in največkrat tudi izgubljeno novorojenčkovo življenje, se v matičnih knjigah kot krstitelj pojavlja prisotna babica pri porodu ali mati sama.[125]

V zakoniku cerkvenega prava je zapisano, da je redni krstitelj škof, duhovnik in diakon. Če ni rednega krstitelja ali je ta oviran, dopustno krsti katehet ali kdo drug, ki ga je za to pooblastil krajevni ordinarij, v sili pa celo vsak človek, ki ima potreben namen. Pastoralni delavci, zlasti duhovniki, pa morajo skrbeti za to, da so verniki poučeni, kako se pravilno krščuje. Razen v sili ne sme nihče brez potrebnega dovoljenja krščevati na tujem ozemlju, niti svojih podrejenih. Starši po cerkvenem pravu morajo poskrbeti, da so otroci krščeni v prvih tednih. Če je otrok v smrtni nevarnosti, ga je treba krstiti brez odlašanja. Otroka katoliških in tudi nekatoliških staršev je dopustno krstiti v smrtni nevarnosti, celo proti volji staršev. Splavljeni porodi se morajo krstiti, če živijo, kolikor je to mogoče. Da je

[124] Baš, Slovenski etnološki leksikon, str. 261.
[125] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

otrok lahko krščen v normalnih okoliščinah, mora v to privoliti vsaj eden od staršev ali staršev zakonit namestnik. Krst je mogoč le, če obstaja utemeljeno upanje, da ga bo mogoče vzgajati v katoliški veri; če tega upanja sploh ni, je treba krst odložiti v skladu s predpisi območnega prava, staršem pa je treba razlog pojasniti. Sicer je dovoljeno krst opraviti vsak dan, priporočeno pa je, da se opravi ob nedeljah ali med velikonočno vigilijo. Pravi kraj za krščevanje, razen v sili, je cerkev ali kapela. Tudi v obdobju 1919–1929 je bila večina krstov opravljenih v Marijini cerkvi v Puščavi, le v primeru zgodnje ali takojšnje smrti po porodu je zabeleženo, da je bil otrok krščen doma.[126]

Pri vseh krstih, ki so bili izvedeni v cerkvi in ne doma zaradi nujnosti, so bili prisotni botri. V vseh primerih je bil en boter, v večini so to bile ženske, redkeje moški. Ob imenu botrov oziroma njihovem podpisu je v rojstni in krstni matični knjigi zapisan njihov socialni status, a ne pri vseh. Največkrat je zabeleženo *poročena posestnica, poročena, samska, samska kmečka hči* in pri moških *poročen posestnik, samski kmečki sin, samski, poročen*. V največ primerih pa je pri botrih samo nečitljiv podpis. Če se je dalo razbrati ime in priimek botra, se je priimek velikokrat skladal s priimkom staršev in tako lahko sklepamo, da je boter bil v veliko primerih krvni sorodnik staršev.[127]

Botri so imeli po ljudskem in cerkvenem pravu dolžnost vzgajati in rediti osirotele krščence. Še v 17. stoletju je bilo v navadi, da je imel otrok več botrov, kasneje dva. Velja, da se botrstvo ne sme zavrniti. Med botrom in krščencem je vez duhovnega sorodstva, ki traja vso življenje. Še v 20. stoletju so botri imeli enakovredno veljavo kakor najožje krvno sorodstvo.[128]

Botre so izbirali starši. Pogosto so bili sorodniki (stari starši, teta, stric) ali pa sosedje in znanci. Praviloma so bile to poročene osebe. Zapis botra pomeni, da je ta oseba ob rojstvu otroka še živela in da je bila starejša od približno 21 let.[129]

---

[126] Zakonik cerkvenega prava, razglašen z oblastjo papeža Janeza Pavla II, Družina, Ljubljana 1999 (dalje: Zakonik cerkvenega prava), str. 367 do 371.
[127] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.
[128] Baš, Slovenski etnološki leksikon, str. 42.
[129] Toplišek, Rodoslovje, str. 65.

V povezavi z otrokovim krstom se je ohranilo veliko šeg. Botri so določili otrokovo ime, prvorojencu po navadi po očetu ali botru, ali po svetniku, ki je bil v bližnjih dneh v koledarju naprej. Otroke so nesli h krstu kmalu po rojstvu zaradi visoke smrtnosti, saj so se bali, da bi umrli nekrščeni.[130]

V zakoniku cerkvenega prava je zapisano, da če je le mogoče, mora krščenec imeti botra. Ta si mora prizadevati, da bo krščeni po krstu živel, kakor je primerno za kristjana. Boter naj bi bil le eden ali ena, lahko pa sta tudi dva. Nekdo je lahko bil boter, če so ga izbrali otrok sam, starši oziroma njihov namestnik, če teh ni, pa župnik ali krstitelj. Prav tako je nujno, da ima boter vsaj 16 let, razen če bi krajevni škof določil drugo starost ali če je presojeno s strani duhovnika ali krstitelja, da se lahko naredi izjema. Pogoj je tudi, da je katoličan, da ima zakramente in da živi primerno veri, da ni krščencu mati ali oče. Nekatoliški boter je lahko hkrati s katoliškim botrom samo priča krstu.[131]

Iz tega, da so bili v letih 1919–1929 v župniji Puščava vsi rojeni tudi krščeni, prav tako tudi tisti, ki so umrli takoj po porodu, krščeni doma od matere ali babice, lahko sklepamo, da je bil krst in s tem to, kar le-ta predstavlja, za ljudi izrednega pomena. Iz tega dejstva in tudi zapisa v matični knjigi vemo, da so bili vsi rimokatoliške vere. Zasledila sem samo en primer, kjer je zabeleženo, da je oseba kasneje v življenju izstopila iz rimokatoliške vere: v letu 1920 je bila rojena oseba ženskega spola, zakonska hči trgovca, ki se je odločila izstopiti iz rimokatoliške vere, kdaj se je to zgodilo, pa ni zapisano.[132]

Iz Katoliške cerkve je mogoče formalno izstopiti, vendar notranja zakramentalna vez ostane, ker je zakrament krsta v skladu z učenjem Cerkve neizbrisno znamenje (prim ZCP kan. 849). Kdor iz Katoliške cerkve formalno izstopi, ni več subjekt pravic v skladu z določili Zakonika cerkvenega prava, hkrati pa ga vežejo vsi božji in cerkveni zakoni, razen kanonične oblike poroke.[133]

[130] Korpič, Od zibelke do groba, str. 5.
[131] Zakonik cerkvenega prava, str. 371 in 372.
[132] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[133] Vir: http://www.zrtve-cerkve.org/html/izstop_iz_cerkve_.html, pridobljeno 17. 2. 2012.

4.2.2 Mrtvorojeni otroci in otroci, umrli v prvem letu po rojstvu, med leti 1919 in 1929, ter preživeli in živeči še danes v župniji Sveta Marija v Puščavi

Tabela 14: Prikaz mrtvorojenih, umrlih v prvem dnevu, letu, po rojstvu, preživeli med leti 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi ter skupno število vseh rojstev[134]

Leto	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	Skupaj
Mrtvorojeni	**0**	**0**	**2**	**1**	**1**	**3**	**3**	**2**	**2**	**0**	**0**	**14**
V odstotkih	0	0	14	7	7	22	22	14	14	0	0	100
Umrli prvi dan	**2**	**1**	**0**	**0**	**3**	**1**	**1**	**0**	**0**	**1**	**1**	**10**
V odstotkih	20	10	0	0	30	10	10	0	0	10	10	100
Umrli v prvem letu	**2**	**2**	**3**	**7**	**2**	**3**	**3**	**1**	**1**	**2**	**3**	**29**
V odstotkih	7	7	10	24	7	10	10	4	4	7	10	100
Preživeli	**13**	**29**	**29**	**25**	**25**	**19**	**30**	**24**	**21**	**25**	**23**	**263**
V odstotkih	5	11	11	9	10	7	11	9	8	10	9	100
Vsa rojstva	**17**	**32**	**34**	**33**	**31**	**26**	**37**	**27**	**24**	**28**	**27**	**316**
V odstotkih	5	10	11	11	10	8	12	8	8	9	8	100

[134] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

Graf 14: Grafični prikaz mrtvorojenih, umrlih v prvem dnevu, v prvem letu, preživelih in vseh rojstev med leti 1919–1929[135]

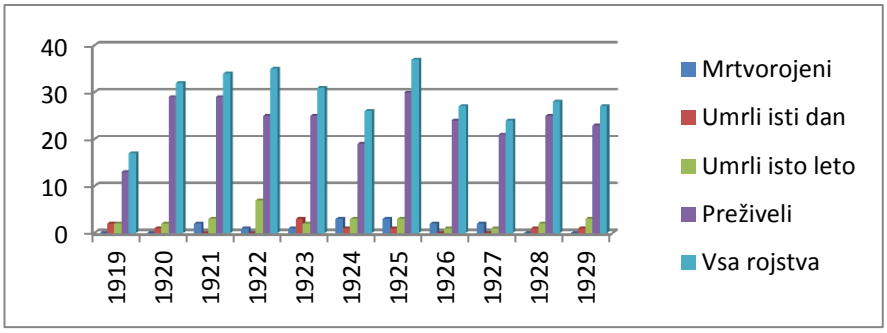

Če pogledamo podatke za vsa leta skupaj med 1919 in 1929, lahko vidimo, da je bilo vseh rojstev 316, od tega je bilo preživelih otrok 263. Preostali pa so bili ali mrtvorojeni (14 otrok), umrli prvi dan po rojstvu (10 otrok) ali pa so umrli še isto leto, kot so se rodili (29 otrok).

Mrtvorojeni: največ mrtvorojenih otrok je bilo leta 1924 in 1925. V obeh letih so umrli po trije otroci pri porodu. Nič mrtvorojenih ni bilo kar v štirih letih, to so leta 1919, 1920, 1928 in 1929. V preostalih letih sta bila eden ali dva mrtvorojena na leto. Razlogi za takšen razplet poroda so pri nekaterih primerih navedeni, vendar redko. Največkrat je bilo zapisano, da je bil prezgoden porod, nerazvit plod, zaplet ob rojstvu. Mrtvorojeni otroci so se rojevali največkrat v pomladnih mesecih, aprilu in maju, tudi v zimskih – januarju ali decembru, nikoli v jesenskih in enkrat v poletnem mesecu juniju. Kar zadeva socialni status staršev mrtvorojenih otrok, ne gre za noben posebni vzorec. Starši so namreč pripadali tako višjemu, srednjemu kot nižjemu razredu (veleposestniki, učitelj, kočar, delavec, strojevodja, dekla in drugi). Prav tako se je približno enako mrtvorojenih otrok rodilo poročenim kot neporočenim materam. Tako da število mrtvorojenih ne bi mogli sorazmerno navezati ne na socialni status ne na zakonski status. Pri mrtvorojenih otrocih je redko zapisan spol otroka, saj v večini gre za nerazviti spol.

[135] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

Umrlih istega dne je bilo še nekoliko manj kot mrtvorojenih. V vseh letih skupaj jih je bilo mrtvih na isti dan kot rojenih le 10 otrok. Nekateri so umrli takoj po porodu, pri drugih je le zabeleženo, da so umrli istega dne. Pri nekaj primerih je zapisano, da je bil otrok šibak in je zato umrl. Vsi ti so bili krščeni doma od matere ali babice. V večjih primerih je otrok umrl istega dne, ko je šlo za dvojčka (glej podpoglavje: dvojčki). Največ umrlih na dan poroda je bilo v letu 1923 (3 otroci), nič umrlih v letih 1921, 1922, 1926 in 1927. 1919 sta istega dne umrla dva otroka, v preostalih letih po en otrok. V vseh primerih razen v dveh je bil otrok ženskega spola, kadar je šlo za rojstvo enega otroka. Pri dvojčkih so bili umrli otroci moškega spola (2 primera leta 1923). V vseh primerih je šlo za naravno smrt, v enem primeru pa je šlo za detomor – leta 1924.

Največ jih je umrlo še istega leta, kot so bili rojeni. Teh je bilo v vseh letih skupaj kar 29. Posebej izstopa leto 1922, ko jih je v istem letu, kot so bili rojeni, umrlo kar 7 (24 % vseh umrlih v istem letu, kot so bili rojeni). Najmanj pa jih je bilo v letih 1926, 1927. V preostalih letih so umrli 2–3 otroci letno. Posebnih razlogov za zgodnjo smrt niso navedli, v posameznih primerih je zapisano, da gre za slabotnega, bolehnega otroka. V šestih primerih je bil umrli otrok ženskega spola, preostali so bili moškega.

Vseh preživelih otrok je bilo 263, od tega največ v letu 1925 (30 otrok), saj je bilo takrat tudi največ rojenih (37 otrok). Največja razlika med rojenimi in preživelimi je bila leta 1922, ko je bilo vseh rojstev 35, preživelih otrok pa 25, torej 10 manj. Od preživelih otrok jih je nekaj umrlo kmalu v naslednjih nekaj letih, veliko že naslednje leto po rojstvu. Takšnih je bilo leta 1919 2 otroka, 1920 4 otroci, 1921 1 otrok, 1922 4 otroci, 1923 2 otroka, 1924. leta 1 otrok, 1925. leta 1 otrok, 1926. leta 2 otroka, 1927. leta 1 otrok, 1928. leta noben otrok in 1929 en otrok.

Iz teh podatkov lahko sklepamo, da je bila umrljivost pri otrocih precej visoka. Pri samem rojstvu ne toliko kot v prvem letu starosti. Verjetno lahko vzrok za to poiščemo v veliko manjši socialni in zdravstveni oskrbi otrok in ozaveščenosti njihovih staršev o pravilni negi, prehrani, v primerjavi z današnjim časom.

4.2.3 Dvojčki v posameznih letih in skupaj v letih 1919–1929

Tabela 15: Prikaz rojenih dvojčkov v župniji Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929[136]

Leto	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	Sku-paj
Dvojčki	**0**	**0**	**0**	**1**	**2**	**0**	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**	**5**
V odstotkih	0	0	0	20	40	0	0	20	0	20	0	100

Graf 15: Grafični prikaz rojenih dvojčkov v župniji Sveta Marija v Puščavi med leti 1919–1929[137]

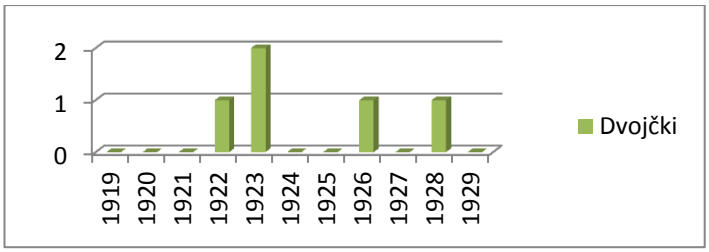

V župniji Puščava je bilo v 11 letih od 1919 do 1929 rojenih le 5 parov dvojčkov, vsi kot zakonski otroci. Največ dvojčkov je bilo rojenih v letu 1923, to sta dva para dvojčkov (40 % vseh dvojčkov), v letih 1922, 1926 in 1928 je bil rojen po en par dvojčkov na leto. V preostalih letih ni bilo rojenega nobenega para dvojčkov. V letu 1922 sta bila kot dvojčka rojena otroka moškega in ženskega spola v avgustu. Fantek je umrl še istega leta, punčka leto kasneje (1923). V letu 1923 sta bila rojena dva para dvojčkov. Pri prvem paru, rojenem avgusta, sta bila rojena oba otroka moškega spola. Eden je umrl takoj po rojstvu, za drugega pa podatka glede smrti ni navedenega v matični knjigi. Pri drugem paru, rojenem decembra, je en otrok moškega spola umrl takoj po porodu, drugi otrok, ki nima zapisanega spola, je bil mrtvorojen. Naslednja dvojčka sta bila nato rojena v letu 1926, meseca februarja. Bila sta moškega in ženskega spola, otrok ženskega spola je

[136] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.
[137] Prav tam.

umrl še istega leta v maju, otrok moškega spola pa je preživel in živi še danes. Dvojčka sta bila rojena še leta 1928, meseca novembra, znova fantek in punčka. Oba sta preživela in živita še danes. Iz teh podatkov lahko vidimo, da je bilo število rojenih dvojčkov res majhno in da so v večini otroci, rojeni kot dvojčki, umrli po porodu, v istem letu ali naslednjem, torej so imeli zelo kratko življenjsko dobo. Nasproti temu dejstvu pa stojijo podatki treh otrok, rojenih kot dvojčki, ki živijo še danes. Med temi je en par dvojčkov celo takšen, da sta preživela oba otroka. Od 10 rojenih otrok kot dvojčkov so torej preživeli le trije otroci oziroma dočakali večjo starost od enega leta, če ne upoštevamo enega otroka, o čigar smrti ni zabeleženega podatka.

4.2.4 Nezakonski in zakonski otroci po posameznih letih in skupaj za obdobje 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi

Tabela 16: Prikaz zakonskih in nezakonskih otrok v župniji Sveta Marija v Puščavi, rojenih med leti 1919 in 1929[138]

Leto	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	Sku-paj
Zakonski	**12**	**24**	**24**	**26**	**23**	**20**	**24**	**20**	**20**	**22**	**18**	**233**
V odstotkih	5	10	10	11	10	9	10	9	9	9	8	100
Nezakonski	**5**	**8**	**10**	**7**	**8**	**6**	**13**	**7**	**4**	**6**	**9**	**83**
V odstotkih	6	10	12	8	10	7	16	8	5	7	11	100

[138] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

Graf 16: Grafični prikaz zakonskih in nezakonskih otrok v župniji Sveta Marija v Puščavi, rojenih med leti 1919–1929[139]

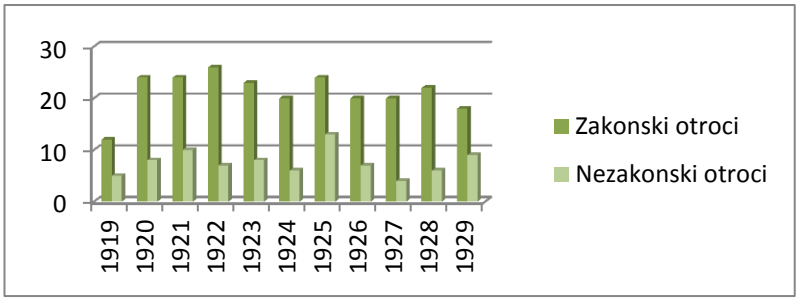

Med leti 1919 in 1929 je bilo v župniji Puščava rojenih 233 zakonskih in 83 nezakonskih otrok. K nezakonskim živečim v župniji lahko prištejemo otroka, ki je bil rojen kot nezakonski že leta 1916 in bil kasneje v letu 1924 krščen v župniji Puščava. Največ nezakonskih otrok je bilo rojenih leta 1925, to je bilo 13 otrok ali 16 % vseh nezakonskih otrok. Več jih je bilo tudi v letih 1921 in 1929, ko je bilo rojenih 10 in 9 nezakonskih otrok, kar znaša 12 % in 11 % vseh nezakonskih otrok. Najmanj nezakonskih je bilo rojenih v letu 1927, le 4 otroci, kar je 5 % vseh nezakonskih otrok. Največja razlika med zakonskimi in nezakonskimi v številu je v letu 1922, ko je bilo zakonskih otrok 26, nezakonskih pa samo 7. Najmanjša razlika med številom zakonskih in nezakonskih pa je v letu 1919. Kot zakonskih je bilo rojenih 12 otrok, kot nezakonskih pa 5. Med nezakonske otroke sem prištela tudi tiste, ki so bili v kasnejših letih po rojstvu pozakonjeni zaradi poroke matere z moškim, ki je otroka ali otroke matere priznal za svoje in so tako naknadno zabeleženi kot zakonski otroci. V letu 1919 sta bila kasneje pozakonjena dva nezakonska otroka, 1920 1 otrok, leta 1921 prav tako 1 otrok, leta 1922 dva otroka, 1923 kar 4 otroci, leta 1924 je bil pozakonjen 1 otrok, leta 1925 so bili kasneje pozakonjeni 3 nezakonski otroci, leta 1926 5 pozakonjenih otrok, leta 1927 so bili pozakonjeni vsi nezakonski otroci, to so bili 4. Leta 1928 so bili pozakonjeni 3 nezakonski otroci in leta 1929 1 pozakonjen. V dveh primerih je oče napisan s svinčnikom, kar je pomenilo, da ga je mati navedla kot očeta otroka ob rojstvu, vendar ta tega ni priznal. Takšna primera sta bila v letu 1928 in 1929. V enem primeru je otrok rojen kot zakonski, kasneje pa je oče

[139] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

izbrisan kot oče otroka. Gre za otroka, rojenega leta 1923, oče pa je izbrisan leta 1933. Razlog za to ni naveden. V enem primeru je bil nezakonski otrok po rojstvu posvojen. Gre za otoka, rojenega februarja leta 1923 in posvojenega maja istega leta. Med zakonskimi otroki je bilo bistveno več mrtvorojenih otrok kot med nezakonskimi otroki, čeprav bi pričakovala obratno, saj so nezakonske matere večkrat prihajale iz nižjih socialnih slojev. Mrtvorojencev med zakonskimi je bilo skupaj v letih 1919–1929 11, medtem ko so bili nezakonski mrtvorojeni otroci le trije.

V preteklih obdobjih družba ni bila naklonjena rojstvu nezakonskih otrok. Najmanj, kar je možno reči, je, da so bili ti otroci »moteči« oziroma so se jih sramovali. To je bilo ponekod vidno tudi pri pisanju matičnih knjig, čeprav v primeru matičnih knjig župnije Sv. Marija v Puščavi tega nisem zasledila. Je pa bilo možno, da so ločili knjige in sezname nezakonskih od zakonskih otrok, da so površni, pomanjkljivi vpisi, posebne navade pri dajanju osebnih imen in podobno.[140]

Nezakonski otrok je torej otrok, ki je rojen zunaj zakonske zveze. Za skoraj vse krščanske in nekatere druge družbe je bilo značilno, da so nezakonske otroke šteli za drugorazredne člane skupnosti. Patent iz leta 1787 je določil, da v rojstno knjigo vpisujejo tako zakonske kakor nezakonske otroke. Mati nezakonskega otroka ni bila dolžna navesti imena očeta, če pa ga je, je imela njena navedba dokazno moč le, če je tudi oče privolil, da ga vpišejo v matično knjigo. V 20. stoletju je pravni red izenačil nezakonske otroke z zakonskimi.[141]

Vzroki za to, da je ženska postala nezakonska mati, so bili na splošno različni: nenačrtovana nosečnost in ugovori proti splavu; nasprotovanje družine poroki; velikokrat je fant zapustil dekle, potem ko je zanosila ... V vseh primerih so bile nezakonske matere v slabšem družbenem položaju od zakonskih. V preteklosti so bile deležne splošnega zaničevanja, prezira v ožjem okolju, predvsem pa so bile socialno ogrožene. Moralne ali socialne posledice razmer, v katerih so živele nezakonske matere z otroki, so se pogosto odražale v osebnostnem razvoju

[140] Toplišek, Rodoslovje, str. 65.
[141] Baš, Slovenski etnološki leksikon, str. 364.

nezakonskega otroka. Usoda nezakonskih mater je bila pogosto predmet literarnih obravnav. Največ nezakonskih mater na Slovenskem je bilo v 20. stoletju na Koroškem in Štajerskem.[142]

4.2.5 Spol novorojencev v posameznem letu in skupaj v vseh letih med 1919 in 1929

Tabela 17: Spol novorojencev med leti 1919 in 1929[143]

Leto	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	Skupaj
Fantki	**8**	**16**	**20**	**16**	**18**	**11**	**17**	**17**	**11**	**13**	**11**	**158**
V odstotkih	5	10	13	10	11	7	11	11	7	8	7	100
Punčke	**9**	**16**	**12**	**16**	**12**	**12**	**17**	**8**	**11**	**15**	**16**	**144**
V odstotkih	6	11	6	11	8	8	12	6	8	11	11	100

Graf 17: Grafični prikaz novorojencev po spolu v letih 1919 in 1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi[144]

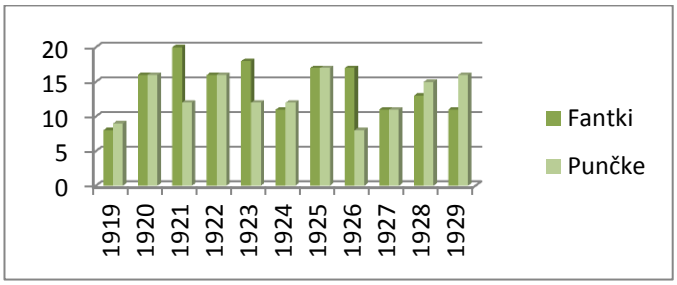

V obdobju 1919–1929 je v župniji Puščava bilo živorojenih več fantkov kot punčk. Skupaj je bilo rojenih 158 otrok moškega spola in 144 otrok ženskega spola. Največ fantkov je bilo rojenih leta 1921, in to 20, kar znaša 13 % vseh fantkov. Največ punčk je bilo rojenih leta 1925, to je 17, kar znaša 12 % vseh

[142] Baš, Slovenski etnološki leksikon, str. 364.
[143] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.
[144] Prav tam.

rojenih punčk v tem obdobju. Najmanj fantkov je bilo rojenih leta 1919 (8 otrok, to je 5 %) in najmanj punčk leta 1926 (8 otrok, to je 6 %). Največja razlika med spoloma je bila leta 1926, ko je bilo rojenih samo 8 otrok ženskega spola in 17 otrok moškega spola, enako število otrok obeh spolov je bilo v več letih: v letu 1920 16 otrok vsakega spola, enako leta 1922, leta 1925 17 otrok vsakega spola in leta 1927 11 otrok vsakega spola. Povprečno število rojenih punčk na leto je bilo 13,09 in povprečno število fantkov je bilo 14,36.

4.2.6 Vsa rojstva po posameznih naseljih v župniji Sveta Marija v Puščavi v posameznem letu in skupaj v vseh letih

V rojstni in krstni matični knjigi je tudi zapisano, iz katerega naselja v sami župniji so prihajali novorojenci. Z analizo teh podatkov bom ugotovila, v katerem kraju je bilo največ rojenih in v katerem najmanj. Naselja, ki se pojavljajo v matični knjigi kot naselja, ki spadajo pod župnijo Puščava, so: Činžat, Puščava, Ruta, Fala, Kumen, Rdeči Breg in Spodnji trg Lovrenca na Pohorju.

Tabela 18: Rojeni med leti 1919 in 1929 po posameznih naseljih v župniji Sveta Marija v Puščavi[145]

Leto	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	Sku-paj	V %
Činžat	2	6	8	5	8	6	8	7	6	8	11	75	24
Kumen	3	7	8	9	8	5	12	5	5	6	5	73	23
Fala	0	0	1	5	4	7	4	2	3	0	0	26	8
Puščava	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Rdeči Breg	1	2	0	3	2	2	2	2	2	3	5	24	8
Ruta	6	12	13	7	4	2	8	6	7	6	4	75	24
Sp. trg	5	5	4	3	4	3	3	5	1	5	2	40	13

[145] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

Graf 18: Grafični prikaz vseh rojenih po posameznih naseljih v župniji Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929[146]

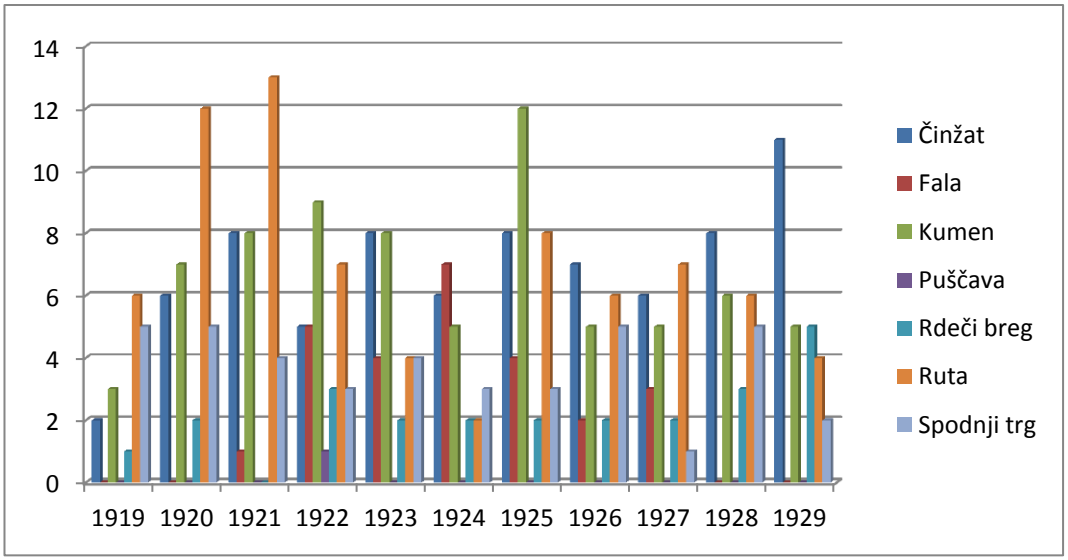

Kraji, ki so v obravnavanih letih (1919–1929) spadali pod župnijo Puščava, so bili Činžat, Fala, Kumen, Puščava, Rdeči Breg, Ruta in Spodnji trg – del Lovrenca na Pohorju. Činžat, manjše naselje, ki danes spada pod občino Lovrenc na Pohorju, leži na nadmorski višini 421,5 m in ima 156 prebivalcev. V kraju ni posebnih ustanov, objektov, gre namreč za manjšo vas, v kateri najdemo le pošto in »vaško gostilno«. Prebivalci se večinoma ukvarjajo s kmetijstvom – živinorejo. Drugi omenjeni kraj je Fala, na katero mejita tako Činžat kot Ruta. Falo deli reka Drava. En del spada pod občino Selnica ob Dravi in drugi pod občino Ruše. Fala na desnem bregu Drave je raztreseno naselje, ki je najbolj znano po gradu Fala in po elektrarni Fala. Kumen je naselje, ki danes pripada občini Lovrenc na Pohorju. Leži na nadmorski višini 493,2 m in ima 367 prebivalcev. Tudi tukaj gre za raztreseno naselje, ki sega od nižinskih predelov do hribovitega sveta, ki obkroža Lovrenc na Pohorju. Rdeči Breg prav tako spada v občino Lovrenc na Pohorju. Znan je po cerkvi sv. Ignacija – je edina cerkev v Sloveniji, ki je posvečena sv. Ignaciju Lojolskemu. Sicer pa gre za hribovit svet, ki leži na nadmorski višini 555 m in šteje okoli 248 prebivalcev, ki živijo v večini na oddaljenih kmetijah. Ruta je majhno naselje na nadmorski višini 516,8 m in šteje 111 prebivalcev. Spada pod

[146] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

občino Lovrenc na Pohorju. Meji na Činžat, Falo, Puščavo in Dravo. Poznana je bila predvsem po železniški postaji, ki danes v večini sameva. Spodnji trg je del kraja Lovrenc na Pohorju, ki meji na Puščavo, v drugem delu pa se nadaljuje kot Zgornji trg. Lovrenc na Pohorju je danes občina, ki šteje okoli 2000 prebivalcev in leži na nadmorski višini 459 m. Je urbanizirano, večinoma obcestno središčno naselje v severnem delu Pohorja, sedež občine Lovrenc na Pohorju. Središče Lovrenca na Pohorju je strnjena obcestna vas, ki leži med potokoma Radoljna in Slepnica v ribniško-lovrenškem podolju ob prečni cesti čez Pohorje (Oplotnica–Ruta ob Dravi). Ob sotočju Radoljne in potoka Slepnice je zaselek Kurja vas, ki je prav tako spadal in še spada pod župnijo Puščava. Naselje Puščava sem že predstavila v prvem poglavju.

V obdobju 1919–1929 je bilo rojenih največ otrok v naseljih Činžat in Ruta, v obeh po 75 otrok (24 %), sledi Kumen s 73 otroki (23 %), nato Spodnji trg s 40 otroki (13 %), 26 otrok (8 %) je bilo rojenih na Fali in 24 (8 %) na Rdečem Bregu. Najmanj, to je en otrok, je bil v vseh 11 letih rojen v Puščavi, kar znaša 0 %. Na Činžatu se je največ otrok rodilo leta 1929, 11 otrok, in najmanj leta 1919. Na Kumnu se je največ otrok rodilo leta 1925, 12 otrok, in najmanj enako kot v Činžatu, leta 1919, ko so bili rojeni le trije otroci. Na Fali kar v štirih letih ni bil rojen noben otrok (1919, 1920, 1928 in 1929), največ pa jih je bilo leta 1924 (7 otrok). V Puščavi je bil v vseh letih rojen le eden leta 1922. Na Rdečem Bregu prav tako ni bil rojen noben otrok v letu 1921 in največ, 5 otrok, v letu 1929. Na Ruti je bilo najmanj, 2 otroka, rojenih v letu 1924 in največ rojenih v letu 1921, 13 otrok. To je tudi največ rojenih otrok v posameznem naselju v enem letu. V Spodnjem trgu je bil rojen 1 otrok leta 1927, to je najmanjše število rojstev v tem naselju, največje, 5 otrok, pa je bilo kar v več letih: 1919, 1920, 1926 in leta 1928. V te podatke so zajeti vsi otroci, živorojeni in mrtvorojeni, torej vsa rojstva ne glede na razplet poroda.

4.2.7 Imena novorojencev v obdobju 1919–1929 v posameznih letih in skupaj v vseh letih

Z imeni se predstavniki človeškega rodu kličejo že dolga tisočletja. Kdaj, kako in na kateri stopnji človeškega razvoja so nastala, je težko zanesljivo reči.[147]

V najstarejši dobi je poimenovanje otroka odsevalo željo staršev po tem, kakšni naj bi bili otroci: dekliška imena po različnih rožah verjetno izražajo željo po lepoti in fantovska bolj željo po moči in junaštvu. Tridentinski koncil (1545–1563) je predpisal uporabo svetniških imen in izvirno slovanska imena so bila izrinjena. Sodobna osebna imena izvirajo zlasti iz hebrejskega, grškega, nemškega in latinskega jezika. Rojstna in krstna imena so otroku izbrali starši, bližnji sorodniki in botri. Otroke so večkrat poimenovali po starših, starih starših in botrih, pogosto tudi po svetniku v bližini otrokovega rojstva. Če je kateri od otrok umrl, so naslednjega ali drugega pogosto poimenovali z njegovim imenom, tako da so marsikateri pari staršev imeli več otrok z istim imenom. Starši so marsikdaj dajali otrokom dvoje ali troje imen.[148]

Če ima otok več imen, mora po zakonu izbrati eno, ki ga bo uporabljal za pravni promet. V veljavnem Zakonu o osebnem imenu (Uradni list RS, št. 20/2006), ki govori o imenih in priimkih državljanov Slovenije, je v tretjem členu opredeljeno, da je osebno ime sestavljeno iz imena in priimka, oba pa sta lahko sestavljena iz več besed, ki tvorijo celoto. Za pravni promet izbrana priimek in ime sta lahko sestavljena vsak iz največ dveh besed oziroma dveh nedeljivih celot (to je opredeljeno v četrtem členu zakona). Državljan, čigar ime ali priimek ali ime in priimek sta sestavljena iz več kakor dveh besed oziroma nedeljivih celot, mora podati izjavo o izbiri osebnega imena za pravni promet in izbrano osebno ime v pravnem prometu tudi uporabljati.[149]

---

[147] Janez Keber, Leksikon imen, Celjska Mohorjeva družba, Celje 2008 (dalje: Keber, Leksikon imen), str. 13.
[148] Baš, Slovenski etnološki leksikon, str. 393.
[149] Vir: http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200620&stevilka=746, pridobljeno 13. 3. 2012.

- IMENA ROJENIH OTROK ŽENSKEGA IN MOŠKEGA SPOLA LETA 1919[150]

Od najpogostejšega do najredkejšega:

Za otroke ženskega spola:	Za otroke moškega spola:
Marija (4)	Maksimilijan (2)
Apolonija (1)	Jože (1) Otto (1) Franc (2) Rudolf (1)
Rozina (1)	Friderik
Zofija (1)	Julij (1)
Antonija (1)	Gabrijel (1)
Lucija (1)	Alfons (1)

Pri otrocih ženskega spola, rojenih v letu 1919, je le eno ime, s katerim so večkrat poimenovali otroka. To je *Marija*. Z imenom so poimenovali štiri deklice, medtem ko so preostale živorojene deklice poimenovali z različnimi imeni. Nobena deklica ni imela več kot eno ime. Pri dečkih je le en primer, kjer je otrok poimenovan z več imeni, kar štirimi, *Jože Otto Franc Rudolf*. Ime *Otto* je po otrokovem očetu, ki ima isto osebno ime. Podatka o izbiri imena za pravni promet v tem primeru ni. Med najpogostejšimi moškimi imeni v letu 1919 je ime *Franc*, ki se pojavi enkrat kot samostojno ime in enkrat kot del imena – eno od štirih imen otroka. Tudi ime *Maksimilijan s*e pojavi dvakrat v tem letu. Vsi preostali živorojeni otroci moškega spola so bili poimenovani z različnimi imeni.

- IMENA ROJENIH OTROK ŽENSKEGA IN MOŠKEGA SPOLA LETA 1920[151]

Od najpogostejšega do najredkejšega:

Za otroke ženskega spola:	Za otroke moškega spola:
Friderika (2)	Franc (3) Oton (1)
Matilda (1)	Bernardin (1) Franc Alojz (1) Anton (1)

[150] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[151] Prav tam.

Veronika (1)	Maksimilijan (2)
Felicita (1) Angela (1)	Jožef (2)
Terezija (1) Marija (1)	Stanislav (1)
Maksima (1)	Vincencij (1)
Julija (1)	Rupert (1)
Alojzija (1)	Jakob (1)
Vida (1)	Ignacij (1)
Ana (1)	Adolf (1)
Cirila (1) Metodija (1)	Janez (1)
Ingebork (1) Olga (1)	Karol (1)
Brigita (1)	Edmund (1) Leopold (1)
Franciska (1)	
Silvestra (1)	

Najpogostejše poimenovanje otroka ženskega spola v letu 1920 je *Friderika;* s tem imenom so poimenovali dve živorojeni deklici, medtem ko so vse preostale deklice poimenovane z različnimi imeni. Štiri deklice so poimenovane z dvema osebnima imenoma. Med njimi je le ena, ki je dobila eno od imen po svoji materi *Mariji, Terezija Marija.* Pri nobenem od teh imen ni podatka o izbiri imena za pravni promet. Pri dečkih je najpogostejše ime *Franc,* ki se pojavi trikrat. Enkrat nastopa kot samostojno ime in dvakrat kot eno od dveh oziroma štirih osebnih imen otroka, *Franc Oton* in *Bernardin Franc Alojz Anton.* Dva rojena dečka imata po dve osebni imeni, eden pa štiri. Med njimi ima eden ime po očetu *Otonu, Franc Oton.* Pri nobenem od teh imen ni zabeležen podatek o izbiri imena za pravni promet. Vsi preostali dečki so poimenovani z različnimi imeni.

- IMENA ROJENIH OTROK ŽENSKEGA IN MOŠKEGA SPOLA LETA 1921[152]

Od najpogostejšega do najredkejšega:

[152] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

Za otroke ženskega spola:	Za otroke moškega spola:
Marija (4)	Alojzij (3)
Marija Angela (1)	Alojzij Rudolf (1)
Alojzija (1) Marija	Franc (3) Štefan (1)
Jožefa (2)	Edmund (1) Franc
Jožefa Hildegard (1)	Oskar (1) Franc
Julijana (1)	Viktor (2) Oton (2)
Pija (1)	Viktor
Helena (1)	Oton
Jekica (1) Srečka (1)	Božidar (2) Ludvik (1)
Amalija (1)	Božidar Slavoslav (1)
Vilibalda (1)	Janez (1)
	Anton (1) Mihael (1)
	Friderik (1)
	Leopold (1)
	Stanislav (1) Matija (1)
	Karol (1)
	Ivan (1)
	Bogoslav (1); Frančišek (1)

Najpogosteje dano ime novorojeni deklici v letu 1921 je bilo *Marija*. Deklice s tem imenom so bile štiri. Dve deklici sta bili poimenovani z imenom *Jožefa*, kar je drugo najpogostejše ime v tem letu. Vse preostale deklice so imele različna imena. Večina jih je imela le po eno ime, štiri pa so imele po dve imeni, dve od njih sta imeli enako ime kot njuna mati, to je *Marija* pri deklici *Mariji Angeli* in *Alojzija* pri deklici *Alojziji Mariji. Jožefa Hildegard* si je za pravni promet izbrala ime *Jožefa. Marija Angela* si je izbrala ime *Marija, Alojzija Marija* si je izbrala ime *Alojzija*. Pri deklici *Jekici Srečki* ni podatka o izbiri imena za pravni promet. V primeru ene deklice *Jožefe* si je le-ta spremenila ime v *Jožica.* Pri dečkih je najpogostejše ime *Alojz,* dvakrat kot samostojno ime in enkrat eno od dveh

osebnih imen otroka. Enako število otrok, torej trije, so dobili ime *Franc,* v vseh treh primerih kot eno od dveh osebnih imen otrok. Sledijo imena *Viktor, Oton* in *Božidar.* Vsako ime se je dvakrat uporabilo pri poimenovanju dečkov, rojenih v letu 1921. *Božidar* kot eno od dveh imen otroka in *Viktor* ter *Oton* po enkrat kot samostojno ime in enkrat skupaj v enem imenu *Viktor Oton.* Vsi preostali so bili poimenovani z različnimi imeni. Otrok moškega spola z dvema imenoma je bilo devet. Osem od njih je bilo poimenovanih po svojih očetih, en primer pa ni bil poimenovan po nobenem staršu: *Franc Štefan.* Za pravni promet o izbiri imena sta podatka le pri dveh: pri *Stanislavu Matiju,* ki je izbral ime *Stanislav,* in pri *Oskarju Francu,* ki je izbral ime *Oskar.* V enem primeru je oseba spremenila svoje ime – iz *Janez* v *Ivan.*

- IMENA ROJENIH OTROK ŽENSKEGA IN MOŠKEGA SPOLA LETA 1922[153]

Od najpogostejšega do najredkejšega:

Za otroke ženskega spola:	Za otroke moškega spola:
Marija (6)	Franc (3)
Terezija (3)	Mihael (1) Franc
Marija Terezija	Ivan (2)
Marija Jožefa (1) Terezija	Ivan Anton (1)
Marija Ana (1)	Janez (2)
Marija Frančiška (1)	Augustin (2)
Ivana (1)	Janez Augustin
Gizela (1)	Gašper (1)
Karvla (1) Dragotina (1)	Alojs (1) Jožef (1)
Hedvika (1)	Alojzij (1) Fridolin (1)
Sofija (1)	Mojzij (1)
Paulina (1) Alojzija (1)	Frderich (1) Jakob (1)
Miroslava (1)	Stanislav (1)

[153] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

Perpetua (1)	Rajmund (1)
Stefanija (1)	Frančišek (1)

Posebej izstopajoče ime za leto 1922 pri deklicah je *Marija.* To ime se ponovi kar šestkrat. Le dvakrat nastopa kot samostojno ime, v štirih primerih pa kot eno od dveh oziroma treh osebnih imen enega otroka. Sledi ime *Terezija,* ki se ponovi trikrat; enkrat kot samostojno ime in dvakrat kot del dveh osebnih imen deklic. Vsa druga imena, zgoraj našteta, se pojavijo le enkrat v poimenovanju živorojenih deklic v letu 1922. Štiri deklice imajo po dve osebni imeni, ena ima tri osebna imena, preostale pa po eno. Tri deklice z dvema oziroma tremi imeni so poimenovane po starših, dve pa ne. Tri imajo torej isto ime kot njihova mati, to so *Marija Jožefa Terezija* (mati *Marija*), *Marija Ana* (mati *Ana), Marija Frančiška* (mati *Marija*). Pri nobeni deklici z več kot enim imenom ni podatka o izbiri imena za pravni promet. Najpogostejše ime pri dečkih v letu 1922 je bilo *Franc*. Bila so tri takšna poimenovanja, dvakrat kot samostojno ime in enkrat v imenu z dvema osebnima imenoma (*Mihael Franc).* Imena *Ivan, Janez* in *Augustin* so se pojavila po dvakrat. *Janez* in *Augustin* po enkrat samostojno in enkrat skupaj v istem imenu (*Janez Augustin*). *Ivan* prav tako enkrat samostojno in enkrat kot prvo od dveh osebnih imen enega otroka. Šest dečkov je imelo po dve osebni imeni, preostali pa po eno. Med temi šestimi so zapisani podatki o izbiri osebnega imena za *Mihaela Franca,* izbral je ime *Mihael,* in za *Ivana Antona,* izbral je ime *Ivan.* V imenu *Janez Augustin* je prišlo do spremembe imena v *Ivan.* Otroci moškega spola z dvema imenoma so v enem primeru poimenovani po očetu, *Ivan Anton* (oče *Ivan*), in v enem po materi, *Alojzij Fridolin* (mati *Alojzija*).

- IMENA ROJENIH OTROK ŽENSKEGA IN MOŠKEGA SPOLA LETA 1923[154]

Od najpogostejšega do najredkejšega:

Za otroke ženskega spola:	Za otroke moškega spola:
Marija (4)	Ivan (5)
Marija Antonija (2)	Ivan Jožef (2)

[154] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

Ana (1) Marija Lilijana (1)

Helena (1) Antonija

Kristina (2) Martina (1) Angela (1)

Iveta (1) Terezija (1)

Rosalija (1)

Ljudmila (1)

Ivan Tomaž (1)

Franc (3) Karol (1)

Franc Alojsij (1)

Josef (2)

Josef Emilijan (1)

Bogomir (2)

Roza (1) (Simon) (1)

Štefan (1)

Maksimilijan (1)

Leopold (1)

Silvester (1) Anton (1)

Najpogostejše žensko ime v letu 1923 je bilo s štirimi poimenovanji znova *Marija*. Dvakrat se je ime pojavilo kot samostojno in dvakrat skupaj še z enim imenom od dveh ene osebe. Sledita imeni *Antonija* in *Kristina*. Obe se pojavita po dvakrat. *Kristina* enkrat kot samostojno ime in enkrat skupaj še z drugim imenom ene osebe, *Antonija* pa obakrat nastopa skupaj še z enim imenom (*Helena Antonija* in *Marija Antonija*). Preostala dekliška imena se pojavijo le po enkrat. Deklice z dvema imenoma so bile tri, s tremi imeni pa dve. V treh primerih deklice nosijo imena svojih mater. Po materi *Mariji* deklica *Ana Marija Lilijana*, po materi *Antoniji* deklica *Marija Antonija* in po materi *Martini* deklica *Kristina Martina Angela*. *Helena Antonija* je za pravni promet izbrala prvo ime, prav tako *Ana Marija Lilijana* prvo ime, torej *Ana*. Pri drugih tega podatka ni bilo. Pri dečkih je bilo to leto najpogostejše ime *Ivan*. Pojavilo se je pri petih poimenovanjih. Sledijo imena *Franc* s tremi poimenovanji, *Josef, Jožef* in *Bogomir* z dvema, vsa preostala imena so posamezna oziroma se pojavijo le enkrat. Sedem otrok ima po dve osebni imeni, le dva med njimi imata poimenovanje po starših: *Josef Emilijan* po materi *Emiliji* in *Franc Karol* po očetu *Francu*. Pri *Josefu Emilijanu* je prišlo tudi do spremembe imena v *Jožef.* Za pravni promet je med vsemi sedmimi dvoimenskimi otroki moškega spola le en podatek, za *Silvestra Antona.* Za pravni promet si je izbral ime *Silvester*.

- IMENA ROJENIH OTROK ŽENSKEGA IN MOŠKEGA SPOLA LETA 1924[155]

Od najpogostejšega do najredkejšega:

Za otroke ženskega spola:	Za otroke moškega spola:
Marija (4)	Frančišek (3)
Marija Kristina (2)	Jožef (3)
Štefanija (1) Kristina	Jožef Rafael (1)
Marija Jakoba (1)	Leopold (1) Martin (1)
Marijana (1)	Reinhold (1) Ernest (1)
Danica (1) Jožefina (1)	Alojzij (1) Janez (1)
Rosina (1) Perpetua (1)	Rudolf (1)
Ogla (1) Josefina (1)	
Sofija (1)	
Vida (1)	
Bernardika (1)	
Sicilija (1)	

Pri deklicah se je ponovno kot najpogostejše ime pojavljalo *Marija* – štiri poimenovanja, dvakrat samostojno ime in dvakrat skupaj še z drugim osebnim imenom. Sledilo je ime *Kristina,* ki se je dvakrat pojavilo v kombinaciji z drugim imenom, kot samostojno pa v nobenem primeru. Vse preostale živorojene deklice imajo različna imena. Med vsemi je šest deklic z dvema imenoma. Med njimi imajo tri imena po svoji materi: *Marija Kristina* (mati *Kristina*), *Marija Jakoba* (mati *Marija*) in *Danica Jožefina* (mati *Jožefa*). Pri treh je tudi podatek o izbiri imena za pravni promet. *Danica Josefina* je izbrala ime *Danica*, *Rosina Perpetua* ime *Rosina* in *Štefanija Kristina* ime *Štefanija*. V dveh primerih je prišlo do spremembe imena, pri Sofiji v Zofijo in pri Bernardiki v *Nado.* Pri dečkih se najpogosteje, to je po trikrat, pojavita imeni *Frančišek* in *Jožef*. Vsa preostala poimenovanja se pojavijo le po enkrat. Po dve imeni imajo štirje otroci moškega

[155] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

spola, med njimi imata dva ime po svojem očetu: *Jožef Rafael* po očetu *Jožefu* in *Leopold Martin* po očetu *Martinu*. Za pravni promet za nobenega z dvema imenoma ni podatka.

- IMENA ROJENIH OTROK ŽENSKEGA IN MOŠKEGA SPOLA LETA 1925[156]

Od najpogostejšega do najredkejšega:

Za otroke ženskega spola:	Za otroke moškega spola:
Marija (5)	Maksimilijan (4)
Viktorija (1) Marija	Maksimilijan Ivan (2)
Marija Brigita (1)	Valter (1) Ivan
Teodora (1) Marija	Franc (2)
Marija Frančiška (1)	Franc Ferdinand (1)
Josefina (2)	Janez (2)
Josefina Stefania (1)	Janez Viktor (1)
Karolina (1) Štefanija (1)	Jožef (1)
Sofija (2)	Emil (1)
Dragotina (2) Carola (1)	Stanislav (1)
Alojzija (1) Dragotina	Anton (1)
Ivana (1) Jožefa (1)	Henrik (1)
Ana (1)	Miroslav (1)
Ljudmila (1) Rosalija (1)	Frančišek (1)
Veronika (1) Leopoldila (1)	
Kristina (1)	

Kot vsako leto se tudi v letu 1925 kot najpogostejše ime za novorojenko pojavlja *Marija* – petkrat, štirikrat v kombinaciji s še enim osebnim imenom in enkrat samostojno. Po pogostosti uporabe sledijo *Josefina*, *Dragotina* in *Sofija*. Vsa ta imena se pojavijo po dvakrat. Druga imena le po enkrat. Kar enajst deklic ima v

[156] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

tem letu po dve osebni imeni. Le dve med njimi imata ime po svojih starših. To sta *Marija Frančiška* po materi *Frančiški* in *Josefina Stefania* po materi *Stefaniji*. Za pravni promet so podatki za šest oseb ženskega spola: za *Marijo Frančiško, Josefino Stefanio, Teodoro Marijo, Alojzijo Dragotino, Marijo Brigito* in *Karolino Štefanijo*. Vse so za uporabo v pravnem prometu izbrale prvo od obeh osebnih imen. Pri imenu *Josefina Stefanija* je prvo ime spremenjeno v *Jožefa.* Pri dečkih, ki so bili živorojeni v letu 1925, je najpogosteje uporabljeno ime *Maksimilijan*. Dali so ga štirim otrokom. Sledijo *Franc, Ivan* in *Janez*. Vsi so bili dani po dvema dečkoma. Vsa preostala zgoraj navedena imena so bila otrokom dodeljena le po enkrat. Po dve imeni imajo štirje dečki, od njih ima le eden ime po svojih starših, *Franc Ferdinand* po očetu *Francu*. Za uporabo imena v pravnem prometu je podatek naveden le za *Valterja Ivana*, ki je izbral ime *Valter*. Ime *Frančišek* je bilo kasneje spremenjeno v *Franc.*

- IMENA ROJENIH OTROK ŽENSKEGA IN MOŠKEGA SPOLA LETA 1926[157]

Od najpogostejšega do najredkejšega:

Za otroke ženskega spola:	Za otroke moškega spola:
Alojzija (2)	Franc (2)
Berta (1) Alojzija	Franc Jožef (1)
Jožefina (2) Marija (2)	Mojsis (2)
Ida (1) Jožefina	Frančišek (2)
Silva (1) Marija	Ivan (2)
Doroteja (1)	Dragotin (1) Ivan
Vida (1)	Stanislav (2)
Bernardina (1)	Mihael (1)
Suzana (1)	Augustin (1)
	Vincenc (1)

[157] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

Med deklicami je bilo v letu 1926 največ *Marij, Alojzij* in *Jožefin*. Vsako ime se je po dvakrat uporabilo. Vsa druga imena, ki so navedena zgoraj, le po enkrat. Štiri imena so bila sestavljena iz dveh imen, med njimi je le *Jožefina Marija* bila poimenovana po starših, po materi *Mariji*. Za uporabo v pravnem prometu ni podatka za nobeno osebo, ne deklico in ne dečka. Med živorojenimi otroki moškega spola so bila najpogosteje uporabljena imena *Mojsis, Stanislav, Franc, Frančišek* in *Ivan*. Vsako od teh imen je bilo po dvakrat uporabljeno oziroma dodeljeno novorojencem. Preostala zgoraj navedena pa po enkrat. Le dva dečka sta imela po dve osebni imeni, eden je bil poimenovan po očetu *Jožefu – Franc Jožef*. Ime dečka *Frančiška* je bilo kasneje spremenjeno v ime *Franc.*

- IMENA ROJENIH OTROK ŽENSKEGA IN MOŠKEGA SPOLA LETA 1927[158]

Od najpogostejšega do najredkejšega:

Za otroke ženskega spola:	Za otroke moškega spola:
Marija (4)	Vladimir (2)
Marija Elizabeta (2)	Vladimir Filip (1)
Marija Vladimira (1)	Melhior (1)
Elizabeta Jožefa (2)	Teodor (1)
Jožefa	Anton (1)
Ivana (1) Frančiška (1)	Stanislav (1)
Aurelija (1)	Ivan (1) Franc (1)
Vida (1)	Alojzij (1)
Matilda (1) Gabriela (1)	Adolf (1)
Ana (1) Apolonija (1)	Herman (1) Karol (1)

Tudi v letu 1927 se kot najpogostejše ime za novorojenke pojavi ime *Marija*, štirikrat. Sledita imeni *Elizabeta* in *Jožefa,* ki se pojavita po dvakrat. Vse preostale deklice, ki so bile živorojene, imajo različna imena. Večina ima po dve osebni imeni (šest deklic). Kar štiri deklice so poimenovane po svoji materi: *Ana*

[158] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

Apolonija (mati *Ana*), *Elizabeta Jožefa* (mati *Elizabeta*), *Marija Elizabeta* (mati *Elizabeta*) in *Ivana Frančiška* (mati *Frančiška*). Imena za pravni promet so si izbrale štiri: *Ivana Frančiška, Marija Elizabeta, Matilda Gabriela* in *Ana Apolonija*. Vse so si izbrale svoje prvo ime od obeh. Pri dečkih je bilo najpogosteje uporabljeno ime *Vladimir*. Tako so poimenovali dva novorojenca. Eden ima to ime kot samostojno, drugemu pa je to eno od obeh imen. Vsi preostali živorojeni dečki so imeli različna imena in le dva med vsemi sta imela po dve osebni imeni, *Vladimir Filip* in *Ivan Franc*. Podatkov o izbiri imen za pravni promet ni zapisanih, je pa *Vladimir Filip* svoje ime dobil po očetu *Filipu*.

- IMENA ROJENIH OTROK ŽENSKEGA IN MOŠKEGA SPOLA LETA 1928[159]

Od najpogostejšega do najredkejšega:

Za otroke ženskega spola:	Za otroke moškega spola:
Marija (4)	Franc (2)
Ljudmila (1) Jožefa (1) Marija	Franc Ivan (1)
Marija Zofija (1)	Božidar (1)
Matilda (2)	Bogomir (1)
Rozina (1) Matilda	Otmar (1)
Gabriela (1)	Bernard (1)
Ernestina (1)	Friderik (1)
Sonja (1)	Alojzij (1)
Erika (1) Elizabeta (1) Ivana (1)	Ernest (1)
Ana (1) Emalija (1)	Emil (1) Feliks (1)
Cvetka (1)	Jožef (1) Stanislav (1)
Karolina (1)	Leo (1)
Hermina (1)	Florijan (1)

[159] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

Med imeni za deklice, rojene leta 1928, sta najpogostejši *Marija* – štirikrat in *Matilda* – dvakrat. Vse preostale živorojene deklice imajo različna imena. Tri imajo po dve imeni in dve po tri imena, druge pa po eno ime. Štiri od teh, ki imajo več kot eno ime, so poimenovane po svojih starših. *Marija Zofija* po materi *Mariji*, *Ana Emalija* po materi *Ani*, *Erika Elizabeta Ivana* po materi *Elizabeti* in *Ljudmila Jožefa Marija* po očetu *Jožefu* in materi *Mariji*. Za pravni promet je podatek le za *Marijo Zofijo*, ki si je za uporabo v pravnem prometu izbrala svoje prvo ime, *Marija*. Pri dečkih, rojenih v letu 1928, so vsi razen dveh poimenovani različno. Le dva imata isto ime, *Franc*. Med vsemi imajo le trije dve imeni, preostali vsi le po eno in noben z dvema imenoma ni poimenovan po starših. Za uporabo v pravnem prometu je naveden podatek za *Franca Ivana*, ki si je izbral ime *Franc*, in za *Emila Feliksa*, ki si je izbral ime *Emil*. Sprememba imena je bila le ena, gre za spremembo imena iz *Alojzij* v *Alojz*.

- IMENA ROJENIH OTROK ŽENSKEGA IN MOŠKEGA SPOLA LETA 1929[160]

Od najpogostejšega do najredkejšega:

Za otroke ženskega spola:	Za otroke moškega spola:
Marija (4)	Valentin (1)
Marija Teodora (1)	Roman (1) Anton (1)
Jožefa (3)	Vilibald (1)
Ana (2)	Auguštin (1)
Ana Hermina (1)	Jernej (1)
Matilda (1)	Franc (1)
Irena (1)	Feliks (1)
Jožica (1)	Štefan (1)
Cvetka (1) Ivana (1)	Dušan (1) Ivan (1) Frančišek (1)
Alojzija (1)	
Ljudmila (1)	

[160] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

Leopoldina (1) Felicita (1)

Tudi v letu 1929 je najpogostejše ime med deklicami *Marija* s štirimi poimenovanji, sledita imeni *Jožefa* s tremi poimenovanji in *Ana* z dvema poimenovanjema, vse druge imajo različna imena. Štiri deklice imajo po dve imeni. Le ena, *Ana Hermina*, je poimenovana po svoji materi *Hermini*. Za uporabo imena v pravnem prometu si je *Ljudmila Felicita* izbrala ime *Ljudmila*, *Cvetka Ivana* pa ime *Cvetka*. Za preostali dve ni podatka. Sprememb imen ni bilo ne pri deklicah ne pri dečkih. Pri živorojenih otrocih moškega spola v letu 1929 ni bilo niti enega imena, ki bi se ponovilo. Vsi so bili poimenovani različno. Med vsemi sta tudi samo dva z dvema oziroma tremi imeni, *Roman Anton*, ki ima ime po očetu *Antonu*, in *Dušan Ivan Frančišek*, ki imena nima po nobenem od staršev, si pa je za pravni promet izbral ime *Dušan*.

- NAJPOGOSTEJŠA IMENA MED LETI 1919 IN 1929 V ŽUPNIJI SVETA MARIJA V PUŠČAVI

Ženska imena

Tabela in graf 19: Številčni in odstotni prikaz šestih najpogostejših imen za otroke ženskega spola, rojene med leti 1919 in 1929 v župniji[161]

Ime	Število poimenovanj
MARIJA	**42**
JOŽEFA	**10**
ANA	**8**
KRISTINA	**5**
TEREZIJA	**4**
FRANČIŠKA	**4**

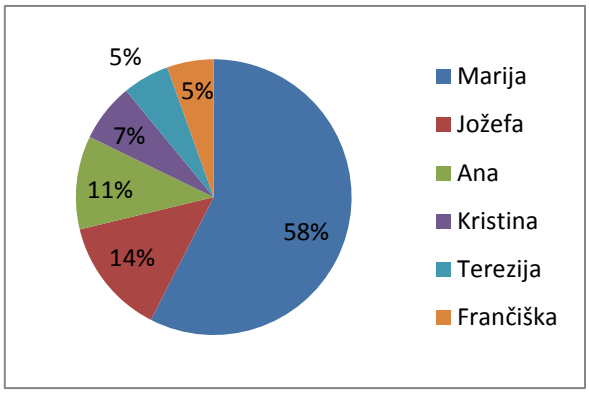

[161] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

Kot je bilo opazno že pri posameznih letih, pri prikazu skupaj za vsa leta pa še toliko bolj, je posebej izstopajoče ime *Marija*. S tem imenom so poimenovali v letih med 1919 in 1929 v župniji Puščava kar 42 živorojenih deklic, kar je znašalo 58 % vseh poimenovanj. Sledi ime *Jožefa* z bistveno manjšim številom poimenovanj, z desetimi (14 %). Še manj poimenovanj je bilo z imenom *Ana,* to je 8 oziroma 11 %. Sledijo imena *Kristina* s 5 poimenovanji (7 %) ter *Terezija* in *Frančiška*, vsako ime uporabljeno 4-krat (oboje 5 %). Vsa preostala imena, navedena pri posameznih letih, so bila v vseh enajstih letih (1919–1929) uporabljena manj kot štirikrat. Pri poimenovanjih so se večkrat pojavljale različne različice imen. Na primer ime *Jožefa* se pojavi po trikrat tudi v obliki imena *Josefina* in enako po trikrat v obliki imena *Jožefina*. *Frančiška* je enkrat uporabljena tudi v obliki *Franciska.*

Ime *Marija* je svetopisemsko ime, k nam je prišlo iz latinščine, kjer je *Maria* latinska oblika za hebrejsko ime *Mirjam*. Do sedaj je bilo podanih okoli šestdeset poskusov razlage imena *Marija*. Kot najbolj sprejemljive razlage hebrejskega imena *Mirjam* so: *»tista, ki jo ljubi bog«, »razsvetljevalka«, »gospa, vzvišena«.* Po Novi zavezi je *Marija* Jezusova mati, tudi božja mati, ki jo častijo kristjani, zlasti katoličani in pravoslavni.[162]

Jožefa je ženska oblika imena *Jožef.* Ime je svetopisemsko. Njegov nekdanji pomen je *»naj (Bog) doda (potomstvo)«*. Po Stari zavezi je *Jožef* sin Jakoba in Rahele, ki so ga bratje prodali v Egipt, kjer se je povzpel do najvišjega uradniškega mesta. Po Novi zavezi pa je bil mož Marije, Jezusove matere, in tesar v Nazaretu. Obe imeni, *Jožef* in *Marija*, sta se v primerjavi z drugimi svetopisemskimi imeni pojavili dokaj pozno.[163]

Ime *Ana* je na splošno v celotni slovenski zgodovini drugo najpogostejše ime, takoj za *Marijo.* Tudi ime *Ana* je svetopisemsko ime. Izhaja iz hebrejskega imena

[162] Keber, Leksikon imen, str. 324.
[163] Prav tam, str. 266 do 268.

Hannah v pomenu *»ljubkost, milost«.* Po Novi zavezi je bila *Ana* mati Marije in Joahimova žena.[164]

Ime *Kristina* je različica imena *Kristijana*, to pa je ženska oblika imena *Kristijan,* latinsko *Christianus,* latinsko ime pa povezujejo z grško besedo, ki pomeni *»kristjan«.* Ime Kristina je lahko nastalo tudi z izpeljavo iz imena *Kristus* ali *Kristofor.*[165]

Terezija izhaja iz latinskega in grškega imena *Teresia,* o nadaljnjem izvoru pa obstaja več mnenj. Nekateri ga povezujejo z grško besedo, ki pomeni *»lov, marljivo prizadevanje, teženje za čim; plen, divjačina«*. Drugi mislijo, da je ime nastalo po imenu otoka Sporadih *Thera*, tretji pa, da je iz grške besede, ki pomeni *»obramba, zaščita«.*[166]

Frančiška izvira iz latinskega imena *Francisca*, ki je ženska oblika imena *Franciscus.* Prvotni pomen tega je *»nanašajoč se na Franke«.* V krščanskem svetu pa je ime postalo popularno po sv. *Frančišku Asiškem,* ustanovitelju po njem imenovanega frančiškanskega reda, ki je živel v letih 1182 do 1226. *Francesco* je bil njegov vzdevek, ki je pomenil *»Francozek«*. Dal mu ga je oče zaradi veselja, ki ga je imel do francoščine.[167]

V letih 1919–1929 se je pojavilo nekaj poimenovanj, ki so izstopala po svoji posebnosti, po izvoru iz tujega jezika, redkosti, nenavadnosti. Primeri teh so *Ingebork Olga, Jožefa Hildegard, Jekica Srečka, Rosina Perpetua, Leopoldina Felicita, Karvla Dragotina.* Pri navezavi na tujejezične zapise imen se največkrat pojavljajo nemške oblike imen, kot so na primer nekatere najbolj izrazite: *Sofija, Josefina, Stefania, Rosina, Ingebork, Hildegard.* Na splošno poimenovanja v župniji Puščava v letih 1919–1929 izvirajo iz nemškega oziroma germanskega in latinskega jezika, veliko pa jih je tudi starih slovanskih (na primer *Dragotina, Ljudmila, Vida*).

---

[164] Keber Janez, Najlepša imena za novorojenčka, InfoPress, Ljubljana 2004 (dalje: Keber, Najlepša imena za novorojenčka), str. 19.
[165] Keber, Leksikon imen, str. 289.
[166] Prav tam, str. 457.
[167] Keber, Leksikon imen, str. 210 do 212.

Moška imena

Tabela in graf 20: Številčni in odstotni prikaz šestih najpogostejših imen za otroke moškega spola, rojene med leti 1919 in 1929 v župniji[168]

Ime	Število poimenovanj
Franc	**22**
Ivan	**12**
Maksimilijan	**9**
Frančišek	**9**
Jožef	**9**
Stanislav	**8**
Alojzij	**8**

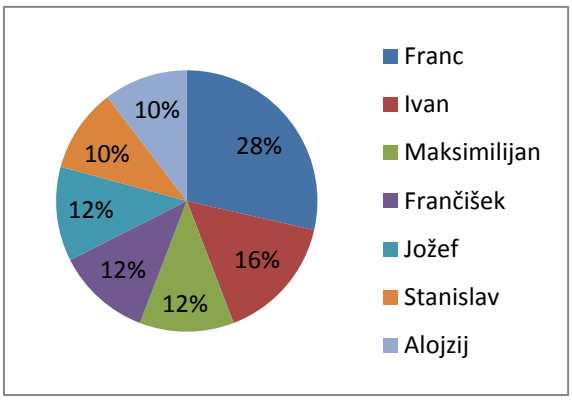

Moško ime, ki se je največkrat uporabilo za poimenovanje novorojencev moškega spola med leti 1919–1929 v župniji Puščava, je ime *Franc.* To ime se je pojavilo kar 22-krat, kar je 28 % vseh poimenovanj dečkov. Sledi ime *Ivan,* ki je bilo v rabi 12-krat, kar znaša 16 % vseh poimenovanj. Sledijo tri imena, vsako od njih se je uporabilo devetkrat, kar je 12 % pri vsakem imenu. To so *Maksimilijan, Frančišek in Jožef.* Z 8-kratnim poimenovanjem sledita imeni *Stanislav* in *Alojzij,* vsako predstavlja 10 % vseh poimenovanj. Pri imenu *Jožef* sta se pojavili dvakrat tudi različici *Josef* in enkrat *Jože*. Enako je bilo več različic imena *Alojzij*: enkrat se pojavi različica v obliki *Alojs* in različica *Alojsij* prav tako enkrat.

Najpogostejše moško ime *Franc* izhaja iz latinskega imena *Franciscus*, verjetno prek nemškega *Franziskus* in njegove skrajšane oblike Franz.[169]

Ime *Ivan* izvira iz grškega imena *Johannes*, to pa iz hebrejskega *Jehohanan*, z nekdanjim pomenom *»Jahve je milostljiv, se je usmilil«.* Ime so dajali otroku kot zahvalo Bogu, da jim je dal dolgo pričakovanega otroka.[170]

[168] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.
[169] Keber, Leksikon imen, str. 209.
[170] Prav tam, str. 245.

Maksimilijan izvira iz latinskega imena in ima pomen *»največji, zelo velik«*. V zgodovini se pojavi v 6. stoletju in se v virih največkrat pojavlja kot ime vladarjev in cerkvenih dostojanstvenikov.[171]

Imeni *Frančišek* in *Jožef* (glej ženska imena, str. 98, 99).

Stanislav je slovansko ime in se nanaša na pomen *»postani*« oziroma *»slaven«*. Pri nas se ime uporablja od 9. stoletja dalje.[172]

Alojzij je različica imena *Alojz* in izhaja iz latinskega imena *Aloisius*, obliko *Alois* nekateri razlagajo kot latinizirano obliko germanskega imena *Awis.* Ime je postalo znano po svetem *Alojziju*, ki je bil sin mantovanskega vojvode Ferdinanda Gonzage. *Alojzij* je veljal za zaščitnika mladine.[173]

Posebej redki imeni oziroma nepoznani in nekoliko nenavadni za ta prostor sta bili *Melhior* in *Mojsis*. Imena, ki se še pojavljajo in so navedena pri posameznih letih, v večini, enako kot ženska imena, izvirajo iz germanskega (na primer *Ferdinand, Friderik, Ernest*) in južnoslovanskega prostora (na primer *Bogomir, Stanislav, Božidar*), večina pa jih ima latinski izvor. Nekatera imena so bila zapisana tudi v nemškem jeziku, kot na primer *Josef, Friderich, Alojsij,* večina pa v slovenskem jeziku. Nekaj nemško zapisanih je bilo tudi kasneje popravljenih v slovensko različico zapisa (glej analizo imen v posameznih letih).

4.2.8 Izprašane in neizprašane babice pri porodu v obdobju 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi

Od druge polovice 18. stoletja do konca druge svetovne vojne so vsi porodi potekali na domu, velikokrat z nestrokovno porodno pomočjo in v dokaj slabih higienskih razmerah. Za to obdobje je značilna visoka umrljivost porodnic, zlasti pa dojenčkov, ki se je s presledki kontinuirano zniževala do zadnje tretjine 19. stoletja.[174]

[171] Keber, Leksikon imen, str. 320.
[172] Prav tam, str. 441.
[173] Prav tam, str. 104 in 105.
[174]Tita Tušar, Mentorstvo v obporodnem izobraževanju, diplomsko delo, Filozofska fakulteta, Ljubljana 2009, str. 36.

Nekoč je bilo rojevanje doma na kmetih nekaj povsem običajnega. Ženska je tik pred porodom še mesila testo za kruh ali molzla krave. Če je bila babica, ki so jo poklicali, da bi pomagala pri porodu, prosta, je prišla, drugače pa je nosečnica rodila sama. Mož ni bil nikoli zraven. V prvi tretjini 20. stoletja so ženske rojevale do konca svoje plodne dobe in rojstva otrok niso načrtovale. Rojstvo otroka je bilo stanje, ko se je materi za nekaj časa prekinil ustaljeni vsakodnevni ritem. V tistih časih je bila vloga ženske določena predvsem s tem, kako je bila delovna in koliko otrok je rodila. Ženske so rojevale doma v domači kuhinji. Pomagale so jim sorodnice, ki so že imele otroke in tako tudi izkušnje. V tridesetih letih 20. stoletja so že poznali šolane babice. V takratnem Babiškem vestniku so se izprašane (šolane) babice pritoževale nad »mazačkami« – to so bile babice, ki so sicer znale pomagati pri normalnem porodu, toda že pri majhni komplikaciji, kot je porod dvojčkov ali napačna lega otroka, niso znale več pomagati ali pa so to storile nepravilno. Prav zato se ne gre čuditi, da je bila takrat smrtnost dojenčkov in porodnic zelo velika. Izprašane babice so navadno delale v domačem okolišu. Le včasih so šle pomagat porodnici tudi v druge kraje ali bolj oddaljene vasi. Ker prevoznih sredstev še ni bilo, so do hiše, kjer je ženska rojevala, hodile peš ali pa jih je kdo iz hiše pripeljal na kolesu. Velikokrat se je zgodilo, da je rojevalo več žensk hkrati in tako je babica hodila iz ene vasi v drugo in spet nazaj. V 19. stoletju je bilo veliko tabujev povezanih z nosečnostjo in rojstvom otroka. Nosečnice in porodnice so imeli za nečiste, ker naj bi pomenile nevarnost za okolico in sebe. S porodom je bila ženska za mesec ali več izločena iz družbe. Marsikatera kmečka žena je zaradi vsakodnevnega fizičnega naprezanja otroka splavila, ne da bi sama to tudi želela. In otroci so se pri zgaranih ženskah rojevali šibki in slabotni. Nekateri podatki povedo, da je največ dojenčkov umrlo (verjetno) takoj po porodu oziroma do tretjega meseca. To je bilo med drugim odvisno tudi od kakovosti babiške pomoči, kadar je bila pravočasna, še bolj pa od samopomoči rojevajočih žensk v kmečkem in tudi delavsko-kmečkem okolju. Mož v prostor, kjer je žena rojevala, ni smel. Ni ga spustila ne žena ne babica, da se mu ne bi »priskutilo«. Edina vloga, ki jo je v tistem času imel mož, je bila, da je smel teči po babico. Ženske jih niso nikoli prosile za čustveno ali kako drugo obliko podpore in pomoči, če je niso nudili sami od sebe. Le redke so se lahko

pohvalile z obzirnostjo mož, ki so jim po porodu pomagali v gospodinjstvu ali pri negi otroka. Po navadi so to delo opravljale matere porodnic, že odrasle hčere, sorodnice ali sosede. Ženske so imele malo priložnosti, da bi se potožile, saj nosečnost ni bila tema za pogovor niti v družini, še manj pa zunaj nje. Babice so porodnicam svetovale, da ostanejo po porodu osem dni v postelji. Po pripovedi žensk pa je jasno, da so vstajale že drugi dan po porodu. Na priporočenih osem dni je smela upati le malokatera, morda kmečka gospodinja z velikega ali srednjega posestva. Nekatere so bile deležne pomoči le pri najtežjih opravilih zunaj hiše, druge pri delu v gospodinjstvu, tretje le pri negi otroka. Nekoč so babice lahko postale ženske, ki so imele največ izkušenj pri porodih. Leta 1753 je cesarica Marija Terezija v Ljubljani ustanovila prvo šolo babištva v Evropi. Danes se je za poklic babice mogoče izšolati na Visoki šoli za zdravstvo.[175]

Tabela in graf 21: Prikaz števila in deleža izprašanih in neizprašanih babic med leti 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi[176]

Babice	Izprašane	Neizprašane
Število	**12**	**74**

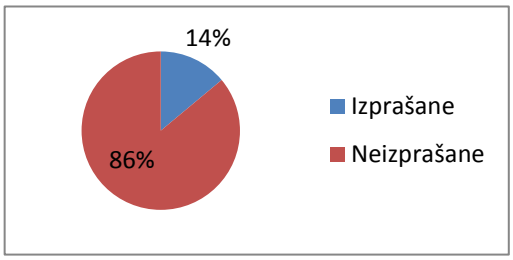

Iz podatkov, zbranih iz rojstne in krstne matične knjige, ugotavljam, da je bilo pri porodih prevladujoče število neizprašanih babic. V letih 1919–1929 jih je bilo kar 72, kar znaša 86 % vseh babic. Izprašanih, torej izšolanih babic pa je bilo bistveno manj. V vseh letih jih je bilo le 12, kar je 14 % vseh babic. Pri izprašanih babicah so pri nekaterih dodani podatki, kje so bile izprašane, ali njihov socialni status. Tako so bile: vdova/žena poslovodje/brivčeva žena/nastanovnica. Pri treh je zapisano še, da so bile babice na Fali, pri eni od njih, da je bila tudi izprašana na Fali.

[175] Vir: http://bibaleze.si/clanek/dojencek/babica-nepogresljiva-pri-rojstvu-in-negi.html, pridobljeno 14. 3. 2012.
[176] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

Status, poklic, socialno vlogo pa lahko razberemo tudi pri neizprašanih babicah. Podatkov o tem ni pri vseh, pri tistih, kjer pa so, so tile: poročena (2) / omožena nastanovnica / nastanovnica (7) / najemnica (2) / dninarca / vdova (2) / čevljarjeva žena (2) / »prevžitkarjeva« žena / kovačeva žena / posestnica (2) / kočarica (2) / oskrbnica / zasebnica (2) / majerca.

Neizprašane babice so tako pripadale zelo različnim socialnim slojem – od posestnice do dninarice in kočarice. Bile so tako iz višjega do najnižjega socialnega sloja. Prav tako so bile v vlogi vdov, žen ali so bile samske, neporočene.

Tabela in graf 22: Prikaz števila in odstotka porodov, pri katerih so sodelovale izprašane/neizprašane babice, zdravnik ali pa je bila mati sama[177]

Leto	Zdravnik	Mati sama	Izprašane babice	Neizprašane babice	Ni podatka
1919	**0**	**0**	**7**	**10**	**0**
1920	**0**	**0**	**12**	**18**	**1** (smrt otroka ob rojstvu)
1921	**0**	**0**	**15**	**15**	**2** (mrtev otrok)
1922	**0**	**0**	**18**	**15**	**0**
1923	**0**	**1** (otrok preživel)	**9**	**19**	**0**
1924	**1** (mrtvorojen otrok)	**0**	**15**	**10**	**1** (detomor)
1925	**2** (mrtvorojena otroka)	**3**	**12**	**20**	**0**
1926	**0**	**1** (otrok preživel)	**12**	**12**	**1** (mrtvorojen otrok)
1927	**0**	**0**	**9**	**15**	**0**
1928	**0**	**0**	**16**	**10**	**1** (preživel)
1929	**0**	**0**	**19**	**6**	**2** (preživela)
Skupaj v vseh letih	**3**	**5**	**144**	**150**	**8**

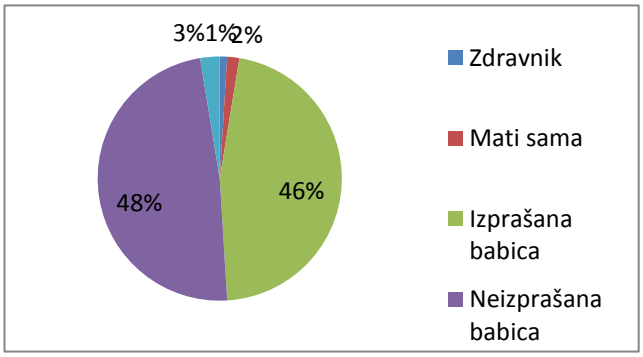

[177] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928; Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

Pri največ porodih so bile prisotne neizprašane babice. Porodov, pri katerih so bile prisotne, je bilo 150, kar predstavlja 48 % vseh porodov. Nekoliko manj je bilo porodov, pri katerih so bile sodelujoče izprašane babice. Teh je bilo 46 %, kar je 144 porodov. Pri petih porodih (2 %) od vseh porodov v letih 1919–1929 babice ni bilo, ampak je mati rodila sama. V treh primerih (1 % porodov) je moral biti prisoten zdravnik. V vseh treh se je rodil mrtev otrok. V vseh primerih, ko je mati rodila sama, je otrok preživel. Pomoč zdravnika je bila potrebna enkrat leta 1924 in dvakrat 1925. Razlika med porodi z izprašanimi in neizprašanimi babicami je največja leta 1929, ko je bilo z neizprašanimi babicami le 6 porodov, z izprašanimi pa 19, v dveh letih je bilo število obojih enako, leta 1925 (12) in 1921 (15). Sicer je bilo razmerje med porodi z izprašanimi in neizprašanimi babicami zelo različno. V leti 1919, 1920, 1923, 1925, 1927 je bilo število porodov z neizprašanimi babicami več kot tistih z izprašanimi babicami. V letih 1922, 1924 in v zadnjih dveh obravnavanih letih, 1928 in 1929, pa je bilo več porodov z izprašanimi babicami.

Zdravnik, ki je v obdobju 1919 in 1929 prisostvoval porodom v župniji Puščava, je bil okrajni zdravnik v Lovrencu na Pohorju, Štefan Fasching.

4.2.9 Socialni status očetov zakonskih otrok in socialni status mater nezakonskih otrok med leti 1919 in 1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi

Prikaz podatkov za leto 1919[178]

V letu 1919 je bilo rojenih 5 nezakonskih otrok, 12 otok pa je bilo rojenih kot zakonskih. Med nezakonskimi je pri dveh otrocih po rojstvu prišlo do poroke in so bili priznani kot zakonski, pri treh primerih od petih pa oče ni zabeležen.

Status/poklic mater nezakonskih otrok, ki se niso poročile:

samska dekla / samska oskrbnica / brez podatka.

Status/poklic mater, ki so se poročile, potem ko so rodile otroka:

samska posestniška hči / samska.

[178] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

Status/poklic očetov rojenih zakonskih otrok:

žagar (2) / kmet (2) / posestnik (2) / železniški čuvaj (2) / kovač (2) / zidar / gostilničar.

Prikaz podatkov za leto 1920[179]

V letu 1920 je bilo rojenih 24 zakonskih in 8 nezakonskih otrok. Med nezakonskimi otroki je en primer, da je otrok kasneje pozakonjen s poroko staršev in tako zapisan tudi oče otroka, pri vseh drugih nezakonskih otrocih ime očeta ni navedeno.

Status/poklic mater nezakonskih otrok, ki se niso poročile:

samska dekla (3) / samska delavka (2) / samska, hišna / posestnikova hči.

Status/poklic mater, ki so se poročile, potem ko so rodile otroka:

samska delavka.

Status/poklic očetov rojenih zakonskih otrok:

čevljar (2) / posestnik (2) / delavec (2) / dninar (2) / najemnik (2) / nastanovnik / elektrikar / gostilničar / žagar / železniški delavec / železniški uradnik / drvar / delavec na Fali / strojar na Fali / kovač / kmet / trgovec / kmečki sin / hlapec.

Prikaz podatkov za leto 1921[180]

V letu 1921 je bilo rojenih 24 zakonskih in 10 nezakonskih otrok. Med nezakonskimi otroki gre za en primer nezakonskega otroka, ki je po poroki pozakonjen in je ime očeta zapisano. Pri vseh drugih nezakonskih otrocih je zapisano le ime matere.

Status/poklic mater nezakonskih otrok, ki se niso poročile:

samska dekla (3) / kočarska hči (2) / samska dninarca / samska kmečka hči / ni podatka.

[179] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[180] Prav tam.

Pri enem primeru gre za mrtvorojenega nezakonskega otroka, čigar mati je bila prav tako *samska dekla.*

Status/poklic mater, ki so se poročile, potem ko so rodile otroka:

hči železniškega čuvaja.

Status/poklic očetov rojenih zakonskih otrok:

Pri enem primeru gre za mrtvorojenega zakonskega otroka, čigar oče je bil *kovač.*

Preostali: *kmet (4) / ključavničar na Fali (3) / železniški uradnik (2) / drvar (2) / žagar (2) / posestnik / gostilničar, posestnik / brodar / kočar / maloposestnik / železniški uslužbenec / ključavničar na elektrarni / delavec na Fali / železniški čuvaj / mizar / pisarniški uslužbenec.*

Prikaz podatkov za leto 1922[181]

V letu 1922 je bilo rojenih 26 zakonskih in 7 nezakonskih otrok. Pri nezakonskih gre za dva primera, ko je otrok postal zakonski po rojstvu s poroko staršev. V teh dveh primerih je ime očeta zapisano, pri preostalih nezakonskih otrocih je zapisano le ime matere. Med vsemi rojstvi je bil le en mrtvorojeni otrok, ki je bil zakonski. V tem letu je bil tudi en primer rojenih dvojčkov.

Status/poklic mater nezakonskih otrok, ki se niso poročile:

dekla (2) / delavka elektrarni / kajžarska hči / ni podatka.

Status/poklic mater, ki so se poročile, potem ko so rodile otroka:

gospodinja / kajžarska hči.

Status/poklic očetov rojenih zakonskih otrok:

kmet (3) / delavec v elektrarni Fala (3) / ni podatka (3) / železniški čuvaj (2) / kovač pri Kiferju (2) / najemnik (2) / poslovodja v Mariboru / gostilničar / železniški poduradnik / upravnik pri Jlgu / žagar / ključavničar na Fali / kovač v elektrarni Fala / veleposestnik / lesar / graščinski kolar / tesar.

[181] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

En zakonski otrok je bil mrtvorojen, oče le-tega je bil *čevljar.*

Prikaz podatkov za leto 1923[182]

V letu 1923 je bilo v župniji Sv. Marija v Puščavi rojenih 23 zakonskih in 8 nezakonskih otrok. Bila sta rojena dva para dvojčkov, en par zakonski in en nezakonski, en dvojček je umrl ob rojstvu in drugi dvojček istega para je bil mrtvorojen. Prav tako sta umrla oba nezakonska dvojčka, eden je bil mrtvorojen in eden je umrl ob rojstvu. Med nezakonskimi je bilo v 4 primerih uradno pozakonjenje otroka s poroko staršev. V teh primerih je zapisano ime očeta, pri preostalih nezakonskih ime ni zapisano. V enem primeru nezakonskega otroka ni zapisano ime očeta, le matere in obeh posvojiteljev, saj je namreč bil otrok posvojen. Status posvojiteljev: posvojitelj je bil *postajo-načelnik*; biološka mati otroka je bila *dekla.*

Status/poklic mater nezakonskih otrok, ki se niso poročile:

ni podatka (3) / dekla / kajžarska hči / posestniška hči.

Status/poklic mater, ki so se poročile, potem ko so rodile otroka:

gospodinja (2).

Status/poklic očetov rojenih zakonskih otrok:

žagar (3) / posestnik (2) / železniški uslužbenec (2) / delavec v elektrarni (2) / dninar / graščinski kolar / čevljar, delavec na Fali / tesar in posestnik / gostilničar / strojevodja v elektrarni Fala / mizar / gostilničar, posestnik / najemnik / kajžar / delavec / kovač / ni podatka.

Prikaz podatkov za leto 1924[183]

V letu 1924 je bilo v Puščavi rojenih 20 zakonskih in 6 nezakonskih otrok. Med zakonskimi otroki so bili trije mrtvorojeni, pri nezakonskih ni bil noben mrtvorojen, je pa pri enem primeru nezakonskega otroka prišlo do detomora. Status te matere je bil *služkinja.* Primer otrok, ki so se rodili kot nezakonski in bili

[182] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[183] Prav tam.

kasneje pozakonjeni s poroko staršev, je bil le eden. V tem primeru je zapisan tudi oče, pri preostalih nezakonskih otrocih je zapisano le ime matere. En nezakonski otrok je bil le krščen v tem letu, rojen pa že leta 1916. Mati je bila *samska gospodinja*.

Status/poklic mater nezakonskih otrok, ki se niso poročile:

dekla (2) / samska gospodinja / neporočena nastanovnica.

Status/poklic mater, ki so se poročile, potem ko so rodile otroka:

ni podatka.

Status/poklic očetov rojenih zakonskih otrok:

delavec (2) / posestnik (2) / mizar (2) / delavec v elektrarni Fala / čevljar / stojevodja v elektrarni Fala / kovač / žagar / poslovodja v elektrarni Fala / postajonačelnik Lovrenc / elektrotehnik na Fali / ključavničar / zidar / kmet.

Trije otroci so bili mrtvorojeni, poklici njihovih očetov so bili: *tesar / mizar / posestnik, gostilničar.*

Prikaz podatkov za leto 1925[184]

Leta 1925 je bilo rojenih 24 zakonskih in največ med vsemi leti nezakonskih otrok, 13. Trije otroci so bili mrtvorojeni, en nezakonski materi, pri kateri je socialni status neznan, in dva zakonska *graščinskemu kolarju* in *posestniku, gostilničarju*. Med nezakonskimi so bili trije otroci pozakonjeni po rojstvu s poroko staršev. V enem primeru je bil otrok rojen kot zakonski in je navedeno ime očeta, a je kasneje oče zanikal očetovstvo in je bil tako status otroka spremenjen v nezakonskega, ni pa zapisan status očeta ali matere.

Status/poklic mater nezakonskih otrok, ki se niso poročile:

dekla (3) / ni podatka (3) / nastanovnica / vdova, nastanovnica / kmečka hči.

Status/poklic mater, ki so se poročile, potem ko so rodile otroka:

[184] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.

ni podatka / dekla / nastanovnica.

Status/poklic očetov rojenih zakonskih otrok:

žagar (3) / kmet (2) / delavec (2) / delavec v elektrarni Fala (2) / delavec v kamnolomu Ribnica / ključavničar na Fali / posestnik / čevljar in železničar / posestnik, gostilničar / uslužbenec v elektrarni Fala / mizar / delavec na žagi / mizar / mizar, tesar / kovač / kajžar / gostilničar pri Ilgu / ni podatka.

Prikaz podatkov za leto 1926[185]

V letu 1926 se je rodilo 20 zakonskih in 7 nezakonskih otrok. Med zakonskimi sta bila rojena tudi dvojčka. Bila sta tudi dva mrtvorojena otroka, en je bil zakonski očeta *tesarja* in en nezakonski matere *samske delavke.* Kar pet rojenih nezakonskih otrok je bilo pozakonjenih po rojstvu s poroko staršev. Pri teh primerih je tudi zapisano ime očeta.

Status/poklic mater nezakonskih otrok, ki se niso poročile:

dekla.

Status/poklic mater, ki so se poročile, potem ko so rodile otroka:

delavka (2) / gospodinja / vdova / samska dekla.

Status/poklic očetov rojenih zakonskih otrok:

lesni delavec (2) / železniški čuvaj (2) / kajžar / krojaški mojster / krojač / posestnik, gostilničar / čevljar, žagar / železniški uslužbenec / poslovodja v elektrarni Fala / gozdni delavec / kočijaž v Falskem gradu / kretnik na železnici / žagar / oglar / tesar / ni podatka.

Prikaz podatkov za leto 1927[186]

V letu 1927 je bilo v župniji Sv. Marija v Puščavi rojenih 20 zakonskih in 4 nezakonski otroci. Rojen ni bil noben dvojček, dva otroka sta bila mrtvorojena.

[185] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928.
[186] Prav tam.

Oba sta bila zakonska, očetov *tesarja* in *posestnika, gostilničarja.* Vsi štirje nezakonski otroci so bili pozakonjeni s poroko staršev v času življenja.

Status/poklic mater, ki so se poročile, potem ko so rodile otroka:

dekla / služkinja / nastanovnica / čevljarjeva hči.

Status/poklic očetov rojenih zakonskih otrok:

žagar (3) / elektrikar / majer pri Hudecu / majer pri Pauleju / železničar / veleposestnik / delavec v elektrarni Fala / delavec na falskem gradu / kmet / najemnik / delavec v gozdu / tovarniški delavec / kovač / kretnik na železnici / lesni delavec / ključavničar.

Prikaz podatkov za leto 1928[187]

V letu 1928 je bilo v župniji Sv. Marija v Puščavi rojenih 22 zakonskih in 6 nezakonskih otrok. Mrtvorojen ni bil noben otrok. Med nezakonskimi so trije primeri, v katerih je bil otrok pozakonjen v času življenja s poroko staršev. Pri teh je oče tudi napisan. V enem primeru je oče zapisan le s svinčnikom, kar pomeni, da otrok ostaja nezakonski, kljub temu da je oče znan, saj ga le-ta ni priznal. Bila sta rojena tudi dvojčka, zakonska otroka.

Status/poklic mater nezakonskih otrok, ki se niso poročile:

samska delavka / posestniška hči / šivilja.

Status/poklic mater, ki so se poročile, potem ko so rodile otroka:

dninarca (2) / zasebnica.

Status/poklic očetov rojenih zakonskih otrok:

delavec (4) / žagar (2) / delavec v elektrarni Fala (2) / posestnik (2) / hlapec / veleposestnik / knjigovodja / lesni delavec / mizar / krojač / krojaški mojster / kočijaž v falskem gradu / drvar / tesar / elektrotehnik.

[187] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

Prikaz podatkov za leto 1929[188]

V tem letu je bilo v župniji rojenih 18 zakonskih in 9 nezakonskih otrok. Noben otrok ni bil mrtvorojen, prav tako nista bila rojena nobena dvojčka. V enem primeru je otrok bil pozakonjen po poroki staršev po svojem rojstvu, v enem primeru pa je oče zabeležen le s svinčnikom, kar pomeni, da otrok ostaja nezakonski, saj ga oče ni priznal za svojega.

Status/poklic mater nezakonskih otrok, ki se niso poročile:

delavka (4) / ni podatka (2) / hči posestnika / služkinja.

Status/poklic mater, ki so se poročile, potem ko so rodile otroka:

nezakonska hči.

Status/poklic očetov rojenih zakonskih otrok:

delavec (3) / žagar (2) / tesar (2) / železniški uslužbenec / najemnik / progovni paznik / posestnik / šolski upravitelj / tovarniški kovač / trgovec / mlinar / delavec / veleposestnik / tovarniški delavec.

Iz podatkov o poklicih in socialnih statusih prebivalcev župnije Sv. Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929 lahko sklepamo, da jih je večina pripadala nižjemu socialnemu statusu, redki srednjemu in morda le posamezniki višjemu. Zlasti ženske, ki so rodile nezakonske otroke, so bile zlasti dekle, služkinje, kočarske hčere, dninarice. V redkih primerih je šlo za status posestnikove hčere, zasebnice. Nekaj je bilo tudi delavk, šivilj, gospodinj. Zlasti za matere nezakonskih otrok velja, da so pripadale nižjemu sloju. Sicer pa so redki posamezniki izstopali po svojem višjem položaju zaradi poklica ali imetja – to so bili zlasti veleposestniki, šolski upravitelj, postajenačelnik, pisarniški uslužbenec, knjigovodja, železniški uradnik. Med najpogostejšimi poklici so bili delavci – navadni delavci, delavci v bližnji elektrarni Fala, pri železnici na Fali, delavci pri žagah, lesni delavci, delavci v gozdu, tovarniški delavci. Veliko moških se je ukvarjalo tudi z domačimi obrtmi, kot so tesarstvo, mizarstvo, mlinarstvo, krojaštvo, kovaštvo,

[188] Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1928–1940.

ključavničarstvo, čevljarstvo, oglarstvo, brodarstvo. Velik delež prebivalstva se je ukvarjal s kmetijstvom. Bili so manjši kmetje, maloposestniki, posestniki in veleposestniki. S kakšno vrsto kmetijstva so se ukvarjali, pa iz podatkov ni mogoče razbrati. Veliko je bilo tudi gostilničarjev, saj je bilo na tem področju velik gostiln, in žagarjev zaradi goste mreže žag, na skoraj vsakem potoku v župniji. Posebni oziroma izstopajoči poklici, tudi po redkosti pojavnosti, so bili progovni paznik, elektrotehnik, kočijaž. Kar precej prebivalstva pa je pripadalo nižjemu sloju. Njihov socialni status je označen z nazivi hlapec, kočar, kajžar, dninar.

Iz podatkov o poklicih prebivalcev v župniji Sv. Marija v Puščavi lahko razberemo, da je veliko teh vezanih na naravna bogastva. Eno najpomembnejših za služenje kruha tukajšnjih ljudi so bili gozdovi. Pohorski gozdovi so namreč v vsej zgodovini tukajšnjim ljudem dajali možnost gospodarjenja. Gozdna posest je bila razdeljena med kmete in falsko graščino. Slednja je imela posest v glavnem na vrhu Pohorja (Smolnik, Kumen, Hudi kot okoli Plešiča). Način uporabe se je med lastnikoma precej razlikoval. Kmečki posestniki so gozd sekali prebiralno, razrez opravljali na lastnih žagah venecijankah in ga prodajali vse do Hrvaške in Banata. Kot navajajo viri, so bili prebivalci zelo predani trgovanju z lesom. Trgovina pa je povezana tudi s splavarjenjem po Dravi. Falska graščina pa je gozd izkoriščala bolj na veliko. Sekali so velike površine kar na golo. Razlog je bil nedostopen pragozd, v katerem ni bilo cest in ni bila možna prebiralna sečnja. Goloseke so nad Lamprehtovim potokom načrtovali kar s parcelami geometrijskih oblik. Bilo je zaposlenih veliko drvarjev in oglarjev. Ti so s svojimi družinami živeli v drvarskih kočah na planini. Na posekah so lahko proti odškodnini drvarji pasli živino. Na njih so si uredili tudi njive, sadili krompir, sejali žitarice. Za spravilo lesa so uredili ceste ter suhe in vodne drče. Takšno gospodarjenje je prineslo negativne posledice, zato so s takšnim načinom dela zaključili že ob koncu 19. stoletja, ko so začeli z bolj načrtnim in uspešnim pogozdovanjem. Manjše izkoriščanje gozdov, omejevanje paše in obdelave zemlje na posekih, pogozditev travnikov in pašnikov pa je imelo v začetku 20. stoletja za posledico selitev ljudi v dolino. V začetku 20. stoletja so na žagah večjih zmogljivosti in na venecijankah zrezali ogromne količine lesa. Agrarna reforma leta 1931 je

falskemu Glančniku odvzela velike gozdne površine, nastal je državni gozd. Gozd in les sta bila pred letom 1945 predmet svobodne trgovine. V kriznih letih so številni gozdni posestniki izgubili svoja posestva. To velja zlasti za Rdeči Breg.[189]

Na splošno je področje župnije kmetijsko, podeželsko področje. Kmetje so se ukvarjali s poljedelstvom, kjer so za obdelavo zemlje uporabljali dvostranični plug, v hribovitih predelih pa motiko, rovače in krampe. Pridelovali so drobnozrnato pšenico, žito, oves, koruzo, fižol in buče. Obdelovali so tudi planinske predele. Na gozdnih posekah so sprva gojili krompir, nato žitarice, vmes pa sejali drevesno seme. S področja sadjarstva je zapisano le, da so gojili slive. Pri obdelavi zemlje so se držali kolobarjenja, najpogostejši je bil žitni kolobar: v hribih prvo leto pšenica, drugo leto žito, tretje leto oves. Bolj kot poljedelstvo je bila razširjena živinoreja. Poleg manjšega števila konj so v hribovitih predelih gojili vole in krave. Veliko so pasli, tudi na planini, dokler ni bila paša zaradi pogozdovanja prepovedana. Gojili so tudi prašiče in perutnino (kokoši, race, gosi, purane, golobe), ki so jih le redko hranili z zrnjem. V 19. stoletju se je veliko prebivalcev ukvarjalo tudi s čebelarstvom, v 20. stoletju le redki. Poseben napredek v živinoreji je bila uvedba planinskega gospodarstva pod Klopnim vrhom leta 1878. Organizirala ga je falska graščina. Izkrčili so 42 ha gozda, posejali travnike, postavili staje in sirarno. Še pred koncem 19. stoletja so prirejo prepustili posameznikom.[190]

Že vso 19. stoletje so gozdni posestniki postavljali žage venecijanke in na njih rezali hlode iz svojih gozdov. Prodajali so rezan, nepredelan les na malo. Kot začetnika lesne industrije v Lovrencu, pod katerega so upravno spadali tudi kraji puščavske župnije, lahko opredelimo Augusta Lešnika. Po njegovi zaslugi je bil Lovrenc prvi kraj na Štajerskem, ki mu je v tem stoletju zasvetila električna luč. Leta 1900 je zgradil prvo žago, leta 1915 drugo. Poleg dveh modernih žag pa je imel v letih 1900–1940 skupno še 10 venecijank. Med obema vojnama je uvedel tudi izdelavo zabojev. Širil je obseg svojega poslovanja in zlasti v času krize

[189] Mlinarič, Lovrenc, str. 136 do 138.
[190] Prav tam, str. 140 in 141.

pokupil več kmetij na Rdečem Bregu. Z nakupi je dosegel zemljiški maksimum 1000 ha. Zaposloval je 30 ljudi.[191]

Pohorski gozdovi so bili s svojo bogato zalogo tudi odlična osnova za ustanovitev steklarn (glažut). Steklarne so začele nastajati že v 17. stoletju, najbolj pa so se razmahnile v 19. stoletju. Ustanovitelji so bili graščaki, samostani, premožnejši meščani in steklarski mojstri. Sredi 19. stoletja je bilo na Štajerskem 11, na Pohorju pa 6 cvetočih glažut, ki so zaposlovale 556 ljudi. Za delovanje steklarne so potrebovali različne domače surovine. Kremenjak so sprva pobirali iz potokov, nato pridobivali v kamnolomih. Apnenec za kristalno steklo so lomili na Činžatu. Steklarsko sol so pridobivali iz pepela. Že omenjeno gozdno bogastvo so v steklarnah izkoriščali za gradnjo stavb, kurjenje talilnih peči. Les so k steklarnam spravljali z živino, pozimi s sanmi, ponekod tudi po vodnih in suhih drčah. Tukajšnje steklarne so sečnjo najele pri falski graščini. Gozdna območja so v tistem času imenovali Lampreht, Kumen, Smolnik in Hudi kot. V župniji Puščava je v 19. stoletju (1826–1838) stala znana glažuta Pod Klopnim vrhom. Na temeljih te steklarne je po njenem propadu bila zgrajena žaga.[192]

Še ena dejavnost, ki je zaposlovala tukajšnje prebivalstvo in je povezana z gozdovi Pohorja, je fužinarstvo in kovinska industrija. Bogati gozdovi so omogočili pripravo oglja, vodno silo pa so izkoristili za pogon kladiv in vpihovanje zraka v plavže. V Puščavi je bilo zlasti na Rdečem Bregu nahajališče, sicer skromno, rude. V župniji Puščava naj bi bile prve fužine že leta 1760, njihov lastnik pa je bil šentpavelski samostan, vendar že v letu 1810 naj ne bi bilo sledi o teh obratih. V obravnavanem obdobju (1919–1929) je po podatkih matičnih knjig sodeč kar nekaj prebivalcev župnije Puščava zaposlovala Kiefferjeva tovarna kos in srpov, ki je začela pod tem imenom delovati leta 1881. Leta 1916 je Radoljna prestopila bregove, uničila vodne naprave, odnesla mnogo žag in mlinov ter na tovarniških napravah povzročila veliko škodo. Po teh izkušnjah je Friderik Kieffer dal zgraditi močne zaščitne stene iz granita ob Radoljni vzdolž tovarniškega območja. Podobno je utrdil vodne kanale. V času po prvi svetovni vojni so v tovarni delali slamorezne in strojne nože ter nože za reporeznice. Ko je leta 1930

[191] Mlinarič, Lovrenc, str. 146 in 147.
[192] Prav tam, str. 150 do 152.

lastnik umrl, je tovarna zašla v krizo, obratovanje je bilo ustavljeno in leta 1932 je šlo v likvidacijo. Kljub temu so delavci obdržali brezplačna stanovanja, razsvetljavo in deputatno zemljo. Ponovni zagon je tovarna doživela leta 1934 in obstaja še danes ter zaposluje tukajšnje prebivalstvo.[193]

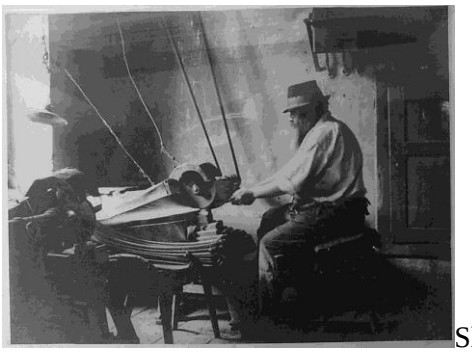
Slika 9: Brusilec kos pri Kiefferju.[194]

Veliko ljudi v župniji se je ukvarjalo tudi z gostinstvom in na tem področju so delovale naslednje gostilne:

- Gostilna Kramer (čas delovanja: v obdobju Avstro-Ogrske)
- Gostilna Kores (obstaja še danes, v obdobju 1910–1935 sta bila lastnika Kores Janez in Amalija)
- Gostilna Osonkar Franca na Kumnu, domače ime: Hošteter (čas delovanja v obdobju Avstro-Ogrske in stare Jugoslavije)
- Gostilna Gasner Ota v Kurji vasi (čas delovanja: v obdobju Avstro-Ogrske in stare Jugoslavije)
- Gostilna Kop na Rdečem Bregu (čas delovanja: v obdobju Avstro-Ogrske in stare Jugoslavije do leta 1930)
- Gostilna Črešnik Jakoba na Činžatu, domače ime Črešnik (čas delovanja: v obdobju stare Jugoslavije)
- Gostilna Osvald Jakoba v Kurji vasi, domače ime Šumej (čas delovanja že od časa Avstro-Ogrske, pod tem lastnikom od 1915 do 1941 in od 1945 do 1947)
- Gostilna Hodnik - Založnik v Kurji vasi (čas delovanja: v obdobju stare Jugoslavije)

[193] Mlinarič, Lovrenc, str. 154 do 157.
[194] Vir: http://www.lovrenc.si/forum/viewtopic.php?id=5554&p=73, pridobljeno 12. 1. 2012.

– Gostilna Romane Zorman v Kurji vasi (čas delovanja: v obdobju stare Jugoslavije)

Sliki 10 in 11: (levo) Gostilna pri Hohštetarju (»Gostilna na griču«) je bila nekoč sedež občine Kumen. (desno) Fotografija iz stare Jugoslavije gostilne Romane Zorman na začetku Kurje vasi. Ob tabli z imenom gostilne je tudi tabla z napisom čevljarska obrt Janka Zormana.[195]

V kasnejšem obdobju 20. stoletja: Gostilna Planinšič Štefke na Rdečem Bregu, Frešar Martine na Činžatu ter Ul Elizabete na Ruti.[196]

Začetek 20. stoletja lahko ocenimo kot zlato obdobje tukajšnje obrti. Obrtniki, ki imeli svojo obrt v času Avstro-Ogrske in/ali stare Jugoslavije:

– Jaunik Karel, mizar v Kurji vasi (domače ime: Gasner),
– Marinič Alojz, pek v Kurji vasi,
– Gasner Oto, lastnik pekarne v Kurji vasi,
– Črešnik Jakob, mesar na Činžatu,
– Kores Ivan, mesar v Puščavi,
– Dugonik Ivan, krojač v Kurji vasi (domače ime: Petraček; čas stare in nove Jugoslavije),
– Napotnik Jožef, kovač na Činžatu,
– Goršak Ignac, zidar na Rdečem Bregu,
– Goršak Mihael, zidar na Rdečem Bregu (čas delovanja tudi v novi Jugoslaviji),
– Jäger Alojz, trgovec na Činžatu (domače ime: Črešnik),

[195] Vir: http://www.lovrenc.si/?nStran=jespa&mid=29, pridobljeno 13. 1. 2012.
[196] Mlinarič, Lovrenc, str. 166 in 167.

– Kores Janez in Amalija, trgovca v Puščavi in na Činžatu.[197]

Povsod po Pohorju je veliko kamna, zato so se ljudje ukvarjali tudi s pridobivanjem le-tega. V letih 1914–1917 je bil na Ruti 500 m nižje od železniške postaje odprt *Kormanov kamnolom* za gradnjo elektrarne Fala.

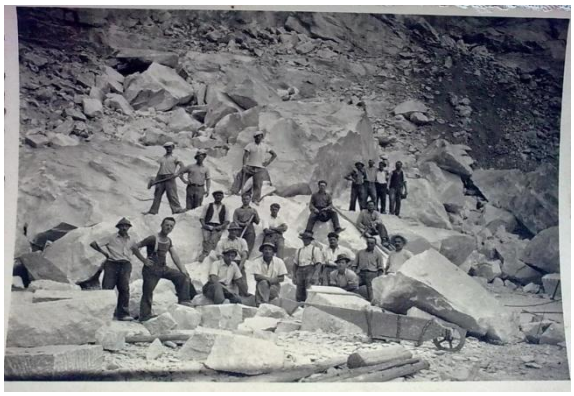

Slika 12: Kamnolom v Puščavi.[198]

Lomili so velike bloke in jih po širokem jarku s posebej prirejenim vagonom vozili k železniški progi. Tik ob njej je stala stavba, v kateri so bili menza in stanovanja. Kamnolom je bil tudi v Puščavi. V njem so pridobivali gramoz. Prvič je bil odprt leta 1933, ko so delali cesto čez Jodl. Kamen so lomili ročno, odprt je bil 4 ali 5 let. Po letu 1948 je bil ponovno odprt in moderniziran.[199]

Mlini in mlinarji na področju župnije Puščava: mlini leta 1825 v popisu za izdelavo franciscejskega katastra po povirju in katastrski občini:

– Činžat: Radoljna 1 mlin, Lamprehtov potok 8 mlinov.
– Rdeči breg: Radoljna 1 mlin, Slepnica 7 mlinov, Kapusov potok 1 mlin.
– Kumen: Radoljna 11 mlinov, Lamprehtov potok 3 mlini.

Za obdobje 1900–1940 je značilno majhno večanje števila mlinov, komaj za štiri ali za 4,8 %; pozornost je v tem obdobju bolj usmerjena na kvalitetnejše pridobivanje moke. Pokazala so se tudi prva znamenja opuščanja vodnih mlinov, posebno po veliki povodnji leta 1916, ko je Radoljna uničila večje število mlinov in žag.[200]

[197] Mlinarič, Lovrenc, str. 168 do 173.
[198] Vir: http://www.lovrenc.si/forum/viewtopic.php?id=5554&p=62, pridobljeno 12. 4. 2012.
[199] Mlinarič, Lovrenc, str. 168 in 174.
[200] Mlinarič, Lovrenc, str. 177–194.

Razvrstitev mlinov po obdobjih in povirjih za obdobje od leta 1290 do leta 1940 za področje puščavske in lovrenške župnije:[201]

Povirje	Število mlinov v letu									
Ime potoka:	1290	1620	1787	1825	1880	1900	1910	1920	1930	1940
Radoljna			4	21	36	41	43	43	44	44
Slepnica			5	9	25	25	25	26	26	26
Skupaj Radoljna	17	7	9	30	61	66	68	69	70	70
Lamprehtov potok		1	2	12	12	12	12	12	12	12
Kapusov potok				1	5	5	5	5	5	5
Lovrenško Pohorje	17	2	11	43	78	83	85	86	87	87

Prebivalci župnije Puščava in žage ter žagarstvo kot ena od vodilnih dejavnosti: v obdobju, ki ga obravnavam, je število industrijskih žag naraščalo, medtem ko se je število firenških kmečkih žag zmanjšalo. Kmetje, lastniki gozdov, ki so postavili lastne žage, so po nekaj letih dobili svoj lastni pogled na delovanje poljedelsko- ter gozdarsko-žagarske kmetije.

Število žag, ki so delovale v obravnavanem času: na Rdečem Bregu je stalo 7 žag na potoku Viltužnik (Hudejev in Kapusov potok). Ob potoku Radoljna s pritoki je delovalo 13 žag, od tega jih je največ stalo na Rdečem Bregu, 6 žag, in na Kumnu, prav tako 6 žag, 1 žaga pa je stala na Ruti. Na pritokih Radoljne: a) Rečica: 1 žaga na Činžatu; b) Trjenkov potok: 3 žage na Kumnu; c) Plešivčica: na Kumnu 4 žage; č) Slepnica: na Rdečem Bregu 4 žage, od tega dve na pritokih Slepnice (Povhov potok in Krlačev potok). Ob Lamprehtovem potoku je stalo največ žag na Činžatu, to je 11 žag, in 3 na Kumnu.[202]

[201] Mlinarič, Lovrenc, str. 185.
[202] Prav tam, str. 207 do 212.

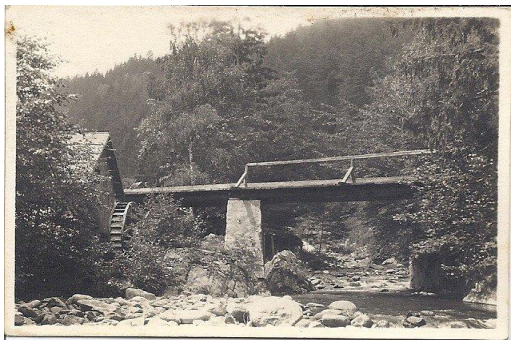

Slika 13: Mlin na Radoljni, posnet leta 1929.[203]

Slika 14: Žaga.[204]

Veliko prebivalcev župnije Sv. Marija v Puščavi je delalo na Ruti, kjer so bili zaposleni pri železnici kot različni uslužbenci (uradniki, čuvaji, kretniki). Po izgradnji južne železnice (Dunaj–Trst) leta 1857 so to glavno prometno žilo začeli povezovati s sosednjimi deželami in industrijskimi ter trgovskimi središči. Koroška ali dravska proga od železniške postaje Maribor - Studenci do Celovca je bila zgrajena v letih 1857–1863. Prva lokomotiva je po njej vozila 13. novembra 1862 od Maribora do Vuzenice. Velike koristi je koroška železnica prinesla tudi lesnim, glažutarskim in železarskim podjetjem v puščavski župniji. Železniška postaja na Ruti je postala, poleg dotedanjih drvarskih splavov, novo »okno v svet«. Po podatkih Rudolfa Badjure iz leta 1924 je potovanje po železnici od Rute do Ljubljane trajalo s poštnim vlakom 5 ur, s prestopom na brzi vlak v Mariboru pa nekaj manj kot 4 ure.[205]

Iz Lovrenca so po letu 1850 nosili pošto na Ruto, kjer je vozila poštna kočija Celovec–Maribor. Kasneje je povezava z Mariborom tekla po železnici in z avtobusom. Pošta je bila tudi v Puščavi. Od leta 1912 le nabiralnica, v času stare Jugoslavije pa pomožna pošta do leta 1947.[206]

[203] Vir: http://www.lovrenc.si/?nStran=jespa&mid=3, pridobljeno 18. 1. 2012.
[204] Vir: http://www.lovrenc.si/?nStran=jespa&d=8#d8, pridobljeno 18. 1. 2012.
[205] Vir: http://www.lovrenc.si/?nStran=jespa&mid=12, pridobljeno 2. 2. 2012.
[206] Mlinarič, Lovrenc, str. 174.

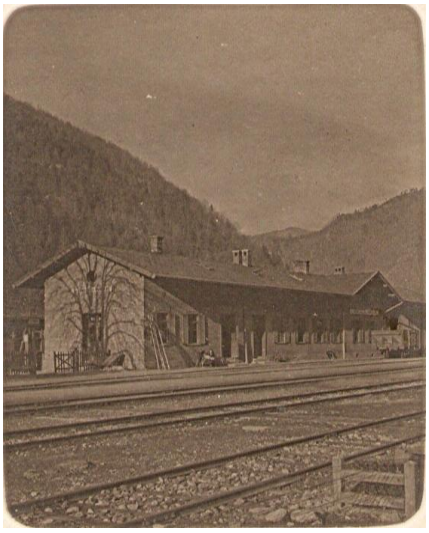

Slika 15: Razglednica železniške postaje na Ruti, nastala pred letom 1925. Vidno je glavno poslopje železniške postaje.[207]

Prav tako kot pri železnici je bilo veliko prebivalcev župnije zaposlenih pri bližnji falski elektrarni. Tam so bili ključavničarji, elektrotehniki, strojevodje, delavci. Leta 1913 se je začela gradnja prve hidroelektrarne na Dravi, ki je bila hkrati največja hidroelektrarna v vzhodnih Alpah. Po prvotnih načrtih naj bi elektrarna Fala začela obratovati že konec leta 1916, vendar je začetek prve svetovne vojne te načrte spremenil. Zaradi vojne je primanjkovalo delavcev in materiala, tako da se je sredi 1916. leta gradnja skoraj ustavila. V bližnjih Rušah so začeli graditi tovarno za proizvodnjo karbida in dušika, za kar bi bilo potrebno precej električne energije. Tako je tudi gradnja elektrarne Fala dobila prioriteto pri nabavi materiala, dodeljeni so ji bili tudi vojni ujetniki in gradnja se je pospešila. V maju 1918 je začelo obratovati prvih pet agregatov od predvidenih sedmih, vendar so bili ti slabo izkoriščeni. Glavna skrb takratnih upravljavcev elektrarne je bila, kako povečati odjem električne energije, zato so intenzivno gradili daljnovode različnih napetostnih nivojev v smereh proti Mariboru, Prekmurju, Varaždinu in Zasavju. V letu 1926 je poraba električne energije že tako narasla, da so dogradili šesti, leta 1932 pa sedmi agregat. V tem obdobju je imela elektrarna velik narodnogospodarski pomen. Pospešila je industrializacijo Maribora z okolico. Oskrba z elektriko pa je segla vse do Prekmurja in Hrvaškega Zagorja. Leta 1936 je proizvodnja električne energije v HE Fala predstavljala petino celotne proizvodnje elektrike v takratni Jugoslaviji.[208]

[207] Vir: http://www.lovrenc.si/?nStran=jespa&mid=12, pridobljeno 2. 2. 2012.
[208] Vir: http://www.dem.si/slo/tehniskadediscina/zgodovinahefala, pridobljeno 12. 4. 2012.

Slika 16: Zgrajena elektrarna Fala na Dravi leta 1918.[209]

Sicer manj prebivalcev župnije, pa vendar, je zaposloval tudi bližnji grad Fala. Tukaj so bili zaposleni zlasti kot kočijaži, ključavničarji, delavci in kot najemniki zemlje ali stanovanja falske graščine. Zametek današnjega dvorca Fala je nastal kmalu po letu 1407, ko je Oton der Pergauer razdejal stari falski grad. Gospoščina je bila v posesti benediktinskega samostana iz Št. Pavla na Koroškem. Falska graščina je služila širšemu ozemlju kot gospodarsko upravno središče vzhodneje ležečih šentpavelskih posesti.[210] Najbolj znan grof, ki je imel v lasti grad ob koncu 19. in v 20. stoletju, je bil Alfons Zabeo. V roke družine Zabeo je grad prišel z nakupom leta 1875. Falska gospoščina je bila ves čas svojega obstoja zelo pomembna tudi za razvoj gospodarstva v dravski dolini. Vplivala je na razvoj steklarstva, fužinarstva, kovinske in lesnopredelovalne industrije. Družina Zabeo je s svojimi gozdnimi delavci vodila smotrno gozdno gospodarstvo, kar pomeni, da se niso več izvajali goloseki, ampak načrtna sečnja, na posekah in golosekih pa se je začelo sistematsko pogozdovanje. Grof je leta 1932 umrl v Italiji, graščino pa je zapustil svoji hčeri Karolini, ki se je poročila s Pavlom Glančnikom, ki ga je po drugi svetovni vojni država razlastila. Alfons Zabeo, ki je bil lastnik graščine tudi v obdobju 1919 in 1929 in je tako vplival na življenje prebivalcev župnije Puščava, je bil med ljudmi znan po svoji dobrosrčnosti in pomoči ljudem in se ga je po smrti prijel vzdevek »oče revnih«.[211]

[209] Vir: http://www.dem.si/slo/tehniskadediscina/zgodovinahefala, pridobljeno 12. 4. 2012.
[210] Ivan Jakič, Gradovi, graščine in dvorci na Slovenskem, Didakta, Ljubljana 1995, str. 119.
[211] Aleksander Veronik, Alfons Zabeo – zadnji falski grof, diplomsko delo, Pedagoška fakulteta Maribor, Ruše 2005, str. 67 in 68.

4.3 Župnija Sveta Marija v Puščavi v letih 1919–1929 v luči poročne matične knjige

Poroka spada med največje dogodke v človekom življenju. Temu primerno so jo nekoč obhajali predvsem v bogatih kmečkih družinah, pri revnejših kmetih pa nekoliko manj. Poroka je predstavljala pomemben mejnik v življenju mladih ljudi, saj sta ženin in nevesta prešla iz samskega v zakonsko življenje.[212]

V slovenskih deželah je Cerkev vse do sredine 15. stoletja postopoma uveljavljala prvenstvo cerkvenega obreda pred posvetnimi slovesnostmi in telesno združitvijo. Nedvomno je splošna obveznost cerkvenih porok in neveljavnost drugih obveljala najpozneje v prvi polovici 17. stoletja. Dokler cerkev ni uveljavila prvenstva cerkvenega poročnega obreda, je bilo veliko skrivnih porok, ki so jih opravili po starih šegah. Čeprav so bile te zveze »grešne« in prepovedane, so bile veljavne. Tako je bilo vse do Tridentinskega koncila (1563). Pri skrivni poroki ni šlo za to, da bi jo opravili na skrivaj, ampak za to, da ni bila sklenjena s sodelovanjem duhovnika.[213]

V krščanskem svetu je zelo zgodaj vodil obred duhovnik, v poročni obrednik je Cerkev vključevala tudi posamične poganske prvine. Konec srednjega veka sta bili veljavni cerkvena (javna), sklenjena pred duhovnikom, in nejavna (skrivna). Cesar Jožef II. je poroko s patentom o zakonski zvezi leta 1783 razglasil za »civilno pogodbo« pod nadzorom deželnoknežjih sodišč. Od 19. stoletja do prve svetovne vojne so bile sklenjene praviloma cerkvene poroke, državno civilno pravo v zakonskih zadevah je bilo prikrojeno po cerkvenem pravu. Po drugi svetovni vojni je postala civilna poroka na matičnem uradu pogoj za cerkveno poroko.[214]

Iz veljavnega zakona nastane med zakoncema vez, ki je po svoji naravi trajna in izključna. Poleg tega krščanski zakon zakonca s posebnim zakramentom utrjuje in nekako posvečuje za dolžnosti in dostojanstvo njunega stanu. Oba zakonca imata enake dolžnosti in pravice v tem, kar se nanaša na zakonsko življenjsko skupnost.

[212] Korpič, Od zibelke do groba, str. 7.
[213] Toplišek, Rodoslovje, str. 67.
[214] Baš, Slovenski etnološki leksikon, str. 448.

Starši imajo zelo težko dolžnost in prvenstveno pravico po svojih močeh skrbeti za telesno, družbeno in kulturno, kakor tudi nravno in versko vzgojo otrok. Otroci so zakonski, če so spočeti in rojeni iz veljavnega ali dozdevnega zakona. Oče je tisti, na katerega kaže pravilna sklenitev zakona ali v 300 dneh, odkar je prenehalo zakonsko življenje. Nezakonski otroci se pozakonijo s poznejšim veljavnim zakonom staršev ali z reskriptom Svetega sedeža.[215]

V župniji Sv. Marija v Puščavi je bila poročna matična knjiga, ki je obsegala leta od 1882 do 1920, napisana tako v slovenskem jeziku kot tudi v nemškem. V naslednji knjigi, ki je obsegala leta 1921 in 1941, pa so naslovi rubrik v celoti zapisani v slovenskem jeziku, le posamezni zaznamki so tujejezični (nemški). Primer rubrik v poročni matični knjigi župnije Puščava:[216]

Tek. šte-vilo	Čas po-roke	Ime poroča-jočega duhov-nika	Ženin (biva-lišče, hišna števil-ka, ime staršev njih stan in bivali-šče)	Ve-ra kat. / pra.	Sta-rost	Ne-ožen-jen / vdo-vec	Ne-vesta, ime star-šev, njih stan in biva-lišče	Ve-ra kat. / pra.	Ne-ožen-jena / vdova	Lis-tine o ve-ljavi po-roke	Pri-če; ime, stan, bi-va-lišče in vera

[215] Zakonik cerkvenega prava, str. 453 in 455.
[216] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

4.3.1 Delež porok v posameznih mesecih in letih v obdobju 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi

Tabela 23: Poroke po mesecih med leti 1919 in 1929[217]

Leto/mesec	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	Skupaj
Januar	1	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	**4**
Februar	0	9	2	1	2	0	2	3	5	2	0	**26**
Marec	2	0	3	0	0	1	0	1	0	0	0	**7**
April	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	**1**
Maj	1	1	0	2	1	0	0	3	1	1	2	**12**
Junij	0	2	1	0	0	1	0	1	0	0	2	**7**
Julij	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**2**
Avgust	0	0	1	1	1	1	0	0	1	1	0	**6**
September	0	1	2	0	0	1	0	0	0	0	1	**5**
Oktober	1	2	1	0	0	2	1	1	0	1	2	**11**
November	4	0	4	2	2	0	0	1	1	1	2	**17**
December	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	**1**
Skupno število porok po posameznih letih	**10**	**16**	**14**	**6**	**7**	**8**	**3**	**10**	**9**	**7**	**9**	**99**

Graf 23: Prikaz porok po letih v obdobju 1919–1929[218]

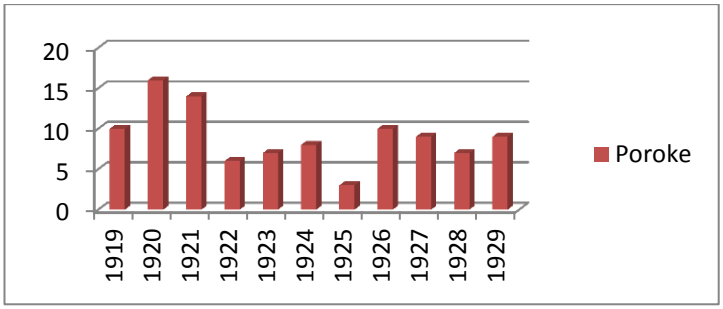

Graf 24: Prikaz podatkov o številu porok v posameznih letih v odstotkih[219]

[217] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920; Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[218] Prav tam.

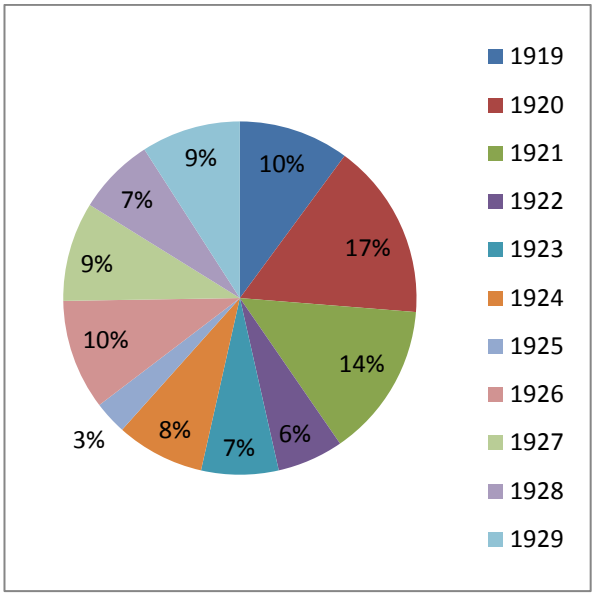

Graf 25: Prikaz porok po mesecih v obdobju 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi[220]

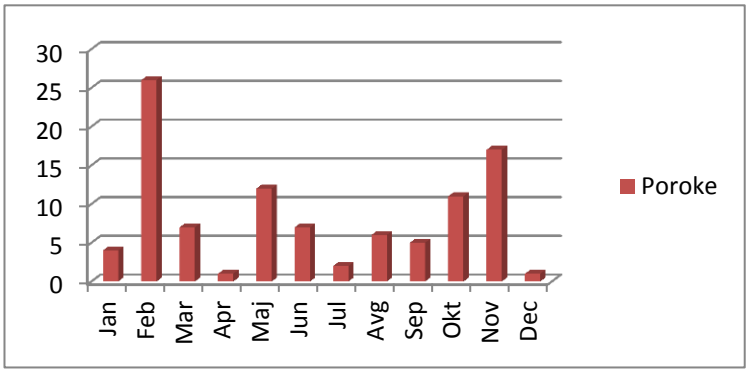

[219] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920; Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[220] Prav tam.

Graf 26: Prikaz podatkov o številu porok v posameznih mesecih v odstotkih[221]

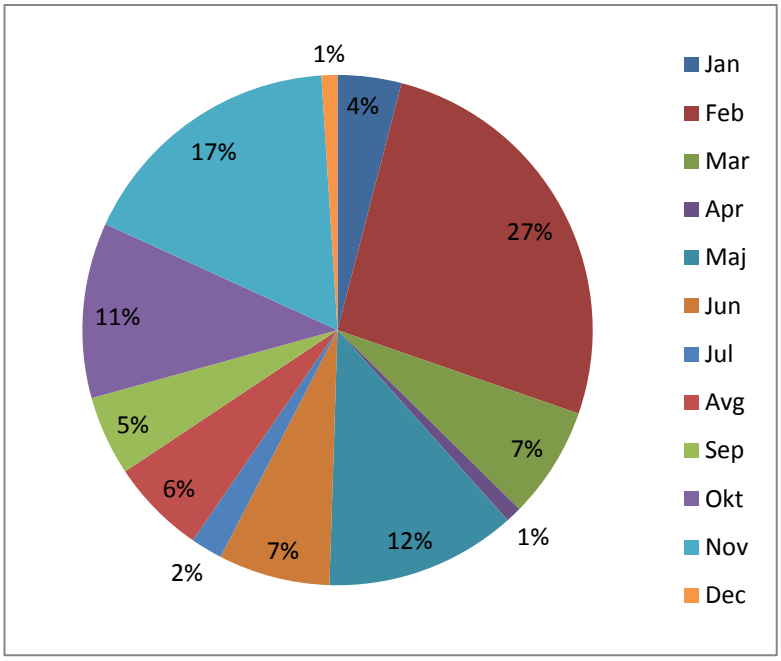

V 11 letih, v obdobju med 1919 in 1929, je bilo v župniji Sv. Marija v Puščavi skupaj 99 porok. Največ porok je bilo v letu 1920, 16 porok (17 %), sledi leto 1921, ko je bilo 14 porok, kar znaša 14 % vseh porok. Sledita leti 1919 in 1926, ko je bilo po 10 porok v obeh letih, v vseh preostalih letih jih je bilo manj kot deset. Najmanj porok se je zvrstilo v letu 1925, ko so se poročili le 3 pari (3 %). Najbolj priljubljen mesec za poroke je bil februar. V tem mesecu se je poročilo kar 26 parov (27 %). V letu 1920 je bilo v februarju kar 9 porok od šestnajstih, prav tako leta 1927, kar 5 porok v februarju od devetih. Ta mesec močno izstopa, saj naslednji, ki mu sledi po številčnosti porok, je november, v katerem je bilo bistveno manj, 17 porok. Več kot 10 porok je bilo še v oktobru, to je 11 porok. V vseh preostalih mesecih leta je bilo manj kot deset porok. Najmanj v aprilu in decembru, ko je bila le ena poroka na mesec. Tudi julija je bilo manj porok, le dve, leta 1919 in 1920. Meseca brez poroke pa v vsem obdobju med 1919 in 1929 ni bilo. Najbolj priljubljen čas za poročanje je bil poznozimski oziroma zgodnjepomladni in jesenski. Najmanj porok je bilo v povprečju med vsemi

[221] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920; Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

letnimi časi v poletju in tudi spomladi. Obdobje med pustom in veliko nočjo je bilo manj priljubljeno za poroke, saj je bil takrat postni čas, s tem pa prepovedane pojedine, plesi, zabave. Tako so se v tem času večinoma poročili le tisti, ki niso prirejali po samem obredu nobene pogostitve. Prav tako ni bilo porok v adventnem času, torej pred božičem. Prav zato pa je večje število porok v februarju, torej pred pustom in tako postnim časom, in enako novembra, pred adventom.

4.3.2 Starost mladoporočencev v župniji Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929

Tabela 24: Prikaz podatkov o starosti mladoporočencev 1919[222]

Par	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ženin	37	38	28	42	30	33	22	35	22	36
Nevesta	31	39	21	19	19	34	35	28	19	36
Razlika v letih	6	1	7	23	11	1	13	7	3	0

V letu 1919 se je poročilo deset parov. Povprečna starost ženinov v letu 1919 je bila 32,2 leti, povprečna starost nevest pa 28,1. Iz tega lahko sklepamo, da je bila povprečna starost mladoporočencev precej visoka, niso se namreč poročali v zgodnji mladosti, večina jih je bila starih nad 20 ali nad 25 let. V enem primeru sta bila mladoporočenca stara enako, to je 36 let, v preostalih primerih je razlika med mladoporočenci med enim in 23 leti. Povprečna razlika med ženinom in nevesto v letih je 7,2 leti. Posebej izstopa par, pri katerem je bil ženin star 42 let, nevesta pa komaj 19. Še v dveh primerih je bila razlika med obema več kot 10 let: 11 in 13 let. V treh primerih je bila nevesta starejša od ženina, dvakrat za eno in enkrat za trinajst let.

[222] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920.

Tabela 25: Prikaz podatkov o starosti mladoporočencev leta 1920[223]

Par	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Ženin	29	31	27	27	21	30	34	40	27	25	34	33	28	26	36	38
Nevesta	25	36	23	19	19	29	28	21	19	20	23	22	33	22	30	33
Razlika v letih	4	5	4	8	2	1	6	19	8	5	11	11	5	4	6	5

V letu 1920 je bilo v župniji Puščava 16 parov mladoporočencev. Povprečna starost ženinov je bila 30,4 in pri nevestah 25,1. Najmlajši ženini je bil star 21 let in najstarejši 40 let. Med nevestami so bile najmlajše tri, stare 19 let, in najstarejša, stara 36 let. V večini so bili moški starejši od partnerk, razen v dveh primerih, kjer sta bili nevesti starejši, obe za 5 let. Povprečna razlika v letih med ženinom in nevesto je bila 6,5 let, pri čemer posebej izstopa par, pri katerem je razlika v letih 19 let, sledita še dva para z razliko 11 let. Enako stara ženin in nevesta nista bila v nobenem primeru, v enem samem primeru pa je starostna razlika med obema eno leto.

Tabela 26: Prikaz podatkov o starosti mladoporočencev leta 1921[224]

Par	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Ženin	45	43	33	36	44	35	51	27	31	47	32	30	25	43
Nevesta	25	30	35	39	26	39	39	21	18	27	29	28	33	39
Razlika v letih	20	13	2	3	18	4	12	6	13	20	3	2	8	4

V letu 1921 je bilo v Puščavi poročenih 14 parov. Povprečna starost ženinov je bila kar 37,3 leta, pri nevestah pa 30,6. Pri obeh spolih je v tem letu zelo visoka povprečna starost za poroko. Najmlajša nevesta je bila stara 18 let, kar je najmanj med vsemi 11 leti, najstarejše pa so bile stare 39, te so bile 4. Najmlajši ženin je bil star 25 let, najstarejši pa 51 let. Povprečna starostna razlika med ženinom in

[223] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920.
[224] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

nevesto je bila 9,9 let. Najmanjša razlika je bila 2 leti v dveh primerih, največja pa prav tako v dveh primerih, 20 let. V tem letu so se pari poročali v starejših letih, prav tako je bila razlika v letih med obema precejšnja v primerjavi s povprečjem preostalih let. V štirih primerih je bila nevesta starejša od ženina, v vseh drugih pa je bil ženin starejši od neveste. Neveste so bile od ženinov starejše 2, 3, 4 in 8 let.

Tabela 27: Prikaz podatkov o starosti mladoporočencev leta 1922[225]

Par	1	2	3	4	5	6
Ženin	36	27	26	33	27	31
Nevesta	25	22	25	33	26	23
Razlika v letih	11	5	1	0	1	8

V letu 1922 se je poročilo 6 parov. Povprečna starost ženinov je bila 30, povprečna starost nevest pa 25,7. Najmlajši med ženini je bil star 26 let, najstarejši 36. Med nevestami je bila najmlajša stara 22 let, najstarejša pa 33 let. Pri enem paru sta bila ženin in nevesta stara enako, to je 33 let, pri preostalih je bilo najmanj eno leto starostne razlike in največ 11 let starostne razlike. Povprečna starostna razlika med ženinom in nevesto pa je bila 4,3 leta. V tem letu so bili vsi ženini starejši od svojih nevest.

Tabela 28: Prikaz podatkov o starosti mladoporočencev leta 1923[226]

Par	1	2	3	4	5	6	7
Ženin	34	25	48	27	23	48	36
Nevesta	26	22	45	37	23	31	34
Razlika v letih	8	3	3	10	0	17	2

V letu 1923 se je poročilo sedem parov. Povprečna starost ženinov je bila 34,4 leta, pri nevestah pa 31,1. Najmlajši ženin je bil star 23 let, najstarejša pa sta bila

[225] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[226] Prav tam.

dva, stara 48 let. Najmlajša nevesta je bila stara 22 let, najstarejša pa 45 let. Povprečna starostna razlika med ženinom in nevesto je bila 6,1. Posebej izstopa par, med katerima je razlika v starosti 17 let, en par pa je bil enake starosti. Prav tako izstopa par, kjer sta bila tako ženin in nevesta stara že 48 in 45 let. Le v enem primeru je nevesta starejša od ženina, za 10 let, v preostalih šestih pa je ženin starejši od neveste.

Tabela 29: Prikaz podatkov o starosti mladoporočencev leta 1924[227]

Par	1	2	3	4	5	6	7	8
Ženin	28	58	45	26	32	42	31	28
Nevesta	29	33	33	25	28	32	35	23
Razlika v letih	1	25	12	1	4	10	4	5

V letu 1924 se je v župniji Puščava poročilo 8 parov. Povprečna starost ženinov je bila 36,3, pri nevestah pa 29,8. Najstarejši ženin je bil star 58 let, najmlajši pa 26 let. Pri nevestah je bila najstarejša stara 35 let, najmlajša pa 25 let. V vseh primerih razen v dveh je ženin starejši od neveste. V dveh primerih, v katerih je nevesta starejša od ženina, je razlika med starostjo obeh eno leto in štiri leta. Povprečna starostna razlika med pari je 7,8 let. Noben par ni enake starosti, pri dveh primerih gre za razliko enega leta, najbolj pa izstopa par, pri katerem je starostna razlika 25 let. Več kot deset let razlike v starosti ima še en par, kjer razlika znaša 12 let.

[227] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

Tabela 30: Prikaz podatkov o starosti mladoporočencev leta 1925[228]

Par	1	2	3
Ženin	25	29	54
Nevesta	23	24	54
Razlika v letih	2	5	0

V letu 1925 je bilo najmanj porok, poročili so se le trije pari. Povprečna starost moških je bila 36 let, povprečna starost ženske pa 33,7 let. Pri ženinih je bil najmlajši moški star 25 let, najstarejši pa je bil star 54 let. Prav tako je najstarejša nevesta štela 54 let, najmlajša pa 23 let. En par je bil enake starosti (oba 54 let), pri preostalih dveh pa gre za razliko dveh in petih let med ženinom in nevesto, v povprečju torej 2,3 leta. V obeh primerih je ženin starejši od neveste.

Tabela 31: Prikaz podatkov o starosti mladoporočencev leta 1926[229]

Par	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ženin	32	30	41	24	35	32	34	23	26	24
Nevesta	27	35	24	21	24	33	26	22	24	23
Razlika v letih	5	5	17	3	11	1	8	1	2	1

V letu 1926 se je poročilo 10 parov. Povprečna starost ženinov je bila 30,1, pri nevestah 25,9. Najstarejši ženin je bil star 41, najmlajši 23 let. Najstarejša nevesta je bila stara 35 let, najmlajša pa 22 let. V dveh primerih je bila nevesta starejša od ženina, za eno in pet let. V preostalih primerih je bil ženin starejši od neveste. Povprečna starostna razlika med mladoporočencema je bila 5,4. Več kot deset let starostne razlike je pri dveh parih. Največja razlika je 17, sledi par z 11 leti starostne razlike med obema. Trije pari imajo le eno leto starostne razlike, enako starih partnerjev pa v tem letu ni bilo.

[228] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[229] Prav tam.

Tabela 32: Prikaz podatkov o starosti mladoporočencev leta 1927[230]

Par	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ženin	23	61	26	25	44	30	33	21	35
Nevesta	29	33	23	37	28	28	25	24	37
Razlika v letih	6	28	3	12	16	2	8	3	2

V letu 1927 se je poročilo 9 parov. Povprečna starost ženina na poroki je bila 33,1, pri nevestah pa 29,3. Najmlajši ženin je imel 21 let, najstarejši 61 let. To je bil tudi najstarejši ženin in nasploh od vseh mladoporočencev v obravnavanih enajstih letih (1919–1929). Pri nevestah je imela najmlajša 24 let, najstarejša pa 37 let. V štirih primerih je bila ženska starejša od moškega za 2, 3, 6 in 12 let. V drugih primerih je bil ženin starejši. Povprečna starostna razlika je bila 8,9 let. Posebej izstopajoči par ima razliko v letih med ženinom in nevesto kar 28 let. Sledita še dva para, ki imata v starosti večjo razliko kot deset let, to je 16 let in 12 let razlike med ženinom in nevesto. Drugi so v starostni razliki manj kot deset let, pri kar štirih parih je manj kot pet let starostne razlike.

Tabela 33: Prikaz podatkov o starosti mladoporočencev leta 1928[231]

Par	1	2	3	4	5	6	7
Ženin	26	29	23	29	49	25	27
Nevesta	25	24	27	30	31	20	24
Razlika v letih	1	5	4	1	18	5	3

V letu 1928 je bilo sedem parov mladoporočencev. Najmlajši ženin je bil star 23 let, najstarejši pa 49 let. Povprečna starost mladoporočenca je bila 29,7. Pri nevestah je bila najmlajša stara 20 let, najstarejša 31, povprečna starost mladoporočenke pa je bila 25,9. Največja starostna razlika med ženinom in nevesto je bila 18 let, sicer pa je bila pri vseh drugih razlika manjša kot pet let ali

[230] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[231] Prav tam.

pet let. Enako stara nista bila noben ženin in nevesta. V dveh primerih je bila nevesta starejša od ženina, za štiri in za eno leto. Povprečna starostna razlika je bila 5,2.

Tabela 34: Prikaz podatkov o starosti mladoporočencev leta 1929[232]

Par	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ženin	34	25	31	29	29	24	34	33	51
Nevesta	24	25	23	25	19	20	19	20	45
Razlika v letih	10	0	8	4	10	4	15	13	6

V zadnjem od obravnavanih let, torej v letu 1929, se je poročilo 9 parov. Najmlajši ženin je imel 24 let, najstarejši 51 let. Povprečna starost ženinov v tem letu je bila 32,2 leti. Pri ženskah je bila najmlajša stara 19 let, najstarejša 45 let. Povprečna starost nevest je bila nizka v primerjavi z drugimi leti, 24,4. Večina nevest je bila stara do 25 let, le ena izstopa s 45 leti. Poročila se je z ženinom, starim 51 let. Največja starostna razlika med ženinom in nevesto je bila 15 let, pri enem paru je bila 13 let, pri dveh parih je bila 10 let. Pri preostalih je bila manjša kot 10 let, v enem paru pa sta bila oba enako stara. Povprečna starostna razlika med ženinom in nevesto je bila 7,8.

Tabela 35: Prikaz podatkov o povprečni starosti in starostni razliki med mladoporočencema med leti 1919 in 1929[233]

Leto	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Ženin	32,2	30,4	37,3	30	34,4	36,3	36	30,1	33,1	29,7	32,2
Nevesta	28,1	25,1	30,6	25,7	31,1	29,8	33,7	25,9	29,3	25,9	24,4
Razlika v letih	7,2	6,5	9,9	4,3	6,1	7,8	2,3	5,4	8,9	5,2	7,8

[232] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[233] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920; Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

V obravnavanih 11 letih se je poročilo 99 parov. Povprečna starost ženinov ob poroki je bila le v enem letu nižja od 30 let, v vseh drugih letih je bila povprečna starost ženinov nad 30 let. Pri nevestah pa je bila povprečna starost, razen v treh letih, vedno pod trideset let. Najvišja povprečna starost ženinov je bila leta 1921 37,3 leta, pri nevestah pa leta 1925 33,7 let. Najnižja povprečna starost ženinov je bila leta 1928, ko je bila 29,7 let, in najnižja pri nevestah leta 1929, ko je bila 24,4 leta. Povprečna starost ženinov v vseh 11 letih v obdobju med 1919 in 1929 je bila 32,9 in povprečna starost nevest 28,1. Največja starostna razlika med ženinom in nevesto je bila leta 1921, ko je le-ta znašala 9,9 let, in najmanjša leta 1925, ko je znašala le 2,3 leta. Povprečna starostna razlika med ženinom in nevesto v enajstletnem obdobju 1919–1929 je bila 6,5 let. V vseh letih so prevladovali primeri, pri katerih je bil ženin starejši od neveste. Najstarejši ženin je bil star 61 let leta 1927, najmlajši pa 21 let, eden leta 1920 in eden leta 1927. Najstarejša nevesta je bila leta 1925 stara 54 let, najmlajša pa 18 let leta 1921. Ženini in neveste so bili redko stari enako – takšnih primerov je bilo v enajstih letih le pet.

4. *3.3 Socialni status mladoporočencev v župniji Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929*

Tabela 36: Prikaz poklicev mladoporočencev leta 1919[234]

	Poklic ženina	Poklic neveste
Par 1	orožniški stražaj	kuharica
Par 2	kovač	hišna
Par 3	brzojavni mojster	natakarica
Par 4	zasebnik	hišna
Par 5	lesotržec	nekdanja poštna pomočnica
Par 6	delavski kontrolor	zasebnica
Par 7	kovač	šivilja
Par 8	dninar	dninarica
Par 9	stavbeni mojster	posestnica
Par 10	posestnik	oskrbnica

V letu 1919 je bil med poklici ženinov najpogostejši *kovač*, med ženskami se dvakrat ponovi status *hišne.* Oba se pojavita dvakrat, preostali prikazani v zgornji tabeli le po enkrat. V enem primeru imata ženin in nevesta enak status: *dninar/dninarica.* V večini primerov sta oba mladoporočenca glede na svoj poklic približno enakega socialnega statusa (na primer kovač, šivilja). V dveh primerih ima ženin nekoliko višji status: *zasebnik – hišna, kovač – hišna*. Med ženini so bili trije nezakonski, preostali zakonski, med nevestami pa je bila od desetih le ena nezakonska.

[234] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920.

Tabela 37: Prikaz poklicev mladoporočencev leta 1920[235]

	Poklic ženina	Poklic neveste
Par 1	kmečki sin	delavka
Par 2	mesar	posestnica
Par 3	kmečki sin	delavka
Par 4	kovač	zakonska hči
Par 5	sedlarski pomočnik	zakonska hči
Par 6	delavec	dekla (vdova)
Par 7	čevljar	delavka
Par 8	trgovec	zakonska hči
Par 9	hlapec	dekla
Par 10	uradnik južne železnice	veleposestnikova hči
Par 11	kovač v Kiefferjevi tovarni	delavka
Par 12	ključavničar na Fali	posestnikova hči
Par 13	ključavničar v elektrarni Fala	zasebnica
Par 14	kovač pri Kiefferju	delavka
Par 15	kmet	kmečka hči
Par 16	delavec	posestnica

V letu 1920 so bili od 16 ženinov trije nezakonski, o enem ni podatka, preostali so bili zakonski. Med nevestami je bila le ena nezakonska in ena brez podatka, vse druge so bile zakonske. Med pari ni nobenega, kjer bi bila nevesta in ženin enakega poklica, imajo pa glede na poklic vsi podoben socialni status, na primer *kmet – kmečka hči, čevljar – delavka* ... Najnižji socialni status ima par, kjer je bil

[235] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920.

ženin *hlapec*, nevesta pa *dekla*, najvišjega pa par, kjer je bil ženin *uradnik južne železnice*, nevesta pa *veleposestnikova hči*. Med najpogostejšimi poklici pri ženinih se pojavi poklic *kovača* in *kmeta/kmečkega sina,* in to trikrat, dvakrat se pojavi poklic *delavca* in *ključavničarja,* preostali v tabeli pa le po enkrat. Pri nevestah je najpogostejši poklic *delavke*, ki se pojavi petkrat. Sledi status *posestnice/posestnikove hčere,* trikrat, in *dekle* dvakrat. Vsi drugi poklici, zapisani v zgornji tabeli, se pojavijo le po enkrat.

Tabela 38: Prikaz poklicev mladoporočencev leta 1921[236]

	Poklic ženina	**Poklic neveste**
Par 1	železniški čuvaj	zakonska hči
Par 2	žagar (vdovec)	hišna
Par 3	delavec pri elektrarni Fala	oskrbnica
Par 4	železniški tesar	dekla
Par 5	kmet	kmečka hči
Par 6	delavec	dekla
Par 7	grajski oskrbnik	grajska gospodinja
Par 8	pisarniški uslužbenec	hči železničarja
Par 9	mizar	delavka
Par 10	elektrotehnik	kmečka hči
Par 11	graščinski kolar	šivilja
Par 12	delavec v elektrarni Fala	grajska kuharica
Par 13	kovač pri Kiefferju	poljedelka (vdova)
Par 14	tesar	poljedelka (vdova)

V letu 1921 so med poročenimi ženini bili sami zakonski fantje ali možje. Med petnajstimi nevestami je bila le ena nezakonska, vse druge pa so bile zakonska

[236] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

dekleta oziroma ženske. Med poklici ženinov ni posebej prevladoval noben poklic, v večini je šlo za primere različnih delavcev – *delavec v elektrarni Fala* (dva ženina), *navaden delavec*. Sicer pa so se ukvarjali z obrtniškimi poklici, kot so *tesar* (dva ženina), *mizar, kovač.* Nekoliko višji status glede na poklic je imel ženin s poklicem *pisarniški uslužbenec.* Med nevestami je bil prevladujoč nizki socialni status, kar sklepamo po zapisanih nazivih *dekla/hišna* (tri neveste).Vse tri so poročene z ženini srednjega socialnega statusa. Več nevest je tudi izhajalo s kmetij oziroma iz kmečkih družin, *poljedelka* (dve nevesti), *kmečka hči* (prav tako dve nevesti). Pri enem primeru sta tako ženin in nevesta bila zaposlena na falski graščini kot *oskrbnik* in kot *gospodinja.* Prav tako v enem primeru gre pri obeh za kmečka otroka oziroma osebi s kmetije, *kmet* in *kmečka hči.* V preostalih primerih imata ženin in nevesta prav tako podoben socialni status glede na poklic oziroma zapisan status, vendar na istem področju dela, na primer *tesar* in *delavka.* V nobenem primeru ne gre za izrazito razliko med socialnim statusom ženina in statusom neveste, morda le v primeru ženina *žagarja* (če je bil lastnik žage) in neveste *hišne.* Med ženini je bil en vdovec, med nevestami dve.

Tabela 39: Prikaz poklicev mladoporočencev leta 1922[237]

	Poklic ženina	Poklic neveste
Par 1	delavec	delavka
Par 2	železniški uslužbenec	ni podatka
Par 3	ključavničar	ni podatka
Par 4	bivši asistent južne železnice	posestnica
Par 5	železniški delavec	rejenka
Par 6	posestnik	posestnikova hči

V letu 1922 je bilo 6 ženinov in med njimi so bili vsi zakonski, med 6 nevestami je bila ena nezakonska in ena, pri kateri tega podatka ni. Med pari leta 1922 prevladuje srednji socialni status. Med ženini je najnižji poklic in z njim povezan

[237] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

socialni status *delavec/železniški delavec.* Med ženini je tudi obrtnik *ključavničar,* sicer pa dva uslužbenca, *asistent južne železnice* in *železniški uslužbenec.* Samo en ženin izhaja iz kmečke družine in je *posestnik.* Ta je poročen z nevesto *posestnikovo hčerko.* Med nevestami je še ena *posestnica,* sicer pa so neveste nižjih do srednjih socialnih statusov – *delavka* in *rejenka*. Pri dveh nevestah ni podatka. Prav tako pri nobenem mladoporočencu ni navedeno, da bi bil ločenec ali vdovec.

Tabela 40: Prikaz poklicev mladoporočencev leta 1923[238]

	Poklic ženina	Poklic neveste
Par 1	delavec	ni podatka
Par 2	delavec v elektrarni Fala	ni podatka
Par 3	delavec	nastanovnica
Par 4	kovač	posestnica, gostilničarka
Par 5	uradnik zadružne zveze	zasebnica
Par 6	čevljar	najemnikova hči
Par 7	žagar	ni podatka

V letu 1923 je v župniji Puščava bilo 7 ženinov, med katerimi so bili vsi zakonski, med 7 nevestami so bile prav tako vse zakonske. Pri nobenem ni podatka o tem, da bi bil vdovec/vdova ali ločenec/ločenka. Pri ženinih tudi v tem letu prevladuje poklic *delavec/delavec v elektrarni* (trije ženini), temu sledijo obrtniški poklici *čevljar, kovač* in *žagar.* Nekoliko višjemu socialnemu statusu pripada ženin, ki je bil *uradnik zadružne zveze.* Le ta je poročen z nevesto podobnega socialnega statusa – *zasebnico.* Za tri neveste ni podatka o njihovem statusu ali poklicu. Večinoma pa so pripadale srednjemu socialnemu statusu glede na zapisane poklice oziroma statuse – *posestnica in gostilničarka, zasebnica*. Dve sta bili *nastanovnici/najemnikovi hčeri* – o njunem poklicu pa ni podatka. V primeru

[238] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

neveste *posestnice in gostilničarke* ter ženina *kovača* ima nevesta nekoliko višji status, v drugih primerih pa gre med mladoporočencema za približno enak status glede na poklic, ki ga opravljata.

Tabela 41: Prikaz poklicev mladoporočencev leta 1924[239]

	Poklic ženina	Poklic neveste
Par 1	delavec pri železnici	služkinja
Par 2	posestnik in gostilničar	gospodinja
Par 3	žagar	dekla
Par 4	tapetnik	uslužbenka v centrali na Fali
Par 5	posestnikov sin	posestnikova hči
Par 6	delavec	delavka
Par 7	zasebnik	posestnica (vdova)
Par 8	železniški uslužbenec	kmečka hči

Med nevestami in ženini v letu 1924 v župniji Puščava ni bilo nobenega nezakonskega in nobenega ločenca/ločenke. Bila je le ena vdova. Pri ženinih prevladuje poklic *delavec/delavec pri železnici* (dva ženina) in prav tako dva, ki izhajata iz kmečke družine oziroma s kmetije, *posestnik in gostilničar/posestnikov sin.* Med preostalimi poklici je še kot vsako leto *žagar* pa tudi obrtnik *tapetnik.* Med višji srednji socialni status pa bi lahko uvrstili *zasebnika* in *železniškega uslužbenca*. Med nevestami prevladuje v povprečju tega leta nekoliko nižji socialni status v primerjavi s statusi ženinov. Dve nevesti pripadata najnižjemu statusu, *služkinja/dekla*. Med poklici so še *delavka, gospodinja.* Tri neveste pa izhajajo iz kmečke družine oziroma imajo kmetijsko posest, *posestnica/posestnikova hči/kmečka hči.* Srednjemu socialnemu statusu pripada tudi nevesta s poklicem *uslužbenka v centrali na Fali.* V dveh primerih gre za povsem enak socialni status oziroma naziv ženina in neveste – *posestnikov sin/posestnikova hči* in *delavec/delavka.* V dveh primerih ima ženin višji status:

[239] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

delavec pri železnici – služkinja in *žagar – dekla*. V preostalih primerih gre za podoben socialni status obeh mladoporočencev.

Tabela 42: Prikaz poklicev mladoporočencev leta 1925[240]

	Poklic ženina	Poklic neveste
Par 1	posestnikov sin	najemnikova hči
Par 2	delavec v elektrarni	poštarka na Fali
Par 3	žagar	nastanovnica

Med tremi pari, ki so se poročili v letu 1925, so bili vsi zakonski, noben ločen ali ovdovel. Tako pri ženinih kot pri nevestah je prevladoval srednji socialni status in vsi so opravljali različne poklice oziroma imeli različen naziv. En ženin je izhajal iz kmečke družine, bil je *posestnikov sin*, poročil se je z nevesto z nekoliko nižjim statusom – *najemnikova hči. Delavec v elektrarni* se je poročil z nevesto, ki je bila uslužbenka na pošti – morda z nekoliko višjim dohodkom, *poštarka*. Pri tretjem paru pa gre za *žagarja* in *nastanovnico.* V tem primeru lahko sklepamo, da je imel nekoliko višji status ženin.

[240] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

Tabela 43: Prikaz poklicev mladoporočencev leta 1926[241]

	Poklic ženina	Poklic neveste
Par 1	posestnikov sin	ni podatka
Par 2	krojač	šivilja
Par 3	lesni delavec	ni podatka
Par 4	poljski delavec	delavka
Par 5	veleposestnik	veleposestnikova hči
Par 6	žagar	služkinja
Par 7	veleposestnik	veleposestnikova hči
Par 8	železniški delavec	najemnikova hči
Par 9	delavec	služkinja
Par 10	žagar	šivilja

V letu 1926 je bil med ženini en nezakonski, med nevestami pa ena, ki ni imela zapisanega tega podatka. Ločen ali vdovec ni bil noben od mladoporočencev. Pri ženinih prevladuje srednji do višji socialni status v tem letu. Največ je bilo delavcev – *delavec/železniški delavec/poljski delavec/lesni delavec* (štirje ženini), preostali so se ukvarjali z obrtjo ali posedovali zemljo – *krojač, žagar* (dva ženina), *veleposestnik* (dva ženina) in *posestnikov sin.* Med nevestami je bil nekoliko nižji socialni status v primerjavi z ženini. Bili sta dve *služkinji*, ki sta se poročili z ženinoma, ki sta bila *žagar* in *delavec.* Prav tako dve sta se ukvarjali z obrtjo – *šivilji*, ena je bila *najemnikova hči*, dve pa sta prihajali iz kmečke družine višjega razreda – *veleposestnikovi hčeri.* Obe sta se poročili z ženinoma – *veleposestnikoma.* Za dve nevesti ni zapisanega podatka o njunem poklicu, nazivu, delu, statusu.

[241] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

Tabela 44: Prikaz poklicev mladoporočencev leta 1927[242]

	Poklic ženina	Poklic neveste
Par 1	delavec v tovarni v Rušah	dekla v falski graščini
Par 2	delavec v kamnolomu	služkinja
Par 3	delavec v elektrarni Fala	čevljarjeva hči
Par 4	lesni delavec	nastanovnica (vdova)
Par 5	veleposestnik gradu Pragersko	graščakova hči
Par 6	delavec na Fali	delavka na Fali
Par 7	mojster	zasebnica
Par 8	čevljar	tiskarniška vlagalka
Par 9	ni podatka	služkinja

V letu 1927 se je v župniji Sv. Marija v Puščavi poročilo 9 parov. Med ženini so bili vsi zakonski, noben ločen ali ovdovel. Med nevestami je bila ena služkinja nezakonska hči in ena nastanovnica vdova, ločenk v tem letu ni bilo. Med ženini močno prevladuje delavski razred, 5 ženinov je bilo iz delavskega razreda, med njimi so bili *lesni delavec/delavec v kamnolomu/delavec na Fali (2)/delavec v ruški tovarni.* Dva sta se ukvarjala z obrtjo, eden je bil *mojster* (ni podatka o področju, na katerem je bil mojster) in eden *čevljar.* Višjemu razredu je pripadal en ženin, *veleposestnik na Pragerskem*, ki se je poročil z *graščakovo hčerko s Fale.* Za enega ženina ni podatka o poklicu ali delu, ki ga je opravljal. Pri nevestah ni tolikšne enotnosti pri poklicih in prevladuje tudi nekoliko nižji status v primerjavi z ženini, kar tri so bile namreč *služkinje/dekle*. Dve sta se poročili z *delavcema*, pri eni pa poklic ženina ni znan. Redek in zato izstopajoč poklic je poklic *tiskarske vlagalke.* Ena od nevest je bila *čevljarjeva hči*, ena *zasebnica* in ena *nastanovnica* – vse tri so se poročile z ženini podobnih statusov, *zasebnica z mojstrom,* preostali dve z *delavcema.* V enem paru imata oba enak poklic oziroma delo – *delavec/delavka,* oba na Fali.

[242] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

Tabela 45: Prikaz poklicev mladoporočencev leta 1928[243]

	Poklic ženina	Poklic neveste
Par 1	delavec	služkinja
Par 2	tovarniški kovač	ni podatka
Par 3	tovarniški kovač	delavka
Par 4	mlinar	dekla
Par 5	kmet	služkinja
Par 6	delavec	delavka
Par 7	trgovec	modistinja

Med ženini v letu 1928 ni bilo nobenega ločenca, nezakonskega ali vdovca. Med nevestami so bile tri nezakonske, vdov in ločenk ni bilo. Za eno nevesto ni podatka o delu ali zaposlitvi. Med ženini v tem letu prevladuje srednji razred – zlasti obrtniški poklici – *kovač (2), trgovec, mlinar*. Dva ženina sta pripadala delavskemu razredu, eden pa je posedoval zemljo. Višjemu razredu ni pripadal noben od sedmih ženinov. Pri nevestah je prevladoval nižji razred do srednji, prav tako višjemu ni pripadala nobena nevesta. Bile so tri *služkinje (2)/dekle,* dve *delavki* in ena obrtnica – *modistinja.* Poklic modistinje je precej redek in se v obdobju 1919–1929 pojavi le enkrat, v tem primeru. Modistinja je bila obrtnica, ki se je ukvarjala z izdelavo, oblikovanjem in prodajo pokrival.

[243] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

Tabela 46: Prikaz poklicev mladoporočencev leta 1929[244]

	Poklic ženina	Poklic neveste
Par 1	drvar	hči posestnika
Par 2	žagar	hči krojaškega mojstra
Par 3	delavec	delavka
Par 4	delavec	delavka
Par 5	trgovec	gostilničarjeva hči
Par 6	delavec	delavka
Par 7	knjigovodja	hči železniškega uradnika
Par 8	žagar	kuharica
Par 9	posestnik	hči šolskega upravitelja

V letu 1929 je bilo v župniji poročenih 9 parov. Nobeden med njimi ni bil ločen, ovdovel ali nezakonski. Med ženini tudi v tem letu prevladujejo *delavci* (3). Vsi trije so se poročili z nevesto *delavko,* torej oba sta bila iz enakega družbenega sloja. Med obrtniki prevladuje poklic *žagarja* (2), bili pa so še *trgovci*, *drvarji.* Nekoliko višji družbeni položaj sta imela dva ženina – *posestnik* in *knjigovodja*. Med nevestami so bile tri *delavke.* S svojim poklicem je navedena le še ena nevesta – *kuharica*, vse preostale neveste (5) so zapisane le kot hčere očetov različnih poklicev od srednjega do višjega srednjega razreda (*gostilničar, krojaški mojster, posestnik, železniški uradnik, šolski upravitelj*).

Podatki za celotno obdobje 1919 do 1929 v župniji Sv. Marija v Puščavi kažejo na ugotovitve, ki sem jih navedla že v poglavju *4.2.9*, kjer sem podrobneje predstavila poklic in status očetov in mater rojenih otrok v letih 1919–1929 v Puščavi. Ponovno ugotavljam, da je večina tukajšnjih prebivalcev pripadala srednjemu družbenemu razredu. Veliko jih je kmetovalo, večina se jih je ukvarjala z različnimi obrtmi. Veliko jih je bilo zaposlenih kot delavcev v lesni,

[244] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

kamnolomski, železniški, elektrarniški gospodarski dejavnosti. Približno enak delež pa jih je pripadal nižjemu in višjemu razredu. Med nižji razred so večkrat spadale ženske kot moški. Večinoma so bile dekle, hišne, služkinje, med moškimi je bilo manj hlapcev, služabnikov. Med višjimi razredi so bili zlasti veleposestniki, ki so posedovali velike količine zemlje in drugih nepremičnin. Med njimi je bilo več moških kot žensk. Med najbolj posebnimi ali redkimi poklici med mladoporočenci v enajstih letih 1919–1929 bi lahko omenili *knjigovodja, modistinjo, tiskarniško vlagalko, poštarko, asistenta južne železnice, delavskega kontrolorja.*

4.3.4 Poročne priče

POROČNE PRIČE LETA 1919[245]

Tako ženini kot neveste (v letu 1919 je bilo 10 parov) so za svoje poročne priče izbrali moškega.

Tabela 47 in 48: Prikaz poklicev prič ženinov in nevest leta 1919[246]

Priče ženinov
posestnik (6)
veleposestnik
trgovec
samski
dninar

Priče nevest
posestnik (3)
kovač
orožniški stražmojster
gostilničar
organist
čevljar
dninar
tajnik

Med pričami ženina predvsem prevladujejo priče kmečkega stanu oziroma so se kako drugače ukvarjale z obdelavo zemlje – *posestniki, veleposestniki, dninarji*. Eden je pripadal obrtniški stroki (trgovec), za eno pričo ženina pa ni podatka o poklicu oziroma delu, ki bi ga opravljala. Tudi pri pričah nevest prevladujejo moški, ki so posedovali zemljo ali jo samo obdelovali – *posestnik, dninar*. Sledijo priče, ki so se ukvarjale z obrtniškimi posli – *čevljar, gostilničar, kovač*. Sledijo

[245] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920.
[246] Prav tam.

posamezni poklici, ki se na splošno v župniji Puščava v obravnavanem obdobju pojavljajo redkeje od drugih: *orožniški stražmojster, tajnik, organist.*

POROČNE PRIČE LETA 1920[247]

Med pričami tako ženinov kot nevest leta 1920 so bili sami moški. Poročnih parov je bilo v tem letu šestnajst, tako je bilo poročnih prič dvaintrideset.

Tabela 49 in 50: Prikaz poklicev prič ženinov in nevest leta 1920[248]

Priče ženinov
posestnik (5)
gostilničar (2)
kovač (2)
najemnik
čevljar
veleposestnik
trgovec
nadučitelj
mojster pri elektrarni Fala
kmet

Priče nevest
posestnik (7)
veleposestnik (2)
delavec
trgovec
kmečki sin
elektrotehnik
železniški čuvaj
kmet

V letu 1920 je bilo med pričami ženina največ moških, ki so posedovali zemljo in se drugače ukvarjali z obdelavo zemlje – *posestnikov* je bilo 5, pri nevestah 7. Pri nevestah sledijo še *veleposestniki* (2), *kmet/kmečki sin.* Tudi med pričami ženina je en *veleposestnik* in en *kmet*. Drugi poklici se pojavljajo redkeje, prevladujejo pa poklici obrtniške stroke – *kovač* (2), *čevljar, trgovec* (2).

POROČNE PRIČE LETA 1921[249]

Leta 1921 je bilo poročenih štirinajst parov, tako je skupno bilo osemindvajset poročnih prič. Med pričami ženinov in nevest so bile le priče moškega spola.

[247] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920.
[248] Prav tam.
[249] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

Tabela 51 in 52: Prikaz poklicev prič ženinov in nevest leta 1921[250]

Priče ženinov
posestnik (5)
posestnikov sin
železniški čuvaj (2)
železniški uslužbenec
veleposestnik
graščak falski Zabeo
gostilničar
kmet
grajski oskrbnik

Priče nevest
posestnik (3)
žel. čuvaj (2)
delavec (2)
graščinski sin
tesar
gostilničar
kmet
kovač
ni podatka
nečitljivo

V letu 1921 je med pričami ženinov znova prevladoval kmečki stan. Bilo je pet *posestnikov, posestnikov sin, kmet* in *veleposestnik.* Med pogostejše lahko pri obojih pričah (nevest in ženinov) uvrstimo še *železniške čuvaje* (skupno štirje), pri pričah nevest sta bila dva *delavca,* vsi drugi se pojavijo le po enkrat. Posebej izstopa med pričami ženinov *graščak falski Zabeo* in *graščinski sin*. Med pričami se pri nevestah pojavlja tudi več obrtnikov – *tesar* in *kovač, gostilničar* pa tudi pri priči ženina. Pri pričah nevest je en podatek zabeležen nečitljivo, pri eni priči pa ni podatka o stanu, razredu, poklicu ali delu, ki bi ga le-ta opravljala.

POROČNE PRIČE LETA 1922[251]

Leta 1922 se je v župniji Sv. Marija v Puščavi poročilo šest parov, kar pomeni dvanajst poročnih prič. Vse poročne priče ženinov in nevest so bile moškega spola. Večinoma so pripadale srednjemu ali višjemu družbenemu razredu.

[250] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[251] Prav tam.

Tabeli 53 in 54: Prikaz podatkov o poklicih prič ženinov in nevest leta 1922[252]

Priče ženinov
posestnik (2)
veleposestnik (2)
čevljar
tesar

Priče nevest
posestnik (3)
nečitljivo (2)
steklar

Tudi v letu 1922 prevladujejo priče, ki so se ukvarjale s kmetijsko dejavnostjo oziroma so posedovale zemljo in drugo posest. Tako je bilo med pričami ženinov in nevest skupno pet *posestnikov*, štirje *veleposestniki*, tri priče pa so se ukvarjale z obrtjo: s *čevljarstvom, tesarstvom* in *steklarstvom.*

POROČNE PRIČE LETA 1923[253]

Leta 1923 se je poročilo sedem parov in je tako vseh prič bilo štirinajst. Vse poročne priče so bile moškega spola in so večinoma pripadale višjemu ali srednjemu družbenemu razredu.

Tabeli 55 in 56: Prikaz podatkov o poklicih prič ženinov in nevest leta 1923[254]

Priče ženinov
gostilničar (2)
posestnik (2)
trgovec
železničar
najemnik

Priče nevest
posestnik (2)
delavec (2)
gostilničar in posestnik
pivovar
urednik

V letu 1923 so bili skupno med pričami štirje *posestniki*, dva *gostilničarja* in dva *delavca*, preostale priče so bile različnih poklicev, a so večinoma pripadale srednjemu sloju. Med pričami je bil en *gostilničar*, ki je bil hkrati tudi *posestnik*, sicer pa še dva obrtnika, *trgovec in pivovar*, ki je zelo redek poklic v obravnavanem obdobju v župniji Puščava. Med pričami sta bila še *urednik in*

[252] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[253] Prav tam.
[254] Prav tam.

železničar ter oseba, ki nima zapisanega poklica, zapisano pa je, da je bil *najemnik.*

POROČNE PRIČE LETA 1924[255]

V letu 1924 je bilo poročenih devet parov, kar pomeni, da je bilo osemnajst poročnih prič. Med pričami so samo moški, večinoma pripadniki višjega ali srednjega družbenega razreda.

Tabeli 57 in 58: Prikaz podatkov o poklicih poročnih prič ženinov in nevest leta 1924[256]

Priče ženinov
veleposestnik (4)
posestnik (2)
delovodja na Fali
tesar v tovarni Ruše

Priče nevest
posestnik (2)
veleposestnik
elektro-mojster
elektrotehnik na Fali
železniški čuvaj
Železničar
Nečitljivo

Med pričami ženinov prevladujejo *veleposestniki*, so štirje, sledita dva *posestnika*, *delovodja na Fali* in *tesar,* ki je bil zaposlen v nekaj več kot deset kilometrov od Puščave oddaljenih Rušah. Tudi med nevestinimi pričami prevladujejo tisti, ki so posedovali različno velike posesti: dva *posestnika* in en *veleposestnik.* Dva sta bila elektrotehnične izobrazbe, dva sta bila zaposlena pri železnici na Ruti, za enega pa je podatek zapisan nečitljivo.

POROČNE PRIČE LETA 1925[257]

V letu 1925 so se poročili le trije pari in je tako bilo le šest poročnih prič. Vse so bile moškega spola in so pripadale srednjemu do višjemu družbenemu razredu.

[255] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[256] Prav tam.
[257] Prav tam.

Tabeli 59 in 60: Prikaz podatkov o poklicih poročnih prič ženinov in nevest leta 1925[258]

Priče ženinov
najemnik (2)
posestnik

Priče nevest
posestnik (2)
žagar

Med pričami ženinov sta bila dva *najemnika*, njunega poklica ni zapisanega, in en *posestnik*. Med pričami nevest prevladujeta dva *posestnika* in še en *žagar.* Skupno so tudi v tem letu prevladali *posestniki* (skupno trije).

POROČNE PRIČE LETA 1926[259]

Leta 1926 je bilo znova nekaj več porok; poročilo se je deset parov in je tako bilo dvajset poročnih prič. Vse poročne priče so bile moškega spola in so imele nekoliko nižji, srednji ali višji socialni status.

Tabeli 61 in 62: Prikaz podatkov o poklicih poročnih prič ženinov in nevest leta 1926[260]

Priče ženinov
posestnik (7)
posestnikov sin
delavec v elektrarni
učitelj

Priče nevest
posestnik (3)
posestnikov sin
žagar (2)
učitelj
trgovec
lesni delavec
delovodja pri Lešniku

Med pričami ženinov močno prevladuje poklic – status *posestnika*. Bilo jih je sedem in še en *posestnikov sin.* Druga dva pripadata različnemu družbenemu razredu, eden nekoliko nižjemu – *delavec v elektrarni* in eden višjemu – *učitelj.* Prav tako med pričami nevest prevladuje status *posestnika.* Bili so trije in en *posestnikov sin.* Sledijo dva *žagarja, trgovec, učitelj, lesni delavec in delovodja*.

[258] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[259] Prav tam.
[260] Prav tam.

Vsi pripadajo različnim družbenim razredom – od nižjega (*delavec*) do višjega (*učitelj*).

POROČNE PRIČE LETA 1927[261]

Leta 1927 se je v župniji Sv. Marija v Puščavi poročilo devet parov, kar pomeni osemnajst poročnih prič. Tudi v tem letu so bile vse poročne priče, tako ženinov kot nevest, moškega spola, pripadale pa so različnim družbenim razredom.

Tabeli 63 in 64: Prikaz podatkov o poklicih poročnih prič ženinov in nevest leta 1927[262]

Priče ženinov
splavar
trgovec
krojač
lesni delavec
nečitljivo
mizar
posestnik
tovarniški uradnik
mesarski vajenec

Priče nevest
posestnik (2)
splavar
kajžar
lesni delavec
nečitljivo
delavec v elektrarni
žagovodja
železničar

V letu 1927 ni bilo prevladujočega poklica prič, le pri nevestinih pričah se dvakrat pojavi status *posestnika*, sicer pa so priče tako ženina kot neveste pripadale zelo različnim poklicnim skupinam in tako tudi družbenim razredom. Tako so bili pripadniki nekoliko nižjih razredov (*lesni delavec (2), mesarski vajenec, kajžar, delavec v elektrarni),* srednjega razreda (*trgovec, mizar, splavar (2), železničar, žagovodja, posestnik)* in nekoliko višjega razreda (*tovarniški uradnik)*. Dve priči imata podatek zapisan nečitljivo.

[261] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[262] Prav tam.

POROČNE PRIČE LETA 1928[263]

Leta 1928 se je poročilo sedem parov in tako je bilo štirinajst poročnih prič. Tudi v tem letu so bile vse poročne priče ženinov in nevest moškega spola, pripadale pa so različnim družbenim razredom.

Tabeli 65 in 66: Prikaz poklicev poročnih prič ženinov in nevest leta 1928[264]

Priče ženinov
ni podatka
posestnik (2)
kovač
žagar
delavec
trgovec

Priče nevest
ni podatka
posestnik (2)
kovač
ključavničar
trgovec
nečitljivo

Leta 1928 je znova prevladoval med poročnimi pričami status *posestnika,* skupno so bili štirje. V dveh primerih podatka o poklicu prič ni, v enem primeru priče neveste pa je zapis popolnoma nečitljiv. Tako nevestina kot ženinova priča sta bili v dveh primerih enakega poklica – *žagar* in *trgovec.* Bil je tudi en pripadnik nekoliko nižjega socialnega sloja – *delavec*, pripadnikov višjega sloja v tem letu med pričami ni bilo.

POROČNE PRIČE LETA 1929[265]

Leta 1929 se je v župniji Puščava poročilo devet parov in tako je bilo skupno osemnajst poročnih prič. Kakor vsako leto so bili tudi v tem letu vsi moškega spola, pripadali pa so različnim družbenim razredom.

[263] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[264] Prav tam.
[265] Prav tam.

Tabeli 67 in 68: Prikaz podatkov o poklicih poročnih prič ženinov in nevest leta 1929[266]

Priče ženinov
posestnik (3)
nečitljivo (2)
krojač (2)
mizar
šol. upravitelj v Puščavi

Priče nevest
nečitljivo (3)
mesar
sin posestnika
delavec
posatnik
strojni ključavničar
delovodja

V letu 1929 je bil med pričami ženina prevladujoči poklic oziroma status *posestnik,* bili so trije. Prav tako trije so se ukvarjali z obrtjo, dva sta bila *krojača* in en *mizar*. Ena od prič je pripadala nekoliko višjemu družbenemu razredu – bil je *šolski upravitelj v Puščavi.* Dve priči sta zapisani popolnoma nečitljivo, enako pri nevestinih pričah, kjer so nečitljivo zapisani trije. Sicer pa so priče nevest pripadnice različnih poklicnih področij in strok – *delavec, mesar, sin posestnika, delovodja, posatnik* in *strojni ključavničar.*

V vseh enajstih letih, torej med leti 1919 in 1929, so bile vse poročne priče vseh ženinov in nevest moškega spola. Največ poročnih prič, tako ženinov kot nevest, je posedovalo določeno količino zemlje za kmetovanje ali kakšno drugo rabo. Tako so bili posestniki in veleposestniki med najpogostejšimi pričami. V vseh enajstih letih jih je bilo skupno 12 veleposestnikov in kar 65 posestnikov, k temu še lahko prištejemo 4 sinove posestnikov in enega gostilničarja, ki je bil hkrati tudi posestnik. Tako je večina prič bila kmečkega stanu (če predpostavimo, da so imeli v lasti kmetijske posesti), sledili pa so različni obrtniki, od tesarjev, mizarjev, kovačev, krojačev, čevljarjev, steklarjev. Med pogostimi poklici so bili tudi gostilničarji, različni delavci pri železnici in v elektrarni Fala. V več primerih je imela katera od prič enak priimek kot ženin oziroma nevesta, tako lahko sklepamo, da so bili sorodniki ženina ali neveste. Prav tako je v več primerih imela priča enak poklic ali status kot nevesta ali ženin. Iz tega lahko sklepamo, da

[266] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

so priče izbirali med svojimi sodelavci ali pa so krog najožjih prijateljev (med katerimi so izbirali pričo) sestavljali pripadniki podobnih poklicev in tako tudi podobnih, enakih družbenih razredov. Vendar ne prvo, kar zadeva izbiro sorodnikov, ne drugo, kar zadeva izbiro pripadnika istega družbenega sloja, ni pravilo, hkrati tudi ne izjema, ampak se v različnih letih pojavlja različno. V nekaterih primerih je tudi poklic ali status obeh prič enega para enak. Kar zadeva priimke prič, je le-te zelo težko prebrati, saj so v matičnih knjigah zgolj podpisi in ne posebna navedba imena in priimka in je tako v večini primerov podpis popolnoma nečitljiv in neprepoznaven. V vseh letih se pojavlja veliko primerov, ko ima bodisi priča neveste ali ženina enak poklic kot ženin, redkeje imajo priče enak poklic kot nevesta. V vsakem letu so prav tako primeri, ko imata tako ženinova kot nevestina priča enak status ali poklic, ki pa je lahko enak ženinovemu ali nevestinemu, ali popolnoma različen. Zelo redko se pojavi primer, da imata ženin in nevesta enak poklic ali status, ki je hkrati različen od poklica ali statusa obeh prič.

4.3.5 Posebna dovoljenja in spregledi mladoporočencev ter priložena dokazila

Vedno so veljale kakšne omejitve glede sklepanja porok. To je bilo zaradi javnega interesa in cerkvenih pravil. V interesu fevdalne ureditve so nekatere ženitne omejitve veljale celo za plemstvo. Še daleč v novi vek je veljalo pravilo, naj se moški poroči, če lahko svojemu stanu primerno skrbi za ženo. Zato se je mnogo moških lahko poročilo šele pri višji starosti. Uveljavljeno je bilo tudi, naj se poročajo enaki z enakimi. V fevdalni dobi je moral nesvobodnjaku poroko dovoliti zemljiški gospodar. V začetku so lahko bili kršitelji tudi telesno kaznovani, kasneje pa so se uveljavile zgolj premoženjske kazni. Če sta bila zakonca z različnih gospostev, so njune otroke včasih delili med obe gospostvi. Poroke med različnimi družbenimi sloji so bile redkejše. Taka ženitna nesvoboda je imela namen ohraniti zemljišče pod istim gospodom oziroma poskrbeti, da zaradi porok le-to ne bi utrpelo škode. Na splošno je možno reči, da je osamosvajanje kmetov prineslo tudi večjo poročno svobodo. V 16. stoletju je kmečko prebivalstvo že uživalo razmeroma visoko svobodo gibanja in poročno svobodo. Deželni stanovi se niso mogli več upirati množičnemu nastajanju novih kmetij in odhajanju mladih ljudi v mesta in v tujino. Čeprav so bile ponekod

krajevne razmere drugačne, splošne slike ne spreminjajo. V mestih sicer na splošno ni mogoče govoriti o ženitni nesvobodi, vendar so mestna pravila silila meščane v poroko, samski pa so bili sprejeti med meščanstvo s pogojem, da se bodo v določenem roku poročili. Takšna mestna pravila so se običajno spreminjala, vsa pa so imela namen obvarovati razvoj mestnega prebivalstva, ohraniti ustrezno ravnovesje glede delovne sile pa tudi predstavo o ustaljenem notranjem mestnem redu. V 18. stoletju so na Dunaju sprejeli zakon, da bi preprečili rast revščine, ki je prepovedoval poroko med berači in drugimi revnimi sloji. Ta zakon ni povsod docela in enako zaživel. Dvorni dekret leta 1765 je dokončno odpravil vsa dotedanja ženitna dovoljenja, ki so postajala zgolj vir zaslužka gospostev in drugih oblasti. Poslej so morali ponekod poroko gospodu le naznaniti. S tem so odpadle tudi pristojbine za dovoljenja. Na splošno je možno reči, da je bila ženitna svoboda najprej uveljavljena na Kranjskem, kasneje na Štajerskem in Koroškem. Ženitve so nadzorovali prek dovoljenj in ženitnih zglasnic. Izdajanje ženitnih zglasnic se je v nekaterih okoliših obdržalo zelo dolgo. Njihov namen je bil potrditi osebni in družbeni položaj ženitnega kandidata, ne pa dovoliti poroko. To so podpirali tudi duhovniki, saj so bili ob pogosto nejasni pravni ureditvi negotovi, ali je primerno nekoga poročiti ali ne. Po letu 1848 so ženitne zglasnice izdajale tudi občine. Ohranile so se do leta 1919. Skozi vsa obdobja so imele pri ženitvi največ težav osebe, za katere se je izkazalo, da nimajo dovolj sredstev za preživljanje; takih zakonov so se najbolj bale revnejše občine.[267]

Pojem polnoletnosti se je od srednjega veka dalje zelo spreminjal. Za višje sloje so ga uveljavljali drugače kot za preostalo ljudstvo. Ker so ljudje v srednjem veku živeli krajši čas kot danes, je bilo temu prilagojeno tudi zgodnejše poročanje. V predindustrijskih časih se je velika večina ljudi, razen redkih primerov v najvišjih družbenih slojih, poročala relativno pozno v primerjavi z današnjimi običaji, kar je v nasprotju s prevladujočimi predstavami o preteklih navadah. Ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja so bili ženini stari povprečno 31–32 let, neveste pa 26–27 let. Seveda so značilne razlike med pokrajinami in kraji ter med mestom in vasjo. Poročne starosti so se v zadnjih 300 letih zvišale zaradi slabšanja življenjskih

[267] Toplišek, Rodoslovje, str. 68 in 69.

razmer. Enak današnji pojav ima seveda prej nasprotne vzroke. Poroke starejših oseb niso bile redke; primeri izrazito mlajšega moža so bili redki.[268]

Poroka zaročencev ni bila možna brez njunih popolnih rojstnih podatkov. Duhovniki so te podatke vpisovali na podlagi uradnih potrdil ali lastne matične evidence. Zato so rojstni podatki zaročencev zelo zanesljivi in popolni. Zapisovali so tudi hišne številke in poklice, ki so zapisani pri imenu zaročencev, ob očetovem imenu in imenu vsake priče (v večini primerov tudi pri nevestinem imenu). Zaročenca sta morala povedati, v katerih župnijah sta prebivala in koliko časa sta bila tam. Opis krajev bivanja je bil uradno pomemben zaradi duhovnikove krajevne pristojnosti za poroko. Zadržki so poseben del ženitvenega spraševanja. *Ali je bil zakon komu obljubljen? Sta bodoča zakonca v sorodu ali svaštvu? Ga nihče v zakon ne sili? Obstaja kak drug zadržek?* Po današnjih navodilih so v zapisnikih vnaprej našteti tile zadržki, ki naj bi jih duhovnik preverjal:

- nezadostna starost,
- nezmožnost spolne združitve,
- zdravje za zakon,
- obstoječa zakonska vez,
- poroka z nekrščeno osebo,
- sveti redovi,
- večna javna zaobljuba,
- ugrabitev ali pridrževanje,
- umor zakonca,
- krvno sorodstvo v ravni ali stranski vrsti do vključno 4. kolena,
- svaštvo v ravni črti,
- javna spodobnost,
- zakonito sorodstvo iz posvojitve.[269]

[268] Toplišek, Rodoslovje, str. 69 in 70.
[269] Prav tam, str. 70 in 71.

Tabela 69: Prikaz sorodstvenih povezav

Sorodniki	Romanski sistem (veljaven)
brat – sestra	2. koleno
stric – nečakinja	3. koleno
stric – pranečakinja	4. koleno
bratranci	4. koleno
mali bratranci	6. koleno

Dovoljenje za ženitev je potreboval zaročenec, ki še ni bil polnoleten. Zanj ga je dal z izjavo in podpisom oče oziroma skrbnik. Če je bil zaročenec iz druge župnije, je lahko v starejših knjigah pripisana opomba, da je bila oseba »odpuščena« iz druge župnije. To je treba razlikovati od »dispenza«, ki pomeni dovoljenje cerkvenih oblasti zaradi sorodstvenih zadržkov.[270]

S poroko je tesno povezana tudi knjiga oklicev. Za te knjige je značilno, da so jih že zelo zgodaj začeli pisati v slovenščini, in to verjetno za to, ker je šlo za pomožno knjigo v postopkih porok. Predporočni oklici so bili praviloma v treh zaporednih tednih. Duhovnik je vsebino oklica bral neposredno iz oklicne knjige in po vsakokratnem opravljenem oklicu prečrtal enega od treh datumov. Po končanih oklicih je bilo celotno besedilo oklica prečrtano, kar je pomenilo, da je bila ta predporočna zadeva opravljena. V redkih primerih je iz prekinjenega oklicevanja ali iz posebne opombe razvidno, da do poroke ni prišlo. Poroka je sledila kmalu po tretjem oklicu.[271]

[270] Toplišek, Rodoslovje, str. 70 in 71.
[271] Prav tam, str. 71 in 73.

Narativni obrazec za vpis poroke v poročno matično knjigo je določil Rimski obrednik 1614, leta 1784 pa je bila določena tabelarna vsebina poročne knjige.[272]

V Zakoniku cerkvenega prava so določila glede poroke, zadržki in pogoji sklenitve zakonske zveze natančno opisani:

Moški pred dopolnjenim šestnajstim letom starosti in ženska pred dopolnjenim štirinajstim letom ne moreta skleniti veljavnega zakona. Predhodna in trajna nezmožnost spolne združitve, pri moškem ali pri ženski, naj bo absolutna ali relativna, že po sami svoji naravi onemogoča zakon. Če obstaja dvom o zadržku spolne nezmožnosti, pa naj je dvom o pravu ali dvom o dejstvu, se zakona ne sme preprečiti, niti ga, dokler traja dvom, razglasiti za ničnega. Nerodovitnost ne prepoveduje in ne omogoča zakona. Neveljavno skuša skleniti zakon, kdor je že vezan v prejšnjem zakonu, čeprav ni bil izvršen. Čeprav je bil prejšnji zakon iz kakršnegakoli razloga ničen ali razvezan, ni dovoljeno skleniti novega, dokler se zakonito in z gotovostjo ne dokaže ničnost ali razveza prejšnjega. Prav tako je neveljaven zakon med osebama, če je ena krščena v katoliški cerkvi ali je bila vanjo sprejeta in ni s formalnim dejanjem iz nje izstopila, druga pa nekrščena. Neveljavno tudi poskušajo skleniti zakon tisti, ki so prejeli svete redove, in tisti, ki jih veže večna javna zaobljuba čistosti v redovni ustanovi. Med moškim in žensko, ki je bila ugrabljena ali pridržana zaradi sklenitve zakona, zakon ni mogoč, razen če se ženska potem, ko je bila od ugrabitelja ločena in je na varnem ter svobodnem kraju, iz lastnega nagiba odloči za zakon. Kdor zaradi sklenitve zakona z določeno osebo njenega ali svojega zakonca umori, neveljavno poskuša skleniti zakon. Ničen je zakon v ravni črti krvnega sorodstva med vsemi zakonskimi in nezakonskimi predniki in potomci. V stranski črti je zakon ničen do četrtega kolena. Zadržek krvnega sorodstva se ne pomnoži. Zakon se ne sme nikoli dovoliti, če obstaja kakršenkoli dvom, da sta si zaročenca v krvnem sorodstvu v kakšnem kolenu ravne črte ali v drugem kolenu stranske črte. Svaštvo v ravni črti onemogoča zakon v kateremkoli kolenu. Prav tako ne morejo veljavno skleniti zakona tisti, ki jih veže zakonito sorodstvo, ki izhaja iz posvojitve, v ravni črti in drugem kolenu stranske črte. Nesposobni za sklenitev zakona so tisti, ki ne

[272] Toplišek, Rodoslovje, str. 73.

morejo zadosti razumno ravnati; ki trpijo zaradi hude pomanjkljive razsodnosti glede sprejema in izročitve bistvenih zakonskih pravic in dolžnosti; tisti, ki zaradi psihičnih vzrokov niso sposobni sprejeti bistvenih zakonskih obveznosti. Da pride do zakonske privolitve, je potrebno, da zaročenca vsaj vesta, da je zakon trajna skupnost med moškim in žensko, naravnana za roditev otrok z nekakšnim spolnim sodelovanjem. Neznanje glede tega se po puberteti ne domneva. Zakon je tudi neveljaven zaradi zmote v osebi (o lastnosti osebe).[273]

SPREGLEDI IN DOVOLJENJA V ŽUPNIJI SVETA MARIJA V PUŠČAVI MED LETI 1919–1929

LETO 1919

V letu 1919 so se v župniji Sv. Marija v Puščavi poročile tri mladoletne neveste, za katere je dopisana opomba o dovoljenju za poroko: v enem primeru dovoljenje okrajnega sodišča, v enem primeru je dodano pooblastilo župnijskega urada Lovrenc in v enem primeru izjava očeta o dovoljenju za poroko svoje mladoletne hčere. V tem zadnjem primeru je dodano tudi posebno ženitveno dovoljenje vojnega dopolnilnega poveljstva v Mariboru. Pri še eni od porok je dodana opomba o posebnem ženitvenem dovoljenju okrajnega glavarstva Maribor. V tem letu ni nobenega mladoletnega ženina, nobene poroke sklenjene med sorodniki in nobene, tudi ne kasnejše ločitve oziroma razveze zakona.[274]

LETO 1920

Opombe, ki so ob vpisanih porokah v letu 1920, se nanašajo na mladoletne neveste, takšni primeri so trije. V vseh treh je dodana in podpisana izjava očeta neveste, ki dovoljuje in soglaša s poroko svoje mladoletne hčere. Opombe se nanašajo še na spregled krvnega sorodstva v dveh primerih. Gre za spregled zakonskega zadržka krvnega sorodstva v tretjem kolenu enakih stranskih vrst in v drugem primeru za spregled zakonskega zadržka krvnega sorodstva v drugem kolenu enakih stranskih vrst in spregled zakonskega zadržka krvnega sorodstva v četrtem kolenu (po državnem štetju) od deželne vlade v Ljubljani, oddelka za

[273] Zakonik cerkvenega prava, str. 439 do 445.
[274] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920.

notranje zadeve. Pri tem istem paru je nato dodana še opomba, da je leta 1944 okrajno sodišče v Gradcu dovolilo zakoncema ločitev od mize in postelje. V dveh primerih porok je, kot zapoveduje tudi cerkveni zakonik, dodano potrdilo o smrti prvega zakonca, kar omogoča sklenitev nove zakonske zveze. V obeh primerih sta priložena mrtvaška lista rajnega moža. Pri enem od parov, ki se je poročil v tem letu, je kasneje bila dodana še opomba, da sta se leta 1964 z dovoljenjem okrajnega sodišča Maribor razvezala. V tem letu sta bila torej poročena dva para, ki sta se tekom trajanja zakona nato ločila oziroma razvezala.[275]

LETO 1921

V letu 1921 se je največ opomb nanašalo na potrdila o pokojnem možu ali ženi iz prejšnjega zakona. Bili so trije primeri, v katerih so ženini priložili mrtvaški list pokojne žene, in dva primera, v katerih je nevesta priložila mrtvaški list pokojnega moža iz prvega zakona, v enem od teh primerov je bil tudi ženin vdovec, vendar opombe o priloženem dokazilu pri njem ni. V enem primeru pa je priloženo dovoljenje okrajnega sodišča Maribor zaradi mladoletnosti neveste. Mladoletnih ženinov ni bilo, prav tako ni zapisana nobena opomba, iz katere bi bilo razvidno, da se je katerikoli od parov, ki so se poročili v tem letu, kasneje razvezal ali ločil, je pa ena od nevest leta 1954 postala vdova.[276]

LETO 1922

V letu 1922 ni bilo nobenih posebnih spregledov ali dovoljenj ter drugih opomb. Le pri enem paru je zapisana opomba o tem, da je ženin umrl leta 1955.[277]

LETO 1923

Tudi v letu 1923 ni bilo v župniji Sv. Marija v Puščavi nobenega para, kjer bi bila potrebna kakršnakoli opomba, ki bi se nanašala na razna dovoljenja ali spreglede. Bila je samo ena, kjer je bil zapisan podatek o smrti enega od ženinov leta 1970.[278]

[275] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920.
[276] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[277] Prav tam.
[278] Prav tam.

LETO 1924

V letu 1924 ni bilo nobene mladoletne neveste ali ženina, prav tako ni zapisano, da bi se katerikoli par, poročen v tem letu, kasneje razvezal, je pa ena od nevest postala vdova, vendar šele leta 1975. V enem primeru je ženin priložil potrdilo o smrti žene iz prejšnjega zakona, mrtvaški list pokojne. Še v enem primeru je bila nevesta vdova (od leta 1920), vendar ni podatka o priloženem dokazilu.[279]

LETO 1925

V tem letu je v poročni knjigi župnije Sv. Marija v Puščavi le ena opomba, ki pa se nanaša na potrdilo o smrti prejšnjega zakonca, mrtvaški list pokojne žene.[280]

LETO 1926

V letu 1926 v župniji ni bilo nobenega mladoletnega ženina, bila pa je ena mladoletna nevesta, pri kateri je zapisano v opombi očetovo dovoljenje in njegov podpis. V dveh primerih je opomba o smrti ženina, leta 1967, in o smrti druge neveste, leta 1978. Podatkov, da bi se katerikoli par, poročen v tem letu, razvezal ali ločil, ni.[281]

LETO 1927

V letu 1927 ni nobenih posebnih dovoljenj ali spregledov. Je le ena opomba, ki se nanaša na priložen mrtvaški list pokojnega moža neveste. O mladoletnosti mladoporočencev, morebitnem krvnem sorodstvu ali kasnejših razvezah ni podatkov.[282]

LETO 1928

Tudi v tem letu ni nobenih posebnih opomb, ki bi se nanašale na spreglede in dovoljenja, tudi ne na dovoljenja za poroke mladoletnih mladoporočencev. So le

[279] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[280] Prav tam.
[281] Prav tam.
[282] Prav tam.

tri opombe za smrt ženinov. Tako so tri neveste postale vdove v letih 1950, 1977 in 1984.[283]

LETO 1929

V zadnjem od obravnavanih let so bile štiri mladoletne neveste. Pri dveh primerih je dodano dovoljenje očetov mladoletnih nevest in v dveh ženitno dovoljenje mladoletne neveste od okrajnega sodišča v Mariboru. V enem od teh primerov nevesta ni bila iz župnije Puščava in je tako priloženo še dovoljenje duhovnika neveste duhovniku ženina. V dveh primerih so neveste iz tega leta postale vdove, leta 1973 in 1991. V enem primeru pa se je par, poročen v tem letu, razvezal leta 1964 s sodbo okrožnega sodišča.[284]

Skupno v letih 1919–1929 v župniji Sv. Marija v Puščavi ni bilo veliko posebnih dovoljenj in spregledov. Prav tako ni bilo nobenega mladoletnega ženina, bilo pa je 11 mladoletnih nevest (mladoletnost se je končala z dopolnjenim 21. letom). Če spremljamo podatke, zapisane v teh dveh poročnih knjigah župnije, lahko zaključimo tudi, da je bila večina porok in zakonov uspešnih, saj so se, od poročenih v teh enajstih letih, razvezali le trije pari. Med mladoporočenci je bilo skupno 12 vdovcev in vdov, ki so se torej v teh letih poročili vnovič.[285]

[283] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.
[284] Prav tam.
[285] Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920; Poročna matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1921–1941.

4.4 Župnija Sveta Marija v Puščavi v letih 1919 do 1929 v luči mrtvaške matične knjige

»Kdor živi v spominu drugih,

ni mrtev, je samo oddaljen.

Mrtev je tisti, ki ga pozabijo.«[286]

(Immanuel Kant)

Smrt pomeni konec življenja. Vedno je pomenila odhod v skrivnostno onstransko življenje, od koder je pretilo veliko nevarnosti. Ljudski pregovor pravi, *»da se pred smrtjo nihče ne reši«*. Človeka je bilo vedno groza pred smrtjo in tudi pred vsem, kar je bilo s smrtjo povezano. Od nekdaj je bilo ljudi strah pokopališč, grobov, krst. Zaradi groze pred smrtjo, pred mrtvimi in vsem, kar je s smrtjo povezano, so tudi pri nas nastale mnoge vraže, verovanja in strahovi. Ob smrti so se med ljudmi pojavila verovanja v razne vraže (zavijanje psa, oglašanje sove …). Bolnikom so z raznimi dejanji poskušali lajšati zadnjo uro. Da bi pregnali smrt, so v obrambo storili marsikaj. Kuhali so razne zvarke in čaje, umirajočega kropili z blagoslovljeno vodo ... Pred smrtjo so ljudje iz strahu molili s priprošnjo za lažjo smrt. Za lažjo smrt so ljudje ob bolniku molili rožni venec. Izpolnjevali so mu zadnje želje. Vsa dejanja okoli mrliča so se ponekod ohranila do danes: ustavijo uro, obrnejo ogledalo, zaprejo okno, da se duša ne bi vrnila. Na vhodna vrata so nekoč dali zeleno vejico kot znamenje smrti. Ob umrlemu so dan in noč bdeli domači, ki so molil in se zahvaljevali vsem, ki so se prišli poklonit pokojniku. Naslednjih deset dni niso smeli opravljati težkih del, predvsem obračanja zemlje. Tudi prati ni bilo priporočljivo, saj je perilo na vrveh napovedovalo drugo smrt pri hiši. Ob smrti so najprej obvestili župnijski urad, ki je vodil mrliške knjige. Nato so o smrti obvestili sorodnike, sosede, znance. Sicer pa je tudi zvonjenje v farni cerkvi oznanjalo smrt v kraju. Pred pogrebom so zaprli krsto in nesli pokojnika iz hiše z nogami naprej, da se njegova duša ne bi več vračala v hišo. Na pokopališču so se vrstili govori o minljivosti človekovega življenja in o nenadnosti smrti ter prepevale žalostinke. Za verne je bila zmeraj navada, da je za umrlega pogrebna

[286] Vir: http://www.pogrebi.info/verzi.html, pridobljeno 29. 4. 2012.

maša. Po pogrebnem obredu so vrgli v jamo kepe zemlje in izrekli besede: *»Naj ti bo zemljica lahka, da te ne bi tiščala.«* Nato so pripravili sedmino, ki je bila v domači hiši ali v gostilni. Tukaj so pogrebci molili rožni venec in se spominjali pokojnika. Za umrlega so zmeraj pustili na sedmini prazno mesto za mizo, sedmina pa naj bi družila žive sorodnike in znance s pokojnikom ob uživanju hrane.[287]

Cerkve so bile najpomembnejše komunikacijske točke v mestih, trgih in vaseh. Del tega pomena so imela tudi pokopališča okrog cerkva. Pot v cerkve je bila pogosto tudi pot na pokopališče. Vsakdanja prisotnost mrtvih na pokopališču kot na javnem mestu se je začela rahljati vzporedno s težnjo po selitvi pokopališč iz strnjenih naselij. Najprej se je pojavila v času verske reformacije, dejansko pa se je začela uresničevati v drugi polovici 18. stoletja. Na podeželju so pokopališča od cerkve selili ob koncu 18. in v začetku 19. stoletja. Majhna kmečka pokopališča so ponekod še na prelomu 19. in 20. stoletja obdržala iz srednjega veka podedovan videz – površina grobov ni bila oskrbovana, ampak zarasla s travo, lesenih nagrobnih križev niso obnavljali, nove so postavili samo ob pogrebu, potem pa so jih prepustili propadanju.[288] Sicer pa so v 20. stoletju grobove na podeželju že krasili s cvetjem, mahom in rožami. Preproste lesene križe pa so začeli menjavati z železnimi.[289]

Pokopališča prištevamo k svetim prostorom. Sveti in nedotakljivi so bili ti kraji že poganom ali nevernikom. Cerkev je želela, da bi bila pokopališča okrog cerkve ali vsaj v njeni bližini. Državni zakoni pa so večinoma prepovedovali pokopavanje umrlih v mestih, trgih in sploh v večjih krajih, in zato je v zgodovini pokopavanje okoli cerkva začelo izginjati in naposled popolnoma izginilo. Leta 1912 se je za vso lavantinsko škofijo določilo popisovanje pokopališč pri župnijskih in podružnih cerkvah z naročilom, da se o tem poroča in natančneje razpravlja pri posameznih dekanijskih konferencah.[290]

---

[287] Korpič, Od zibelke do groba, str. 14 do 17.
[288] Gorazd Makarovič, Slovenci in čas, Odnos do časa kot okvir in sestavina vsakdanjega življenja, Krtina, Ljubljana 1995, str. 145 do 148.
[289] Korpič, Od zibelke do groba, str. 17 in 18.
[290] Pokopališča pri cerkvah Lavantinske škofije, Pisarna knezoškofijskega ordinariata, Maribor, 1916 (dalje: Pokopališča pri cerkvah Lavantinske škofije), str. 1.

Prebivalce župnije Puščava so pokopali na pokopališču v Puščavi.

Sedanje pokopališče leži četrt ure od cerkve svete Marije, tik nekdanje okrajne ceste (danes gozdna »makadamska« cesta), ki pelje na Falo, na Ruti, ki je spadala pod katastrsko občino Činžat. Pokopališče je bilo (tudi danes je, čeprav v slabem stanju) ograjeno z visokim zidom in meri v površini 17 arov in 12 kvadratnih metrov. Opis iz 20. stoletja: »*Prvo polovico pokopališča je kupil P. Berthard Vogl, ki je kot vikar iz Fale oskrboval od leta 1779–1786 puščavsko cerkev, od posestnika Matevža Hlade za 20 goldinarjev, kar je razvidno še iz ohranjene pobotnice ...«.*[291] To pokopališče je zadostovalo župniji okoli osemdeset let in je bilo cerkvena last. Leta 1864 pa je tedanji kurat Jernej Aringer poslal prošnjo okrajnemu glavarstvu za dovoljenje, da se pokopališče poveča. Nato je bil kupljen od posestnika Franca Hladeta kos pašnika, ki je mejil na pokopališče, za osemdeset goldinarjev in leta 1865 je bila postavljena mrtvašnica v obsegu osemnajstih kvadratnih metrov za tisoč sto goldinarjev. Tudi takrat je ostala cerkev lastnica pokopališča. Od duhovnikov je bil na tem pokopališču pokopan domači rojak Ignac Hauptman, nekdanji kaplan v Marenbergu, ki je umrl 3. 11. 1896. Prvotno pokopališče pa je bilo okoli cerkve. V sredini cerkve svete Marije je podzemna grobnica, kjer počivajo benediktinci. V njej so še bile v 20. stoletju štiri dobro ohranjene rakve. Ena od njih je bila v opisu iz 20. stoletja odprta in sta se videli v njej štola in duhovna obleka. Na drugi rakvi je letnica 1771. Imen ni nikjer, ker je prvotna kronika v letu 1852 zgorela.[292]

Nekaj pokojnikov je bilo pokopanih tudi v bližnjem Lovrencu na tamkajšnjem pokopališču.

Pokopališče v Lovrencu na Pohorju ima obliko štirikotnika in je štiri minute južno od župnijske cerkve. Iz opisa v 20. stoletju v površini meri 66 arov in 14 kvadratnih metrov in zavzema nekdanje župnijsko nadarbinsko parcelo v trški občini. Parcelo so kupile vse tri tedanje župnijske občine za 1800 kron. Odprlo se je za časa duhovnika Mihaela Pesserla, 25. 4. 1866. Prvi umrli je bil še istega dne pokopan, to je bila pet mesecev stara deklica. V severovzhodnem kotu stoji ob

[291] Pokopališča pri cerkvah Lavantinske škofije, str. 231.
[292] Prav tam, str. 232 in 233.

zidu mrtvašnica, skoraj v sredi pokopališča pa je kapelica, ki sta jo dala v letih 1882–1884 v gotskem slogu sezidati zakonca Ignac in Katarina Karlatec. Kapelica ima oltar v čast žalostni Materi božji. Prvotno pokopališče je bilo okoli sedanje podružne cerkve svete Radegunde. Nanj spominjajo hribčki okoli cerkve in stare knjige. Drugo pokopališče je bilo okoli cerkve svetega Lovrenca.[293]

Knjige umrlih, ki so najstarejše na našem ozemlju, izhajajo iz časa, ko še niso bile predpisane (Piran, leto 1505). Narativni obrazec za to knjigo je prepisal Rimski obrednik iz leta 1614, po letu 1784 pa so bile predpisane tabelarne rubrike. Mrliške knjige so vodili tudi v bolnišnicah, porodnišnicah in kaznilnicah. Podatke o smrti so sporočili matičarju domačega kraja, ta pa jih je v knjigo umrlih vpisal brez zaporedne številke. V mrliški knjigi so ženske vpisane pod moževim (poročnim) priimkom in le redko je pristavljen še dekliški priimek. Samo v nekaterih knjigah je vpisan celoten datum rojstva umrle osebe, običajno je navedena le pokojnikova starost. Iz starosti in datuma smrti je mogoče izračunati rojstni datum. Izračunano rojstvo je dobro preveriti v rojstnih knjigah, saj so ob smrti vpisovali starost na podlagi ustne navedbe sorodnikov. Včasih je pri umrlem naveden še poklic ali pristavek, da gre za vdovca, vdovo. Pogreb na dan smrti lahko pomeni, da je šlo za epidemijo ali kak drug razlog, ko je bilo treba pokojnika pokopati na hitro. Čeprav so nekateri podatki o vzrokih smrti v matični knjigi za današnji čas nenatančni in včasih imenovani nenavadno, lahko povedo marsikaj.[294]

Primer rubrik v mrtvaški matični knjigi župnije Sv. Marija v Puščavi[295]

Tekoče število	Čas smrti	Čas pogreba	Kraj	Hišna številka	Ime in stan mrliča	Vera prot / kat	Spol	Starost	Bolezen in vzrok smrti	Previd	Duhovnik, ki je mrliča blagoslovil

[293] Pokopališča pri cerkvah Lavantinske škofije, str. 231 in 232.
[294] Toplišek, Rodoslovje, str. 76.
[295] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.

Za obdobje 1919–1929 je bila pisana le ena mrtvaška matična knjiga v župniji Puščava, napisana je bila dvojezično – v nemškem in slovenskem jeziku, nekatere bolezni pa so napisane tudi v latinskem jeziku. Podatki so se vpisovali po kategorijah, ki so navedene zgoraj.

4.4.1 Delež in število umrlih v posameznih mesecih in letih v obdobju 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi

Tabela 70: Prikaz podatkov o umrlih v letu 1919, po posameznih mesecih[296]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	**Skupaj**
Število umrlih	**4**	**2**	**4**	**3**	**1**	**1**	**4**	**4**	**1**	**1**	**1**	**3**	**29**
V odstotkih	14	7	14	10	4	4	14	14	3	3	3	10	100

Graf 27: Grafični prikaz podatkov o številu umrlih po mesecih v letu 1919[297]

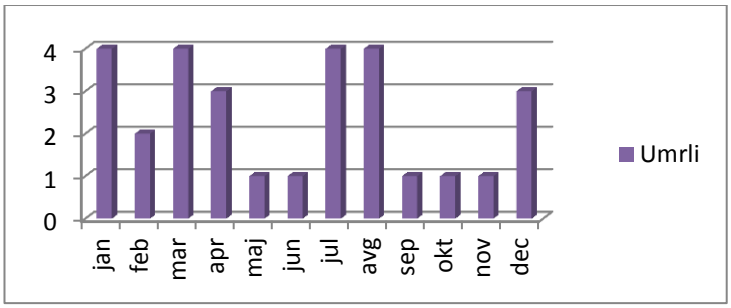

V letu 1919, v prvem povojnem letu, je v župniji Sv. Marija v Puščavi umrlo 29 prebivalcev. Največ, to so 4 na mesec, jih je umrlo v januarju, marcu in v dveh poletnih mesecih, juliju in avgustu. Sledita april in december s tremi umrlimi. Najmanj umrlih, to je en umrli na mesec, pa je bilo v maju, juniju, septembru, oktobru in novembru. Iz tega lahko razberemo, da jih je največ umrlo v zimskem in poletnem času, najmanj pa v spomladanskem in jesenskem času. Meseca, ko ne bi umrl niti en posameznik, v tem letu ni bilo. Pogrebi so v tem letu sledili dnevu smrti z razmikom okoli dveh dni. Največkrat, to je v dvaindvajsetih primerih od devetindvajsetih, je pogreb sledil drugi dan po smrti, ne glede na vzrok smrti, v

[296] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[297] Prav tam.

štirih primerih je bil pogreb tretji dan od dneva smrti, v dveh primerih pa je bil pogreb že naslednji dan. V enem primeru pa je pogreb sledil čez en mesec. Šlo je za primer utopljenca, ki so ga našli šele več dni po utopitvi in so tako pogreb izvedli, potem ko so ga našli in izvedli pregled.

Tabela 71: Prikaz podatkov o umrlih v letu 1920, po posameznih mesecih[298]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	**Sku-paj**
Število umrlih	**3**	**13**	**2**	**1**	**1**	**0**	**1**	**1**	**1**	**3**	**1**	**2**	**29**
V odstotkih	10	45	7	4	4	0	4	3	3	10	3	7	100

Graf 28: Grafični prikaz podatkov o številu umrlih po mesecih v letu 1920[299]

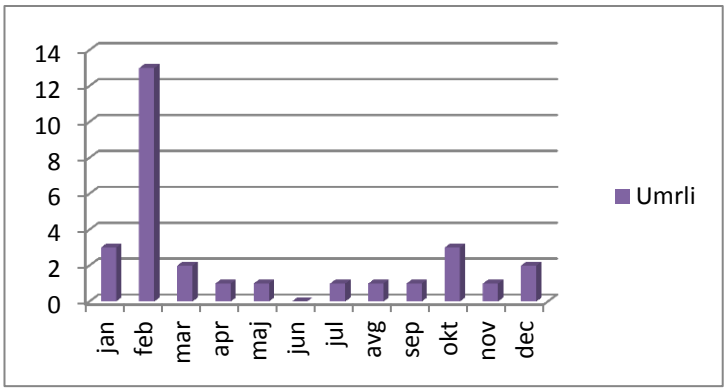

V letu 1920 je umrlo enako število ljudi kot prejšnje leto, torej 29, razdelitev umrlih po mesecih pa je v tem letu precej drugačna kot prejšnje leto. V letu 1920 jih je kar 45 % vseh umrlih, to je 13 ljudi, umrlo v enem samem mesecu – februarju. Sledita januar in oktober s tremi umrlimi na mesec, največ mesecev pa je bilo takšnih, ko je umrl le en posameznik v aprilu, maju, juliju, avgustu, septembru in novembru. V juniju ni bilo niti enega umrlega. V tem letu jih je torej največ umrlo v zimskem času, od decembra do februarja skupno 18 ljudi od 29, ki so umrli v celem letu. Pogrebi so v tem letu sledili v razmahu dveh dni od dneva smrti. Izjeme so le trije pogrebi. Pri enem od njih je bil razmah manjši – 1 dan, v

[298] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[299] Prav tam.

enem primeru večji – 3 dni, v enem pa gre za večje odstopanje od povprečja, saj je pogreb brez pojasnjenega razloga sledil sedmi dan od dneva smrti.

Tabela 72: Prikaz podatkov o umrlih v letu 1921, po posameznih mesecih[300]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	**Sku-paj**
Število umrlih	**1**	**2**	**4**	**1**	**3**	**2**	**0**	**2**	**1**	**1**	**1**	**2**	**20**
V odstotkih	5	10	20	5	15	10	0	10	5	5	5	10	100

Graf 29: Grafični prikaz podatkov o številu umrlih po mesecih v letu 1921[301]

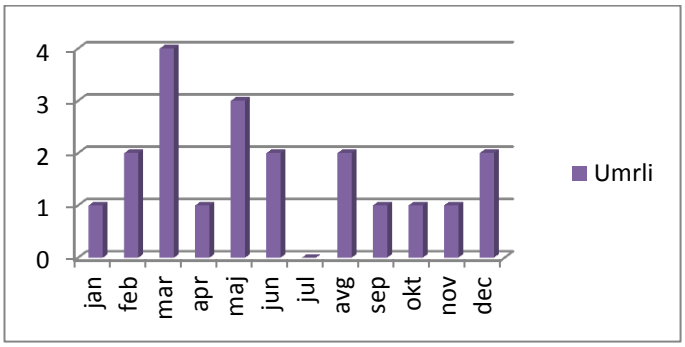

V letu 1921 je umrlo nekoliko manj ljudi kot prejšnji, prvi dve povojni leti, to je 20 ljudi. Največ na mesec so umrli štirje ljudje, to je bilo marca, sledi maj s tremi umrlimi, v vseh preostalih mesecih je bilo manj umrlih, povprečno dva ali eden na mesec, julija pa ni umrl nihče. Največkrat je umrl po en na mesec, to se je zgodilo v petih mesecih. Po podatkih lahko sklepamo, da je torej v letu 1921 največ ljudi umrlo v spomladanskem času med marcem in majem, skupno osem ljudi. Pogrebi so tudi v tem letu največkrat sledili dva dni po smrti. Tako je bilo v štirinajstih primerih, v štirih je bil pogreb tri dni po smrti in v dveh primerih le dan po smrti. Posebej izstopajoč ni noben pogreb glede na časovni zamik od dneva smrti, prav tako ni noben pogreb bil izveden istega dne, kot je napočila smrt posameznika.

[300] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[301] Prav tam.

Tabela 73: Prikaz podatkov o umrlih v letu 1922, po posameznih mesecih[302]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	**Sku-paj**
Število umrlih	**4**	**1**	**2**	**2**	**3**	**6**	**1**	**2**	**1**	**0**	**1**	**4**	**27**
V odstotkih	15	4	7	7	11	22	4	7	4	0	4	15	100

Graf 30: Grafični prikaz podatkov o številu umrlih po mesecih v letu 1922[303]

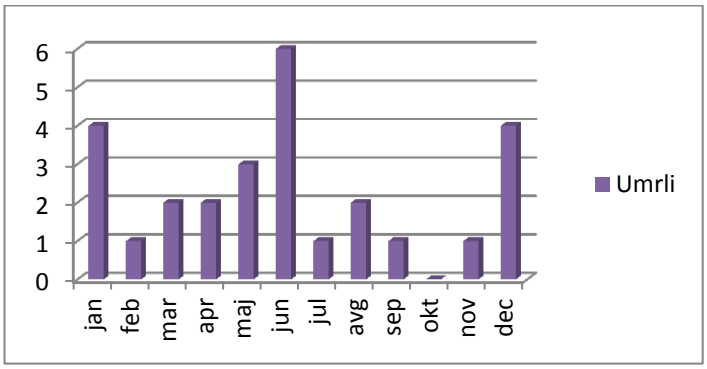

V letu 1922 je umrlo 27 oseb, od tega jih je kar 22 %, to je 6 oseb, umrlo v juliju. Sledita zimska meseca januar in december, ko so umrle po štiri osebe na mesec. Tri osebe so umrle v maju, v drugih mesecih pa po dve ali ena oseba. V oktobru ni umrla nobena oseba. V tem letu jih je, če spremljamo podatke in grafični prikaz, več umrlo v pomladnih mesecih kot v jesenskih, največ pa jih je umrlo v poletnem in zimskem času. V poletnih mesecih jih je skupno umrlo 9, enako število pa jih je umrlo skupno tudi v treh zimskih mesecih. Pogrebov je bilo v tem letu, kot vsako leto, enako število kot umrlih, sledili pa so povprečno dva dni po smrti. Dvajset je bilo pogrebov z zamikom dveh dni po smrti, štirje so sledili po treh dneh in dva pogreba dan po smrti.

[302] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[303] Prav tam.

Tabela 74: Prikaz podatkov o umrlih v letu 1923, po posameznih mesecih[304]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	**Sku-paj**
Število umrlih	**0**	**3**	**0**	**4**	**7**	**1**	**4**	**2**	**1**	**3**	**1**	**4**	**30**
V odsto-tkih	0	10	0	14	23	3	14	7	3	10	3	13	100

Graf 31: Grafični prikaz podatkov o številu umrlih po mesecih v letu 1923[305]

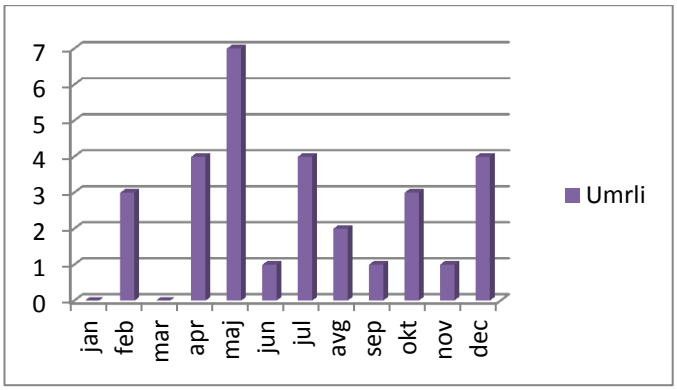

V letu 1923 je umrlo največ oseb od leta 1919 do 1923, to je 30 oseb. Največ jih je umrlo maja, to je sedem oseb. Sledijo april, julij in december, ko so umrle štiri osebe na mesec, trije so umrli v februarju in oktobru, v preostalih mesecih je umrla po ena oseba ali največ dve. V dveh mesecih, januarju in marcu, ni umrla nobena oseba. Smrti v tem letu so po številčnosti približno enakomerno razdeljene skozi vse letne čase. Število pogrebov je bilo enako številu umrlih, torej so bili najdeni in pokopani vsi umrli. Pogrebi so tudi v tem letu sledili dva dni po smrti, tako je bilo v devetnajstih primerih. V petih primerih je pogreb sledil v treh dneh po smrti, dvakrat je bil takoj naslednji dan. Nekoliko pa od povprečja izstopajo štirje primeri pogrebov: eden, ki sledi četrti dan (gre za utopljeno dekle), eden, ki sledi šesti dan (gre za umrlega otroka, ki je bil rojen tega leta 1923), in dva

[304] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[305] Prav tam.

primera, v katerih je bil pogreb deset dni po smrti. V tem primeru je šlo za umrla duhovnika in novomašnika, ki sta skupaj utonila.

Tabela 75: Prikaz podatkov o umrlih v letu 1924, po posameznih mesecih[306]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	**Skupaj**
Število umrlih	**2**	**3**	**2**	**3**	**3**	**1**	**2**	**1**	**0**	**1**	**0**	**4**	**22**
V odstotkih	9	14	9	14	14	4	9	4	0	4	0	18	100

Graf 32: Grafični prikaz podatkov o številu umrlih po mesecih v letu 1924[307]

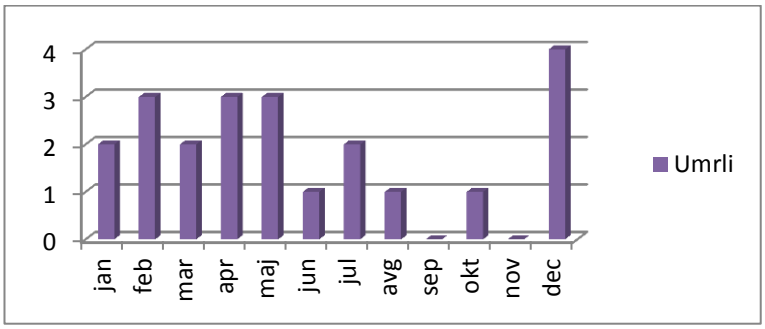

V letu 1924 je umrlo 22 oseb. Največ jih je umrlo decembra, to so štiri osebe (18 %). V dveh mesecih ni umrl nihče. Gre za jesenska meseca, september in november. V tem letu jih je torej najmanj umrlo v jesenskem času, največ pa v zimskem, skupno devet oseb, sledi pomladni čas, ko je umrl en manj, torej osem oseb. V poletnih mesecih so skupno umrli štirje. Podatek o enem umrlem v oktobru 1924 najdemo v knjigi zapisan pri letu 1925. Gre za primer samomora, utopitve v Dravi. Pogreb te osebe je bil leta 1925. Vsi, ki so v letu 1924 zapisani v mrtvaški knjigi, vsebujejo tudi podatek o dnevu pogreba. V desetih primerih je leta sledil drugi dan po smrti, v šestih primerih tretji dan in v treh primerih takoj naslednji dan. Istega dne, kot je umrl, ni bil pokopan nihče. Posebej izstopajoča sta dva pogreba: prvi, ki je sledil sedmi dan od smrti. V tem primeru je šlo za detomor. Otroka so našli umorjenega drugi dan po smrti, po izvedeni obdukciji pa

[306] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[307] Prav tam.

so ga pokopali sedmi dan. V enem primeru je pogreb sledil šele dvanajsti dan od dneva smrti, ki je nastopila zaradi starosti in posebnega razloga za zamik pogreba ni navedenega.

Tabela 76: Prikaz podatkov o umrlih v letu 1925, po posameznih mesecih[308]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	**Sku-paj**
Število umrlih	**3**	**1**	**3**	**4**	**2**	**2**	**3**	**2**	**0**	**0**	**0**	**3**	**23**
V odstotkih	13	4	13	17	9	9	13	9	0	0	0	13	100

Graf 33: Grafični prikaz podatkov o številu umrlih po mesecih v letu 1925[309]

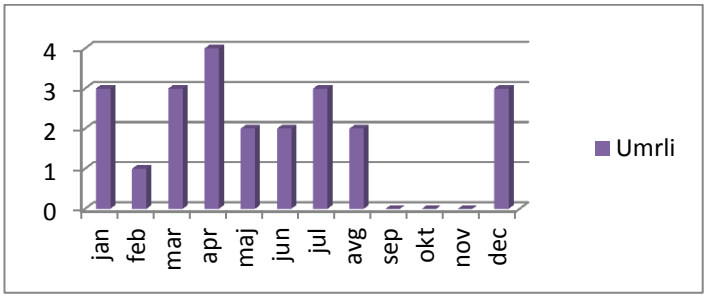

V letu 1925 je umrlo 23 oseb, pokopana je bila ena več, to je oseba, ki je naredila samomor leta 1924 in so jo pokopali v tem letu. Največ umrlih je bilo aprila, sledijo pa januar, marec, julij in december, ko so umrle po tri osebe na mesec. V preostalih mesecih sta umrli po dve osebi, v februarju ena oseba, v treh zaporednih jesenskih mesecih pa ni umrla nobena oseba, v septembru, oktobru in novembru. Najmanj umrlih je bilo tako v jesenskem času, največ pa v spomladanskem, ko je skupno umrlo devet oseb, sledijo zimski in poletni meseci, ko je umrlo enako število oseb, skupno v posameznem letnem času sedem oseb. Pogrebi so tudi v tem letu sledili v razmahu dveh dni po smrti. Tako je bilo v petnajstih primerih od triindvajsetih smrti. V petih primerih je bil pogreb tretji dan po smrti in v treh primerih že takoj naslednji dan.

[308] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[309] Prav tam.

Tabela 77: Prikaz podatkov o umrlih v letu 1926, po posameznih mesecih[310]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	**Sku-paj**
Število umrlih	**0**	**0**	**1**	**2**	**2**	**1**	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**	**0**	**7**
V odstotkih	0	0	14	29	29	14	0	14	0	0	0	0	100

Graf 34: Grafični prikaz podatkov o številu umrlih po mesecih v letu 1926[311]

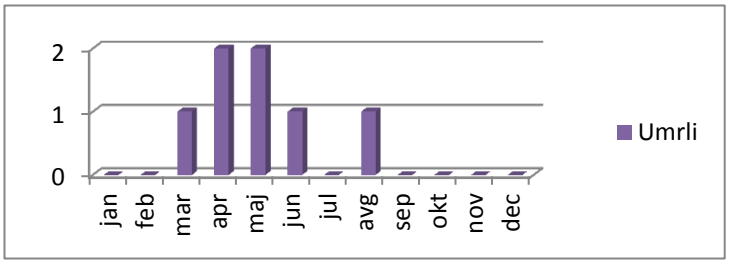

V letu 1926 je bilo bistveno manj umrlih kot v predhodnih obravnavanih letih, bilo jih je le sedem. V kar sedmih mesecih leta 1926 ni umrla nobena oseba. Največ jih je umrlo aprila in maja, dve osebi na mesec, v marcu, juniju in avgustu pa je umrla po ena oseba na mesec. Največ umrlih je bilo torej v spomladanskih mesecih, ko je skupno umrlo pet oseb, sledi pa poletni čas z dvema umrlima. V jesenskem in zimskem času ni umrla nobena oseba. Pogrebov je bilo prav toliko kot smrti, sedem. Pogrebi so v treh primerih sledili čez dva dni, prav tako v treh primerih čez tri dni in v enem primeru naslednji dan. Posebnega izstopanja tukaj ni bilo.

[310] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[311] Prav tam.

Tabela 78: Prikaz podatkov o umrlih v letu 1927, po posameznih mesecih[312]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	**Sku-paj**
Število umrlih	**0**	**1**	**3**	**4**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**	**0**	**1**	**2**	**17**
V odstotkih	0	6	17	23	6	6	6	12	6	0	6	12	100

Graf 35: Grafični prikaz podatkov o številu umrlih po mesecih v letu 1927[313]

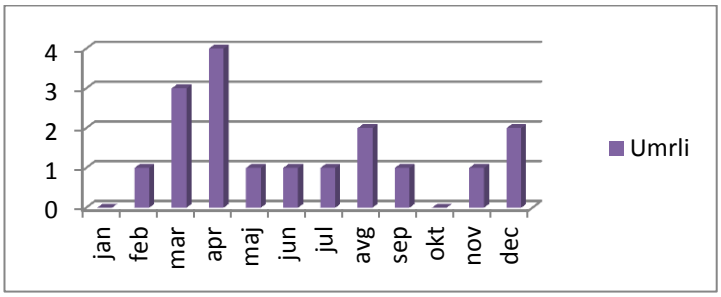

V letu 1927 je umrlo skupno 17 oseb. Največ jih je umrlo aprila, to so štiri osebe, kar znaša 23 % vseh umrlih. Sledi marec, ko so umrle tri osebe, kar je 17 %. V avgustu in decembru sta umrli po dve osebi na mesec, v preostalih pa ena oseba na mesec, z izjemo januarja in oktobra, ko ni umrla nobena oseba. Iz grafičnega prikaza lahko razberemo, da je bila največja umrljivost v spomladanskem času, ko je umrlo skupaj osem oseb, sledi poletje, ko so skupno umrli štirje ljudje, in zimski čas, ko so umrle tri osebe. V jesenskem času pa sta umrli le dve osebi. Pri vseh umrlih je zapisan tudi datum pogreba. Pogrebi z eno izjemo sledijo dnevu smrti z razmahom od enega (3 primeri) do treh (3 primeri) dni. Največkrat (10 primerov) je bil pogreb dva dni po smrti. V enem primeru pa je čas od dneva smrti do pogreba en mesec in pol. V tem primeru gre za utopljenca. Šele skoraj po mesecu in pol so ga potegnili iz vode in temu je čez dva dni sledil pogreb.

[312] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[313] Prav tam.

Tabela 79: Prikaz podatkov o umrlih v letu 1928, po posameznih mesecih[314]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	**Sku-paj**
Število umrlih	**2**	**1**	**1**	**2**	**0**	**3**	**2**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**	**13**
V odstotkih	15	8	8	15	0	23	15	8	0	0	8	0	100

Graf 36: Grafični prikaz podatkov o številu umrlih po mesecih v letu 1928[315]

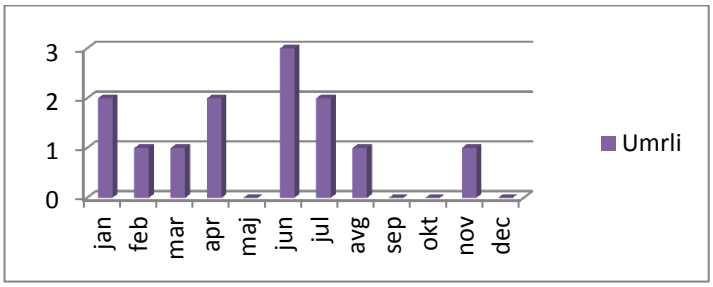

V letu 1928 je v župniji Sv. Marija v Puščavi umrlo 13 oseb. Največ jih je umrlo v juniju, tri osebe (23 %), sledijo meseci z dvema umrlima, januar, april in julij. V preostalih mesecih je umrla ena oseba, v maju, septembru, oktobru in decembru pa ni umrla niti ena oseba. Glede na grafični prikaz lahko izpeljemo, da je bila največja umrljivost v tem letu v poletnem času, skupno je umrlo takrat šest oseb, sledita pa spomladanski in zimski čas, v vsakem od teh obdobij so umrle tri osebe. V jesenskem času le ena. Pogrebi so sledili dnevu smrti brez posebnih izjem z dnevom (2 primera), dvema (3 primeri) in največkrat s tremi dnevi (8 primerov) zamika od dneva smrti.

[314] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[315] Prav tam.

Tabela 80: Prikaz podatkov o umrlih v letu 1929, po posameznih mesecih[316]

Meseci	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec	**Sku-paj**
Število umrlih	**3**	**2**	**5**	**3**	**2**	**0**	**4**	**2**	**3**	**2**	**1**	**2**	**29**
V odstotkih	10	7	17	10	7	0	14	7	10	7	4	7	100

Graf 37: Grafični prikaz podatkov o številu umrlih po mesecih v letu 1929[317]

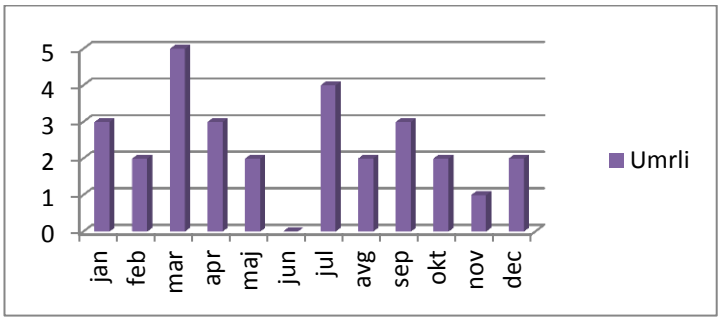

V zadnjem od obravnavanih let, 1929, je v župniji Sv. Marija v Puščavi umrlo 29 oseb. Največ jih je umrlo v marcu, pet oseb (17 %), sledi julij s štirimi umrlimi, nato pa januar, april, september, ko so umrle tri osebe na mesec. V preostalih mesecih je umrla ena ali dve osebi na mesec. V juniju pa ni umrla nobena oseba. Skupno je bilo največ smrti v pomladnem času, umrlo je pet oseb. Visoka umrljivost je bila tudi v zimskem času, umrlo je sedem oseb, v poletnem in jesenskem času pa je skupno v posameznem tromesečju umrlo šest oseb. Pogrebi so zabeleženi pri vsakem umrlem in so največkrat sledili z dvodnevnim zamikom od dneva smrti – teh primerov je bilo sedemnajst. Bilo je deset primerov tridnevnega zamika, en primer enodnevnega zamika, istega dne, kot je umrl, pa ni bil pokopan nihče. En pogreb je sledil z osemdnevnim zamikom. Šlo je za primer utopitve.

[316] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[317] Prav tam.

Tabela 81: Prikaz podatkov o vseh umrlih v obdobju 1919–1929[318]

Leto	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	Skupaj
Število umrlih	**29**	**29**	**20**	**27**	**30**	**22**	**23**	**7**	**17**	**13**	**29**	**246**
V odstotkih	12	12	8	11	12	9	9	3	7	5	12	100

Graf 38: Grafični prikaz podatkov o vseh umrlih v obdobju 1919–1929[319]

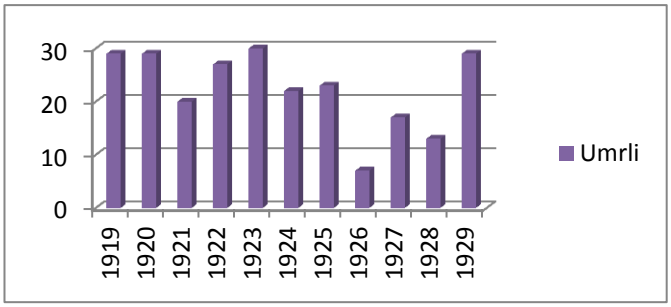

Glede na zbrane podatke lahko vidimo, da je bilo skupno število umrlih v obdobju med leti 1919 in 1929 v župniji Puščava 246. Največ umrlih je bilo v prvih povojnih letih, proti koncu obravnavanega obdobja se je povprečno število umrlih na leto zmanjšalo, leta 1929 pa se znova poveča na enako število kot 1919, 29 umrlih. Največ umrlih je bilo v letu 1923, to je 30, kar znaša 12 % vseh umrlih v enajstih obravnavanih letih. Najmanj umrlih pa je bilo v letu 1926, ko je umrlo le 7 ljudi, kar znaša 3 %. Povprečno število umrlih v obdobju 1919–1929 je bilo 22,4 umrli na leto.

[318] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[319] Prav tam.

Tabela 82: Prikaz podatkov o vseh umrlih v obdobju 1919–1929, po posameznih mesecih[320]

Meseci	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	avg	sep	okt	nov	dec	Sku-paj
Umrli v obdobju 1919–1929	**22**	**29**	**27**	**29**	**25**	**18**	**22**	**20**	**9**	**11**	**8**	**26**	**246**
V odstotkih	9	12	11	12	10	7	9	8	4	4	3	11	100

Graf 39: Prikaz podatkov o vseh umrlih med leti 1919 in 1929, po posameznih mesecih[321]

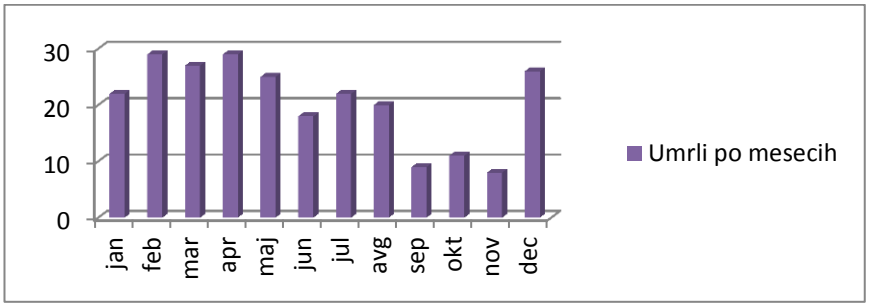

V župniji Sv. Marija v Puščavi je v obdobju 1919–1929 umrlo največ ljudi v pomladnih mesecih (marec, april, maj), skupno jih je v tem letnem času umrlo 81. Sledi zimski čas (januar, februar, december), ko je skupno umrlo 77 ljudi. 46 jih je umrlo v poletnem času (junij, julij, avgust) in najmanj, 28, v jesenskem času (september, oktober, november). Največ jih je umrlo februarja in marca, v vsakem mesecu 29, najmanj pa v novembru, ko je umrlo 8 oseb, in septembru, ko je umrlo 9 oseb.

[320] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[321] Prav tam.

4.4.2 Umrljivost glede na spol

Tabela 83: Prikaz podatkov o umrlih po spolu med leti 1919 in 1929[322]

Leto	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	**Sku-paj**
Moški	13	14	11	13	11	12	11	5	10	9	16	125
Ženske	16	15	8	13	17	9	11	2	7	4	13	115

* Med podatke o umrlih po spolu ni zajetih mrtvorojenih otrok ali umrlih takoj po rojstvu, za katere ni zapisanega spola v mrtvaški matični knjigi. Primeri teh so v letu 1921, 1922, 1924 in 1925 po en otrok in leta 1923 dva otroka.

Graf 40: Grafični prikaz umrlih po spolu med leti 1919 in 1929[323]

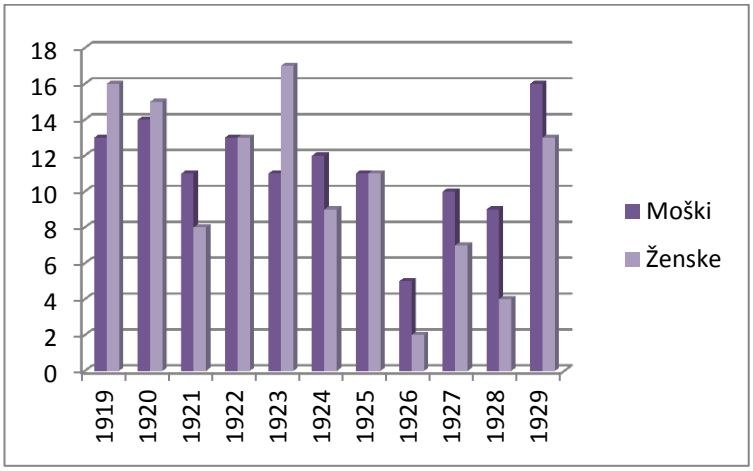

V letih 1919 in 1929 je umrlo v župniji Sv. Marija v Puščavi 125 moških in nekoliko manj žensk, 115. V letih 1923 in 1925 je umrlo enako število moških in žensk, 13 in 11. V letih 1919, 1920 in 1923 je umrlo več žensk kot moških, v vseh preostalih letih je umrlo več moških, z izjemo 1923 in 1925, ko je umrlo enako število moških in žensk. Največja razlika med spoloma je bila leta 1923, ko je umrlo šest žensk več kot moških. V vseh letih pa je bila povprečna razlika v umrljivosti med spoloma 2,7.

[322] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[323] Prav tam.

4.4.3 Razmerje med mortaliteto in nataliteto

Tabela 84: Prikaz podatkov o razliki med številom rojenih in umrlih v obdobju 1919–1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi[324]

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	**Sku-paj**
Rojeni	17	31	32	32	30	23	34	25	21	28	25	**298**
Umrli	29	29	20	27	30	22	23	7	17	13	29	**246**

Graf 41: Grafični prikaz podatkov o razliki med številom rojenih in umrlih med leti 1919 in 1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi[325]

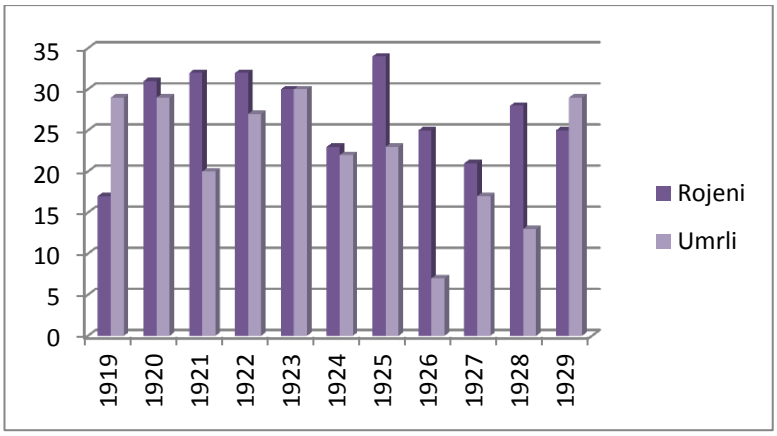

Skupno je bilo v obdobju med 1919 in 1929 v župniji Sv. Marija v Puščavi živorojenih 298 otrok in umrlih 246 oseb. Med številom rojenih in umrlih je razlika 52 oseb, bilo je, kot je iz podatkov razvidno, 52 več rojenih kot umrlih oseb. Razen v dveh letih, 1919 in 1929, je bilo število umrlih večje kot rojenih, v enem letu, 1923, pa je bilo število rojenih in umrlih enako, 30 oseb. Povprečna razlika med rojenimi in umrlimi je bila 7,6 oseb. Največja razlika je bila leta 1928, ko je bilo rojenih 15 oseb več kot umrlih, in najmanjša leta 1924, ko se je rodila le ena oseba več kot umrla. Vseh zabeleženih rojenih otrok ženskega spola (ki so jim lahko določili spol, čeprav so med porodom umrli ali takoj po njem) je

[324] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[325] Prav tam.

bilo v obdobju 1919–1929 144, otrok moškega spola (tistih, ki so jim določili spol, čeprav je možno, da so takoj umrli) pa je bilo rojenih 158. Vseh umrlih oseb ženskega spola je bilo 115 in vseh oseb moškega spola, ki so umrle med leti 1919 in 1929 v župniji Puščava, 125. Tako je bilo rojenih 29 več žensk, kot jih je umrlo, in prav tako rojenih 33 več moških, kot pa jih je umrlo.

Spol in starost sta dejavnika, ki najbolj vplivata na smrtnost. Razliko v smrtnosti povzročajo predvsem biološki dejavniki. Običajno so dojenčki moškega spola fizično šibkejši, zato je tudi višja smrtnost dojenčkov moškega spola. S tem se delno izravnava tudi presežek več rojenih moških potomcev. V odrasli dobi so moški bolj izpostavljeni tveganjem (nesreče, samomori, bolezni zaradi nezdravega življenja). Značilno je, da je stopnja smrtnosti dokaj visoka v prvem letu življenja, kasneje v obdobju odraščanja dokaj hitro upada in doseže najnižjo točko v starosti otroka med 10. in 14. letom. Nato smrtnost polagoma, potem pa čedalje bolj intenzivno narašča in v visoki starosti doseže svojo najvišjo vrednost. Za smrtnost je značilno, da se je skozi čas zelo različno gibala. Po podatkih raziskovanj se je število umrlih v zadnjih dvestotih letih zelo (neenakomerno) zmanjševalo. Vzroki izrednega znižanja smrtnosti so v razvoju medicinskih postopkov in znanstvenem napredku, indirektno pa na smrtnost vpliva še hiter razvoj proizvodnih sil, gospodarstva in splošno naraščanje življenjskega standarda. Vse našteto podaljšuje življenje ljudi in zvišuje kakovost življenja, s tem pa znižuje umrljivost.[326]

[326] Marinka Šlajpah, Demografski razvoj v jugovzhodni Sloveniji, diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ljubljana 2009 (dalje: Šlajpah, Demografski razvoj), str. 18, 20 in 21.

4.4.4 Povprečne starosti umrlih

Tabela 85: Prikaz povprečne starosti umrlih med leti 1919 in 1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi, po spolu in skupaj[327]

Povprečna starost umrlih	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Moški	44,8	26,3	30	36,6	31,5	44,8	44	28,8	42,2	39,9	47,8
Ženske	41,9	37,9	37,9	45,2	23,3	37	27,7	31,5	39,7	50,8	50
Skupaj	43,2	32,3	31,7	40,9	25	39,5	33,9	29,6	41,2	43,2	48,8

Graf 42: Grafični prikaz povprečne starosti umrlih med leti 1919 in 1929 v župniji Sveta Marija v Puščavi, po spolu in skupaj[328]

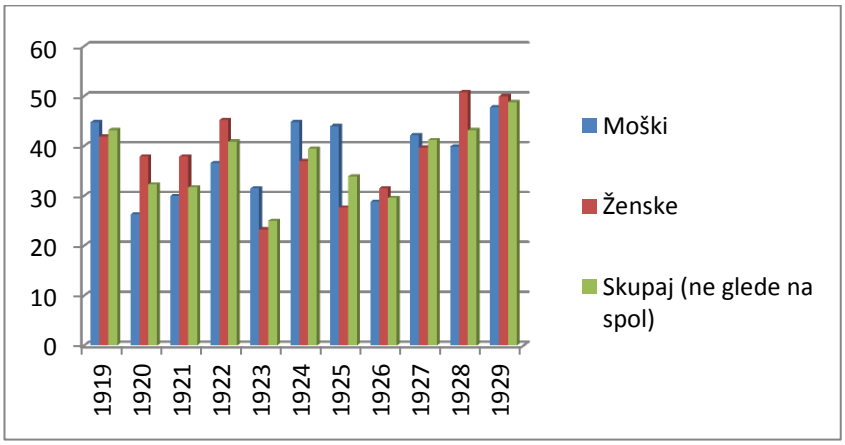

Povprečna starost, pri kateri so umirali prebivalci župnije Sv. Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929, je bila 37,2. V posameznih letih povprečna starost variira, tudi glede na spol. V večini so višjo starost dočakale ženske, v šestih letih so umirale pri višji starosti kot moški, v petih letih pa so moški dočakali višjo starost. Najnižja starost, pri kateri so umirali, je bila leta 1923, ko je bila povprečna starost umrlih ne glede na spol 25 let, najvišjo starost pa so oboji skupaj dočakali leta 1929, 48,8 let. Sicer pa so moški najmanj let dočakali leta 1920, 26,3 leta, najvišjo pa 1929. leta, 47,8 let. Pri ženskah je bila najnižja povprečna starost, pri

[327] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[328] Prav tam.

kateri so umirale, leta 1923, 23,3 leta, najvišjo pa so dosegle leta 1928, 50,8 let. Ljudje so v župniji Puščava v teh letih (1919–1929) umirali zelo mladi. Najvišjo starost so dočakali na začetku in ob koncu obravnavanega obdobja, vmes pa je s posameznimi izjemami let starost ob smrti močno padla, za okoli 10 let, v nekaj letih pa tudi za več kot 10 let.

Zadnji zbrani in objavljeni statistični podatki Republike Slovenije iz leta 2010 kažejo, da tudi danes povprečno moški v Sloveniji dočakajo nižjo starost (za 8,6 let) kot ženske. Povprečna starost umrlega prebivalca je v letu 2010 prvič dosegla 75 let. Povprečna starost umrle ženske je bila 79,3 leta, moški pa so bili ob smrti v povprečju stari 70,7 let.[329]

4.4.5 Umrli v posameznih naseljih župnije Sveta Marija v Puščavi

Tabela 86: Prikaz umrlih po naseljih v župniji Sveta Marija v Puščavi[330]

Leto	**1919**	**1920**	**1921**	**1922**	**1923**	**1924**	**1925**	**1926**	**1927**	**1928**	**1929**	**Skupaj**	V %
Činžat	8	14	4	6	8	9	9	2	2	3	12	**77**	32
Kumen	5	5	3	4	6	3	5	3	5	4	3	**46**	19
Fala	0	0	0	8	2	1	0	0	0	0	0	**11**	5
Puščava	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	**1**	1
Rdeči Breg	4	5	4	1	3	2	0	1	2	0	4	**26**	11
Ruta	7	2	4	5	7	3	5	0	6	2	5	**46**	19
Sp. trg	5	3	5	2	2	2	3	0	2	3	4	**31**	13

***** Umrlo je še 8 oseb, ki niso prihajale iz naselij župnije Sveta Marija v Puščavi, a so vseeno zabeležene v mrtvaški matični knjigi župnije Sveta Marija v Puščavi: leta 1923 dve osebi, utopljeni na Breznu, 1922. leta umrla ena oseba s Prevalj in ena iz Selnice, leta 1925 umrla oseba iz Beljaka, 1928. leta umrla ena oseba iz Krčevine in leta 1929 en umrli z Brezna.

[329] Vir: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4013, pridobljeno 15. 5. 2012.
[330] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.

Graf 43: Grafični prikaz umrlih po naseljih župnije Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929[331]

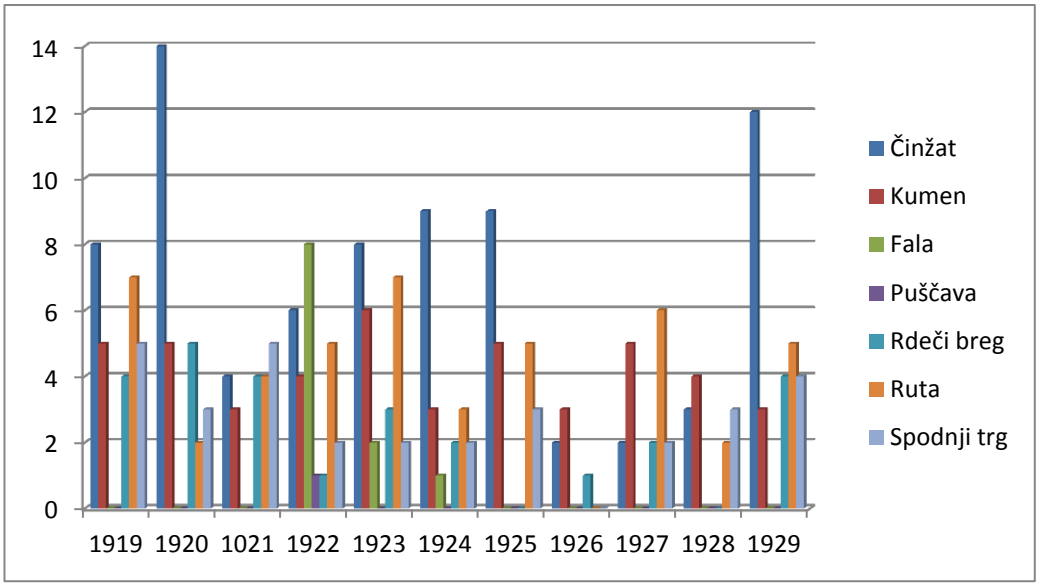

Največ umrlih je bilo med vsemi sedmimi naselji župnije Sv. Marija v Puščavi iz vasi Činžat, skupno kar 77 umrlih, kar znaša 32 % vseh umrlih. Sledita naselji Ruta in Kumen, kjer je umrlo po 46 oseb, nato sledi z 31 umrlimi Spodnji trg oziroma del Lovrenca na Pohorju, ki je prav tako spadal pod Puščavo. Skupno v obdobju 1919–1929 je bilo 26 umrlih na Rdečem Bregu, 11 umrlih na Fali in samo 1 umrli (1 %) iz same Puščave. Na Činžatu je največ ljudi umrlo leta 1920, 14 oseb, najmanj pa v letih 1926 in 1927, ko sta umrli po dve osebi na leto. Na Kumnu je največ ljudi umrlo leta 1923, 6 ljudi, in najmanj v letih 1921, 1924, 1926 in 1929, po tri osebe na leto. Na Fali je največ ljudi umrlo leta 1922, 8 oseb, v kar osmih letih pa ni umrla nobena oseba. Tudi v Puščavi je največ oseb, to je ena oseba, umrlo leta 1922, v vseh preostalih letih pa ni umrl nihče. Na Rdečem Bregu so največjo smrtnost zabeležili leta 1920, 5 oseb, in najnižjo leta 1925, ko ni umrla nobena oseba. Na Ruti je največ, to je 7 oseb, umrlo v letih 1919 in 1923, najmanj, 0 oseb, pa leta 1926. V Kurji vasi oziroma Spodnjem trgu Lovrenca na Pohorju je največ oseb umrlo leta 1919 in 1921, 5 oseb, in najmanj leta 1926, ko iz tega naselja ni umrla nobena oseba. Če primerjamo z rojstvi po posameznih naseljih, se je prav tako kot umrlo tudi rodilo največ oseb na Činžatu, Ruti in

[331] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.

Kumnu. Najmanj rojenih in umrlih pa je bilo v sami Puščavi, kjer se je v 11 obravnavanih letih rodila ena oseba in umrla prav tako le ena oseba. Fala, Rdeči Breg in Spodnji trg pa so po številu rojenih in umrlih na sredini. Na Fali je bilo rojenih 26, umrlih 11, na Rdečem Bregu je bilo rojenih 24, umrlih 26 in v Spodnjem trgu je bilo rojenih 40 in umrlih 31 oseb.

4.4.6 Vzroki smrti (naravna smrt, bolezen, samomori, umrljivost pri porodu)

Na smrtnost najbolj vplivata starost in spol. Drugi dejavniki, ki prav tako vplivajo na smrtnost, so biološki, družbenoekonomski, geografski, klimatski, endogeni in eksogeni. Endogeni so tesno povezani s starostjo, spolom in procesom individualnega staranja. Eksogeni dejavniki pa so odvisni od fizičnega in družbenega okolja posameznika in celotnega prebivalstva (zakonski stan, brezposelnost, aktivnost, poklic, izobrazba, narodna pripadnost).[332]

Na kratko bi lahko vzroke današnje umrljivosti v Sloveniji povzeli takole: dojenčki in predšolski otroci največ umirajo zaradi stanj, nastalih v perinatalnem obdobju, in prirojenih nepravilnosti, šoloobvezni otroci in mladostniki zaradi poškodb in zastrupitev. Samomori so najpogostejši vzrok smrti mlajših odraslih, po pogostosti pa jim sledijo prometne nezgode. Pri starejših odraslih se vzroki smrti razlikujejo glede na spol. Ženske umirajo največ zaradi raka dojk in prebavil, moški pa zaradi bolezni jeter in ishemične bolezni srca. Pri starostnikih največji delež k umrljivosti prispevajo bolezni srca in obtočil.[333]

Nekaj manj kot stoletje nazaj pa so bili vzroki smrti nekoliko drugačni. Pogostost in ponavljanje posameznih vzrokov smrti za prebivalce župnije Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929 sta predstavljena v spodnji tabeli.

[332] Janez Malačič, Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli. Ekonomska fakulteta. Ljubljana 2006 (dalje: Malačič, Demografija), str. 111.
[333] Vesna Zadnik, Jožica Šelb, Osnovni vzroki smrti s kazalniki umrljivosti v Sloveniji v letu 2001, strokovni prispevek. Onkološki inštitut in inštitut za varovanje zdravja RS, Ljubljana 2003, str. 429.

Tabela 87: Prikaz najpogostejših vzrokov smrti v župniji Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929[334]

Vzroki smrti	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	Skupaj
Starost	5	6	3	4	1	3	0	0	0	0	5	**27**
Bolezen	18	21	13	16	22	14	18	5	12	11	19	**169**
Samomor	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	**2**
Smrt novorojenčkov pri ali takoj po porodu	1	2	2	4	2	3	3	2	2	1	1	**23**
Nesreča	3	0	1	3	4	0	0	0	2	1	2	**16**
Umor	0	0	0	0	0	1	1 sum	0	0	0	0	**2**
Ni podatka o vzroku / nečitljiv zapis	2 ni pod.	0	1 ni pod.	0	1 ne-čit.	0	0	0	1 ne-čit.	0	2 ni pod.	**7**

* Med nesreče sem uvrstila tudi vse nevsakdanje vzroke smrti, kot je utopitev, saj ni bilo posebej označeno, ali se je oseba utopila zaradi nesreče, umora ali samomora. K boleznim sem prištela tudi vzrok »slabotnost« oziroma »slabost«.

Graf 44: Prikaz najpogostejših vzrokov smrti v odstotkih[335]

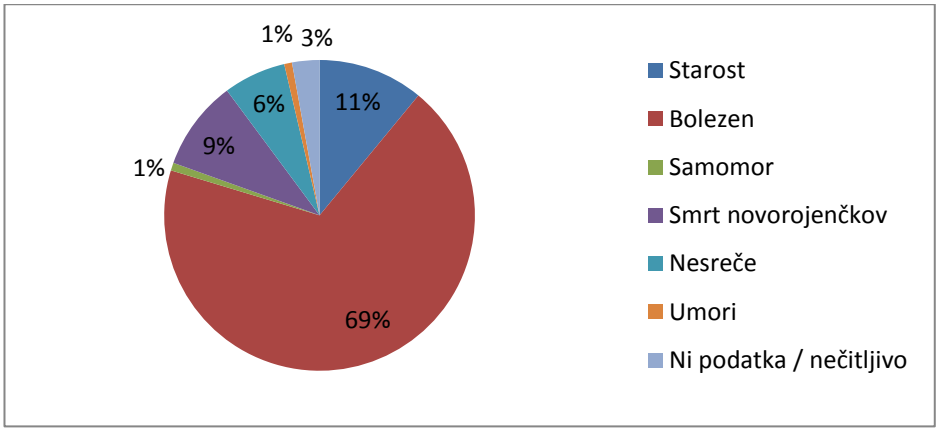

[334] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[335] Prav tam.

Graf 45: Grafični prikaz najpogostejših vzrokov smrti med leti 1919 in 1929[336]

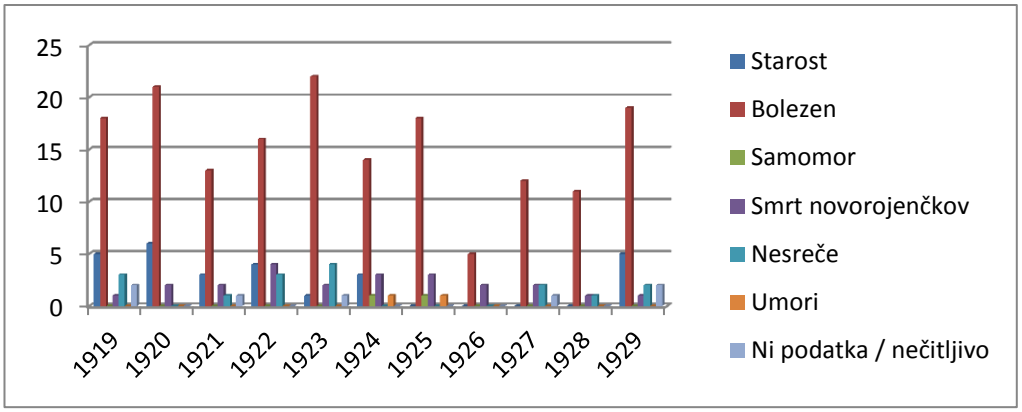

V župniji Puščava je pri umrlih med leti 1919 in 1929 bil najpogostejši vzrok smrti bolezen. Bolezni so bile različne in jih bom podrobneje predstavila v naslednjem poglavju, ki sledi. Zaradi bolezni je največ oseb umrlo leta 1923, 22 oseb. Drugi najpogostejši vzrok bolezni je bila starost. Najstarejši umrli je imel 104 leta, sicer pa je ta vzrok zapisan v večini pri osebah, ki so imele več kot 70 let. Največ starostnikov je umrlo leta 1920, 6 oseb, in najmanj v letih od 1925 do 1928, ko zaradi starosti ni umrla nobena oseba. Na tretjem mestu je po pogostosti smrt novorojenčkov oziroma smrt med porodom. Sem sem uvrstila tudi prezgodnje porode in splave. Največ smrti novorojencev je bilo leta 1922, 4 dojenčki, in najmanj v letih 1919, 1928 in 1929, ko je umrl po en dojenček. Zaradi različnih nesreč, kot so *utopitev, povoženi z vlakom, zastrupljenost, zmrznjeni,* je umrlo največ oseb leta 1923, 4 osebe, in najmanj 1920, 1924–1926, ko zaradi nesreče ni umrl nihče. Na peto in šesto mesto se uvrščata vzroka *umor* in *samomor*. V enem primeru je zapisano, da je oseba naredila samomor z utopitvijo v Dravi, v preostalih primerih pa je samo zapisano umor/samomor. Oboje se je kot vzrok zabeležilo v dveh letih, v letu 1924 in v letu 1925, v vsakem od obeh let po en umor in en samomor. Pri enem od navedenih umorov je pod opombo dodano, da je šlo za sum umora, ki pa ni bil potrjen in ne ovržen. Pri enem umoru pa gre za detomor dojenčka, a sem vzrok uvrstila med umore, ne med smrti dojenčkov, saj v teh primerih gre za drugačne vzroke smrti dojenčkov, ki so

[336] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.

opisani zgoraj. Za sedem oseb ni podatkov o vzroku smrti ali pa je ta zapisan nečitljivo in ga je tako nemogoče razbrati. Za pet oseb ni podatkov, za dve osebi pa je vzrok zapisan neberljivo.

4.4.7 Najpogostejše bolezni

V mrtvaški matični knjigi je največkrat naveden razlog za smrt katera od bolezni, ki jih bom predstavila v nadaljevanju. Nekatere bolezni so danes bolj, nekatere manj, spet ene pa sploh nepoznane. Nekatere so zapisane v slovenskem jeziku, veliko pa jih je zapisanih tudi v latinščini. Za boleznimi so umirali tako moški kot ženske in prav tako vse generacije. V več primerih je zaradi določene bolezni umrlo več članov družine ali sorodstva ali prebivalcev določenega naselja z razmahom le nekaj dni ali celo isti dan. Pri nekaterih sta zapisana tudi dva vzroka smrti. Primeri, ko je umrlo več oseb v istem obdobju, so bili leta 1920: za *špansko boleznijo* so umrli trije otroci, eden 18. februarja, dva pa 18. marca. Otroci so bili bratje. Leta 1920 sta umrla za boleznijo *dyseterya* dva z istim priimkom in naslovom samo z enim dnem razlike. Leta 1922 sta zaradi griže umrla dva otroka (brata) samo z dnevom razlike. Leta 1925 sta umrla (predvideno zaradi istega naslova in priimka) mož in žena zaradi pljučnice. Še en podobni primer je bil leta 1928, ko sta dva moška, oba stara 49 let, živeča v istem naselju, deset dni narazen umrla za boleznijo *myadegeneratiocordis.*[337]

Bolezni v župniji Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929:

– ***Slabost:*** večkrat je zapisano, da je bolnik umrl zaradi slabosti, ni pa pojasnjeno, kakšne slabosti. Kljub temu sem ta vzrok uvrstila med najpogostejša bolezenska stanja, zaradi katerih so umirali prebivalci župnije Puščava.[338]

– ***Tuberkuloza:*** nalezljiva bolezen z nekrotizirajočim vnetjem pri ljudeh in živalih, ki jo povzroča okužba z mikroorganizmi. Tuberkulozi lahko rečemo tudi

[337] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[338] Prav tam.

jetika. Najpogostejša oblika tuberkuloze je ***pljučna tuberkuloza*** ali ***pljučno vnetje***, ki ga imenujemo tudi ***sušica***.[339]

Skupno je za tuberkulozo in njeno najpogostejšo obliko – pljučno tuberkulozo v župniji umrlo v obdobju 1919–1929 38 oseb. Za to boleznijo so umirali vsako leto, brez izjeme. Je pa v posameznih letih različno poimenovana, ponekod z izrazi sušica, jetika, najpogosteje pa s tuberkuloza ali pljučno vnetje. Največ je za tuberkulozo umrlo pet oseb letno, sicer pa povprečno ena oseba na leto. Tuberkuloza je bila tako najpogostejša bolezen umrlih oseb v župniji Puščava.[340]

– ***Vnetje***: je proces, pri katerem nastanejo oteklina, rdečina, lokalna toplota, bolečina in omejena funkcija prizadetega predela ali organa.[341]

Zaradi vnetja je skupno umrlo 5 oseb. V enem letu dve, v preostalih pa po ena na leto. Pri nobenem umrlem pa ni podatka, za kakšno vrsto vnetja je šlo.[342]

– ***Gripa:*** je akutna, močno nalezljiva bolezen, ki jo povzročajo virusi influence A, B, C, z vročino in vnetjem dihal, z bolečinami v mišicah in glavobolom, sporadična, epidemična in pandemična. Sinonim je ***influenca.*** Ena od vrst gripe je ***španska gripa***, pri kateri gre za pandemijo gripe, ki se je v letih 1918–1919 razširila iz Španije skoraj po vsem svetu in terjala več kot milijon življenj.[343]

V župniji Puščava so zaradi gripe umrle 4 osebe. Pri eni gre za poimenovanje bolezni z izrazom influenca, pri drugih za izraz gripa. Ena oseba je umrla za obliko bolezni, ki se imenuje španska gripa. Kar 10 oseb, vse v letu 1920, pa je umrlo zaradi tako imenovane ***španske bolezni***, pri kateri predpostavljam, da gre za isto bolezen, poimenovano z drugo besedo. Tako se ta bolezen uvršča med najpogostejše oblike bolezenskih stanj v župniji Sv. Marija v Puščavi.[344]

[339] Kališnik Miroslav, Slovenski medicinski slovar, Medicinska fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2002 (dalje: Kališnik, Slovenski medicinski slovar), str. 922 in 923.
[340] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[341] Kališnik, Slovenski medicinski slovar, str. 965.
[342] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[343] Kališnik, Slovenski medicinski slovar, str. 313.
[344] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.

– ***Vodenica:*** bolezen, pri kateri pride do nabiranja vode v telesnih votlinah. Ena od oblik je ***srčna vodenica***, pri kateri gre za otekline telesa in/ali izlive transudatov v telesne votline zaradi oslabelosti srčne mišice.[345]

V župniji Puščava je med leti 1919 in 1929 zaradi vodenice umrlo 8 oseb v različnih letih. Dve osebi sta umrli za srčno vodenico. Pri eni osebi je kot bolezenski znak opisana ***srčna oslabljenost,*** kar lahko navežemo na to bolezen zaradi znakov srčne vodenice. Tako je skupno umrlo 11 oseb z znaki bolezni vodenice.[346]

– ***Bronhitis:*** vnetje sluznice bronhusov.[347]

Za znaki te bolezni je v 11 obravnavanih letih v župniji Sv. Marija v Puščavi umrlo 6 oseb, po eden na leto.[348]

– ***Pljučnica:*** vnetje pljuč, praviloma akutno, ki ga največkrat povzročajo bakterije in virusi, včasih drugi mikroorganizmi in kemični dejavniki. Kaže se z vročino, mrzlico, kašljem, izkašljevanjem krvavkastega izpljunka, bolečinami v prstenem košu in dispnejo. Eden od sinonimov za bolezen je ***pneumonia.***[349]

V župniji Sv. Marija v Puščavi je za to boleznijo umrlo skupno 15 oseb in je tako ena najpogostejših bolezni, za katero so zbolevali ljudje v župniji med leti 1919 in 1929. V štirih primerih je bolezen poimenovana z izrazom pneumonia, v preostalih s pljučnica. Za to boleznijo so umirali v različnih letih, največ oseb, umrlih za to boleznijo na leto, so bili trije, povprečno pa ena do dve osebi letno.[350]

– ***Debilitasvitae = šibkost življenja.*** S tem bolezenskim znakom so v mrtvaški matični knjigi opisane štiri umrle osebe, dve v enem letu in po ena v dveh letih.[351]

– ***Marasmus/marasmussenilis:*** [marazmus], skrajna adinamija z atrofijo maščevja in mišičja, zaradi stradanja. Senilni marazem (sinonim:

[345] Kališnik, Slovenski medicinski slovar, str. 966.
[346] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[347] Kališnik, Slovenski medicinski slovar, str. 114.
[348] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[349] Kališnik, Slovenski medicinski slovar, str. 682.
[350] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[351] Prav tam.

marasmussenilis) nastopi v starosti zaradi lakote, podhranjenosti in pomanjkanja vnosa beljakovin, pri čemer usihata maščevje in mišičevje.[352]

V župniji Sv. Marija v Puščavi so med leti 1919 in 1929 za boleznijo marasmus umrli štirje prebivalci, za obliko bolezni marasmussenilis pa je umrlo kar 10 oseb, skupno torej 14 oseb. In je tako ta bolezen ena najpogostejših v obravnavanem obdobju v župniji Sv. Marija v Puščavi. Največ so umrle tri osebe na leto, sicer pa po ena do dve skoraj vsako leto.[353]

– *Naduha* = *astma:* bolezen z napadi dispneje in piskajočega dihanja.[354]

V župniji Puščava ta bolezen ni bila pogosto prisotna in ni povzročala veliko smrti. V vseh 11 letih so za to boleznijo umrle le tri osebe. V vseh treh primerih je bolezen poimenovana z izrazom naduha.[355]

– *Myodegeneratiocordis = degeneracija srčne mišice:* sprememba z višje na nižjo stopnjo zgradbe in organizacije organov ali tkiv, kar vodi v njihovo moteno funkcijo.[356]

Z znaki te bolezni je od 1919 do 1929 umrlo 6 oseb v župniji Sv. Marija v Puščavi. V enem letu dve osebi, v preostalih pa po ena oseba. Ime bolezni je v vseh primerih zapisano z latinskim imenom myodegeneratiocordis.[357]

– *Krč:* nehoteno močno skrčenje mišice, navadno tonično in boleče.[358]

V župniji Sv. Marija v Puščavi je zaradi krča umrla ena oseba, prav tako ena oseba zaradi ***želodčnega krča*** in tri zaradi ***srčnega krča***, skupno torej pet oseb.[359]

– *Rak:* (uporabljata se med drugim tudi izraza ***karcinom, carcinoma***) je skupni naziv za več kot 200 različnih obolenj. Med drugimi je pogost rak na maternici, želodčni rak, krvni rak, kostni rak …[360]

---

[352] Kališnik, Slovenski medicinski slovar, str. 508.
[353] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[354] Kališnik, Slovenski medicinski slovar, str. 74.
[355] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[356] Kališnik, Slovenski medicinski slovar, str. 169.
[357] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[358] Kalinšek, Slovenski medicinski slovar, str. 454.
[359] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.

V župniji Sv. Marija v Puščavi je umrla za rakastim obolenjem, ki ni bilo specifično določeno, ena oseba, za rakom na maternici so umrle tri ženske, za želodčnim rakom štiri osebe. Skupno je torej rak povzročil smrt osmih oseb.[361]

– ***Kap (insult):*** oslabitev ali ukinitev funkcije kakega organa zaradi nenadnega nastanka bolezenskih sprememb v njem. Obstajajo ***možganska, srčna in vročinska kap.***[362]

V župniji Sv. Marija v Puščavi so za posledicami kapi skupno umrle le tri osebe. Pri dveh osebah je zabeležena kot razlog smrti le kap, pri eni osebi pa kap na možganih.[363]

– ***Griža (dizenterija):*** nalezljiva bolezen debelega črevesa, z bolečinami v trebuhu, tenezmi in krvavimi diarejami, ki jo povzročajo bakterije, protozoji ali črevesni paraziti.[364]

V župniji Sv. Marija v Puščavi je v desetletju po prvi svetovni vojni za grižo umrlo pet oseb. V dveh letih dve osebi in v enem ena. V dveh primerih je bolezen poimenovana z izrazom ***dysentery***.[365]

Druge bolezni v obdobju 1919 do 1929 v župniji Sv. Marija v Puščavi, ki so se pojavile le enkrat ali največ dvakrat:

božjast (kronična nevrološka motnja, za katero je značilno spontano, neizzvano ponavljanje epileptičnih napadov),[366] ***gastroenetritis*** (vnetja sluznice želodca in črevesja),[367] ***črevesna bolezen, peritonitis*** (glivično, bakterijsko ali virusno vnetje potrebušnice),[368] ***atrophia*** (upadanje, usihanje, sušenje, hiranje, atrofija, zmanjšanje obsega organa ali tkiva zaradi zmanjšanja celic),[369] ***prunt*** (zalitje pljuč

---

[360] Kalinšek, Slovenski medicinski slovar, str. 412.
[361] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[362] Kalinšek, Slovenski medicinski slovar, str. 381 in 409.
[363] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[364] Kalinšek, Slovenski medicinski slovar, str. 200.
[365] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.
[366] Vir: http://www.ezdravje.com/si/zivcevje/epilepsija/, pridobljeno 16. 5. 2012.
[367] Vir: http://www.ringaraja.net/clanek/vnetje-crevesja---gastroenteritis_1507.html?page=1, pridobljeno 16. 5. 2012.
[368] Vir: http://www.viva.si/Bolezni/Bolezni-prebavil-Gastroenterolo%C5%A1ke-bolezni/4250/Vnetje-potrebu%C5%A1nice-Peritonitis, pridobljeno 16. 5. 2012.
[369] Vir: http://www.spletnislovar.com/atrophia/, pridobljeno 16. 5. 2012.

ali kakšna druga pljučna bolezen),[370] ***haemorrhagiacerebri*** (možganska krvavitev),[371] ***ascites*** (nanaša se na nenormalno nabiranje tekočine v trebušno votlino),[372] ***edema pulmonum*** (nakopičenje v medceličnem prostoru, v tem primeru gre za pljučni edem, ki nastane zaradi kongestije pljučnih žil ali zaradi poškodbe pljučnih kapilar),[373] ***škrlatinka*** (akutna angina z značilnim izpuščajem na koži),[374] ***prehlad*** (akutna virusna bolezen zgornjih dihal z vročino, nahodom, vnetjem sluznice žrela, hripavostjo in kašljem),[375] ***oslovski kašelj*** (je dolgotrajna otroška bolezen, prenaša se kapljično, največkrat se pojavi v predšolskem obdobju),[376] ***ošpice*** (zelo nalezljiva otroška bolezen, ki jo povzroča virus ošpic; začne se z značilnimi prehladnimi znaki, sledi pa jim izbruh izpuščajev po glavi, telesu),[377] ***vitiumcordis*** (srčna napaka),[378] ***eklampsia*** (toksemija proti koncu nosečnosti z napadi, lahko tudi s psihičnimi motnjami; porodna božjast).[379][380]

O medicini 20. stoletja: v 20. stoletju se je javno zdravstvo razmahnilo, odpirali so dispanzerje, ki so v življenje množic vnesli novo kakovost zdravstvenega varstva. Brez širjenja mreže javnega zdravstva vsi dosežki medicine 20. stoletja ne bi prišli do uporabnikov. Z njimi se je kakovost življenja izboljšala, uvedenih je bilo vse več preventivnih metod, kot na primer cepljenja. Med najpomembnejše dosežke 20. stoletja na področju medicine spada odprava bolezni – *koze.* Po 1. svetovni vojni so se v nekaterih deželah začele hude epidemije otroške paralize. Tisoči so umirali ali ostali za vedno hromi. Po uvedbi cepljenja proti tej bolezni se je število bolnikov močno zmanjšalo. Javno zdravstvo je bilo pomembno tudi za širjenje novih zdravil med bolniki. Eden največjih dosežkov medicine 20. stoletja je odkritje hormona trebušne slinavke, inzulina, leta 1921, pomanjkanje katerega

[370] Vir: http://www.lovrenc.si/?nStran=slovar&nPod=pregled&crka=ime&ime=Zn, pridobljeno 16. 5. 2012.
[371] Vir: http://sciget.com/Predogled/1888/1783936bb579146bce5b3419be74dfd760078160, pridobljeno 16. 5. 2012.
[372] Vir: http://www.mavicevap.com/medi/sl/1458.html, pridobljeno 16. 5. 2012.
[373] Kališnik, Slovenski medicinski slovar, str. 214.
[374] Prav tam, str. 876.
[375] Prav tam, str. 711.
[376] Vir: http://www.moja-lekarna.com/p-6599-oslovski-kaselj-spletna-lekarna-zuzemberk.aspx, pridobljeno 16. 5. 2012.
[377] Kališnik, Slovenski medicinski slovar, str. 634.
[378] Prav tam, str. 964.
[379] Prav tam, str. 217.
[380] Mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941.

povzroča sladkorno bolezen. Frederick Grant Banting in Charles Herbert Best sta zaradi svojega odkritja velika dobrotnika človeštva, nagrajena z Nobelovo nagrado. Pojavijo se tudi zgodnji kemoterapevtiki in salvarzan ali snov 606, s katero so lahko zdravili sifilis. Pomembni so bili tudi leta 1933 odkriti Domagkovi sulfonamidi. Delovali so antibakterijsko pri pljučnicah, porodnih prisadih, anginah ... Sledili so antibiotiki streptomicin (leta 1944), kloramfenikol (leta 1947) in oksitetraciklin (leta 1950). Nič manj pomembna pa niso bila odkritja vitaminov, hormonov, antimalarikov in insekticida DDT.[381]

[381] Franc Minarik, Od staroslovanskega vraštva do sodobnega zdravila, Lek, Kranj 1971, str. 191 do 195.

5 ZAKLJUČEK

Celostno podobo prebivalstva v župniji Sveta Marija v Puščavi med leti 1919 in 1929 sem predstavila skozi tri največje mejnike v življenju posameznika – rojstvo, poroko in smrt. Vsak od teh treh dogodkov je predstavljal izhodišče, ki sem ga razvijala in povezovala z več kazalci, ki se nanašajo na različna področja življenja. Diplomsko nalogo sem spisala na podlagi podatkov, pridobljenih iz sekundarne literature, iz arhivskega gradiva, iz internetnih virov, osnovni vir podatkov pa so predstavljale matične knjige. Da sem lahko pridobila ustrezne podatke za obravnavano obdobje, sem pregledala dve rojstni in krstni matični knjigi (rojstni in krstni matični knjigi župnije Sv. Marija v Puščavi 1884–1928 in od 1928 do 1940), dve poročni matični knjigi (poročni matični knjigi župnije Sv. Marija v Puščavi 1882–1920 in 1921–1941) in eno mrtvaško matično knjigo (mrtvaška matična knjiga župnije Sv. Marija v Puščavi 1901–1941). V celotnem obdobju med leti 1919 in 1929 je bilo v župniji Sv. Marija v Puščavi, ki se je prvič v zgodovini omenila v dokumentih iz leta 1091, rojenih 298 otrok, krščen je bil le en manj. Največ otrok je bilo rojenih leta 1925, sledijo pa leta 1921, 1922, 1920. Najmanj rojstev je bilo prvo leto po vojni, 1919, le 17. Če spremljamo mesece, se je največ otrok rojevalo v pomladnih mesecih, med marcem in majem. Meseca maja je bilo tudi največ rojenih otrok, v enajstih letih skupno 33. Najmanj otrok se je rodilo v jesenskih mesecih, od vseh najmanj septembra, le 15 v vseh enajstih letih. V vseh obravnavanih letih je bilo mrtvorojenih 14 otrok, umrlih prvi dan 10, umrlih v prvem letu 29 in preživelih 263 od vseh 316 rojenih oseb. Iz teh podatkov lahko sklenemo, da je bila umrljivost med novorojenci zelo visoka, zlasti tistih, ki so umrli v svojem prvem letu. Med dojenčki je bilo malo dvojčkov, v vseh letih komaj pet. Je bil pa kar precejšen delež nezakonskih otrok. Od vseh rojenih je bilo 233 zakonskih in 83 nezakonskih. Med rojenimi je prevladoval moški spol. Fantov je bilo namreč 158, rojenih deklic pa 144. Če spremljamo vsa naselja, ki so spadala pod župnijo, je bilo skupno v vseh 11 letih največ otrok rojenih na Činžatu in Ruti, sledi Kumen. Najmanj pa v sami Puščavi. Povsem enak vzorec obstoji tudi pri umrljivosti. Najpogostejša imena, ki so jih starši izbrali za svoje novorojenčke, so bila za punčke Marija, Jožefa in Ana, za fantke pa Franc in Ivan, veliko pa je bilo tudi Maksimilijanov, Frančiškov in Jožefov.

Največ porodov se je izvršilo ob pomoči neizprašanih babic, nekoliko manj je bilo takšnih, pri katerih so prisostvovale izprašane oziroma šolane babice, le pri treh porodih je pomagal zdravnik, v petih primerih pa so matere rodile kar same. Socialni statusi očetov in mater so bili več ali manj podobni v vseh letih. Večinoma so se poklici, s katerimi so se preživljali, navezovali na panoge, ki so razvite v tem koncu Slovenije. Največ je bilo sicer delavcev, veliko jih je živelo od kmetijstva na manjših posestih, veleposestih ali pa so bili le dninarji, kočarji. Veliko ljudi je zaposlovala tudi še danes obstoječa tovarna kos in srpov, elektrarna Fala, železnica na Ruti. Socialni status žensk je bil v povprečju nižji kot od moških. Med ženskami je bilo več služkinj, dekel, hišnih. Pokrajina je bila bogata z naravnimi bogastvi, zato so jih ljudje s pridom uporabljali za svoje preživetje in tako so bili med poklici tudi pogosto omenjeni žagarji, mlinarji, drvarji. Glede na podatke iz poročnih matičnih knjig lahko zaključim, da je bilo skupno 99 porok, od teh pa se jih je največ izvedlo leta 1920, 16, in leta 1921, 14 porok. Najmanj porok pa je bilo leta 1925, le tri. Glede na mesece lahko povzamem, da so se najmanj poročali v poletnih mesecih, največ pa v jeseni. Povprečno se pari niso poročali rosno mladi, kot sem sprva predvidevala, ob poroki so namreč imeli v večini več kot 25 let. V večini primerov pa so bili ženini nekoliko starejši od nevest. Socialni statusi oziroma poklici moškega in ženske, ki sta sklenila zakonsko zvezo, so bili po navadi zelo podobni ali enaki, tako je bilo tudi s poročnimi pričami, ki pa so v vseh letih bile samo moški. V nekaj primerih je bil potreben spregled sorodstvenih vezi med paroma, večinoma pa so se dovoljenja, ki so jih morali priložiti, nanašala na mladoletnost neveste. Na podlagi podatkov iz tretje knjige – mrtvaške matične knjige lahko zaključim, da je umrlo skupno 246 oseb, največ leta 1923, 30 oseb. Največja umrljivost je bila v pomladnih mesecih, najmanjša v jesenskem času. Med umrlimi je bilo 10 več moških kot žensk, 125 moških in 115 žensk. Z manjšo razliko, pa vendarle, so ženske umirale starejše kot moški. Ljudje v župniji so umirali iz različnih razlogov, med katerimi pa prevladujejo bolezenska stanja in starost, samomorov in umorov je bilo malo. Med najpogostejšimi boleznimi, ki sem jih v zadnjem podpoglavju tudi razložila, pa so bile tuberkuloza, vodenica, pljučnica, razna vnetja.

6 LITERATURA IN VIRI

6.1 Literatura

Baš, S. (2004): *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Benetikt, M. (2002): *Cerkev na Slovenskem v 20. stoletju.* Ljubljana: Družina.

Borak, N. idr (2005): *Slovenska novejša zgodovina.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Hozjan, A. in Geršak, K. (1999): *Vodnik po matičnih knjigah škofijskega arhiva Maribor*. Maribor: Škofijski arhiv.

Jakič, I. (1995): *Gradovi, graščine in dvorci na Slovenskem*. Ljubljana: Didakta.

Kališnik, M. (2002): *Slovenski medicinski slovar*. Ljubljana: Medicinska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Keber, J. (2004): *Najlepša imena za novorojenčka*. Ljubljana: InfoPress.

Keber, J. (2008): *Leksikon imen*. Celje: Mohorjeva družba.

Korpič, N. (2004): *Od zibelke do groba, Trije mejniki v življenju – rojstvo, poroka, smrt*. Ormož: Pokrajinski muzej Ptuj.

Krajnc, J., Tovšak, J., Lušnic Arsovksa, S. Martinc, A. (2003): *Poet v meni, poezija med Pohorjem in Paškim Kozjakom.* Mislinja: Kulturno društvo.

Lazarević, Ž. idr. (1997): *Slovenska kronika XX. stoletja 1900–1941*. Ljubljana: Nova revija.

Malačič, J (2006): *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli.* Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Makarovič, G. (1995): *Slovenci in čas, Odnos do časa kot okvir in sestavina vsakdanjega življenja.* Ljubljana: Krtina.

Marolt, J. ind. (1999): *Slovenci skozi čas.* Ljubljana: Založba Mihelač.

Mazgan, M. (2007): *Sakralna dediščina v turistični ponudbi v dravski dolini*, diplomsko delo. Portorož: Univerza na Primorskem.

Mlinarič, J., Ožinger A. in Podvinski, Z. (1991): *Lovrenc na Pohorju skozi stoletja.* Lovrenc na Pohorju: Krajevna skupnost Lovrenc na Pohorju.

Minařik, F. (1971): *Od staroslovanskega vraštva do sodobnega zdravila*. Ljubljana: Lek.

Nečak, D., Repe, B. (2003): *Oris sodobne, obče in slovenske zgodovine*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Petrič, F. (1996): *Duša, le pojdi z mano, božje poti na Slovenskem*. Ljubljana: Družina.

Pokopališča pri cerkvah Lavantinske škofije (1916). Maribor: Pisarna knezoškofijskega ordinariata.

Schroll, B. (1891): *Hieronymus Marchstaller, abtdes Benedictiner-stiftes St. Paul im Lavantthal, 1616–1638*. Klagenfurt:verlagdesBenedictiner-stiftes St. Paul im Lavantthale.

Skuhala, I. (1881): *Župnija in božja pot Device Marije v Puščavi, krajepisno-zgodovinske črtice*, Maribor: Župnijski urad v Puščavi.

Šlajpah, M. (2009): *Demografski razvoj v jugovzhodni Sloveniji, diplomsko delo.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

Štih, P., Simoniti, V. in Vodopivec, P. (2008): *Slovenska zgodovina, družba-politika-kultura.* Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.

Toplišek, J. (2004): *Rodoslovje.* Trzin: samozaložba J. Toplišek.

Tušar, T. (2009): *Mentorstvo v obporodnem izobraževanju, diplomsko delo.* Ljubljana: Filozofska fakulteta Ljubljana.

Veronik, A. (2005): *Alfons Zabeo – zadnji falski grof, diplomsko delo*. Ruše: Pedagoška fakulteta Maribor.

Zadnik, V. in Šelb, J. (2003): *Osnovni vzroki smrti s kazalniki umrljivosti v Sloveniji v letu 2001, strokovni prispevek.* Ljubljana: Onkološki inštitut in inštitut za varovanje zdravja RS.

Zadnikar, M. (1973): *Spomeniki cerkvene arhitekture in umetnosti*. Celje: Mohorjeva družba.

Zakonik cerkvenega prava, razglašen z oblastjo papeža Janeza Pavla II. (1999). Ljubljana: Družina.

6.2 Viri

6.2.1 Arhivsko gradivo

Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sveta Marija v Puščavi 1884–1928

Rojstna in krstna matična knjiga župnije Sveta Marija v Puščavi 1928–1940

Poročna matična knjiga župnije Sveta Marija v Puščavi 1882–1920

Poročna matična knjiga župnije Sveta Marija v Puščavi 1821–1941

Mrtvaška matična knjiga župnije Sveta Marija v Puščavi 1901–1941

NŠAM, Popis cerkva, DXIX – Maribor – desni breg, Puščava (splošen pregled zgodovine župnije)

NŠAM, Dekanijski fondi, DXIX – Maribor – desni breg

NŠAM, Fond Škofijska pisarna, F 61 – vizitacije

NŠAM, Kartoteka duhovnikov

Kronika župnije Sv. Lovrenc na Pohorju, 1902–1987

Štajerske novice, Slovenec, 16. 12. 1921, številka: 285

6.2.2 Internetni viri

Babica – nepogrešljiva pri rojstvu in negi (b. d.). Pridobljeno 14. 3. 2012, http://bibaleze.si/clanek/dojencek/babica-nepogresljiva-pri-rojstvu-in-negi.html.

Bečan, A. (2011): *Lovrenški arhiv – gostilne*. Pridobljeno 13. 1. 2011, http://www.lovrenc.si/?nStran=jespa&mid=29.

Bečan, A. (b. d.): *Lovrenški arhiv*. Pridobljeno 18. 1. 2011, http://www.lovrenc.si/?nStran=jespa&d=8#d8.

Bečan, A. (b. d.): *Lovrenški arhiv*. Pridobljeno 18. 1. 2011, http://www.lovrenc.si/?nStran=jespa&mid=3.

Bečan, A. (b. d.): *Lovrenški arhiv*. Pridobljeno, 2. 2. 2011, http://www.lovrenc.si/?nStran=jespa&mid=12.

Bečan, A. (b. d.): *Lovrenškislovar.*Pridobljeno: 16. 5. 2012, http://www.lovrenc.si/?nStran=slovar&nPod=pregled&crka=ime&ime=Zn.

Cukjati, F. (2006): *Ukaz o razglasitvi Zakona o osebnem imenu.* Pridobljeno 13. 3. 2012, http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200620&stevilka=746.

Društvo za zaščito ustave in žrtev cerkve (b. d.): *Postopek izstopa iz Katoliške cerkve*. Pridobljeno 17. 2. 2012, http://www.zrtvecerkve.org/html/izstop_iz_cerkve_.html.

Epilepsija (b. d.). Pridobljeno 16. 5. 2012, http://www.mavicevap.com/medi/sl/1458.html.

Katlin, K. (2011): *Umrli, Slovenija, 2010 – končni podatki.*Pridobljeno: 15. 5. 2012, http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4013.

Kako je ascites diagnoza (b. d.). Pridobljeno 16. 5. 2012, http://www.mavicevap.com/medi/sl/1458.html.

Kos, M. (2000): *Lepo doživljanje na Zaplani*. Pridobljeno: 18. 2. 2012, http://revija-prijatelj.rkc.si/042000.htm.

Lovrenška klepetalnica (b. d.): *Včosih je blo pa tak.* Pridobljeno 12. 1. 2011, http://www.lovrenc.si/forum/viewtopic.php?id=5554&p=73.

Lovrenška klepetalnica (2011). *Včosih je blopatak.* Pridobljeno 31. 1. 2012, http://www.lovrenc.si/forum/viewtopic.php?id=5554&p=73.

Lovrenška klepetalnica (2010): *Včosih je blo pa tak.* Pridobljeno 12. 4. 2011, http://www.lovrenc.si/forum/viewtopic.php?id=5554&p=62.

Mladinska veroučna skupina (2010): *Župnija sv. Marija v Puščavi*. Pridobljeno 22. 1. 2012, http://www.lovrenc.si/zupnija/puscava.html.

Nekrologija 1901 - 2000 (b. d.). Pridobljeno 13. 3. 2012, http://www.slomsek.net/Slomsek/n_nadskofija/5_duhovniki/s_nekrologij_1900.htm.

Novak, I. I. (b. d.): *Dekanija Maribor, Sv. Marija v Puščavi*. Pridobljeno 22. 1. 2012, http://www.mariborskimisijon.si/index.php/puscava.

Pope Pius IX Biography, Writings, Encyclicals, Syllabus of Errors Pope oftheCatholic Church (b. d.). Pridobljeno 23. 1. 2012, http://www.catholic-saints.net/popes/pope-pius-ix.php.

Pope Urban VIII (b. d.). Pridobljeno 23. 1. 2012, http://www.nndb.com/people/281/000094996/.

Potrpin, J. (2007): *V službi človeka, naroda in cerkve*. Pridobljeno 16. 2. 2012, http://www.druzina.si/icd/spletnastran.nsf/all/D3B7E1F829E33BAEC12573AF00389421?OpenDocument.

Pri Mariji v Puščavi (2006). Pridobljeno 10. 3. 2012, http://www.druzina.si/icd/spletnastran.nsf/all/E2B5754838FF5E2CC1257164004183C3.

Puščava na Pohorju (b. d.). Pridobljeno 22. 1. 2012, http://www.lovrenc.si/datoteke/jespa/umetnostnozgodovinski-opis-cerkve-v-puscavi/puscava-na-pohorju.pdf.

Serdinšek, M. (2010): *Vnetje črevesja – Gastroenteritis.* Pridobljeno 16. 5. 2012, http://www.ringaraja.net/clanek/vnetje-crevesja---gastroenteritis_1507.html?page=1.

Sovec, I. (2008): *Različni dejavniki za nastanek možganske kapi*. Pridobljeno: 16. 5. 2012, http://sciget.com/Predogled/1888/1783936bb579146bce5b3419be74dfd760078160.

Spletna lekarna Žuženberg (b. d.): *Oslovski kašelj.* Pridobljeno 16. 5. 2012, http://www.moja-lekarna.com/p-6599-oslovski-kaselj-spletna-lekarna-zuzemberk.aspx.

Spletni slovar (2008). Pridobljeno 16. 5. 2012, http://www.spletnislovar.com/atrophia/.

Verzi (b. d.). Pridobljeno 29. 4. 2012 , http://www.pogrebi.info/verzi.html.

Vnetje potrebušnice (Peritonitis) (b. d.). Pridobljeno 16. 5. 2012, http://www.viva.si/Bolezni/Bolezni-prebavil-Gastroenterolo%C5%A1ke-bolezni/4250/Vnetje-potrebu%C5%A1nice-Peritonitis.

Vojinovič, I. (2008): *Umrl duhovnik Jože Tovšak, zlatomašnik, upokojeni župnik sv. Marije v Puščavi*. Pridobljeno 16. 2. 2012, http://www.slomsek.net/Slomsek/Template/?fStran=clani&fPod=Dogodki&fIzb=vec&fId=405.

Zgodovina HE Fala (b. d.). Pridobljeno 12. 4. 2012, http://www.dem.si/slo/tehniskadediscina/zgodovinahefala.

7 SEZNAM SLIK, TABEL IN GRAFIKONOV

7.1 Kazalo slik

Slika 1 3
Slika 2 3
Slika 3 5
Slika 4 10
Slika 5 11
Slika 6 12
Slika 7 25
Slika 8 58
Slika 9 109
Slika 10 110
Slika 11 110
Slika 12 111
Slika 13 113
Slika 14 113
Slika 15 114
Slika 16 115

7. 2 Kazalo tabel

Tabela 1 45
Tabela 2 46
Tabela 3 47
Tabela 4 48
Tabela 5 49
Tabela 6 51
Tabela 7 52

Tabela 8 53
Tabela 9 54
Tabela 10 55
Tabela 11 56
Tabela 12 59
Tabela 13 61
Tabela 14 65
Tabela 15 68
Tabela 16 69
Tabela 17 72
Tabela 18 73
Tabela 19 90
Tabela 20 92
Tabela 21 96
Tabela 22 97
Tabela 23 118
Tabela 24 121
Tabela 25 122
Tabela 26 122
Tabela 27 123
Tabela 28 123
Tabela 29 124
Tabela 30 125
Tabela 31 125
Tabela 32 126
Tabela 33 126
Tabela 34 127
Tabela 35 127

Tabela 36 129
Tabela 37 131
Tabela 38 131
Tabela 39 132
Tabela 40 133
Tabela 41 134
Tabela 42 135
Tabela 43 136
Tabela 44 137
Tabela 45 138
Tabela 46 139
Tabela 47 140
Tabela 48 140
Tabela 49 141
Tabela 50 141
Tabela 51 142
Tabela 52 142
Tabela 53 143
Tabela 54 143
Tabela 55 143
Tabela 56 143
Tabela 57 144
Tabela 58 144
Tabela 59 145
Tabela 60 145
Tabela 61 145
Tabela 62 145
Tabela 63 146

Tabela 64 146
Tabela 65 147
Tabela 66 147
Tabela 67 148
Tabela 68 148
Tabela 69 152
Tabela 70 162
Tabela 71 163
Tabela 72 164
Tabela 73 165
Tabela 74 166
Tabela 75 167
Tabela 76 168
Tabela 77 169
Tabela 78 170
Tabela 79 171
Tabela 80 172
Tabela 81 173
Tabela 82 174
Tabela 83 175
Tabela 84 176
Tabela 85 178
Tabela 86 179
Tabela 87 182

7. 3 Kazalo grafov

Graf 1 45
Graf 2 46

Graf 3 47
Graf 4 48
Graf 5 50
Graf 6 51
Graf 7 52
Graf 8 53
Graf 9 54
Graf 10 55
Graf 11 56
Graf 12 59
Graf 13 61
Graf 14 66
Graf 15 68
Graf 16 70
Graf 17 72
Graf 18 74
Graf 19 90
Graf 20 92
Graf 21 96
Graf 22 97
Graf 23 118
Graf 24 119
Graf 25 119
Graf 26 120
Graf 27 162
Graf 28 163
Graf 29 164
Graf 30 165

Graf 31 166
Graf 32 167
Graf 33 168
Graf 34 169
Graf 35 170
Graf 36 171
Graf 37 172
Graf 38 173
Graf 39 174
Graf 40 175
Graf 41 176
Graf 42 178
Graf 43 180
Graf 44 182
Graf 45 183